

**A Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának  
Doktori Iskolája**

**Bertaldó András**

**FIATALKORÚ TERHELTEK A BÜNTETŐELJÁRÁSBAN**



**Témavezetők**

**Prof. Dr. habil. Fenyvesi Csaba**  
egyetemi tanár

**Prof. Dr. habil. Herke Csongor DSc.**  
tanszékvezető egyetemi tanár

Pécs

2021

## TARTALOMJEGYZÉK

<b>I. FEJEZET: BEVEZETÉS.....</b>	<b>5-19.</b>
I.1. A témaválasztás indoka.....	5-7.
I.2. A fiatalkorúak megjelenése az egyes jogágakban.....	8-9.
I.3. A kutatás célja.....	9-10.
I.4. A kutatás hipotézisei.....	10-11.
I.5. A kutatás módszerei.....	11.
I.6. A 18 éven aluli korosztály életkori jellemzőiről – A büntető-eljárásjog gyermekpszichológiai aspektusai.....	11-16.
I.7. Büntetés – nevelés – gyógyítás?.....	16-19.
<b>II. FEJEZET: A FIATALKORÚAK BÜNTETŐ STATISZTIKÁJA.....</b>	<b>20-32.</b>
<b>III. FEJEZET: A FIATALKORÚ ELLENI BÜNTETŐELJÁRÁS XX. SZÁZADI MAGYARORSZÁGI TÖRTÉNETE.....</b>	<b>33-50.</b>
III.1. Évtizedek és jogszabályok.....	34-35.
III.2. A fiatalkorúak bíróságáról.....	36-38.
III.3. A büntetőeljárás alanyairól.....	38-42.
III.4. Az egyéni értékelésről.....	42.
III.5. A letartóztatásról és ideiglenes intézkedésről.....	42-44.
III.6. A felelősségről és a holisztikus gondolkodásmódról.....	44-47.
III.7. A határozat megbélyegző hatásáról.....	47-49.
III.8. A jogorvoslatról.....	49-50.
<b>IV. FEJEZET: FIATALKORÚAK A NYOMOZÁSBAN.....</b>	<b>51-69.</b>
IV.1. Gyermekközpontú igazságszolgáltatás.....	52-55.
IV.2. A fiatalkorú kihallgatása.....	55-63.
IV.3. Személyi garanciák a nyomozásban – A fiatalkorú védője, törvényes képviselője, ügygondnoka.....	63-66.
IV.4. Az időtényező.....	66-67.
IV.5. Infrastruktúra-technika.....	67-68.
IV.6. Fejezeti összesség.....	68-69.
<b>V. FEJEZET: LETARTÓZTATÁS ÉS MÁS KÉNYSZERINTÉZKEDÉSEK.....</b>	<b>70-83.</b>
V.1. A bűncselekmény különös tárgyi súlya mint a fiatalkorúak letartóztatásának speciális feltétele.....	71-74.
V.2. Kötött a jogalkalmazó keze?.....	74-76.
V.3. Elkülönítés és EJEB döntések.....	76-78.
V.4. A letartóztatás tartama és foganatosításának helye.....	78-79.
V.5. A letartóztatás különös okai.....	80-82.
V.6. Fejezeti összesség.....	82-83.

**VI. FEJEZET: A KÖRNYEZETTANULMÁNY ÉS A PÁRTFOGÓ FELÜGYELŐI VÉLEMÉNY A FIATALKORÚ ELLENI BÜNTETŐELJÁRÁSBAN.....84-102.**

VI.1. A környezettanulmány és a pártfogó felügyelői vélemény létjogosultságáról.....	84-88.
VI.2. A környezettanulmány és a pártfogó felügyelői vélemény fogalma és szerepe.....	88-92.
VI.3. A környezettanulmány és a pártfogó felügyelői vélemény elkészítésének, tartalmának összehasonlítása.....	92-97.
VI.4. A holisztikus megközelítésről.....	98-102.

**VII. FEJEZET: FIATALKORÚ A BÍRÓSÁGON.....103-128.**

VII.1. A fiatalkorúak bírósága.....	103-114.
VII.2. A fiatalkorúak ügyésze.....	114.
VII.3. A védő.....	115-116.
VII.4. A törvényes képviselő és az ügygondnok.....	116-119.
VII.5. A pártfogók.....	120.
VII.6. Jelzések.....	121-122.
VII.7. Nyilvánosság.....	123-125.
VII.8. Az értelemről és erkölcsről.....	125-126.
VII.9. Fejezeti összegzés.....	126-128.

**VIII. FEJEZET: A FIATALKORÚ ÉS A KÜLÖN ELJÁRÁSOK.....129-138.**

VIII.1. A fiatalkorú és a büntetővégzés.....	129-134.
VIII.2. A fiatalkorú és a távollétes eljárás, valamint a biztosíték letétbe helyezésével folyó eljárás.....	134-135.
VIII.3. A fiatalkorú bíróság elé állítása.....	135-136.
VIII.4. A fiatalkorú és a katonai büntetőeljárás.....	136.
VIII.5. A fiatalkorú és a magánvádas, pótmagánvádas eljárás.....	136-137.
VIII.6. A fiatalkorú és az egyezségi eljárás.....	137.
VIII.7. Fejezeti összegzés.....	137-138.

**IX. FEJEZET: ELTERELÉS FIATALKORÚAKNÁL.....139-145.**

IX.1. Az elterelésről általában.....	139-141.
IX.2. A fokozatosság elve a fiatalkorú büntető felelősségre vonása során.....	141-145.

**X. FEJEZET: A FIATALKORÚ ELLENI NÉMET BÜNTETŐELJÁRÁS – ÉS ÖSSZEVETÉSE A MAGYARRAL.....146-168.**

X.1. A fiatalkorúakra vonatkozó szabályozás szintje.....	146-147.
X.2. A fiatalkorú elleni büntetőeljárás célja.....	147-149.
X.3. A fiatalkorúakra vonatkozó szabályozás személyi hatálya.....	149-153.
X.4. A bíróság összetétele.....	153-156.
X.5. A nyomozás speciális szabályai.....	156-157.
X.6. A tárgyalás nyilvánosságának és a jelenlétnek a kérdése.....	157-159.
X.7. Egyéb eljárásjogi kérdések.....	159-167.

X.8. Mely fiatalkorúra irányadó szabályok vonatkoznak a felnövekvőre?.....	167-168.
<b>XI. FEJEZET: ÖSSZEGZÉS.....</b>	<b>169-185.</b>
XI.1. A doktori értekezés áttekintése.....	169-172.
XI.2. A hipotézisekre adott válaszok.....	172-178.
XI.3. A doktori értekezés következtetései.....	178-183.
XI.4. A doktori értekezés eredményeinek hasznosítása.....	183-185.
<b>MELLÉKLET: A KÉRDŐÍVRE ADOTT VÁLASZOK ÉS ÉRTÉKELÉSÜK.....</b>	<b>186-192.</b>
<b>IRODALOMJEGYZÉK.....</b>	<b>193-208.</b>

## I. FEJEZET BEVEZETÉS

*Ante portas*

*Ahogy Hannibál tette azt egykor Róma kapuinál, úgy állunk meg mi is témánk előtt. Fiatalkorú terheltek a büntetőeljárásban. Bár a hatályos büntetőeljárás törvény fejezetcíme úgy szól, hogy a fiatalkorú elleni büntetőeljárás, ezt a magunk részéről mégse tartottuk szerencsésnek. Hiszen éppen az a hipotézisünk, hogy a büntetőeljárás – és főleg a fiatalkorú terhelteket érintő – sosem valaki ellen, hanem valamiért indul. Azt azért csak nem állíthatjuk, hogy eljárás a fiatalkorú terheltekért. Bár erre – is – irányul a procedúra, kellemetlen csalódás érhetné a jutalomban reménykedő bűnelkövetőket. Kosztolányi Dezső szavaival élve „alig akad olyan árnyalat, melyet hajlékony, rugalmas, gazdag nyelvünkön ma nem fejezhetnénk ki”. Így meggyőződésünk szerint a fiatalkorú terheltek a büntetőeljárásban fejezi ki a legpontosabban, hogy miről szól az értekezés. Ugyanakkor dogmatikailag felesleges a továbbiakban a terheltek szó, mert fiatalkorú a büntetőeljárásban eleve csak a terhelt lehet. Ennek megfelelően az egyértelműsítést követően innentől kezdve csak a fiatalkorúak elnevezést használjuk.*

*„Gondolkodásmódunk, jellemünk már gyermekkorunkban kialakul, és ez rányomja bélyegét későbbi életünkre. A korai érzések, gondolatok belénk maródnak, velünk élnek.”*

*(Bay Zoltán)*

### I.1. A témaválasztás indoka

Bírósági titkári kinevezésem évében, 2013-ban csatlakoztam az Országos Bírósági Hivatal elnöke által 2012. novemberben meghirdetett Nyitott Bíróság programhoz. Az ennek keretében megtartott előadások, tárgyalás- és bíróságlátogatások, perszimulációk elsődleges célja – a társadalmi felelősségvállalás jegyében – a felnövekvő generációk jogtudatos állampolgárrá

nevelése<sup>1</sup>, az igazságszolgáltatásba vetett bizalom erősítése. Alapvetően a gyermek- és fiatalkorúak, a 12-18 éves korosztály irányába vagyunk „nyitottak”. A számok azt mutatják, érdemes. Míg 2013-ban 1189 programban 32.182, addig 2017-ben 2326 alkalom során 58.710 diák vett részt. A 2018-as statisztikai adatok – 2043 program, 58.325 tanuló – azt tükrözik, hogy körülbelül itt húzódik az a természetes határ, ami a kereteket megszabhatja. A népszerűség kétoldalú: 2018-ban 837 oktatási intézmény nyújtott be igénylést, amelynek megvalósításában önkéntes alapon, társadalmi munkában 1.549 bíró, bírósági titkár, bírósági fogalmazó, igazságügyi alkalmazott működött közre.<sup>2</sup>

2013. május és 2020. május között 141 előadást tartottam a Nyitott Bíróság programban a 12-20 éves korosztály számára. Emellett pedig 2013. és 2017. között szabálysértési ügyekben is eljáró bírósági titkárként, 2017. március óta pedig büntetőbíróként is számos alkalommal találkoztam fiatalokkal hivatalos eljárás keretében.

Miért részesülnek kiemelt figyelemben az iskolások? Miért éppen a fiatal korosztályra fókuszálunk? Hiszen ott van az egyenlő bánásmód alaptörvényi-alkotmányos követelménye. Az Alaptörvény XV. cikkének (1) bekezdése félreérthetetlenül rögzíti, hogy a törvény előtt mindenki egyenlő. Mindezt tovább erősíti az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény 7. § (1) bekezdése, valamint 8. § o) pontja, amely az életkoron alapuló diszkriminációtól, a hátrányos megkülönböztetés tilalmáról szól.

Nyilvánvalóan ebben az esetben nem is hátrányos megkülönböztetésről van szó, továbbá a Nyitott Bíróság program sem csupán a közoktatásban van jelen, hanem eléri a fogyatékkal élőket vagy a nyugdíjas korosztályt is. Ezzel együtt a program fókuszában a diákok állnak. Az Alaptörvény XV. cikk (5) bekezdésének értelmében legitimek a gyermekeket védő külön intézkedések. Hiszen családi helyzetétől függetlenül minden gyereknek joga van a megfelelő testi-szellemi-erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemre, gondoskodásra [Alaptörvény XVI. cikkének (1) bekezdése].

---

<sup>1</sup> <https://birosag.hu/nyitott-birosag> (2019. március 11.)

<sup>2</sup> [https://birosag.hu/sites/default/files/2019-02/nyitott\\_birosag\\_2018.\\_evi\\_osszefoglalo.pdf](https://birosag.hu/sites/default/files/2019-02/nyitott_birosag_2018._evi_osszefoglalo.pdf) (2019. március 11.)

A fiatalok ugyanis egy olyan speciális biológiai és pszichológiai jellemzőket tartalmazó időszak, amelyben számos testi, lelki, erkölcsi változás zajlik.<sup>3</sup>

A legfiatalabb korosztály, a 18 éven aluliak sokféle szerepben lehetnek érintettek a büntetőeljárásban. Ha elemeznénk a sértetti pozíciót, a tanúkenti megjelenésüket, akkor az jelentősen meghaladná a doktori értekezés kereteit. Éppen ezért a következő oldalakon a fiatalok terheltekre koncentrálnak.

A téma aktualitását a fiatalok büntetőeljárásban való fokozott jelenléte indokolja. Alapvetően a 14. év betöltéséig beszélhetünk gyermek-, a 14. és 18. év betöltése között fiatalokról. A büntető anyagi jog szabályainak 2012-es újrakodifikálása óta már a 12. életévüket betöltött gyerekek is fiatalokként bűncselekmények terheltei lehetnek. Közel 10 év telt el azóta, hogy Magyarország irányt váltott és a székhelyi járásbíróságok kizárólagos illetékességével szakított. Szintén tíz esztendővel ezelőtt adta ki az Európa Tanács a Gyermekbarát Igazságszolgáltatásról szóló iránymutatását. Éppen ezért indokolt egy évtized távlatából áttekinteni, hogy a jogalkotó változtatásai milyen visszhangot váltottak és váltanak ki a jogtudomány részéről, és hogyan alakult a jogalkalmazói gyakorlat.

Amikor a fiatalok által elkövetett vagy elszenvedett devianciával, kriminalitással szembesülünk, felmerül bennünk a kérdés, hogy milyen eljárás tudja leginkább biztosítani a kívánt célt, hogy a fiatalok számára a találkozásunk egy negatív fejlődés vég-, ne pedig kiindulópontja legyen. Tény ugyanis, hogy a fiatalkori bűnözés a felnőtt kriminalitás lehetséges utánpótlása.<sup>4</sup> Feltevésünk szerint azonban büntetőbíróként egyedül kevesek vagyunk. Ha a fiatalkori bűnözés okait a terhelt fejlődését meghatározó körülményekben – család, szociális környezet, család, társadalmi problémák, média – kell keresni<sup>5</sup>, akkor ezen szereplők együttes és összehangolt tevékenysége szükséges a megelőzéshez is. Egyetért ezzel Deák Péter is, aki a bűnmegelőzés eredményességét nemcsak az állam ügyének tekinti, hanem az osztársadalmi szerepvállalás szükségességére hívja fel a figyelmet.<sup>6</sup>

---

<sup>3</sup> SCHWARCZENBERGER Hanna: A fiatalok büntető igazságszolgáltatása. *Belügyi Szemle*, 2011/11. 6.

<sup>4</sup> ROSTA Andrea: A deviáns viselkedés szociológiája. *Loisir Könyvkiadó*, Budapest-Piliscsaba, 2007. 242.

<sup>5</sup> SCHWARCZENBERGER: i.m. 7.

<sup>6</sup> DEÁK Péter: A fiatalok bűnügyei. In: Pécsi Határőr Tudományos Közlemények II. (szerk.: GAÁL Gyula – HAUTZINGER Zoltán). *Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja*, Pécs, 2003. 143.

## **I.2. A fiatalkorúak megjelenése az egyes jogágakban**

Az alkotmányjogi kontextuson túl a 18 éven aluliak különleges, kiemelt helyzetét, védelmi igényét számos más jogág integrálta.

A teljesség igénye nélkül megemlítendő, hogy a polgári anyagi jog védi az érdekeiket az életkor miatti korlátozott cselekvőképesség és cselekvőképtelenség rendelkezésein; gyakorlatilag a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény teljes negyedik könyvén, a családjog szabályain – például szülői felügyeleti jog, gyermektartásdíj és annak az állam általi megelőlegezése, szülő-gyerek-kapcsolattartás – vagy a vétőképtelen személy szerződésen kívüli károkozási felelősségének előírásain keresztül.

Ha pedig a kiskorúakat érintő procedúra van folyamatban, akkor a polgári eljárásjog kiemelt figyelmet fordít arra, hogy Gyermek jogairól szóló, New Yorkban 1989. november 20-án kelt egyezmény mint nemzetközi jogforrás, valamint a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló 1991. évi LXIV. törvény I. rész 3., 12. cikkei értelmében ne tárgyai, hanem alanyai, alakítói lehessenek az eljárásnak. A szociális védelem köz- és magánintézményei, a bíróságok, közigazgatási hatóságok, jogalkotók kötelessége, hogy minden gyermeket érintő kérdésben a gyermekek mindenek felett álló érdekét vegyék elsődlegesnek. Az ítélőképessége birtokában lévő gyermeknek emellett joga, hogy minden őt érintő kérdésben nyilváníthassa a véleményét, amelyet életkorára és az érettségi fokára is tekintettel lehetőleg figyelembe kell venni.

A közigazgatási jog a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: Gyvt.) előírásainak érvényesítése érdekében szervezet- és intézményrendszert működtet. A gyermekek védelme alatt a gyermek családban történő nevelkedésének elősegítését, a veszélyeztetettségének megelőzését, megszüntetését, a szülői gondozásból kikerülő gyermekek helyettesítő védelmének garantálását érti. Ezen célok elérése érdekében biztosítanak egyrészt pénzbeli, természetbeni és személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti alapellátásokat, másrészt gyermekvédelmi szakellátásokat, harmadrészt hatósági intézkedéseket. Mindezek a szülőket hivatottak segíteni, támogatni a gyermekek testi-szellemi-erkölcsi fejlődésének garantálása érdekében, vagy helyettük ellátják a gyermekekkel kapcsolatos feladatokat.



A szülőket segíti a pénzügyi jog területéhez tartozó csecsemő- vagy gyermekgondozási díj, illetve a családi pótlék is.

Az eddig említett jogágak és intézményeik a gyermekek helyes irányba történő testi-szellemi-erkölcsi fejlődését hivatottak szolgálni.

Ezzel szemben, ha az eddig nem említett jogág, a büntető eljárásjog képbe kerül, akkor a nevezett cél már közvetlen veszélyben van. A büntetőeljárás ugyanis – még az alapelvi szinten rögzített ártatlanság véelme mellett is – káros hatással lehet a kiskorúak személyiségfejlődésére. Mindez pedig független attól, hogy végül ügydöntő vagy nem ügydöntő, bűnösséget megállapító vagy felmentő ítélettel, megszüntető határozattal zárul a procedúra. Elég csak arra gondolni, hogy a felnőttekben is mekkora stresszt vált ki a nyomozó hatóság, ügyészség, bíróság előtti megjelenés kötelezettsége. Fokozottan igaz ez a család, az iskola burkában élő, a felnőttek világában ki nem igazodó gyermekekre. Ezek indokolják a fiatalokra vonatkozó speciális szabályozási igényt. A büntetőeljárás általános célján, a generális és speciális prevención, a megelőzésen túl némi kiegészítéssel itt is megjelenik a korábbi jogágakat is átható elv, a fiatalkorúak nevelésének, testi-értelmi-erkölcsi-érzelmi fejlődésének az előmozdítása a társadalmi együttélés rendszerébe történő beilleszkedés, a további kriminális magatartás megelőzése érdekében [a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) 677. §]. Személyi, eljárási, tárgyi-infrastrukturális feltételek sorozata szolgálja a büntetőeljárásban a nevelést, a megelőzést.

### **I.3. A kutatás célja**

A doktori értekezés célkitűzése egyrészt a fiatalkorú terheltek büntetőeljárási helyzetének dogmatikai, jogelméleti rendszerezése, elemzése a szakirodalom átfogó áttekintésével, másrészt saját javaslatok megfogalmazása.

Vizsgáljuk a hatályos törvény, a Be. XCV. fejezete – a fiatalkorú elleni büntetőeljárás – mellett a Be. egyéb, fiatalkorúak szempontjából érintett rendelkezéseit, az azokkal kapcsolatos kérdéseket, egyúttal de lege ferenda javaslatokat fogalmazunk meg.

Áttekintjük az utat, amely megmutatja, hogy honnan jutottunk el a jelenleg hatályos hazai szabályozáshoz, a Be. rendelkezéseihez.

Összehasonlító jelleggel kitekintünk Németországra. Miben különbözik a két állam fiatalkorú terheltekre vonatkozó szabályozása? Melyik rendelkezések átvételét célszerű megfontolni?

Külön fejezetben tárgyaljuk az egyéni értékelés fontosságára, felépítésére vonatkozó jogalkotást, jogtudományt, és ezzel kapcsolatban arra a kérdésre adunk választ, hogy miként lehet ezt hatékonyabbá tenni.

Megválaszoljuk, hogy hogyan szorítható vissza a legszükségesebb mértékre a fiatalkorúakkal szemben alkalmazott egyik legsúlyosabb kényszerintézkedés, a letartóztatás, milyen megoldásokat látunk.

Mindemellett vizsgáljuk a kommunikáció fontosságát, amely a fiatalkorúak kihallgatásánál – életkori jellemzőiknél fogva – kiemelten hangsúlyos. Hogyan szólítsuk meg őket, hogy minél több információt megtudjunk a büntetőügyről úgy, hogy közben a garanciális jogaik sem sérülnek és az egészséges személyiségfejlődésüket sem hátráltatjuk?

A nyomozásra és a bírósági eljárásra is fogalmazzunk meg szándékaink szerint előremutató, fejlesztő, javító, pontosító javaslatokat.

Célul tűztük ki azt is, hogy a fiatalkorú terheltek elleni büntetőeljárás fejezeti rendelkezéseit érintsük. Hangsúlyt azonban a speciális jogintézmények kapnak, amelyek a külön eljárás különlegességeit jelentik.

Elemezzük az elterelési lehetőségeket, valamint azokat az eszközöket, amelyek a stigmatizáció elkerülését szolgálják.

A doktori értekezés célkitűzéseinek megvalósításához hipotéziseket fogalmaztunk meg.

#### **I.4. A kutatás hipotézisei**

1. A fiatalkorú terheltek elleni büntetőeljárás az igazságszolgáltatás szereplőitől jogi, pszichológiai, pedagógiai ismereteket és készségeket is megkíván.
2. Az eljárás céljánál a felnőtt terheltekhez képest hangsúlyosabb a testi-értelmi-érzelmi-erkölcsi fejlődés biztosítása.
3. Ez a cél viszont nem formalitással, elvi megfogalmazásokkal, hanem gyakorlati ismeretekkel, tapasztalattal, tudással, adekvát hozzáállással érhető el.
4. A felelősség közös, az igazságszolgáltatás szereplőinek együtt kell működniük az oktatási intézményekkel, a gyermekvédelemmel, a gyámhatósággal.
5. Az eljárás kulcsa – a hét kriminalisztikai alapkérdés megválaszolásán túlmenően – a fiatalkorú terhelt személyiségének feltérképezése.

6. A fiatalkorú terheltek nemcsak jogi védelemre, hanem érzelmi támogatásra is szüksége van.
7. A fiatalkorú terheltekkel való megfelelő kommunikáció az egyik kulcs a büntetőeljárás sikeréhez.
8. A fiatalkorú terheltek elleni büntetőeljárások során kívülsége alapvető követelmény.
9. Kisebb tárgyi súlyú bűncselekmények esetén minél szélesebb körű lehetőséget kell biztosítani az elterelésre.
10. Eljárási eszközöket kell biztosítani és használni a megbélyegzés elkerülése érdekében.

### **I.5. A kutatás módszerei**

A doktori értekezés elemzi a fiatalkorú terheltek elleni büntetőeljárás jellemzőit a kapcsolódó hazai és külföldi szakirodalom alapján. Felhasználtunk úgy könyvtári forrásokat – monográfiákat, tankönyveket, szaktanulmányokat – mint a jogtörténeti jellegű és hatályos jogszabályi előírásokat, a külföldi tanulmányutak és a saját ítélkezési gyakorlat tapasztalatait, továbbá a nemzetközi egyezményeket. Az összehasonlító fejezet megírásakor Németországra fókuszáltunk, és az idegen nyelvű szakirodalmak is elsősorban innen származnak. A számhasonlítás módszerével mutatunk rá a téma fontosságára. Kérdőíves módszerrel vontuk be a Szekszárdi Törvényszék fiatalkorúak bírójának véleményét, hogy mind a jogalkotás érvei, mind pedig a jogtudomány és a jogalkalmazás nézetei helyet kapjanak az értekezésben. Mint a fiatalkorúaknak rendszeresen jogi tárgyú előadásokat tartó, illetve a fiatalkorúak büntetőeljárásában gyakorlattal rendelkező személyek rögzítjük a saját elméleti és gyakorlati meglátásainkat.

### **I.6. A 18 éven aluli korosztály életkori jellemzőiről – A büntető eljárásjog gyermekpszichológiai aspektusai**

Ahhoz, hogy a témát – fiatalkorúak a büntetőeljárásban – szakmai igényességgel és eljárásjogi szempontból körül tudjuk járni, elengedhetetlen, hogy megismerjük a 18 éven aluli korosztály életkori jellemzőit általában és a napjainkban megmutatkozó tendenciákat.<sup>7</sup> A fiatalkorú terheltekkel foglalkozó szakembereknek ugyanis nemcsak jogászoknak kell lenniük, hanem rendelkezniük kell jó kommunikációs készségekkel, pszichológiai és pedagógiai ismeretekkel.

---

<sup>7</sup> STEINBERG, Laurence – CHUNG, He Len – LITTLE, Michelle: Reentry of Young Offenders From the Justice System: A Developmental Perspective. Youth violence and juvenile justice. Special issue: youth reentry. Volume 2, Number 1, January 2004. 32.

A fiatalok elleni büntetőeljárásban a bírónak egy személyben kellene ötvöznie a pszichológussal, a jogással, a pedagógussal, a szociális munkással<sup>8</sup>, aki tudja, hogy mi jellemzi az adott életkorú gyerekeket általában és konkrétan, milyen jogai vannak a gyerekeknek.<sup>9</sup> Éppen ezért kettős a hozzájárulása a Nyitott Bíróság programnak vagy a rendőrség kezdeményezéseinek (DADA-program, Sulirendőr-program). Egyfelől a hivatásukat gyakorlók megismerik a fiatalok közösségét, másfelől Szűcs Anikó vizsgálati eredménye azt mutatja, hogy az ilyen előadásokat hallgató tanulók tájékozottabbak az őket körülvevő kockázatokról, magasabb szintű elhárítási mechanizmusokkal rendelkeznek.<sup>10</sup> Nem célja jelen doktori értekezésnek a bírósági döntések igazságosságáról, illetve annak szükségességéről való elmélkedések papírra vetése, mindössze utalunk a pszichoterapeuta és pszichoanalitikus Tari Annamária soraira, amely szerint a generációk közötti és az azonos korosztályon belüli élethelyzetekben is „az igazság elengedhetetlen ahhoz, hogy a helyzet oldódjon, a konfliktus megszűnjön, az élet visszaálljon a medrébe”.<sup>11</sup> Ezzel párhuzamosan Séra László kiemeli, hogy a büntetés akkor igazán hatékony, ha módot ad a történetek értelmi és érzelmi feldolgozására, és ezzel kedvező feltételeket teremt a lelkiismereti funkciók kialakulásához.<sup>12</sup>

A világhírnévre szert tett XX. századi magyar fizikus, Bay Zoltán mottóként használt szavait támasztják alá a pszichológiai kutatások eredményei. A személyiségfejlődés leginkább a gyermek- és fiatalokban alakítható eredményesen. Különösen fontos a szocializáció a gyermekeknél, akik először bölcsődében, óvodában, iskolában találkoznak azzal, hogy az emberi együttélésnek vannak alapvető szabályai. Ideális esetben ezen alapvető erkölcsi-tisztelet magatartási szabályok rögzülnek a személyiségükben. Ha ez nem történik meg, akkor a hatóságok és az igazságszolgáltatás feladata őket erre rászorítani. A szocializáció, a személyiség és a család együttes hatásán kívül megemlíteném, hogy a fiatalok részben azért követnek el bűncselekményeket, mert a személyiségfejlődésük során a szubjektív költség-haszon-mérlegelés szerint kifizetődőnek érzik. Például a szülőktől való leválást, a tekintélyektől szabadulást, az önértékelésük erősödését, a saját célok elérését segíti elő.<sup>13</sup> A

---

<sup>8</sup> DEBRECZENI Lilla: Szükséges-e külön büntető igazságszolgáltatás a fiataloknak? *Belügyi Szemle*, 2011/11. 51.

<sup>9</sup> GYURKÓ Szilvia: Gyermekközpontú büntető igazságszolgáltatás Magyarországon. *Belügyi Szemle*, 2013/9. 30.

<sup>10</sup> SZÜCS Anikó: Miért a DADA? *Belügyi Szemle*, 2002/1. 50.

<sup>11</sup> TARI Annamária: *A bátor generációk #SzorongokTehatVagyok*. Tericum könyvkiadó, Budapest, 2017. 38.

<sup>12</sup> SÉRA László: *Általános pszichológia*. Comenius Bt., Pécs, 2001. 235.

<sup>13</sup> LÖSEL, Friedrich – BLIESENER, Thomas: *Agression und Delinquenz unter Jugendlichen – Untersuchung von kognitiven und sozialen Bedingungen*. Luchterhand, München, 2003. 9-10.

fiatalokúak kettős változáson mennek keresztül, egyrészt haladnak a felnőttkor felé, másrészt pedig elsajátítják a közösségi együttélés szabályait.<sup>14</sup>

Mindazonáltal a technikai fejlődéssel együtt a fiatalokúak magatartási jellemzői, az őket érő ingerek, kockázati tényezők is változnak.

Az 1995. és 2010. között született Z-, és a 2010. után született alfa-generáció tagjai olyan magabiztossággal és rendszerességgel kezelik az „okos” elektrotechnikai eszközöket, mint a korábbi nemzedékek képviselői a csörgőt. Míg azonban a csörgő semmilyen kockázatot nem rejtett magában, addig az internetelérést biztosító mobiltelefonok, táblagépek, laptopok digitális veszélyforrások, amelyek növelik a sértetté, illetve elkövetővé válás kockázatát. Emellett a fiatalokúak büntetőeljárásban való magasabb jelenlétét az is okozza, hogy míg korábban a nagykorúság elérése után nyílt ki előttük a világ, lettek önállóak, szabadok, függetlenek, addig a 21. században, az „információs korban” előbb szembesülnek ezekkel a lehetőségekkel, próbálnak lábat vetni a felnőttek világában. Ez azonban buktatókat tartalmaz, hiszen a felnőttek világa a saját tetteikért való felelősségvállalást is megköveteli. A saját magatartás következményeinek a felismeréséhez és az annak megfelelő cselekedethez ugyanakkor szükség van türelemre, tudásra és tapasztalatra is, amellyel azonban a 18 éven aluliak nem feltétlenül rendelkeznek.

A századforduló környékén született „mai fiataloknál” fokozottan jelentkezik a türelmetlenség, az azonnaliság igénye.<sup>15</sup> Márpedig a szükségletek egy jelentős része nem elégíthető ki azonnal. Minél bonyolultabb egy szükséglet, annál több feltétel és hosszabb idő, illetve nagyobb aktivitás kell a kielégítéséhez. A várakozás feszültségének elviselését nevezi a kriminológia a késleltetés képességének. A türelmetlenség vonja maga után, hogy a vágy- és a kötelességtendenciák harcából előbbi pole position-ből indul. Ha a vágy azonnali kielégítése negatív következményekhez vezetne, akkor pedig gyakran jön a tagadás, a (felelősség)hárítás. Gyakori a fiatalokúaknál, hogy nem vállalják, nem vallják be a tévedésüket, a hibázásukat, így próbálnak szabadulni, menekülni a szégyentől, a bocsánatkérés szükségességétől, bizonyos, számukra nem kívánatos érzelmektől. A „kifelé”, a külvilág felé élés ugyanis – különösen a

---

<sup>14</sup> ALTSCHULER, David M. – BROSH, Rachel: Adolescent and Teenage Offenders Confronting the Challenges and Opportunities of Reentry. Youth violence and juvenile justice. Special issue: youth reentry. Volume 2, Number 1, January 2004. 83.

<sup>15</sup> TARI Annamária: #yz Generációk online. Tericum könyvkiadó, Budapest, 2015. 103.

fiatalok online világában – megköveteli a boldogságot, a tökéletesség látszatát. A profilírozó világgal nem fér össze a problémák vállalása, ezeket „befeelé” kell megélniük, az offline világukban tartva.<sup>16</sup> Megjegyzendő ugyanakkor, hogy a tettekért való felelősség hátrítása nem a digitális kor terméke, hiszen G.R. Patterson és M.S. Forgatch is rámutatott már 1987-ben arra, hogy a beilleszkedési rendellenesség jele – a feltűnő és makacs elégedetlenkedés, az érzelmi túlreagálás mellett – az, ha a gyerek képtelen vállalni a felelősséget a magatartásáért.<sup>17</sup>

A fiatalok ugyanis úgy tekintenek az életre, hogy annak alapvetően két szegmense van: Egyrészt a való világról lekapcsolható online tér, másrészt a személyes találkozásokkal tarkított offline közeg. Előbbi egy olyan hely, ahol a saját személyiségüknek, viselkedésüknek új jellemzőit fedezhetik fel. Akár olyanokat is, amelyeket nem mutatnának a másik dimenzióban, a való világban. A való világ és az online tér általuk történt szétválasztása révén nehezen érthető számukra, hogy az online akcióiknak, cselekményeiknek lehetnek valós, offline következményeik.<sup>18</sup> Az internetes és közösségi média, valamint a valóság merev szétválasztása – úgy tűnik – nem csak a Z- és alfa-generáció elképzelése. A már hivatkozott Nyitott Bíróság programban megfigyelt tapasztalataink közé tartozik az is, hogy a gyerekek nevelésére elsődlegesen és elsősorban hivatott és azért felelős szülők is csodálkozással vegyes értetlenkedéssel fogadják, hogy a közösségi oldalakon nem mindent szabad, amit a technika vagy az érintett oldal, média felhasználói szabályzata lehetővé tesz, mert a jogszabályok másként szabályozzák a kérdést.

William Strauss és Neil Howe amerikai történészek 1991-ben megjelent Generations című könyve alapján elterjedt és napjainkra meglehetősen divatosá vált a generáció-elmélet hirdetése. Eszerint körülbelül húszévente történik generációváltás, amelyek ciklikusan követik egymást. Kezdetben a közösség, az intézmények meghatározóak, az egyének gyengék. A XX. században ez a baby boom idején – 1940-es, 1950-es években – születettekre igaz. A következő generációban megjelenik az „ébredő erő”, az egyének megkérdőjelezzik az intézményeket, hangsúlyozzák az autonómiát. Elég, ha csak a hippikorszak idején – 1960-as, 1970-es években – született szabadságszeretőkre gondolunk, akiket szokás X generációnak is nevezni. A harmadik generációra már megfordul a kiindulópont és az egyén erős, a közösség, az

---

<sup>16</sup> TARI Annamária: 2015. i.m. 165., 170.

<sup>17</sup> RANSCHBURG Jenő: Nyugtalan gyerekek – Hiperaktivitás és agresszió a serdülőkorban. Saxum Kiadó, Budapest, 2009. 144.

<sup>18</sup> TARI Annamária: 2015. i.m. 187.

intézmények pedig gyengék. Ide tartoznak az 1980-as, 1990-es években született Y generáció tagjai. A körforgás magával hozza az újabb válságot, az intézmények és az értékek újraértelmezését. A 2000-es években születettek, a Z generáció után is folytatódik a körforgás, ma már az alfa-generáció viselkedését elemzik a pszichológusok.<sup>19</sup>

A 21. század egyik legnagyobb feladata az, hogy a különböző generációk képviselői akként alkalmazkodjanak egymáshoz, hogy abból a társadalmi együttélés során a lehető legkevesebb békétlenkedés, elégedetlenség származzon. Az ismert pszichiáter, Keresztes Zoltán szerint az alázat és az alkalmazkodás fogalmainak mint erkölcsi zsinórmértékeknek az erodálása, az olyan emberek közötti kapcsolatot alapvetően befolyásoló tényezők, mint a beszélgetés, a barátság, az összetartozás tartalmának átalakulása nemcsak a generációk – vagy akár leegyszerűsítve a fiatalok és a felnőttek – közötti, hanem az azonos generáción belüli konfliktusokat is felerősítheti.<sup>20</sup>

A változás Magyarországon is szembeötlő. Míg a XX. század második felétől annak végéig a szocializáció, a kultúra, a nevelési-oktatási intézmények felfogása és a szülők módszerei között nem voltak számottevő különbségek, addig ma már jelentős eltérések húzódnak. Elég, ha csak arra gondolunk, hogy még az 1990-es években is a szobafogság volt a gyermek számára az egyik legnagyobb – nem büntetőjogi értelemben vett – büntetés, hiszen nem lehetett társaival a szabad levegőn, nem játszhatott, nem vehetett részt a közösség életében. A tanórák közötti szünetekben a diákok rohantak az udvarra. Mára már a tinédzserek önkéntes szobafogságba vonulnak, a négy fal közé begubózva vesznek részt a gyerekek közösségi életében, egymással különböző okos eszközeiken – mobiltelefon, táblagép, laptop – internetes közösségi oldalakon (Facebook, Instagram, WhatsApp, Snapchat) tartva a kapcsolatot. A tanórák közötti szünetekben pedig az iskola épületében a padon egymás mellett ülve küldözgetik egymásnak kommunikáció gyanánt az emojiakat, a mondatalkotás helyett odavetett szavakat, rövidítéseket. A korábbi, szobafogságban megnyilvánuló szigor itt már fabatkát sem ér, egyedüli ríogatás az informatikai eszközök megvonása lehet. Még az 1990-es években is biztonságban tudhatta a szülő a gyermekét, ha – jogorvoslati lehetőség biztosítása nélkül – szobafogságra ítélte, addig ma már a kiberbűnözés okán ez is rizikófaktornak számít.

---

<sup>19</sup> TARI Annamária előadása a Magyar Igazságügyi Akadémián 2018. szeptember 27-én.

<sup>20</sup> KERESZTES Zoltán előszava. In: TARI Annamária: 2017. i.m. 9.

Két-három évtized alatt ilyen gyökeres változás? Következik ez a rendszerváltásból, az ahhoz kapcsolódó diák- és szabadságjogok elterjedéséből, a kötelességtudat háttérbe helyeződéséből, a közösségi média, az internet térnyeréséből, az interperszonális kapcsolatok átalakulásából, a fogyasztói társadalom anyagi felfogásából. Ezek révén előtérbe helyeződött a „megelés” helyett a „kifelé élés”.

A nevelő hatás kifejtése érdekében a kulcs a kommunikáció. Ez egyben a legnagyobb kihívás is. Hogyan tudja kifejteni quasi ultima ratioként, a nevelés, a helyes irányba terelés, a társadalmi együttélés szabályainak betartására kötelezés utolsó bástyájaként álló büntetőeljárás a kívánt hatást? Miként tudja a büntetőeljárás megszólítani az értéket, teljesítményt, sikert lájkokban, szmájlikban, megosztásokban és követésekben mérő generáció tagjait egy hivatalos eljárás? Hogyan tegyük mindezt, ha a digitális korban a pontos emberi figyelem tartama 12-ről 8 másodpercre rövidült? Milyen eszközöket alkalmazzunk a büntetőeljárásban akkor, ha a fiatalok körében ma egy hír legfeljebb 140 karakter, és ezek közvetítése és a beszélgetések is emojik alkalmazásával zajlanak?<sup>21</sup> Márpedig a kommunikáció révén meg kell tudni szólítani a büntetőeljárásnak a fiatalkorúakat, el kell érni őket, fel kell építeni bennük a bizalmat, hogy elhiggyék, a procedúra értük van, nem pedig ellenük. Ha ez sikerül, akkor jut a büntetőeljárás azoknak a tényeknek, körülményeknek a birtokába, amelyek révén meg tudja ítélni a magatartásukat és igazságos döntést tud kiszabni.

### **I.7. Büntetés – nevelés – gyógyítás?**

Kérdés, hogy kriminális magatartás esetén egyáltalán a bűnüldöző hatóságok, bíróságok tevékenysége, a nevelő hatás kifejtése-e a megoldás. Ahogy a gyermekpszichológus Ranschburg Jenő kifejti, a magatartási zavarokkal küzdő gyerekeket a 18. század végéig nem az adott korszakra jellemző gyógyítás, hanem az adott korszakra jellemző nevelés eszközeivel próbálták megváltoztatni.<sup>22</sup> A gyógyítás egy biológiai folyamat, a nevelés ezzel szemben a társadalmi befolyás a gyerekekre. Erre a felfogásra – a nevelés előtérbe helyezésére – már az Ószövetségből és az ókori Rómából is ismertek példák, ahol – mint később is – a devianciát kinevelhető tökéletlenségnek tekintették. Ezzel szemben napjainkban egyre inkább előtérbe került a betegség oldaláról való megközelítés. Míg három évtizeddel ezelőttig egy gyerekekre azt a megjegyzést tették, hogy neveletlen, addig ugyanaz a gyerek ma már a hiperaktivitás miatt

---

<sup>21</sup> TARI Annamária 2015. i.m. 240.

<sup>22</sup> RANSCHBURG Jenő: i.m. 11.



kap kezelést. A régen felkészületlen, esetleg alacsony értelmi színvonalú diák mára teljesítményszorongó lett, míg a fékezhetetlenül agresszív gyerek alkalmazkodási rendellenességben szenvedő. A sajátos nevelési igényű (SNI) és tanulási-beilleszkedési-magatartási zavarokkal (TBM) küzdő nebulókra ma fokozottan odafigyelnek az iskolákban.

A családi mikro- és a társadalmi makrokörnyezetben jelen lévő kockázati faktorok mennyisége és a minősége, valamint a gyerek helyes irányba történő szocializációjának kudarca, a gyerekkori magatartási zavar megjelenése között egyenes arányosság figyelhető meg.<sup>23</sup> A családnak mint elsődleges szocializációs színtérnek a nem megfelelő működése esetén fejlődési zavarok lépnek fel, amelyek valószínűsítik a deviáns magatartások tanúsítását.<sup>24</sup> Ugyanakkor a faktorok egymást is erősítik. Például a súlyos tanulási problémákkal küzdő gyerekek általában agresszívbabak a társaiknál, illetve az agresszív gyerekek iskolai teljesítménye rendszerint elmarad az általánostól.<sup>25</sup>

A már említett változás tetten érhető abban is, hogy az elsősorban a 2010-es éveket megelőzően tevékenykedő Ranschburg Jenő elsősorban az offline devianciákkal, a beilleszkedési rendellenességgel, mint a gyerek- és serdülőkor egyik legsúlyosabb és legkitartóbb zavarával foglalkozott, addig a 2010-es években Tari Annamária kutatásainak a középpontjában a fiatalok online magatartásai és az azokból eredő problémák állnak. Ranschburg Jenő a büntető eljárásjog szempontjából is jelentőséggel bíró magatartási zavarokról akként ír, hogy a beilleszkedési rendellenesség keretében a gyerek kihívó, agresszív viselkedésével sérti mások alapvető jogait, következetesen semmibe veszi a társadalom által elvárt szociális normákat. Ennek megnyilvánulási formáiként egyrészt durva és agresszív az emberekkel és az állatokkal; másrészt szándékosan rongálja a mások tulajdonát; harmadrészt a céljai elérése érdekében lop, csal; negyedrész gondolkodás nélkül megszegi a közvetlen környezete, az otthona és az iskola szabályait. Meglátása szerint szembe kell nézni azzal, hogy a mai gyerekek hajlamosabbak az agresszivitásra, mint a 30-40 évvel ezelőttiek, és elkövetnek olyan súlyosan erőszakos bűncselekményeket is, amelyeket korábban csak a jóval előrehaladottabb életkorúak tettek.<sup>26</sup> Ezeket a beilleszkedési rendellenességeket ma már egyértelműen ki lehet bővíteni a korábban részletezettek szerint az online visszaélésekkel, amikor a fiatalok az internetes közösségi

---

<sup>23</sup> RANSCHBURG Jenő: i.m. 12-13. oldal, 16-17.

<sup>24</sup> AMBRUS Zoltán: A deviancia szociológiája. Státus Kiadó, Csíkszereda, 2008. 107.

<sup>25</sup> RANSCHBURG Jenő: i.m. 53.

<sup>26</sup> RANSCHBURG Jenő: i.m. 138., 167.

oldalakon gondolkodás nélkül becsületet sértenek, rágalmaznak, zaklatnak.<sup>27</sup> A közoktatás és -nevelés céljai változatlanok, ugyanakkor azok elérése érdekében a pedagógusok kezében lévő eszközök megcsappantak. Míg a rendszerváltás előtt általános elfogadottak voltak a nevelő célzatú „pofonok”, „körmözések”, „fülhúzások”, addig mára ezek közfelháborodást váltanak ki a nyilvánosság előtt. Ezek visszaszorulásával egyidejűleg a helyüket a diákok által társaik, pedagógusaik sérelmére elkövetett testi-lelki erőszak vette át.

Akár a nevelésre, akár a gyógyításra helyezük a hangsúlyt a fiatalok devianciájának kiküszöbölésében, vitathatatlan, hogy nem szabad megfeledezni a tanulási folyamatról. A tanulás egyrészt ismeretek felvétele, amelynek révén tudásra tesz szert az ember, másrészt készségek elsajátítása, amelynek révén képességei jönnek létre. Bár az ember – csakúgy, mint a jó pap – képes holtáig tanulni, az ötödik és a huszadik életév között sajátítja el a legtöbb ismeretet a lehető leggyorsabban, legkevesebb fáradsággal.<sup>28</sup> Más megközelítésben a tanulás a tapasztalatok hasznosításának a képessége, az addig szerzett tapasztalatok mellé újabbak, illetve új ismeretek épülnek be, ezáltal változást előidézve a viselkedésben.<sup>29</sup> A személyiség ugyanis egy olyan egyedi és megismételhetetlen, dinamikus funkcionális rendszer, amely veleszületett testi és idegrendszeri sajátosságai bázisán, a társadalmi és természeti környezettel való folytonos kölcsönhatásban, állandó fejlődés és változás folyamatában, éntudata birtokában többé-kevésbé tudatos viselkedésválasztással határozza meg önmagát. Így megállapítható, hogy ez nem egy születéskor már fennálló, merev struktúra, hanem a születéskori kiindulópont a társadalmi és természeti környezet hatására is folyamatosan változik.<sup>30</sup> A fejlődés során a már említett tanulás mint külső hatás az éréssel alkot egységet. Az érés egy belső folyamat, a belső rendszerfeltételek dinamizmusa, a saját belső törvényszerűségek.<sup>31</sup>

Ha a család és az iskola kudarcot, szomorúságot, meg nem értést jelent csak a fiataloknak, akkor könnyebben fordul a harmadlagos szocializációs színtér, a szubkulturális baráti kapcsolatok felé. Ezek elfogadást, támaszt, szolidaritást, emberi közelséget, érzelmi kapcsolódási pontokat adnak számára, megmutatják egy alternatív életmód lehetőségét.<sup>32</sup> Ez

---

<sup>27</sup> PATCHIN, Justin W. – HINDUJA, Sameer: Bullies More Beyond the Schoolyard: A Preliminary Look at Cyberbullying. Volume 4, Number 2, April 2006. 164.

<sup>28</sup> CLAUSS, Günter – HIEBSCH, Hans: Gyermekpszichológia. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1980. 251-252.

<sup>29</sup> SÉRA László: i.m. 87.

<sup>30</sup> SÉRA László: i.m. 211-212.

<sup>31</sup> CLAUSS, Günter – HIEBSCH, Hans: i.m. 79., 82.

<sup>32</sup> KISIDA Erzsébet: A fiatalok deviáns magatartását befolyásoló tényezők. In: Devianciák és ifjúság (szerk.: PAPP János). Kossuth Egyetemi Könyvkiadó, Debrecen, 2005. 94.

azonban csak látszólagos megoldás, amely könnyen a kriminális út felé tereli a fiatalkorút. Jelentős hatást gyakorol a személyiségfejlődésre, a devianciákra a társadalom, annak problémái<sup>33</sup>, és az azt közvetítő, torzító média.

A fentiekből is kiderül, hogy számos szempontot, körülményt kell szem előtt tartani, amikor a fiatalkorú terheltek felelősségre vonását célzó büntetőeljárást elemezzük. Ugyanolyan lényegesek a jogon kívüli, mint a jogi szempontok.

---

<sup>33</sup> FLECK Zoltán: Szociológia jogászoknak. Napvilág Kiadó, Budapest, 2004. 230.

## II. FEJEZET

### A FIATALKORÚAK BÜNTETŐ STATISZTIKÁJA

*„A természetben minden rejtélyt a számok oldanak meg.”*

*(Beke Manó)*

Nézzük meg, hogy témánk indokoltságát mennyiben támasztják alá a statisztikai adatok!

Kiindulópontként táblázatba foglaltuk az elmúlt egy évtizedben jogerősen elítéltek számát és életkor szerinti kettős csoportba bontását.

A 2009. és 2019. közötti évtizedben jogerősen elítéltek száma és aránya felnőtt- és fiatalok közötti megoszlásában:<sup>34</sup>

<b>évszám</b>	<b>összes jogerősen elítéltek száma</b>	<b>ebből felnőttek</b>	<b>ebből 18 éven aluliak</b>	<b>a 18 éven aluliak aránya</b>
<b>2009</b>	86.120	79.816	6.304	7,320 %
<b>2010</b>	86.067	80.066	6.001	6,972 %
<b>2011</b>	88.382	82.081	6.301	7,129 %
<b>2012</b>	75.533	70.265	5.268	6,974 %
<b>2013</b>	74.249	68.644	5.605	7,548 %
<b>2014</b>	83.697	77.727	5.970	7,132 %
<b>2015</b>	76.394	71.245	5.149	6,740 %
<b>2016</b>	77.023	72.425	4.598	5,969 %
<b>2017</b>	70.006	66.122	3.884	5,548 %
<b>2018</b>	64.970	61.463	3.507	5,397 %
<b>2019</b>	66.044	62.967	3.077	4,659%

<sup>34</sup> [http://ugyesszeg.hu/pdf/statisztika/bunozes\\_es\\_igazsagszolgalatas\\_2009\\_2018.pdf](http://ugyesszeg.hu/pdf/statisztika/bunozes_es_igazsagszolgalatas_2009_2018.pdf) (2020. július 15.)

<http://ugyesszeg.hu/wp-content/uploads/merzag/2020/12/bunozes-es-igazsagszolgalatas.pdf> 3. (2021. április 13.)

<b>tendencia (2009 és 2019 összehasonlításával)</b>	alapvetően csökkenő, a 2018-as szám a 2009-es 75%-a, viszont 2019-re ismét emelkedést mutatott	csökkenő, a 2018-as szám a 2009-es 77%-a, viszont 2019-re ismét emelkedést mutatott	csökkenő, a 2019-es szám a 2009-es 49%-a	csökkenő, a 2019-es arány a 2009-es 64%-a
---	---	--	--	---

Ebből kiderül, hogy az utóbbi egy évtizedben összességében csökkenő tendenciát mutat a jogerősen elítéltek száma. Ha a 2009-es alapadatokat tekintjük 100%-nak, akkor 2018-ra háromnegyedére csökkent a jogerősen elítéltek száma, és ezzel nagyjából egyenesen arányosan azoké a felnőtteké, akiknek jogerős határozatban állapították meg a büntetőjogi felelősségét. Míg a ciklus első felében ingadozott a 18 éven aluli elítéltek aránya, addig az utóbbi öt évben markánsan csökkent.

Hangsúlyozzuk azonban, hogy a téma indokoltsága szempontjából a számok önmagukban súlytalanok. Nem célunk a kriminológia területére tévedni, ezért csak annyit jegyzünk meg, hogy a 18 éven aluliak képezhetik a felnőttkori bűnözés utánpótlását, így az eredményes megelőzést minél korábban el kell kezdeni, ettől ugyanis nagyobb visszatartó hatás várható. Az, hogy a 18 éven aluli jogerősen elítéltek aránya 5,3 és 7,5% közötti, semmiképpen sem jelenti tehát azt, hogy egy kézlegyintéssel elintézhethetjük a kérdést, amely szerint nem ezen áll vagy bukik Magyarország közbiztonsága.

A következő táblázat a legfrissebb, 2019-es adatokat – bűncselekmények megoszlása életkor és nem szerint – tartalmazza<sup>35</sup>:

életkor	összesen	férfi	nő	ismeretlen vagy jogi személy
<b>0-13</b>	1.825	1.452	372	2
<b>14-18</b>	7.863	6.383	1.480	-
<b>18-24</b>	24.497	20.984	3.608	5

<sup>35</sup> [http://ugyeszseg.hu/pdf/statisztika/Tajekoztato\\_a\\_2019\\_evi\\_bunozesrol.pdf](http://ugyeszseg.hu/pdf/statisztika/Tajekoztato_a_2019_evi_bunozesrol.pdf) (2020. december 21.)

<b>24-59</b>	95.735	74.907	20.815	13
<b>60-</b>	6.740	5.465	1.273	2
<b>jogi személy</b>	8	-	-	8
<b>összesen</b>	136.669	109.191	27.448	30

A gyermekkorú bűnelkövetők aránya 1,3%, a fiatalkorúaké 5,7%. Mindez megerősíti az előző táblázat kapcsán leírt tendenciát.

A következő táblázat szemlélteti, hogy milyen bűncselekményeket követtek el a gyermekkorúak az ügyészség által vizsgált időszakban, 2008. és 2012. között.<sup>36</sup>

<b>gyermekkorúak által elkövetett bűncselekmények</b>	<b>2008 arány (%)</b>	<b>2009 arány (%)</b>	<b>2010 arány (%)</b>	<b>2011 arány (%)</b>	<b>2012 arány (%)</b>
<b>összesen</b>	100	100	100	100	100
<b>személy elleni</b>	12,09	16,97	16,85	32,57	35,08
<b>közlekedési</b>	1,09	1,6	0,85	1,16	0,7
<b>házasság, család, ifjúság, nemi erkölcs elleni</b>	0,91	0,74	0,69	0,87	6,09
<b>közrend elleni</b>	18,17	17,5	36,39	26,82	22,10
<b>vagyon elleni és erőszakos</b>	66,33	60,12	43,86	37,14	34,7
<b>egyéb</b>	1,4	3,07	1,37	1,44	1,34

Amint az az első táblázatból kiderült, a nem felnőttkorúak által elkövetett bűncselekmények száma csökkenő tendenciát mutat. Ezzel szemben az ügyészség statisztikájából kiderül, hogy a gyermekkorúak által elkövetett személy elleni bűncselekmények száma mind abszolút értékben, mind pedig százalékosan kifejezve emelkedő irányt mutat. Ezek állnak az első helyen, szorosán követik őket azonban a vagyon elleni és vagyon elleni erőszakos bűncselekmények,

<sup>36</sup> <http://ugyeszseg.hu/repository/mkudok9816.pdf> 19. (2020. július 16.)

A feltüntetett statisztika csak 2012-ig tartalmaz adatokat, ezt követően a számok már nem állnak rendelkezésre.

amelyek aránya azonban a vizsgált időszakban a felére esett vissza. Harmadik helyen a közrend elleni bűncselekmények, elsősorban a garázdaság, állnak, amely a személy elleni bűncselekmények közé tartozó testi sértéshez hasonlóan életkor-specifikus bűncselekmény. Sok esetben a testi sértés mint személy elleni bűncselekmény, és garázdaság mint közrend elleni bűncselekmény egymáshoz kapcsolódóan, bűnhalmazatban jelennek meg, és összefüggésben állnak a gyermekkorúak kifejtetlen és elégtelen konfliktuskezelési technikájával, a fiatalos hévvel, azzal, hogy az erőszak kultúráját még nem váltotta fel a civilizáltabb rendezési mód. A gyermekkorúak így próbálják ki testi erejüket. A vagyon elleni és vagyon elleni erőszakos bűncselekmények felülreprezentáltságának hátterében az a körülmény áll, hogy a gyermekkorúak általában nem rendelkeznek önálló jövedelemmel, viszont el szeretnék érni társaik anyagi színvonalát, utánozzák megjelenésüket, eszközeiket, ennek érdekében pedig bűncselekményeket követnek el.

Ugyanez a számsor a fiataloknál:<sup>37</sup>

<b>fiatalok által elkövetett bűncselekmények</b>	<b>2008 arány (%)</b>	<b>2009 arány (%)</b>	<b>2010 arány (%)</b>	<b>2011 arány (%)</b>	<b>2012 arány (%)</b>
<b>összesen</b>	100	100	100	100	100
<b>személy elleni</b>	8,96	10,4	10,25	9,89	9,82
<b>közlekedési</b>	2,2	2,44	1,72	1,48	1,68
<b>házasság, család, ifjúság, nemi erkölcs elleni</b>	1,43	1,03	1,08	1,06	1,05
<b>közrend elleni</b>	23,67	25,07	28,22	29,76	30,65
<b>vagyon elleni és vagyon elleni erőszakos</b>	60,68	57,1	55,14	53,85	51,12
<b>egyéb</b>	3,06	3,96	3,59	3,96	5,68

<sup>37</sup> <http://ugyeshseg.hu/repository/mkudok9816.pdf> 21. (2020. július 16.) A feltüntetett statisztika csak 2012-ig tartalmaz adatokat, ezt követően a számok már nem állnak rendelkezésre.

A gyermek- és a fiatalkorúak által elkövetett bűncselekményeket összehasonlítva ugyanaz a három fejezet áll az első három helyen. Míg azonban a gyermekkorból fiatalkorba érve a személy elleni bűncselekmények száma visszaesik, addig a közrend ellenieké nő. Toronymagasan az első helyen állnak a vagyon elleni és vagyon elleni erőszakos bűncselekmények, amelyek csökkenő arányuk ellenére is az összes kriminális magatartás felét teszik ki.

Az ügyészség vizsgálta azt is, hogy a fiatalkorú egyedül, gyermek-, fiatal- vagy felnőttkorúval, esetleg vegyesen követte-e el a bűncselekményt.<sup>38</sup>

év	egyedül aránya (%)	gyermekkorúval együtt aránya (%)	fiatalkorúval együtt aránya (%)	felnőttkorúval együtt aránya (%)	vegyesen aránya (%)
2003	37,9	3,5	29,5	13,8	15,3
2004	37,6	3,1	29,5	14,3	15,5
2005	39,3	3,3	27,4	15,5	14,6
2006	38,6	2,6	30,2	14,2	14,4
2007	34,1	3,2	31,5	15,9	15,3
2008	34,6	2,9	31	16,3	15,2
2009	36,6	3,7	29,2	15,6	14,2
2010	36,8	4,4	30,3	15,9	12,5
2011	41,8	2,8	28,6	15,7	11,2
2012	43,5	2,4	28	15,6	10,5

A fiatalkorúak jellemzően egyedül, vagy szintén fiatalkorú társukkal vagy társaikkal követik el a bűncselekményt. Ez igazodik ahhoz a korábbi megállapításunkhoz, amelyet a személy és közrend elleni bűncselekmények kapcsolatáról, életkori sajátosságairól tettünk. Anélkül, hogy kriminológiai vizsgálatot folytatnánk le és az eljárásjog területét elhagynánk, feltételezésünk szerint abban az esetben, ha a fiatalkorú egyedül, vagy szintén fiatalkorú társával, társaival követi el a bűncselekményt, a jogalkalmazónak nagyobb esélye van a visszatartó hatás

<sup>38</sup> <http://ugyeszseg.hu/repository/mkudok9816.pdf> 22. (2020. július 16.) A feltüntetett statisztika csak 2012-ig tartalmaz adatokat, ezt követően a számok már nem állnak rendelkezésre.



elérésére, mintha felnőttkorúval együtt tenné. Előbbi esetben ugyanis nagyobb eséllyel egy fiatalkori kicsúszásról, kisiklásról, devianciáról, botlásról van szó, amelyet a büntetőjogi felelősségre vonás helyre tehet. Utóbbi esetben viszont jellemzően egy mintakövetést lehet gyanítani, egy olyan szociális miliőt, ahol a bűnözés elfogadott és ebben nő fel a fiatalkorú. Márpedig a nevelés elsődleges színtere megállapításunk szerint a család.<sup>39</sup> Ha pedig a család a jogkövetésről letér, akkor a jogalkalmazónak nehéz lesz meggyőznie a fiatalkorút annak helytelenségéről.

A megelőző intézkedések megválasztása és célcsoportja szempontjából bír jelentőséggel az a táblázat, amely a nemi megoszlást jól szemlélteti.<sup>40</sup>

év	fiúk aránya (%)	lányok aránya (%)
2008	85,59	14,11
2009	83,78	16,22
2010	81,93	18,07
2011	82,18	17,82
2012	82,41	17,59

Az eredmény nem meglepő. Általában és a fiatalkorúak általi bűnelkövetésnél is domináns a férfiak aránya.<sup>41</sup> Ez összefüggésben áll ebben az életkorban a hagyományos nemi szerepekkel, jellemzőkkel, az erőfitogatással. A már említett személyi és közrend elleni bűncselekmények erőszakos jellege sejtette már, hogy főleg férfiak általi elkövetésről lehet szó.

Hivatkoztunk már arra, hogy a fiatalkorúaknál különösen fontos a bűnözői életpálya kialakításának megelőzése. Életkor szerinti megoszlást is vizsgált az ügyészség.<sup>42</sup>

<sup>39</sup> KAZSIMÉRSZKI Lívია: A bűnelkövető szülő a kiskorúak szocializációs folyamatában.

[https://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/kazsimerszki\\_livia\\_a\\_bunelkoveto\\_szulo\\_a\\_kiskoruak\\_szocializacios\\_folyamataban%5bjogi\\_forum%5d.pdf](https://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/kazsimerszki_livia_a_bunelkoveto_szulo_a_kiskoruak_szocializacios_folyamataban%5bjogi_forum%5d.pdf) (2021. január 9.) 5.

<sup>40</sup> <http://ugyeszseg.hu/repository/mkudok9816.pdf> 24. (2020. július 16.) A feltüntetett statisztika csak 2012-ig tartalmaz adatokat, ezt követően a számok már nem állnak rendelkezésre.

<sup>41</sup> VÍG Dávid: Nemek és bűnözés. In: Kriminológia (szerk.: BORBÍRÓ Andrea – GÖNCZÖL Katalin – KEREZSI Klára – LÉVAY Miklós). Wolters Kluwer, Budapest, 2016. 677.

<sup>42</sup> <http://ugyeszseg.hu/repository/mkudok9816.pdf> 24. (2020. július 16.) A feltüntetett statisztika csak 2012-ig tartalmaz adatokat, ezt követően a számok már nem állnak rendelkezésre.

<b>életkor</b>	<b>2008 arány (%)</b>	<b>2009 arány (%)</b>	<b>2010 arány (%)</b>	<b>2011 arány (%)</b>	<b>2012 arány (%)</b>
<b>14-15 éves</b>	18,15	17,84	16,58	16,2	16,64
<b>15-16 éves</b>	23,77	23,73	24,48	23,93	23,33
<b>16-17 éves</b>	28,47	28,33	29,02	29,31	28,83
<b>17-18 éves</b>	29,61	30,1	29,93	30,56	31,21

Minél fiatalabb korban kell megtenni a hatékony – nem feltétlenül büntető eljárásjogi – lépést annak elkerülése érdekében, hogy az ember bűnelkövetővé váljon. A fiatalok bűnelkövetőknél megállapítható, hogy minél közelebb állnak a felnőttkor kapuját jelentő 18. életév betöltéséhez, annál nagyobb arányban követnek el bűncselekményeket. Itt is hangsúlyozzuk a megelőző programok – így a DADA, Sulirendőr, Nyitott Bíróság – fontosságát, szerepét.

Büntető eljárásjogi szempontból a következő statisztika azt mutatja, hogy a vizsgált időszakban hogyan változott a nyomozásbefejezések összetétele.<sup>43</sup>

<b>nyomozásbefejezés típusa</b>	<b>2008 arány (%)</b>	<b>2009 arány (%)</b>	<b>2010 arány (%)</b>	<b>2011 arány (%)</b>	<b>2012 arány (%)</b>
<b>a nyomozás megszüntetése</b>	31,44	33,43	35,48	38,08	41,38
<b>ebből nem bűncselekmény</b>	3,13	2,45	2,76	4,03	6,46
<b>ebből szabálysértés</b>	2,59	1,86	2,03	2,46	3,02
<b>ebből a bűncselekményt nem a gyanúsított követte el</b>	0,85	1,03	0,8	0,8	0,65
<b>ebből nem állapítható meg bűncselekmény elkövetése</b>	3,89	4,31	5,21	4,92	5,17
<b>ebből nem állapítható meg, hogy a bűncselekményt a gyanúsított követte el</b>	5,83	6,19	5,59	5,22	5,26

<sup>43</sup> <http://ugyeshseg.hu/repository/mkudok9816.pdf> 32. (2020. július 17.) A feltüntetett statisztika csak 2012-ig tartalmaz adatokat, ezt követően a számok már nem állnak rendelkezésre.

<b>ebből büntethetőséget kizáró egyéb ok</b>	0,17	0	0,12	0,13	0,12
<b>ebből büntethetőséget megszüntető egyéb ok</b>	1,34	1,62	1,78	2,05	1,88
<b>ebből a cselekményt már jogerősen elbírálták</b>	0,01	0,1	0,03	0,07	0,04
<b>ebből megrovás</b>	12,59	14,9	14,99	15,47	15,44
<b>ebből tevékeny megbánás</b>	0	0,76	0,64	0,87	1,29
<b>ebből egyéb megszüntetés</b>	1,05	0,21	1,52	2,06	2,05
<b>vádemelés</b>	58,03	54,98	52,26	47,86	45,38
<b>egyéb befejezések</b>	1,76	0,98	1,1	1,74	1,48
<b>elterelés</b>	8,76	10,61	11,16	12,33	11,76

Első látásra, a részletek ismerete nélkül a táblázat azt mutatja, hogy egyre csökken a vádemelések aránya, ezzel szemben egyre több nyomozást szüntetnek meg. Árnálja azonban a képet, hogy növekvő tendenciát mutat az elterelés aránya. Emellett az ügyészség egyre nagyobb arányban alkalmaz saját hatáskörben megrovást, így gyorsítva az eljárást. Abban az esetben, ha csekély súlyú bűncselekményről és első alkalommal bűnelkövetővé vált fiatalkorúról van szó, akkor ez megfelelő szankció lehet, amely nemcsak a gyorsaságot, hanem a nevelő hatást és a hatékonyságot is növeli. Az értekezés későbbi részében foglalkozunk egyrészt a nemzetközi tendenciákkal, másrészt a hazai iránnyal, amely azt célozza, hogy a fiatalkorú elkövetővel szemben lehetőleg a formális büntető eljárásjog háttérbe szorításával lépünk fel, előtérbe helyezve a nevelő jellegű szankciókat, a hatósági-szociális beavatkozásokat, szolgálva ezzel érdeküket. A vádemelésen belüli adatok azt mutatják, hogy az ügyészség az esetek 80-90%-ban az általános eljárást választja és csak kis mértékben indítványozza a tárgyalásmellőzéses eljárás lefolytatását vagy állítja bíróság elé a terhelte. Meglátásunk szerint ez a jogalkalmazói gyakorlat változtatást igényel, a javaslatunkat az értekezés későbbi fejezetében fejtjük ki.

Azt már rögzítettük, hogy csökken a fiatalkorú bűnelkövetők száma, de azt még nem vizsgáltuk, hogy mit mutat a büntető nyilvántartási rendszer. Megtesszük most.<sup>44</sup>

<b>priusz szerint</b>	<b>2008</b>	<b>2009</b>	<b>2010</b>	<b>2011</b>	<b>2012</b>
	<b>arány</b>	<b>arány</b>	<b>arány</b>	<b>arány</b>	<b>arány</b>

<sup>44</sup> <http://ugyeszseg.hu/repository/mkudok9816.pdf> 34. (2020. július 17.) A feltüntetett statisztika csak 2012-ig tartalmaz adatokat, ezt követően a számok már nem állnak rendelkezésre.

	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)
<b>büntetlen előéletű</b>	84,8	84,7	91,7	91,3	91,3
<b>büntetett előéletű</b>	15,2	15,3	8,3	8,7	8,7
<b>ebből többszörös visszaeső</b>	0,1	0,3	0,2	0,2	0,1
<b>ebből különös visszaeső</b>	0,3	0,8	0,7	0,8	0,6
<b>ebből visszaeső</b>	1,8	2,4	1	1,2	0,9
<b>ebből nem visszaeső</b>	13,1	11,9	6,3	6,5	7

Jeschek szavaival élve, a büntető felelősségre vonás nem lehet vak, látnia kell a valóságot, és ebben látássegítsége a kriminológia.<sup>45</sup> A kriminológia szemszögéből különösen fontos az, hogy sikerül-e, és ha igen, milyen módszerekkel megakadályozni a fiatalok bűnismétlését. A kriminológia azonban összekapcsolódik a büntető eljárásjoggal, mert a már egyszer kriminális magatartást tanúsító fiatalok a büntető eljárásjog rendszerébe kerül és utóbbinak kell olyan eljárást lefolytatnia és szankciót kiszabnia, amely a preventív hatást eléri. Az, hogy a visszaesők aránya elenyésző, abból is következik, hogy különösen a fiatalok elkövetőknél általában érvényesül a fokozatosság elve, azaz először enyhébb szankciókra, leginkább intézkedésekre kerül sor. Ha a fiatalok a bíróság végrehajtandó szabadságvesztésre ítéli, akkor vagy jelentős tárgyi súlyú bűncselekményről van szó, vagy jelentős bűnözői előéletéről. A másik oka a visszaesők csekély számának az életkorban rejlik. Lehet, hogy ténylegesen nagyobb a visszaesők aránya, csak már felnőttkorban válnak azzá, és azt a statisztika nem tartalmazza. Mindenesetre a büntetőeljárás akkor éri el a célt, ha minél nagyobb a büntetlen előéletű elkövetők száma. Ekkor ugyanis nem a korábbi eljárás nevelő hatásának csődjéről van szó.

A büntetőbíróság előtti 2017-es adatok megállapításait táblázat és magyarázat formájában rögzítjük.

<b>év</b>	<b>megvádolt személyek száma</b>	<b>ebből büntetővégzés indítványozása</b>	<b>tárgyalásmellőzéses indítványok aránya (%)</b>	<b>realizálódott büntetővégzés</b>
<b>2013</b>	5452	1398	25,64	1187
<b>2014</b>	5787	1307	22,59	1120

<sup>45</sup> WEIGEND, Thomas: Strafrecht und Zeitgeist. In: Strafrecht und Kriminologie unter einem Dach (herausgegeben von SIEBER, Ulrich – ALBRECHT, Hans-Jörg). Duncker & Humblot, Berlin, 2006. 44.

<b>2015</b>	5053	1087	21,51	906
<b>2016</b>	4453	979	22,07	867
<b>2017</b>	3758	979	26,05	881

A 3.758 megvádolt személyből 979 személynél (26%) tett indítványt az ügyészség tárgyalásmellőzéses büntetőeljárás lefolytatására. Az ezt megelőző évekhez képest – 2013: 25,64%; 2014: 22,59%; 2015: 21,51%; 2016: 22,07% – ez magasabb arány, és ahogy ezt a későbbiekben javaslatként megfogalmazzuk, alapvetően helyes irány. A bíróság 90%-ban az indítványnak megfelelően tárgyalásmellőzéssel határozott és 83%-ban tárgyalás nélkül jogerőre emelkedett a határozat.<sup>46</sup>

A tárgyalási szakba került ügyek esetén a fellebbezési arány 14,57% volt, azaz a tárgyalásra kitűzött ügyek 85%-a elsőfokon jogerőre emelkedett.<sup>47</sup>

<b>év</b>	<b>megvádoltak száma</b>	<b>kényszerintézkedés alatt</b>	<b>őrizet</b>	<b>letartóztatás</b>	<b>lakhelyelhagyási tilalom</b>	<b>házi őrizet</b>	<b>ideiglenes kényszergyógykezelés</b>
2013	5804	232	10	209	8	5	-
2014	6108	326	5	292	16	13	-
2015	5252	300	10	258	18	14	-
2016	4685	259	11	214	20	14	-
2017	3957	199	7	162	14	16	-

Az összesen 3.957 megvádolt személyből a vádemeléskor mindössze 199-en (5%) álltak kényszerintézkedés hatálya alatt, ami ez előző évekhez képest – 2013: 4%, 2014: 5,3%, 2015: 5,7 %, 2016: 5,5 % – némiképpen csökkenő, de inkább stagnáló tendencia. Ugyanakkor a

<sup>46</sup> <https://ugyeszseg.hu/repository/mkudok940.pdf> 11. (2020. december 21.)

<sup>47</sup> <https://ugyeszseg.hu/repository/mkudok940.pdf> 11. (2020. december 21.)

kényszerintézkedések 3%-a őrizet, 81%-a letartóztatás volt. Ez azt jelenti, hogy a személyi szabadságot teljesen elvonó kényszerintézkedések az összes kényszerintézkedés kerekítve 85%-át adják ki. Ha a megelőző négy évet vizsgáljuk – 2013: 94%, 2014: 94%, 2015: 92%, 2016: 90% – akkor a csökkenő arányok a szerintünk helyes irányt mutatják. A kérdést a letartóztatásokról és kényszerintézkedésekről szóló fejezetben tárgyaljuk és teszünk javaslatot megítélésére.<sup>48</sup>

<b>év</b>	<b>megvádoltak száma</b>	<b>kényszerintézkedés alatt az elsőfokú határozat meghozatalakor</b>	<b>őrizet</b>	<b>letartóztatás</b>	<b>lakhelyelhagyási tilalom</b>	<b>házi őrizet</b>	<b>ideiglenes kényszergyógykezelés</b>
2013	5804	218	7	195	13	3	-
2014	6108	287	8	250	17	12	-
2015	5252	263	9	236	9	9	-
2016	4685	252	13	204	29	6	-
2017	3957	192	5	156	19	12	-

Az elsőfokú határozat meghozatalakor is még 192-en álltak kényszerintézkedés hatálya alatt, 2% őrizetben, 81% letartóztatásban volt. Azaz azt lehet mondani, hogy bár a kényszerintézkedések aránya elenyésző, ha a vádlott a vádemeléskor kényszerintézkedés alatt

<sup>48</sup> <https://ugyeszseg.hu/repository/mkudok940.pdf> 41. (2020. december 21.)

állt, nagy valószínűséggel az elsőfokú büntetőeljárás befejezéséig korlátozott személyi szabadsággal bírt.<sup>49</sup>

év	jogerős határozattal érintett vádlottak száma	nyomozás elrendelésétől 1 éven belül jogerős befejezés	nyomozás elrendelésétől 1 és 2 év között jogerős befejezés	nyomozás elrendelésétől 2 és 3 év között jogerős befejezés	nyomozás elrendelésétől 3 és 5 év között jogerős befejezés	nyomozás elrendelésétől 5 éven túl jogerős befejezés
2013	5804	2001	1791	1118	738	156
2014	6108	1751	2134	1303	729	191
2015	5252	1374	1727	1193	804	154
2016	4685	1451	1453	963	663	155
2017	3957	1273	1410	654	482	138

Kiemelten jelentősnek tartjuk a fiatalkorú elleni büntetőeljárások vizsgálatakor a büntetőeljárás időtartamának alakulását. Ennek okát adjuk a doktori értekezésben és javaslatokat fogalmazunk meg. Kiindulópontként viszont megállapíthatjuk, hogy a 3.957 vádlott közül csak 1.273 esetében (32%) ért véget a büntetőeljárás egy éven belül, 35%-nál egy és két éven belül fejeződött be. A két és három év közötti befejezések aránya 16%, a három és négy év közöttieké 12%, az öt éven túliaké 3%.<sup>50</sup> Ezt a számsort nagyon lényegesnek tartjuk. A jogalkotó, a jogalkalmazó és a jogtudomány egyik legfontosabb feladata olyan működő megoldások kidolgozása, amelyek lehetővé teszik azt, hogy a fiatalkorú elleni büntetőeljárások többsége egy éven belül befejeződjön.

év	jogerős határozattal érintett	vádeme-léstől 1 éven belül	vádeme-léstől 1 és 2 év között	vádeme-léstől 2 és 3 év között	vádeme-léstől 3 és 5 év között	vádeme-léstől 5 éven túl
----	-------------------------------	----------------------------	--------------------------------	--------------------------------	--------------------------------	--------------------------

<sup>49</sup> <https://ugyeszseg.hu/repository/mkudok940.pdf> 44. (2021. április 13.)

<sup>50</sup> <https://ugyeszseg.hu/repository/mkudok940.pdf> 65. (2020. december 21.)

	<b>vádlottak száma</b>	<b>jogerős befejezés</b>	<b>jogerős befejezés</b>	<b>jogerős befejezés</b>	<b>jogerős befejezés</b>	<b>jogerős befejezés</b>
2013	5804	3764	1232	490	263	55
2014	6108	3991	1355	458	233	71
2015	5252	3308	1222	459	215	48
2016	4685	3088	1063	336	144	54
2017	3957	2749	823	240	104	41

Ennek a táblázatnak abból a szempontból van jelentősége, hogy megnézzük, mennyire húzódnak el a bíróságon a büntetőeljárások.<sup>51</sup> 2013. és 2017. között növekedett az egy éven belüli befejezések aránya, ezzel párhuzamosan csökkent az 1 és 2, 2 és 3, illetve 3 és 5 éven belüli befejezések aránya. Viszont az 5 éven túli ügyek továbbra is körülbelül 1 %-ban képviseltetik magukat. Ahogy már említettük, a pertartam a szakmaiság mellett a fiataloknál különös jelentőséggel bír. Ezért javasoljuk a jogalkalmazás és a jogtudomány számára is, hogy folyamatosan kövesse nyomon ezeket a statisztikákat annak érdekében, hogy a szükséges és célravezető javaslataikat megfogalmazzák.

A fenti táblázatokat az értekezés későbbi fejezeteinél is figyelembe vettük, a javaslataink megfogalmazásánál szem előtt tartottuk. Cél ugyanis az, hogy minél rövidebb ideig tartó és minél kevésbé formális és költséges procedúrával minél nagyobb eredményt lehessen elérni, azaz azt, hogy nemcsak a bűnelkövetőket, hanem mindenkit visszatartsa a társadalom jogellenes magatartások tanúsításától.

<sup>51</sup> <https://ugyeszseg.hu/repository/mkudok940.pdf> 75. (2021. április 13.)



### III. FEJEZET

## A FIATALKORÚ ELLENI BÜNTETŐELJÁRÁS XX. SZÁZADI MAGYARORSZÁGI TÖRTÉNETE

*„Múlt nélkül nincs jövő, s mennél gazdagabb a múltad, annál több fonálon kapaszkodhatsz a jövőbe.”*

(Babits Mihály)

A talapzat

Vizsgálatunk tárgykörébe vontuk régi idők magyar jogalkotási termékeit. Tettük ezt nem statikai, hanem dinamikus szempontból, hogy megvizsgáljuk a fejlődési ívet és annak a lehetőségét, hogy van-e olyan jogintézmény, amely ma is megállná a helyét.

A fiatalkorú elleni büntetőeljárás történeti áttekintése talapzat, amelyre, illetve amelynek átdolgozásával épült a hatályos szabályozás.

Az európai kultúrkörben a XVII. és a XIX. század vége között fokozatosan alakult ki az a felismerés, hogy a fiatalkorúak társadalomba való integrációja eltérő és átfogó hatások révén érhető el. Ezen felismeréshez hozzájárult a kifejlődő és tudománnyá váló pszichológia és pedagógia.<sup>52</sup>

Jelen fejezet célja a fiatalkorú elleni büntetőeljárás XX. századi magyarországi történetének bemutatása és elemzése. Ennek során nem a hagyományos módszert választottuk, hogy egyenként vizsgáljuk az egyes korszakok-jogszabályok rendelkezéseit. Ugyan ezek felvázolásával kezdjük, azonban szerkezetét tekintve az értekezés az egyes jogintézményekre, azok alakulására, fejlődésére, eltűnésére, majd újbóli megjelenésére koncentrálnak. Ennek keretében egy pillanatra megállva elhaladunk mérföldkövek mellett, (jogalkotási) javaslatot teszünk néhány elfeledett előírás ismételt inkorporációjára.

---

<sup>52</sup> NOTHACKER, Gerhard: „Erziehungszwang” und Gesetzesauslegung im Jugendgerichtsgesetz – Eine systematisch-methodologische Analyse jugendstrafrechtlicher Rechtsanwendungsprinzipien. Duncker & Humblot, Berlin, 1985. 33-34.

### III.1. Évtizedek és jogszabályok

A büntető eljárásjog a XIX. század közepétől önállósodott és elkülönült az anyagi büntetőjogtól.

A bűnvádi perrendtartásról szóló 1896. évi 33. törvénycikk (a továbbiakban: I. Bp.) mindössze annyiban érintette a fiatalkorúakat, hogy ha az elkövető a bűncselekmény elkövetésekor a 16. életévét még nem töltötte be, akkor tisztázandó az a kérdés, hogy az elkövetéskor rendelkezett-e a bűnösségének felismeréséhez szükséges belátással. A rendelkezés a ma hatályos eljárási jogszabályból ismerős lehet, csak ma már az elkövetéskor 12 és 14 év közötti terhelteknél áll fenn ez a követelmény.

Ezt viszonylag hamar követte a felismerés, hogy a fiatalkorú terheltek igényeinek és érdekeinek mérlegelése mentén speciális szabályok kialakítása szükséges. A fiatalkorúak bíróságáról szóló 1913. évi 7. törvénycikk (a továbbiakban: Fb.) vívmánya, hogy felállította a fiatalkorúak bíróságát – amely azonban nem jelentett szervezetileg önálló intézményt – emellett kimondta, hogy az I. Bp. csak annyiban alkalmazandó, amennyiben az Fb. szabályaiból más nem következik, azaz utóbbit elsőbbség illeti meg. Az elkövetkező 100 évben a magyar szabályozás azt a megoldást követte, hogy az általános eljárási jogszabályba került bele a fiatalkorú elleni büntetőeljárás külön szabályainak a rendszere. A törvényhez fűzött indokolásból derül ki, hogy a fiatalkorúak ügyében fő cél az egyéniség megismerése révén minél célravezetőbb intézkedések megtétele.<sup>53</sup> A törvényhozó feladatának érezte a felelősség, bűnösség, igazságosság kérdéskörének tisztázásán túlmenően a fiatalkorú megmentését is, az eljárás káros hatásaitól való megóvását. Éppen ezért szükséges, hogy el lehessen térni az általános eljárási szabályoktól, a bíróság pedig szélesebb intézkedési lehetőséggel bírjon, egyszerűbben, gyorsabban, közvetlenebbül járhatson el, kevesebb időt fordítson az alakiságokra.<sup>54</sup>

Mivel a következő nagy eljárásjogi kódex, a büntető perrendtartásról szóló 1951. évi III. törvény (a továbbiakban: II. Bp.) nem érintette a fiatalkorú terhelteket, így egy rövid ideig még

---

<sup>53</sup> ROSTA Andrea: A fiatalkorú bűnözés kriminológiája és szociológiája. L'Harmattan Kiadó – Uránia Ismeretterjesztő Alapítvány, Budapest, 2014. 346-347.

<sup>54</sup> AUER György – MENDELÉNYI László: A bűnvádi eljárási jog VI. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részeintársulat Kiadása, Budapest, 1930. 164.

az Fb. volt hatályban. A II. Bp-ben azonban felhatalmazást kapott az igazságügyi miniszter, hogy a fiatalkorúak bíróságára és a fiatalkorú elleni büntetőeljárásra rendeletet alkosson.

Így született meg a fiatalkorúakra vonatkozó büntetőjogi és büntető eljárási rendelkezésekről szóló 1951. évi 34. törvényerejű rendelet (a továbbiakban: 1951-es tvr.). Az 1951-es tvr. különlegessége abban állt, hogy Magyarországon a mai napig egyedülálló módon egy jogszabályba helyezte az anyagi és eljárásjogi rendelkezéseket. (Ezzel megelőztük Németországot, ahol 1953 óta szabályozza külön törvény – a Jugendgerichtsgesetz, a JGG – a fiatalkorúakra vonatkozó büntető anyagi, eljárási jogi és büntetés-végrehajtási normákat.) Emellett nem az általános eljárási jogszabály részeként, külön rendelkezésekként kerültek terítékre a fiatalkorú terheltek elleni szabályok, hanem önálló törvényerejű rendeletet alkottak meg. Előtte és utána az általános szabályokat a fiatalkorú elleni büntetőeljárás rendelkezéseibe foglalt eltérésekkel kellett és kell alkalmazni. (A 21. században is felmerült a szabályozás önállóságának kérdése. Ligeti Katalin elkészítette a fiatalkorúakra vonatkozó büntető anyagi és eljárási jogszabályokat tartalmazó törvény tervezetét, amely azonban nem lépett hatályba.<sup>55</sup>)

Az 1951-es tvr. módosítására egyébként már három évvel később, a fiatalkorúakra vonatkozó büntetőjogi rendelkezések módosításáról szóló 1954. évi 23. törvényerejű rendelettel sor került.

Az 1950-es évektől kezdve három évtizeden keresztül minden 10 évre jutott egy eljárási jogszabály. A büntetőeljárásról szóló 1962. évi 8. törvényerejű rendelet (a továbbiakban: I. Be.) tartalmilag nem jelentett forradalmi újítást, jelentős részben átvette a II. Bp. rendelkezéseit. A fiatalkorú elleni büntetőeljárás szabályai az I. Be. 320-342. §-iba kerültek, így megszűnt a fiatalkorúakra vonatkozó önálló szabályozás, amit az 1951-es tvr. hozott létre. A rendelkezéseket külön eljárásként beemelték az egységes eljárási szabályrendszerbe.

Ezen a büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvény (a továbbiakban: II. Be.), valamint a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: III. Be.) sem változtatott. Látható, hogy először 1973-ban került törvényi szintre a fiatalkorú elleni büntetőeljárásra vonatkozó normarendszer.

A jelenlegi ismereteink szerinti végállomás a hatályos szabályozás, a Be.

---

<sup>55</sup> VASKUTI András: Az életkor és a fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezések az új Btk-ban. Jogtudományi Közlöny, 2015/4. 173.

### III.2. A fiatalkorúak bíróságáról

A fiatalkorúak bírósága a gyermekmentő mozgalom nyomán először az Egyesült Államokban jelent meg, és Ben Lindsey nevéhez köthető, aki nem is annyira bíróságnak, mint inkább nevelőtanácsnak szánta. A cél nem a büntetőjogi eszközök – letartóztatás, elítélés, megbüntetés – előtérbe helyezése, hanem a megjavítás, a nevelés, a megmentés volt.<sup>56</sup>

Az Fb. rendelkezett először a fiatalkorúak bíróságának létrehozásáról. Az igazságügyi miniszter kötelessége, hogy ilyeneket alakítson a királyi törvényszékeknél, lehetősége pedig, hogy a királyi járásbíróságokon is megtegye ugyanezt, ha a fiatalkorúak nagyobb száma vagy más fontos ok indokolja. A királyi járásbíróság mint fiatalkorúak bírósága illetékességgel rendelkezhet egy vagy több szomszédos királyi járásbíróság területére is. A III. Be. hatálya idején egészen 2011. augusztus 31-ig a székhelyi bíróságok rendelkeztek kizárólagos illetékességgel a fiatalkorú elleni büntetőeljárás lefolytatására. Azaz a székhelyi bíróság illetékességgel rendelkezett a megye egész területére vonatkozóan, a többi helyi bíróság területére is.

Akár a királyi törvényszékről, akár a királyi járásbíróságról legyen szó, a fiatalkorúak bírósága egyesbíróságot jelentett. A fiatalkorúak bíróját vagy bíróit az igazságügyi miniszter jelölte ki három évre, amely azonban meghosszabbítható volt. A helyettesét viszont már az adott bíróság vezetője jelölte ki.

A szakbírók tudás- és tapasztalatfelhalmozását kívánta garantálni az a szabály, amelynek értelmében a fiatalkorúak bíróját csak a királyi ítélőtábla elnökének engedélyével lehetett más teendővel foglalkoztatni (a fiatalkorúak bíróságáról szóló 1913. évi VII. törvénycikk életbeléptetéséről és végrehajtásáról a m. kir. igazságügyminiszter 1913. évi 56000 I.M. számú rendelet 6. §). Ehhez képest 2020-ra nagy változások következtek be. Működnek kisebb székhelyi járásbíróságok, ahol minden bíró egyben perbíró, nyomozási bíró és fiatalkorúak bírója. Debreczeni Lilla meglátása szerint pozitív hatása lenne, ha ma is létezne az 1913-ashoz hasonló korlátozás.<sup>57</sup>

Baumgarten Izidor megállapítása szerint „a fiatalkorúak érdekében alkotott jogszabályok eredményessége nagyjából a kijelölésnél érvényesülő megfontoltságtól fog függeni,

---

<sup>56</sup> DEBRECZENI Lilla: i.m. 46.

<sup>57</sup> DEBRECZENI Lilla: i.m. 48.

nevezetesen attól, hogy akik fiatalkorúak ügyeivel foglalkoznak, azoknál ne hiányozzék a nyílt fő, meleg szív és igaz lelkesedés”.<sup>58</sup>

A fiatalkorúak bíróságának hatáskörébe tartoztak a fiatalkorúak bűnügyei és kihágásai mellett a szülőknél, gyámoknak, gondnokoknak, felügyelőknél az általuk gondozott, felügyelt gyerekek és fiatalkorúak személye ellen elkövetett kihágásai és vétségei. A vétségek közül azonban csak azok, amelyek nem haladták meg a járásbíróság hatáskörét.

Az illetékességet az elkövetés, a fiatalkorú törvényes képviselőjének lakó- vagy tartózkodási, illetve a fiatalkorú tartózkodási helye alapozta meg. Az egyenlően illetékes bíróságok között a megelőzés döntött.

Igazi unikum, hogy az Fb. hatálya idején minden fiatalkorút a bíróságnál kellett feljelenteni. Ezt a bíróság haladéktalanul közölte az ügyészséggel, és annak indítványáig csak a halaszthatatlan intézkedéseket tette meg. Az ügyészség vagy a magánvádló indítványára a bíróság rendelte el a nyomozást, amelyet a rendőrség közreműködésével a bíró vezetett. A rendőrség a bíró utasítása nélkül csak a halaszthatatlan nyomozási cselekményeket végezhetett el. A háttérben az a megfontolás állt, hogy a szakmai ismeretekkel járó bírónak már a nyomozás során széles mérlegelési lehetősége lehessen, és már akkor megtehesse a későbbiekben elemzett intézkedéseket vagy szüntethesse meg a büntetőeljárást. Ez kuriózum maradt a magyar büntetőeljárásjog történetében. Azt ma senki nem vitatja, hogy a nyomozás és az ítékezés egymástól különüljön el a fiatalkorúak esetében. Viszont elvárás, hogy mint különleges bánásmódot igénylő személyekkel szemben mind a rendőrök, mind pedig az ügyészség és a bíróság a kellő ismeretekkel és készségekkel (életkori sajátosságok és a „mai fiatalok” érdeklődésének ismerete, kommunikáció, pszichológiai, pedagógiai ismeretek<sup>59</sup>) felvértezve járjon el.

Szintén csak az Fb-hez köthető az a szabály, hogy a fiatalkorúak bírósága helyett a rendes bíróság járt el, ha a terhelt a bűncselekményt a 15. életévének a betöltése után követte el; ha a fiatalkorúak bíróságának hatáskörébe tartozó bűncselekményen túl a 18. életévének betöltését követően a rendes bíróság hatáskörébe tartozó bűncselekmény miatt is felelősségre vonták.

Az 1951-es tvr. némileg átalakította a fiatalkorúak bíróságának rendszerét. A megyei bíróságok mindegyike egyben fiatalkorúak bírósága is volt, azonban a járásbíróságok szintjén továbbra is

---

<sup>58</sup> BAUMGARTEN Izidor: Büntetőjogi tanulmányok III. 1907-1914. Grill Károly Könyvkiadó, Budapest, 133.

<sup>59</sup> LAJTÁR István: A kiskorúak bűnözésének és fiatalkorúak igazságszolgáltatásának egyes kérdéseiről. *Ügyészek Lapja*, 2007/6. 18.; BAKONYI Mária: A 14. és 18. életévét be nem töltött különleges bánásmódot igénylő sértett és tanú jogai a nyomozás során. *Kriminológiai Közlemények* 79., Magyar Kriminológiai Társaság Budapest, 2019. 97-116.

maradt az igazságügyi miniszter általi kijelölés, a járásbíróság elnöke által meghatározott helyettesítési rend. Jelentős újítása a társasbíráskodás bevezetése. A preambulum szerint ugyanis a Magyar Népköztársaság különös gondot fordít az ifjúság fejlődésére és nevelésére. A kiemelt figyelem ékes bizonyítékként nemcsak a kijelölés révén tapasztalatra szert tevő bíró, hanem a két ülnök is rendelkezett szakértelemmel. Egyikük a pedagógus szakszervezet, másikuk pedig a Magyar Nők Demokratikus Szövetségének tagja volt. Ahogy Herke Csongor megjegyzi, manapság legfeljebb a férfiak szerepeltetésének előírása lehetne indokolt, figyelemmel a bírói szakma elnöiesedésére.<sup>60</sup>

Ha azt leszámítjuk, hogy az egyik ülnököt nem a Magyar Nők Demokratikus Szövetsége delegálta, hanem a megyei (fővárosi) és a járási tanács választotta, akkor azt mondhatjuk, hogy a fiatalkorúak bíróságán az I. Be. érdemben nem változtatott.

A II. Be. bővítette a specializációt azzal, hogy a másodfokú, háromfős tanács egyik tagja is az igazságügyi miniszter által kijelölt bíró.

A már említett központosítást a III. Be. vezette be azzal, hogy a megyei bíróság székhelyén lévő helyi bíróság lett a fiatalkorúak bírósága. Igazgatási okokkal függ össze, hogy a fiatalkorúak bíróit már nem az igazságügyi miniszter, hanem az Országos Igazságszolgáltatási Tanács jelölte ki. (A kijelöléshez nem nyújtottak mérlegelési szempontokat a jogszabályok, amint Holé Katalin és Kadlót Erzsébet megjegyzi, ez quasi szokásjogi alapon történt.<sup>61</sup>) Az egyik ülnök maradt pedagógus, megszűnt azonban, hogy legalább egy nőnek kell lennie a tanácsban. A III. Be. egyik módosításának eredményeként 2011. szeptember 1-től a megyei bíróságok mellett valamennyi helyi bíróságon működött fiatalkorúak bírósága.

### **III.3. A büntetőeljárás alanyairól**

#### **III.3.1. A fiatalkorúak ügyésze**

---

<sup>60</sup> FENYVESI Csaba – HERKE Csongor – TREMMEL Flórián: Új magyar büntetőeljárás. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2004. 599.

<sup>61</sup> A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény magyarázata. VI. kötet: A külön eljárások (szerk.: HOLÉ Katalin – KADLÓT Erzsébet). Magyar Hivatalos Közlönykiadó, Budapest, 2007. 34-37.

Az Fb. óta fennálló, több, mint egy évszázados, állandó, változatlan előírás, hogy a vádképviselőt akként kívánja a specialitást elősegíteni, hogy a fiatalkorú elleni büntetőeljárásban az ügyészség vezetője által kijelölt fiatalkorúak ügyésze jár el. Már az Fb. is akként rendelkezett, hogy az ügyész nélkül a tárgyalás nem tartható meg.

Az I. Be. óta újra kötelező a tárgyaláson való részvétele.

Ma ez persze minden közvadás büntetőügy előkészítő ülésére, tárgyalására igaz.

Itt említjük meg, hogy bár az Fb. még lehetővé tette a fiatalkorú terhelten szemben magánvadás büntetőeljárás lefolytatását, az 1951-es tvr. óta azonban erre nincs lehetőség. Ma is irányadó, hogy ilyen esetben az ügyészség emelhet közvádat, ha ezt szükségesnek tartja. Ugyanígy a pótmagánvádlóként történő fellépés is kizárt, ha a terhelt fiatalkorú.

### III.3.2. A védő

Ma már vita tárgyát nem képező evidenciaként foghatjuk fel, hogy a fiatalkorú elleni büntetőeljárás teljes egészében védő részvétele kötelező.

Ezzel szemben az Fb. a bíróságra bízta annak eldöntését, hogy ha a terheltnek – az akkori kifejezést használva – nincs választott védője, és a védelem célszerűnek mutatkozik, az erre jelentkező ügyvédek, ügyvédhelyettesek, ügyvédjelöltek közül az eljárás bármely szakaszában védőt rendeljen ki. Ahogy már a fentiekben megállapítottuk, az Fb. széles felhatalmazást, intézkedési lehetőségeket biztosított a bírónak. A védő kirendelésének mérlegelése is illeszkedik ebbe a sorba.

Garanciális szempontból mai szemmel nézve kifogásolható, hogy az 1951-es tvr. alapján kizárólag azért, mert fiatalkorú terheltről van szó, nem kötelező a védő tárgyaláson való részvétele. A kritikával azonban bánjunk csínjában, hiszen minden jogszabályt az adott korban kell értelmezni. Akkori szemmel nézve biztosan nem jelentene előrelépést a hatályos szabályozásban rögzített bírói szerep, mert a XX. század elején nagyobb önállósággal, mérlegelési lehetőségekkel bírtak az ítélőmesterek. Azt se feledjük, hogy ha már a kezdetektől fogva léteztek volna a mai garanciális jellegű biztosítékok, akkor értelmezhetetlenné válna a fejlődés, és nem talapatokról, hanem készházakról beszélhetnénk.

Tágítja a garanciális rendelkezést az I. Be. azzal, hogy már a nyomozás befejezésétől kötelező a védő részvétele.

A II. Be. révén 1973. óta állandó előírás, hogy az eljárás teljes egészében kötelező a hivatásos védelem. Kezdő időpontja a gyanúsítás közzlése, záró időpontja pedig a jogerős határozat

meghozatala. Ha rendkívüli perorvoslatra kerül a sor, akkor is szükség van a védőre, ellenkező esetben hatályon kívül helyezéshez vezető abszolút eljárási szabálysértésről beszélhetünk.<sup>62</sup> Azonban míg korábban ez csupán azt jelentette a nyomozás során, hogy legyen védője a fiatalkorúnak, a Be. már kifejezetten előír olyan nyomozási cselekményeket, ahol személyesen ott is kell lennie a védőnek.

### III.3.3. A törvényes képviselő

Az Fb. egyrészt lehetőséget biztosít a bíróságnak, hogy az egyéni értékelés bizonyítási eszközöként tanúként hallgassa ki (erre nem tagadhatta meg a válaszadást) és idézze a törvényes képviselőt. (Egyfelől indokolt a kötelező jellegű kihallgatása, mert számottevő információkkal rendelkezik a fiatalkorú terhelt életvezetésére nézve. Másfelől azonban a releváns információk megszerzésének érdeke nem negligálhatja azt a dilemmát, hogy elvárható-e és kötelezhető-e a törvényes képviselő arra, hogy vallomást tegyen a legközelebbi hozzátartozója ügyében. Szerintünk nem.) Másrészt pedig, ha a fiatalkorú terhelt szabályszerű idézés ellenére nem jelent meg a bíróságon, akkor a törvényes képviselője elzárásra is átváltoztatható pénzbüntetéssel felelt, kivéve, ha igazolta, hogy a mulasztásban őt hiba nem terheli.

Az 1951-es tvr. kötelező jelleggel írta elő a törvényes képviselő idézését, tanúkénti kihallgatását. Azért, hogy a fiatalkorúak bírósága a speciális célnak eleget tegyen, és a fiatalkorú terhelt egyéniségét, értelmi fejlettségét, életviszonyait megismerje, az erre vonatkozó adatok közlésére nem állt fenn vallomástétel-megtagadási lehetőség, tanúzási mentesség. Ezen az I. Be. sem változtatott.

A törvényes képviselőt szokás másodvédőként is nevezni. Ezt leginkább a II. Be. alapozta meg azzal, hogy jogosítványait kiszélesítette. A nyomozás befejezése után megtekintheti az ügy iratait, a nyomozás során pedig azokat az eljárási cselekményekről készített iratokat, amelyeken jelen lehetett. A jelenléti, észrevételezési, felvilágosításkérési jogaira ugyanazok a szabályok érvényesek, mint a védőre. Míg a védő elsősorban szakmai, addig a törvényes képviselő érzelmi támaszt jelent a büntetőeljárás során a fiatalkorú terheltnek. Mindkettő egyformán fontos, hiszen egy esetleges felmentő ítélettel záruló büntetőper is sokkhatást képes kiváltani az adott esetben hosszabb időn keresztül az eljárás hatálya alatt álló személyben.

A törvényes képviselővel kapcsolatban a II. Be.-ben jelenik meg a „másodvédő helyettesének”, az eseti gondnoknak az intézménye. Ha ugyanis a bűncselekményt a fiatalkorú terhelt a

---

<sup>62</sup> HERKE Csongor: A fiatalkorú elleni büntetőeljárás. Jura, 1997/1. 31.



törvényes képviselőjével együtt követte el vagy az érdekeik egyébként ellentétesek; vagy a törvényes képviselő akadályozva van; vagy nincs törvényes képviselő, a személye nem állapítható meg, akkor a bíróság megkeresésére a gyámhatóság eseti gondnokot rendel ki, akinek a jogköre a törvényes képviselőével megegyezik. A törvényes képviselő tanúkénti kihallgatására vonatkozó szabályok ugyanazok maradtak, mint az I. Be.-ben.

A III. Be. szabályozása megegyezik a II. Be.-vel.

Lényegében a Be. sem tért el koncepcionálisan ettől, mindössze részletezte az együttműködési kötelezettséget, a tanúkénti kihallgatásra csak lehetőséget ad.

### III.3.4. A pártfogók

Az Fb. rugalmas szabályai lehetővé teszik, hogy az igazságügyi miniszter a fiatalkorúak bírósága – és nem pedig a fiatalkorú terhelt – mellé hatósági közegnek tekintendő pártfogó tisztviselőt nevezzen ki, aki a bíró utasítása szerint jár el. Őt bízta meg a bíró azzal, hogy tájékoztassa őt a fiatalkorú terhelt egyéniségéről, életviszonyairól. A pártfogó multifunkcionális szerepét tükrözi, hogy már a büntetőeljárás hatálya alatt a fiatalkorú mellé is rendelheti a bíróság, ha a nevelés ellenőrzése, felügyelete érdekében szükséges. Ezt nemcsak a bíróság, hanem más bűnüldöző hatóság is megtehetette, megkereshette a fiatalkorúak felügyelő hatóságait. Ezáltal gyorsabb beavatkozás vált lehetővé, mintha a bíróságra vártak volna.<sup>63</sup>

A nevelés ellenőrzését és felügyeletét az 1951-es tvr. alapján már a járási és városi tanács végrehajtó bizottsága látja el. Ők teszik meg a védő- és óvóintézkedéseket az erkölcsi fejlődés, nevelés, gondozás, a fiatalkorú környezetének megváltoztatása érdekében. A pártfogót semmilyen tekintetben nem említi a jogszabály.

Anélkül, hogy a pártfogót említenék, az I. és a II. Be. is tartalmazza a környezettanulmány beszerzésének igényét, majd a III. Be. nevesíti, hogy ezt a pártfogó felügyelő készíti el.

(Mivel a fejezet a XX. századi magyarországi történetre fókuszál, ezért csak zárójelben megjegyezzük, hogy a Pártfogó Felügyelői Szolgálat 2003. július 1-jén jött létre. Az országos központi hivatal – amely megyei területi szervekkel rendelkezett – az igazságügyi miniszter felügyelete és irányítása mellett működött. Elnevezése később Pártfogó Felügyelői és Jogi

---

<sup>63</sup> ALFÖLDY Dezső: Bíróság és patronázs. Magyar Jogi Szemle, 1943/7. 205.

Segítségnyújtó Szolgálatra, majd 2006-ban Igazságügyi Hivatalra változott. 2011-ben az Igazságügyi Hivatal megyei-területi szervei a létrehozott kormányhivatalok szakigazgatási szerveiként folytatták működésüket.)

#### **III.4. Az egyéni értékelésről**

A fiatalkorú terhelt személyiségjegyeinek, erkölcsi-értelmi-érzelmi fejlettségének, családi és lakókörnyezetének, társas kapcsolatainak és egyéb személyi körülményeinek feltárása az Fb-től kezdve folyamatosan a büntetőügy középpontjában állt. Éppen abból a felismerésből következett ugyanis a fiatalkorú terheltek elleni büntetőeljárások speciális szabályozása, hogy ők különös igényekkel bírnak, és velük kapcsolatban a személyiségfejlődésük viszonylag korai szakaszára tekintettel eredményesebben valósíthatók meg a speciálpreventív nevelési célok. Éppen ezért – ahogy a pártfogók kapcsán már utaltunk rá – szerezték be az egyéni értékelési eszközként a pártfogó tájékoztatását, a környezettanulmányt, a pártfogó felügyelői véleményt, hallgatták ki tanúként a törvényes képviselőt, a pártfogó felügyelőt.

Ezen állandóságokon túlmenően megjegyezzük, hogy az 1951-es tvr. lehetőséget biztosított arra, hogy a büntetőeljárásban pedagógust szakértőként hallgassanak ki. Az pedig, hogy a tanács oktatási osztályának a véleményét is be lehetett szerezni, a büntetőügy politikai színezettségét mutatja, amely nem tekinthető kívánatosnak.

Az I. Be. azt is lehetővé tette, hogy a nyomozás során a fiatalkorú terhelt kihallgatásánál pszichológus legyen jelen.

A II. és a III. Be. kötelező jelleggel fogalmazta meg, hogy a környezettanulmány mellett be kell szerezni a fiatalkorú iskolai vagy munkahelyi jellemzését.

#### **III.5. A letartóztatásról és az ideiglenes intézkedésekről**

Arra a kérdésre keressük a választ, hogy hogyan alakult a fiatalkorúak jogainak korlátozása, továbbá óvó-, védőintézkedések megtétele jogerős ítélet nélkül.

Az Fb. a fiatalkorúak bíróságának a hatáskörébe utalja a szülőknek, gyámoknak, gondnokoknak, felügyelőknek a gondozásuk, felügyeletük alatt álló kiskorúak ellen elkövetett vétségeket, kihágásokat. Ilyen körülmények felmerülése esetén a bíróság közli az adatokat az árvaszékkal, a gyámhatóság pedig az atyai hatalmat megszüntetheti, felfüggesztheti vagy más intézkedéseket tehet. A nevelés ellenőrzése érdekében pártfogó rendelhető ki. Ha a testi-

szellemi fejlődés veszélyeztetett, a fiatalok eltávolítható a megszokott bűnös környezetéből, és őt más hozzátartozóra, egyéb személyre bízhatja, állami javítóintézetben, gyermekmenhelyen helyezheti el. Ilyen, a büntetőeljárás idejére hatályos ideiglenes intézkedés akkor is tehető, ha a fiatalok rossz viselkedésével szemben a házi és az iskolai fegyelem eszközei hatástalannak bizonyultak. Utóbbi intézkedéseket a bíróság rendeli el. Az Fb. nemcsak rugalmas, hanem szigorú szabályozásnak tekinthető. Ezt támasztja alá, hogy a bíróság akkor is intézkedést rendelhet el a fiatalokkal szemben, ha a kiskorúak nem követtek el bűncselekményt, azonban a környezetükben az erkölcsi romlás veszélyének vannak kitéve, züllésnek indultak, továbbá akkor is, ha a 12 éves koruk előtt követtek el bűncselekményt. Ha megnézzük a gyermekvédelem mai rendszerét, akkor megállapíthatjuk azonban, hogy ezek az óvó- és védőintézkedések ma is ismertek, csak nem a büntető eljárásjog, hanem a közigazgatási jog területéhez tartoznak. Ebből is látszik, hogy a fiatalok büntetőjoga egy olyan komplex jogterület, amelyhez kapcsolódik a gyermekvédelem eszköze is.<sup>64</sup> Ahogy Németh Zsolt fogalmaz, a gyermekvédelem egyben bűnmegelőzés.<sup>65</sup> A soron kívüliséget jelentette az a szabály, hogy az elfogott vagy bekísért fiatalokat haladéktalanul át kellett kísérni a fiatalok bíróságához. Ha ez azonnal nem volt megoldható, akkor kivételesen fontos okból őt a rendőrség őrizetben tarthatta, amelynek időtartama a 48 órát nem haladhatta meg. Ha a veszélyes természete, erkölcsi romlottsága, gondozására alkalmas személy hiánya indokolta, akkor a bíróság legfeljebb 15 napig a bírósági fogház helyiségében őrizetben tarthatta. Súlyosabb esetekben a fiatalok törvényszéki tanácsa dönthetett úgy, hogy az ügyész előterjesztésére ezt egy-egy hónappal meghosszabbítja. A Bp-ben szabályozott előzetes letartóztatásnak és vizsgálati fogságnak azonban nem volt helye.

Az 1951-es tvr. fogalmazta meg az előzetes letartóztatásról mint a személyi szabadságot legsúlyosabban korlátozó kényszerintézkedés fiatalokkal kapcsolatban történő alkalmazásáról szóló előírást, amely gyakorlatilag a mai napig érvényes. Eszerint velük szemben a többi feltétel fennállása esetén is csak akkor lehet ezt alkalmazni, ha a cselekmény különös súlya indokolja vagy a fiatalok az eddigi környezetében meg nem hagyható. Ebben az esetben is el kell azonban őket különíteni a felnőttektől.

Az I. Be. ezeket a többletfeltételeket változatlanul hagyta.

---

<sup>64</sup> FARKAS Ákos – RÓTH Erika: A büntetőeljárás. Complex Kiadó, Budapest, 2007. 381.

<sup>65</sup> NÉMETH Zsolt: Rendőrség és gyermekvédelem. Kriminológiai Tanulmányok 39. 133. [https://www.okri.hu/images/stories/KT/kt39\\_2002\\_sec.pdf](https://www.okri.hu/images/stories/KT/kt39_2002_sec.pdf) (2021. április 17.)

A II. Be. tovább szűkítette az előzetes letartóztatás alkalmazhatóságát, mert kivette a második esetkört, azaz nem indok a letartóztatásra, ha a fiatalkorú az eddigi környezetében meg nem hagyható. Ez nem büntető jellegű, hanem közigazgatási-gyermekvédelmi intézkedést igényel. A II. Be. módosítása a „különös súlyt” „különös tárgyi súlyra” korlátozta [lásd a nemzetközi egyezmények hatására a büntető jogszabályok módosításáról szóló 1995. évi XLI. törvény 13. § (1) bekezdés].

A III. Be. ezen az úton haladt tovább, részletezve az elrendelés és fenntartás eljárási szabályait.

(Mivel részben büntető anyagi jogi rendelkezés, így csak zárójeles megjegyzés, hogy 1995-től az előzetes fogva tartásban töltött időt a javítóintézeti nevelésbe be kellett számítani, illetve a letartóztatás javítóintézetben is foganatosíthatóvá vált.)

A fiatalkorú terheltekkel szemben alkalmazott (előzetes) letartóztatás visszaszorulása nemcsak a jogszabályokban, hanem a joggyakorlatban is megfigyelhető tendencia. Ez egyrészt összefüggésben áll az európai bírósági döntésekkel, amelyek nemcsak a fiatal-, hanem a felnőttkorúak esetén is minél szűkebbre és rövidebbre kívánják szabni a jogerős bírósági ítélet nélküli szabadságelvonást. Másrészt pedig figyelemmel van a fiatalkorúak életkori sajátosságaira. Az értelmi-erkölcsi-szellemi fejlődést kevésbé szolgálja ez a jogintézmény. A nemzetközi tendenciák egyértelműen abba az irányba mutatnak, hogy a fiatalkorú terheltek esetén a szabadságelvonással járó intézkedések – és szankciók – csak végső eszközként alkalmazandók és a lehető legrövidebb ideig tartsanak.

### **III.6. A felelősségről és a holisztikus gondolkodásmódról**

Ezen a ponton nem a bűnelkövető felelőségéről ejtünk szót. Az természetesen az elsődleges, de a fiatalkorúak esetén az őket körülvevő társadalmi közeg szerepéről beszélünk. Bűncselekmény elkövetése esetén elvárás az elkövető felderítése, vele szemben a büntetőeljárás lefolytatása és szankció alkalmazása. Ha a bűncselekményt fiatalkorú követi el, akkor ezen felül cél a fejlődésének elősegítése hatékony nevelési intézkedések útján.

Az Fb. rendelkezett először arról, hogy a fiatalkorúval szembeni büntetőeljárás megindításáról a tartózkodási helye szerint illetékes árvaszéket is értesíteni kell, valamint elküldendő nekik az

ügydöntő határozat. Már az eljárás alatt kirendelhető a fiatalok terhelte mellé egy pártfogó, aki a nevelését ellenőrzi és felügyeli. A fiatalok el is lehet távolítani a környezetéből, és javítóintézetben, állami gyermekmenhelyen elhelyezni, ha testi-erkölcsi veszélynek van kitéve, illetve vele szemben a már említettek szerint a házi és iskolai fegyelmezés nem vezetett eredményre.

Jól látszik, hogy nemcsak a rendőrség, ügyészség, bíróság játszott szerepet a fiatalok megjavításában, hanem az árvaszék, a pártfogó, a javítóintézet és az állami gyermekmenhely is. Ma már elképzelhetetlen különlegesség, hogy a bíró nagyobb szigorra, gondosabb nevelésre figyelmeztesse, a gyermek megfenyítésére, őt a veszélyes környezettől, életmódtól való visszatartásra utasítsa a szülőt, ha a 12. életév betöltése előtt a kiskorú bűncselekményt követett el, vagy a 18. életévét be nem töltött személy bűncselekményt nem követett el, de a környezetében az erkölcsi romlás veszélyének van kitéve vagy zülleni kezdett.

Az 1951-es tvr. a fiatalok ügyében a tárgyalás kitűzéséről értesíteni rendelte az iskolai hatóságot. Ők a jogerős határozatból is kaptak egy példányt. Rosta Andrea mindezt a mai szignalizációs kötelezettség első megjelenési formájának tekinti.<sup>66</sup> Ezt a szabályozást az I. Be. átvette. Bár a fiatalok tanácsában helyet kapott egy pedagógus is, még arra is volt lehetőség, hogy szakértőként is meghallgassanak egyet, illetve a helyi tanács oktatási osztályának véleményét is beszerezzék. Utóbbit politikai színezetű, nemkívánatos rendelkezésnek tartjuk, de a pedagógus szakma bevonása a mai viszonyokra is alkalmazható, előremutató szabályozás. Mind a pedagógusok bevonását – az általuk írásban készített jellemzés, pedagógiai szakvélemény útján – mind pedig a jogerős határozat iskolának történő elküldését újra bevezetésre alkalmasnak tartjuk. A társadalmi felelősség, a holisztikus gondolkodásmód jegyében segíti a nevelő hatás kifejtését, ha az oktatási intézmény tudomást szerez a büntetőeljárás megindításáról, befejezéséről. Egyrészt védeni tudja ezzel mind a kriminális magatartás elkövetőjét, mind pedig – ha az iskola tanulója – a sértettjét vagy a nem érintett többi diákot, pedagógust. Másrészt pedig, ha a megfelelő információkkal rendelkezik, akkor hatékonyabb pedagógiai eszközöket tud választani a fiatalok értelmi-erkölcsi-érzelmi fejlesztéséhez.

A fiatalok elleni büntetőeljárásban az életkorra tekintettel kiemelt fontosságú az együttműködés, a holisztikus gondolkodásmód. Nem aratott azonban osztatlan sikert a

---

<sup>66</sup> ROSTA Andrea: i.m. 350.

kérdőívet kitöltők körében az a jogtörténeti rendelkezés, amelyet a magunk részéről újra bevezetésre alkalmasnak találunk, amely szerint a bíróság az eljárási cselekményről értesíti a fiatalkorú terhelt oktatási intézményét és részükre a jogerős határozatot elküldi. A válaszadók több, mint egyharmada egyik javaslattal sem ért egyet, ezzel szemben csak egy válaszadó nyilatkozott úgy, hogy mindkét javaslatot támogatná. 21 % csak értesítést küldene az eljárási cselekményekről, 36 %-uk értesítés nélkül csak a jogerős határozatot küldene el az iskolának.

Ennek ellenére kitartunk javaslatunk mellett, mert az iskolára nagy szükség van az eljárási és anyagi jogi célok elérése érdekében. Együttműködés nélkül a bíróság kevés ahhoz, hogy hatást gyakoroljon a fiatalkorú helyes irányú személyiségfejlődésére nézve. Ha azonban az iskola nem szerez tudomást a tanulója elleni büntetőeljárás megindításáról, menetéről, végeredményéről, a jogkövetkezményéről, nem tudja meg, hogy milyen büncselekményt követett el a terhelt, akkor nem tudja megtenni a szükséges intézkedéseket a közösségbe visszailleszkedés, a társadalmi együttélés szabályainak elősegítése érdekében.

A büntetőeljárás lefolytatásával párhuzamosan, ha védő-, óvóintézkedés meghozatala mutatkozik szükségesnek, akkor annak megtétele a járási és városi tanács végrehajtó bizottságának a hatáskörébe tartozik. Ezzel a fiatalkorúak bíróságának a feladata és felelőssége csökkent. Az Fb. rendelkezéseivel szemben már csak igazságszolgáltatási feladata maradt, a szociálpolitikaiakat a helyi államigazgatási szervek látták el. Így a továbbiakban már nem volt teendője a bíróságnak a 12 éven aluli bűnelkövetők, illetve a züllésnek, erkölcsi romlásnak kitett kiskorúak ügyeinek gyermekvédelmi jellegű kezelése.

Az I. Be. nemcsak pedagógus szakértőként történő meghallgatását tette lehetővé, hanem gyógypedagógusét is, és megkereshetett ifjúsági szervezetet, valamint szakigazgatási szervet. Nem a fiatalkorú elleni büntetőeljárás külön rendelkezései között, hanem alapelvi szinten rögzítette a szignalizációs kötelezettséget. Ennek értelmében a büntetőügyekben eljáró hatóságok kötelesek a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező szervek tudomására hozni az elkövetett bűn okait és körülményeit, hogy az meghozhassa a szükséges intézkedéseket azok megszüntetése érdekében. Ezeknek a szerveknek viszontjelzési kötelezettsége állt fenn a bíróságok irányába, hogy milyen bűnmegelőzési intézkedéseket tettek.

A II. Be megítélésünk szerint visszalépést jelent a korábbiakhoz képest. Sem értesíteni nem kellett az iskolai hatóságot a tárgyalásról, sem a határozatot elküldeni nekik. Csak gyógypedagógus tanúkénti meghallgatására volt lehetőség.

A pedagógus véleményét volt hivatott pótolni a III. Be. újítása, hogy kötelezően beszerzendő a fiatalkorú terhelt iskolai jellemzése. Megítélésünk szerint nem szerencsés, hogy a Be.-ben ez a rész nem szerepel, mert a fentiekben leírtak értelmében szükséges a pedagógusi szemlélet, vélemény, tapasztalat érvényre juttatása.

A holisztikus gondolkodásmód fontosságát hangsúlyozzák a nemzetközi egyezmények is.<sup>67</sup> A bűnelkövetés szankcionálásának célja a nevelés, de a fiatalkorú terhelt jólétének támogatása is. Ezt pedig elsősorban gondozással, irányítással, felügyelettel, tanácsadással, oktatási programokkal kell biztosítani, mely többszereplős feladat (az 1989-es ENSZ Gyermekjogi Egyezmény, az Európa Tanács 2010-es iránymutatása a Gyermekbarát Igazságszolgáltatásról).

### **III.7. A határozat megbélyegző hatásáról**

#### **III.7.1. Bűnös vagy nem bűnös?**

Kriminológiai kutatások igazolják, hogy a büntetőjogi felelősség megállapítása olyan stigmát, bélyeget ragaszthat a terheltre, amely megnehezíti a társadalomba való visszailleszkedés folyamatát. Különösen igaz ez a fiatalkorúakra. Éppen ezért figyelemreméltó az Fb. azon szabálya, amely szerint a fiatalkorút a bűnösség megállapítása nélkül, tárgyaláson kívül próbára bocsáthatja; öt 8 óra és 20 óra között 3-12 órán át a bíróság helyiségében az élelmezés korlátozásával, elvonásával őrizetben tarthatja. Nem is annyira a szankciók faja képezi az elemzésünk tárgyát, hanem maga az elv, hogy tárgyaláson kívül és a bűnösség megállapítása nélkül alkalmazhatott szankciót a bíróság. Egyfelől ez egy bölcs gondolat abból a szempontból, hogy az egyszeri botlás – az ügyész nyilatkozatától, a bíróság megítélésétől függően – nem eredményezi a bíróság előtti megszegyenülést. Másfelől viszont elemzésünk szerint nem állja ki a jogállamiság próbáját, hogy valakivel szemben a bűnösség megállapítása nélkül alkalmaznak büntetőjogi szankciókat. A bűncselekmény elenyészően csekély súlya esetén a

---

<sup>67</sup> LÉVAY Miklós: Az Európa Tanács R (2003) 20. számú ajánlása a fiatalkorú bűnelkövetőkre vonatkozó igazságszolgáltatási rendszerről. Család, Gyermek, Ifjúság, 2005/3. 27.

bíróság dönthetett úgy, hogy az ügyészség nyilatkozatának a beérkezését követően a büntetőeljárást tárgyaláson kívül megszünteti.

Ugyanígy az 1951-es tvr. is biztosította mind a nyomozás, mind a bírósági eljárás során a megszüntetési lehetőséget, ha a fiatalkorú terhelt az értelmi fejletlenségénél fogva a bűncselekmény társadalomra veszélyességét nem ismerhette fel, vagy a csekélyebb súlyú bűncselekményt más személy befolyása alatt követte el és vele szemben nevelő intézkedésre nincs szükség. A bíróság a bűnösség kimondása nélkül is próbára bocsáthatta, gyógypedagógiai vagy javítóintézetbe utalhatta a terheltet. Sőt, ilyen szankciót csak a bűnösnek kimondás mellőzésével lehetett alkalmazni. A fiatalkorúakra vonatkozó büntetőjogi rendelkezések módosításáról szóló 1954. évi 23. törvényerejű rendelet kibővítette ezt a megrovással. Ezt vette át az I. Be. és a II. Be. is, de csak az előbbi rögzítette, hogy tárgyalás mellőzésével pénzbüntetést fiatalkorú terhelttel szemben nem lehet kiszabni. A III. Be. már az általános szabályokat rendelte alkalmazni és mellőzte az ilyen korlátozást.

Bár a bűnösség kimondása nélkül szankció kiszabására, alkalmazására ma már nincs lehetőség, de a III. Be. tartalmazta a vádemelés elhalasztásának lehetőségét. Ha a vádemelés feltételei fennállnak, de a bűncselekmény ötévi szabadságvesztésnél nem súlyosabb büntetéssel büntetett, az ügyészség a fiatalkorú terhelt helyes irányú fejlődése érdekében a vádemelést elhalaszthatja, és őt magatartási szabályok betartására, vele szemben kötelezettségek teljesítését írhatja elő. A Be. feltételes ügyészi felfüggesztése ezzel rokon jogintézmény.

### III.7.2. A tárgyalás nyilvánosságáról és a terhelt jelenlétéről

A fiatalkorú terhelt védelme és a stigmatizáció elkerülése érdekében már az Fb. tartalmazta, hogy a bíróság – a mérlegelésétől függően – a tárgyalásról kizárhatja a nyilvánosságot. Az Fb. specialitása, hogy ennek hiányában is csak a hatóságok, a gyermekvédő és patronázs egyesületek tagjai, ügyvédek, ügyvédhelyettesek és -jelöltek, joggyakornokok lehettek jelen. Más felnőtt érdeklődő jelenlétét – a jogos érdek fennállása esetén – a bíró megengedhette. Az ügyész és a terhelt távollétében azonban a tárgyalás nem volt megtartható. Utóbbit a bíróság a tárgyalóterem elhagyására kötelezhette, ha a tárgyalás egyes részei a fejlődésére hátrányos befolyást gyakorolhatnának. A távollétében lefolytatott bizonyítás eredményét a belátása szerint közölhette a terhelttel.



Az 1951-es tvr., az I. Be., a II. Be., a III. Be. is átvette a nyilvánosság kizárásának a lehetőségét. A III. Be. újra az Fb. irányát követve írta elő a terhelt jelenléti kötelezettségét, amely alól csak akkor volt helye kivételnek, ha a fiatalkorú helyes irányú fejlődését károsan befolyásolná.

### **III.8. A jogorvoslatról**

A mai idők és elvárások próbáját több szempontból sem állná ki az Fb. jogorvoslati rendszere. A fellebbezésnek nem volt halasztó hatálya, bár a bíró a fiatalkorú érdekében a végrehajtást felfüggeszthette. Ugyan a határozat ellen nemcsak az ügyész, a magánvádló, a terhelt, a védő és a törvényes képviselő, a szülő jelenthetett be fellebbezést – mint ma is – hanem a házastárs is, de az ügyész fellebbezésének hiányában a többi jogosult csak javítónevelés, fogház-, államfogház-büntetés és elzárás esetén rendelkezett önálló fellebbezési joggal. A fiatalkorú, a törvényes képviselője és a védő emellett a bűnügyi költségre, a magánjogi igényre, és az egyéb mellékkérdésekre terjeszthetett elő önálló jogorvoslatot. (A másodfokú tárgyaláson a védő részvétele kötelező volt.) A másodfokú határozat ellen a királyi ítélőtáblának címzett semmisségi panasszal a törvény lényeges rendelkezései sérelme miatt az ügyész, a terhelt, a törvényes képviselője, a védője élhetett. Utóbbiak azonban csak akkor, ha a bíróság javítónevelést, fogház- vagy államfogház büntetést állapított meg. Ugyanez a szabály vonatkozott az elítélt javára irányuló újrafelvételi eljárásra.

Követve ezt a vonalat, az 1951-es tvr. és az I. Be. is akként rendelkezett, hogy a fellebbezésnek a javítóintézeti nevelés és gyógypedagógiai intézetbe utalás esetén nincs halasztó hatálya, a végrehajtás felfüggesztése a bíróságtól függött. Megrovás és próbára bocsátás alkalmazása esetén a többi jogosult által bejelentett fellebbezés csak akkor hatályos, ha az ügyész is jogorvoslatot nyújtott be. Ilyen tartalmú határozatok ellen a fiatalkorú javára perújításnak helye nincs. Részben folytatta ezt az irányt a II. Be., azonban a fellebbezés korlátozottságát megszüntette. Immár nem függött az ügyész nyilatkozatától a megrovás és a próbára bocsátás elleni fellebbezés. A perújítás kizártsága is megszűnt.

A III. Be. már nem tartalmazott a fellebbezésre nézve speciális szabályokat, azaz a terhelt, a törvényes képviselő, a védő fellebbezési joga feltétlen, önálló volt és halasztó hatállyal rendelkezett az első fokú határozat végrehajtására nézve.

A fejlődési ív eredményeként pozitív, hogy a fiatalok, a törvényes képviselő, a védő fellebbezési joga önállósodott. A garanciális szempontok erősödését mutatja az is, hogy a fellebbezés automatikusan halasztó hatályt jelentett a határozat végrehajtására. Szélesedett a rendkívüli jogorvoslatok igénybevételének a lehetősége is. Ez a tendencia mind a jogállami, mind pedig a nemzetközi elvárásokkal és szabályozásokkal összhangban van.

#### IV. FEJEZET

### FIATALKORÚAK A NYOMOZÁSBAN

*„Aki azt akarja, hogy mások neki kitárják szívüket, annak nemes szívűnek kell lennie, annak mély megértéssel kell rendelkeznie az emberi természet irányába, és ennek a tanú vagy a gyanúsított felé tanúsított magatartásából láthatóvá is kell válnia.”*

*(Albert Hellwig)*

A Be. preambuluma továbbra is célként tűzi ki az igazság felderítését. A büntetőeljárás feladata és célja ugyanis nem más, mint a magyar büntető anyagi jog és a nemzetközi jog által büntetendő bűncselekmények elkövetőinek tisztességes eljárás keretében, hatékony és időszerű határidőn belül lefolytatott eljárásban történő felelősségre vonása az igazság megállapításának igényével, hangsúlyt fektetve a sértettek fokozott védelmére és jogaik érvényesítésére.

Ahhoz azonban, hogy a büntetőeljárás eredményes legyen, és az eljárás végén egyértelműen megállapíthatóvá váljon, hogy történt-e bűncselekmény, és ha igen, azt ki követte el, szükséges a büntetőjogilag releváns tények és az azokat alátámasztó bizonyítékok felderítése. Kizárólag a tények felderítése után van lehetőség arra, hogy a cselekményt a nyomozó hatóság, az ügyészség, illetve később a bíróság jogilag értékelje, minősítse. A tények felkutatásának, felderítésének, illetve a nyomozás tudománya a kriminalisztika.

A hét kriminalisztikai alapkérdés, hogy mi, hol, mikor, hogyan, kivel, miért történt és ami történt, azt ki követte el. A kérdések megválaszolását nyomok, anyagmaradványok, vallomások mint közvetítők, mediátorok segítik elő. Ha a hét alapkérdésre a közvetítők révén választ kap az eljáró hatóság, akkor vált elérhetővé a kriminalisztika célja, az azonosítás.

Az előbb említett célok a fiatalkorú elleni büntetőeljárásokban is irányadóak. Ugyanakkor fiatalkorúak esetén a büntetőeljárásnak további célja, hogy az egész büntetőeljárást úgy folytassa le a nyomozó hatóság, az ügyészség és a bíróság, hogy az a fiatalkorú nevelésének, illetve testi-értelmi-erkölcsi-érzelmi fejlődésének az előmozdításával biztosítsa a társadalomba

való beilleszkedését, és azt, hogy a fiatalok ne kövessenek el újabb bűncselekményt (Be. 677. §).

Nyomozással kapcsolatos követelményeket állít fel az Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: EJEB) is.<sup>68</sup> Az EJEB csak keretszabályokat tartalmaz a hatékony nyomozás ismérveinek meghatározásakor, hiszen a nyomozás eredményessége is döntően a szakmai, kriminalisztikai felkészültségtől függ. Egy büntetőeljárás európai mércével mérve is akkor hatékony, ha gyors, betartja a jogszabályi és az ésszerű határidőket, alapos, objektív, bevonja a sértettet, felderíti valamennyi nyomvonalat, beszerzi azokat a bizonyítékokat, amelyekből ésszerűen eredmény várható el.<sup>69</sup>

#### **IV.1. Gyermekközponterősítés**

A XX. század egyik tendenciája a gyermeki jogok minél szélesebb körű érvényre juttatása. A legnagyobb mérföldkőnek az ENSZ gyermekek jogairól szóló egyezménye tekinthető.

Az Európa Tanács 2010. november 17-én fogadta el a gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló irányelvet, amely paradigmaváltást követel meg a jogalkotótól (a jogszabályok megalkotása során) és -alkalmazótól (a normák működése alkalmával).

Az irányelv szerint a gyermekbarát igazságszolgáltatás egy olyan rendszer, amely

- a) garantálja, tiszteletben tartja és hatékonyan érvényre juttatja valamennyi gyermeki jogot az elérhető legmagasabb színvonalon;
- b) betartja a megfogalmazott alapelveket;
- c) figyelembe veszi az adott gyermek fejlettségét, érettségi fokát és az ügy körülményeit;
- d) biztosítja az igazságszolgáltatáshoz való széles körű hozzáférést;
- e) a gyermek életkorához igazodik;
- f) gyors;
- g) lehetőséget biztosít a gyermek eljárásban való részvételére, megérteti vele a procedúrát;
- h) védi a magán- és családi élet méltóságát.

Az elnevezés kissé félreérthető, hiszen ahogy Gyurkó Szilvia fogalmaz, nem arról van szó,

---

<sup>68</sup> JANICKI, Kathrin: Beweisverbote im deutschen und englischen Strafprozeß – Auswirkungen auf die europäische Zusammenarbeit. Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, 2002. 181.

<sup>69</sup> Y kontra Bulgária-ügy, 41990/18.

hogy az igazságszolgáltatásnak barátkoznia kellene a gyerekekkel, hanem arról, hogy működjön úgy, hogy annak jogai, érdekei, szükségletei álljanak a középpontban.<sup>70</sup>

Ezzel kapcsolatos érdekes tapasztalás volt a Bambergi Járásbíróságon (Amtsgericht Bamberg) tett látogatás. A fiatalkorúak bírója nemcsak velünk, vendégekkel volt roppant kedves, hanem a fiatalkorúval is. Igyekezett oldott, laza légkört teremteni, némi humorral fűszerezve. Az elsőfokú eljárás végén – talán ezért is – érte kellemetlen és váratlan meglepetés a vádlottat, amikor meghallotta, hogy végrehajtandó szabadságvesztésre ítélte őt ez a közvetlen, mosolygó jogalkalmazó. Láthatóan a baráti hangnem alapján nem erre számított. A gyermekközpontú igazságszolgáltatás egyik célkitűzése az eljárási formalitások csökkentése, emberibb hangnem megütése. Nem eshetünk ki azonban a jogalkalmazói szerepből, nem ringathatjuk hiú ábrándokban a terhelteket. Éppen ezért csatlakozunk Gyurkó Szilvia kifejezésbeli és szemléletbeli pontosításához. Az igazságszolgáltatásnak nem feladata a barátkozás, ellentétben a korrekt keretek garantálásával, a teljes körű tájékoztatással, a gyermek jogainak és érdekeinek biztosításával.

Az európai tendencia a Lisszaboni Szerződés óta fektet kiemelt hangsúlyt a gyermekek mindenek felett álló érdekére. Ezt az ENSZ Gyermekjogi Egyezményében is ismert megfogalmazást az Európai Unió Alapjogi Chartájának 24. cikke is átvette. Ezt megelőzően már 2006-ban is előtérbe került a kérdés, amikor az Európai Bizottság Az EU gyermekjogi stratégiája felé című közleményt tette közzé, illetve megfogalmazták az Építsünk egy Európát a gyerekeknek és a gyerekekért programot.

Ahhoz azonban, hogy egy, a fiatalkorúakkal foglalkozó jogász szakember ennek meg tudjon felelni, tudnia kell, hogy mi jellemzi az adott életkorú gyermeket, illetve fiatalkorút általában és konkrétan; neki milyen jogai vannak; és képesnek kell lennie arra, hogy belegondoljon a helyzetébe, ne pedig saját magából induljon ki.<sup>71</sup>

A gyermekközpontú igazságszolgáltatás alapja a joghoz való hozzáférés, a fair tárgyalás. Utóbbi magába foglalja a tájékoztatáshoz, meghallgatáshoz, jogi védelemhez, képviselőhez

---

<sup>70</sup> GYURKÓ Szilvia: Gyermekközpontú büntető igazságszolgáltatás Magyarországon. Belügyi Szemle, 2013/9. 28.

<sup>71</sup> GYURKÓ Szilvia: i.m. Belügyi Szemle 2013/9. 28.

való jogot.<sup>72</sup>

Alapvető elvei között találjuk a gyermek mindenk felett álló érdekén túlmenően a részvétel biztosítását, a jogállamiság és az emberi méltóság garantálását, valamint a diszkriminációval szembeni védelmet.<sup>73</sup>

Mérlegelés nélkül különleges bánásmódot igénylő személynek minősül az adott eljárási cselekmény idején tizennyolcadik életévét be nem töltött személy. Mindez azt jelenti, hogy nem a bűncselekmény elkövetési ideje irányadó, hanem a büntetőeljárásban végzett eljárási cselekmény időpontjában kell 18 év alattinak lennie a kihallgatandó személynek. A Be. 96. § szem előtt tartásával a különleges bánásmódot igénylő személyekre vonatkozó szabályok egy része a fiatalokúra is alkalmazandó. Jogai gyakorlása és kötelezettségei teljesítése érdekében a részvételét igénylő eljárási cselekményről lehetőség szerint kép- és hangfelvétel készítenél, elrendelhetél ezen pszichológus szakértél vagy szaktanácsadó jelenléte, mivel vallomása műszeres vallomásellenőrzéssel – poligráffal – nem vizsgálható. A 14. évét be nem töltött terhelt részvételével zajló eljárási cselekményekről kép- és hangfelvételt kell készíteni és szembesítését csak a hozzájárulásával lehet elrendelni. Ezzel kapcsolódott a magyar jogalkotó az európai és nemzetközi tendenciákhoz, amelyek a gyermekközpontúság jegyében a fiatalok érdekeit tartják szem előtt a büntetőeljárásban is. A különleges bánásmódot a törvény alapozza meg, így ahhoz nem szükséges határozathozatal. Elég, ha az eljáró nyomozó hatóság, ügyészség, bíróság az aktára feljegyzi a különleges bánásmód tényét.

A különleges bánásmód célja, hogy a nyomozó hatóság, az ügyészség, a bíróság az érintett személy jogai gyakorlásának, kötelezettségei teljesítésének elősegítését és kíméletét az eljárás érdekeire is figyelemmel különleges intézkedésekkel segítse elő. Az egyéniesítést és az akadályoztatás felszámolását biztosító eszközrendszer révén kívánja a jogalkotó garantálni egyrészt a különleges bánásmódot igénylő személy megfelelő jogérvényesítését és kíméletét, másrészt pedig a védelmét.

A Be. 85. § (1)-(3) bekezdéseiben felsorolt különleges bánásmód körébe tartozó intézkedéseket a fiatalokúak esetében a rájuk vonatkozó speciális jogszabályi rendelkezésekkel összhangban

---

<sup>72</sup> GYURKÓ Szilvia: Gyermekbarát igazságszolgáltatás.

[http://www.okri.hu/images/stories/KT/KT\\_49\\_2012/007\\_gyurko.pdf](http://www.okri.hu/images/stories/KT/KT_49_2012/007_gyurko.pdf) 108. (2021. január 9.)

<sup>73</sup> <https://rm.coe.int/16806a4541> (2020. május 6.)

célszerű szemügyre venni.

A fentiekben leírtakra is tekintettel az idegen közegből, hivatalos eljárásból, idegen emberekből eredő félelemre, távolságtartásra válaszul, azok kiküszöbölése érdekében fontos a megfelelő kommunikáció és a kapcsolattartás során a fokozott körültekintés.

Elemezzük, hogy a gyermekbarát igazságszolgáltatás elemeiből – tájékoztatáshoz való jog; megfelelő kommunikáció; tanácsadáshoz való jog; véleménynyilvánításhoz való jog; indokolatlan késlekedés elkerülése; gyermekbarát környezet kialakítása; eljárási formalitások mellőzése; gyermeket befolyásoló tényezők kizárása; szakemberek képzése; multidiszciplináris szemlélet<sup>74</sup>, szabadságtól való megfosztás korlátozottsága<sup>75</sup> – mit mond a jogalkotó, mi a gyakorlata a jogalkalmazónak és mi a javaslata a jogtudománynak!

#### **IV.2. A fiatalkorú kihallgatása**

Mind a büntetésnek mint anyagi jogi rendelkezésnek, mind pedig a büntetőeljárásnak mint a büntetőjogi felelősségre vonás formájának célja az, hogy a fiatalkorú nevelését, személyiségének helyes irányú fejlődését szolgálja. Ezen célok miatt is kiemelten fontos, hogy a nyomozó hatóság, az ügyészség, a bíróság a szavak szintjén is el tudja érni a fiatalkorút. A XXI. században ez talán minden eddiginél nagyobb kihívásnak mutatkozik, ugyanis a technika fejlődésének "köszönhetően" az emberiség történetében nem volt eddig olyan jellegű szakadék a fiatalkorúak és a felnőttek kommunikációja között, mint manapság.

A jogalkotó előírta, hogy a büntetőeljárásban résztvevő személyt az őt érintő eljárási cselekményt megelőzően a jogairól tájékoztatni, a kötelezettségeire figyelmeztetni kell. Ezt mind a nyomozó hatóság, mind az ügyészség, mind a bíróság oly módon köteles megtenni, hogy a büntetőeljárásban részt vevő személy a vele közölteket megértse, magát megértesse. A tájékoztatások és figyelmeztetések során egyszerűen és közérthetően kell fogalmazni. Figyelembe kell venni a büntetőeljárásban résztvevő személy állapotát, személyes jellemzőit, és meg kell győződni arról, hogy a vele közölteket megértette-e, ha nem, akkor pedig újból meg kell azt magyarázni [Be. 74. § (2), (3) bekezdései].

---

<sup>74</sup> SZÁSZ Gabriella: Anomáliák a gyermekbarát büntetőeljárásban? *Ügyészek Lapja*, 2014/6. 50-51.

<sup>75</sup> GYURKÓ Szilvia: *Belügyi Szemle*, 2013/9. i.m. 41.

A fiatalkorúak esetén a megértést, a kommunikációt nehezíti, hogy kihallgatásukra általában hivatalos helyiségben, meghatározott protokoll szerint kerül sor. A tizennyolc éven aluli terheltek viszont nemcsak a kihallgató személy, hanem általában a felnőttek világa is ismeretlen. A fiatalkorút kihallgató személynek bizalmat kell felépítenie a kihallgatandó irányába. Ez két okból is fontos. Egyrészt kriminálisztikai szempontból, hogy a kihallgató az eljárási cselekmény végére hozzájusson azokhoz az információkhoz, amit a fiatalkorú kihallgatásától várt. Könnyebben nyílik meg a tizennyolc éven aluli személy, ha azt látja, hogy az eljárás során nem lekezelően, flegmán, unottan fordulnak hozzá, hanem nyíltan, érdeklődően, a kijelentéseit fontosnak tartva. Ha sikerül a bizalmat felépíteni és a fiatalkorútól a szükséges információkat beszerezni, akkor megalapozott és pontos válaszokat lehet kapni a hét kriminálisztikai alapkérdésre. Emellett a bizalom felépítése kiemelten fontos a fiatalkorúak esetén, hiszen náluk a büntetőeljárás céljaként az előbb említettek szerint a nevelő hatás kifejtését is kitűzte a jogalkotó. Ha látja a fiatalkorú, hogy az eljárás nem ellene, hanem érte van, nevezetesen azért, hogy a helyes útra terelje és felmutassa neki azokat a határokat, amelyeket a társadalmi együttélés során nem lehet átlépni, akkor azokat hitelesnek tartja és nagyobb eséllyel fogadja meg. Javasoljuk ezért a jogalkalmazó felé a bemutatkozást, annak rövid megmagyarázását, hogy miről szól a büntetőeljárás, miért szükséges a kihallgatás, mi lesz a továbbiakban az ügymenet. Ez segít a stresszmentes, oldott légkör megteremtéséhez, amely azonban nem jelenthet barátkozást.

Mind a jogalkotó, mind pedig a jogtudomány által megfogalmazott egyértelmű elvárás, hogy a jogalkalmazó a fiatalkorú számára érthető, kielégítő tájékoztatást adjon az eljárás menetéről, jogairól és kötelezettségeiről.<sup>76</sup>

A gyermekbarát igazságszolgáltatás egyik eleme a tizennyolc éven aluli személy véleménynyilvánításhoz való joga. Ugyanakkor a másik oldalról nézve a fiatalkorút a bűnüldöző hatóságnak, igazságszolgáltatási szervnek ki kell hallgatnia. (Nem áll fenn azonban vallomástételi kötelezettség.)

Ennek során kell hangsúlyt fektetni a megfelelő kérdezési technika, taktika kidolgozására. Ehhez egyrészt az ügyet, másrészt a fiatalkorúakat kell ismerni. Egy részüket ugyanis forrásmegfigyelési hiba jellemezheti, azaz összekeverhetik a valóban megtörtént események

---

<sup>76</sup> GYURKÓ Szilvia: Belügyi Szemle, i.m. 2013/9., 28.



emlékeit a gondolataikkal, fikcióikkal. Ezért, valamint abból az okból kifolyólag, hogy míg a felnőttek elsősorban racionálisan, addig a fiatalok érzelmi síkon gondolkoznak, célszerű lehet a helyszíni kihallgatás fogatosítása. A helyes irányú személyiségfejlődésük érdekében mérlegelni kell Medve Judit szerint, hogy a helyszín által keltett emlékek, érzelmek nem kavarják-e fel őket túlságosan.<sup>77</sup>

Ezen a ponton érdemes tisztázni, hogy a két cél közül – az egyik oldalon a bizonyítási eszközök beszerzése, a valósághű tényállás megállapítása; a másikon pedig a fiatalok kímélete – melyik élvez prioritást. A lelki trauma, megrázkódtatás meghatározó nyomot hagy maga után, amely negatív érzelmi élménnyé alakul a felnőttkor során. Érzelmileg, értelmileg ugyanis még fejletlenek, a személyiségük kialakulóban van, így egy büntetőeljárás pszichés megterhelést jelent nekik.<sup>78</sup> A kímélet akkor válik elsődlegessé, ha a büntetőügy összes körülményei alapján lehetőség mutatkozik az elterelésre. Megítélésünk szerint, ha erre nincs mód, akkor a büntetőeljárásban a fő cél a bizonyítási eszközök beszerzése, a valósághű tényállás felderítése. A gyermekközpontú igazságszolgáltatás nem vezethet odáig, hogy a kímélet oltárán feláldozzuk az igazságot, nem jelentheti azt, hogy releváns kérdések feltevését mulasztjuk el. Ezt azért jegyezzük meg, mert az utóbbi időben a védők egy része megkísérli korlátozni a fiatalok terheltek kihallgatásakor a bíróság jogszabályban rögzített tárgyalásvezetési és kihallgatási szerepét azzal, hogy a fiatalok kíméletére hivatkozással tiltakozik bizonyos, a tényállás felderítését szolgáló kérdések feltevése ellen.

Nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy fiatalok és fiatalok között is óriási különbségek húzódnak. Nem lehet egységes sablont felállítani arra nézve, hogy hogyan kell bánni velük. Ez nemcsak életkor-, hanem személyiségfüggő is. Ami az egyik fiatalok fejlődésére nézve célravezető kihallgatási módszer, az a másikonál éppen ellentétes hatást ér el. Ezért fontos a kihallgató emberismerete, tapasztalata, képzettsége, hogy felismerje a személyiségjegyeket és a helyzetnek megfelelő adekvát magatartást tanúsítson. Vannak azonban általános elvek, amelyeket javasolunk megfogadni a fiatalok terheltek kihallgatásánál.

A kihallgatás kezdetén időt kell szakítani a közérthető tájékoztatásra. Ennek elmaradása esetén a fiatalok nem fogja tudni, hogy miért van ott, mi vár rá abban a fél-egy órában és azt

---

<sup>77</sup> MEDVE Judit: Rendőri kommunikáció a gyermekkorúakkal. *Belügyi Szemle*, 2014/12. 31., 34.

<sup>78</sup> VÁRI Vince: A gyermekbarát igazságszolgáltatás büntetőjogi és rendőrségi vonatkozásai. *Magyar Rendészet*, 2013/3-4. 71., 72.

követően, ezáltal kiszolgáltatottá, bizonytalanná válik.<sup>79</sup>

Általánosan, de a fiataloknál különösen igaz az irányított kérdések („Ugye az történt, hogy...?”) tilalma. Pszichológusok által általánosan elismert tény, hogy a gyermek- és fiatalok igyekeznek megfelelni az elvárásoknak, a felnőttek által rájuk gyakorolt szociális befolyásoló hatásnak, így az irányított kérdésekre azt a választ adják, amit a kérdező sugall, hallani szeretne.<sup>80</sup> Minket viszont nem a kérdést feltevő prekoncepciója, hanem a valóságnak megfelelő tények érdekelnek. A tényállás helyes megállapítása a szakszerű, igazságos ítélet feltétele.<sup>81</sup> Javasoljuk a jogalkalmazó számára rövid, egyértelmű, a fiatalok értelmi szintjéhez<sup>82</sup> és kommunikációs képességeihez igazodó, nyitott kérdések („Mi történt tegnap a játszótéren?”) feltételét. Először mondja el a saját szavaival a történetet, csak ezt kövessék az említett kérdések. Ha zárt, direkt, eldöntendő kérdések merülnek fel, akkor célszerű ezeket – ha a kihallgatás taktikájával összeegyeztethető – a végére hagyni.<sup>83</sup> Mindig csak egy kérdést tegyünk fel, ellenkező esetben a fiatalok összezavarodik, elfelejti őket, úgy érzi, hogy nem megfelelően teljesít a felnőttek világában. Ugyanígy kerülendő a témák közötti csapongás.<sup>84</sup> Haladjunk időbeli sorrendben!<sup>85</sup> Nem szabad elébe menni több kérdéssel a tényállásnak. Az, hogy a fiatalok tapasztalata szerint mi történt, lépésről lépésre kell felderíteni. Ne tegyük fel azt a kérdést, hogy „Hová szaladtál? Haza?”, hanem először tisztázzuk nyitott kérdéssel, hogy egyáltalán mit csinált, ha pedig azt mondta, hogy elfutott, kérdezzük meg, hogy hova! Értetlenség esetén csökkenteni kell a beszédtempót, egyszerűbbé kell átfogalmazni a kérdést (legfeljebb egy mellékmondat legyen) vagy az egyes szavakat.<sup>86</sup>

Esetleges ellentmondásokkal, más személyek eltérő tartalmú vallomásaival, fényképekkel csak a kihallgatás végén konfrontálандók a fiatalok a befolyásolás elkerülése érdekében.<sup>87</sup>

---

<sup>79</sup> MEDVE Judit: i.m. 33.

<sup>80</sup> KULCSÁR Gabriella – PÁSZTOR Attila: A gyermek-tanúvallomások információ tartalmának torzulási lehetőségei. *Rendészeti Szemle*, 2007/5., 82-98.

<sup>81</sup> KÄBER, Wolfgang: *Wahrheitsforschung im Strafprozess*. J. Schweizer Verlag, Berlin, 1974. 1.

<sup>82</sup> ARNTZEN, Friedrich: *Psychologie der Zeugenaussage – Einführung in die forensische Aussagepsychologie*. Verlag für Psychologie, Dr. C. J. Hogrefe, Göttingen, 1970. 19.

<sup>83</sup> YESCHKE, Charles L.: *The Art of Investigative Interviewing*. Butterworth – Heinemann, New York, 2003. 162.

<sup>84</sup> ARNTZEN, Friedrich: i.m. 22-23.

<sup>85</sup> GROßBERGER, Roland: *Psychologie des Strafverfahrens*. Springer Verlag, Wien – New York, 1968. 143.

<sup>86</sup> ARNTZEN, Friedrich: i.m. 22-23.

<sup>87</sup> SZEWCZYK, Hans: *Psychologie der Aussage, Psychologie des 20. Jahrhunderts*. Band XIV, Auswirkungen auf die Kriminologie. Herausgegeben von Hans-Joachim Schneider, Zürich, 1981. 786.

LANGE, Regina: *Fehlerquellen im Ermittlungsverfahren*. Kriminalistik Verlag, Heidelberg, 1980. 103.

Medve Judit javasolja, hogy a kihallgató személy olyan nemű legyen, amit a kihallgatandó leginkább elfogad.<sup>88</sup> Ez a nyomozás során még megvalósítható, a bírósági szignálási renddel viszont összeegyeztethetetlen. Ha a bírósági eljárásra is kiterjesztenénk ezt a lehetőséget, akkor a terhelt ad absurdum megválaszthatná, hogy ügyében ki döntsön. Ez alapvető jogelvekkel ellentétes.

Akár férfi, akár nő a kihallgató személy, tanúsítson korrekt kereteket, de tartózkodjon elvárások megfogalmazásától („Erre emlékezned kellene!”), mert ez is káros külső körülmény, ami befolyásolja a vallomást, és adott esetben a valósághű tényállás megállapítását akadályozza. Nem beszélve arról, hogy az eseménysorozat észlelésének és a történetek rögzülésének számos objektív és szubjektív szempontja van. Előbbiek közé sorolandók a külső körülmények, így az esemény lezajlásának sebessége, gyorsasága, a fény- és időjárási viszonyok, a helyszín vagy az észlelési távolság.<sup>89</sup> Utóbbiak között említendő a belső, személyben rejlő képességek, mint például az érzékszervek állapota, a látás<sup>90</sup>, hallás, emlékezet. Fontos tényező az is, hogy az észlelték óta mennyi idő telt el.<sup>91</sup>

A kihallgatást végző személynek el kell kerülnie, hogy a nyomozás során a gyanúsítottat eleve bűnösnek tekintse, és az egész nyomozást, kihallgatást a prekoncepciójára építse fel. Nyitottnak kell lennie, több irányba gondolkodnia, az ártatlanság vélelméből kiindulva. Ez követelmény nemcsak a nyomozás, hanem a bíróság eljárás során is. A bírónak kétszeresen is figyelnie kell erre. Amikor átolvassa az aktát, akkor kialakulhat benne a vádlott bűnösségének érzése, mert a bűnösséget a nyomozati iratok általában alátámasztják – különben nem kerülne sor vádemelésre – mégis az ártatlanság vélelméből kell kiindulnia.<sup>92</sup>

A jegyzőkönyvezés felé elvárás, hogy ne fogalmazza át a fiatalok szavait, hanem majdnem szó szerint tartalmazza azokat. Magából a fogalmazásból, a stílusból is következtetés vonható le a fiatalok személyiségére, gondolkodásmódjára. Fontos, hogy ez később az iratokból is kiderüljön, az plasztikusan adja vissza a kihallgatáson, a tárgyaláson elhangzottakat.

---

<sup>88</sup> MEDVE Judit: i.m. 35.

<sup>89</sup> ALTAVILLA, Enrico: Forensische Psychologie. Bohné und Sax, Graz – Wien – Köln, 1955. 320.

<sup>90</sup> PETERS, Karl: Fehlerquellen im Strafprozeß. Eine Untersuchung der Wiederaufnahmeverfahren in der Bundesrepublik Deutschland. 2. Band, Karlsruhe, 1972. 92.

PLANT, Paul: Der Zeuge und seine Aussage im Strafprozeß. Berlin, 1931. 9.

<sup>91</sup> ODENTHAL, Hans-Jörg: Die Gegenüberstellung im Strafverfahren. Richard Boorberg Verlag, Stuttgart – München – Hannover, Berlin – Weimar, 1992. 23.

<sup>92</sup> HELLWIG, Albert: Psychologie und Vernehmungstechnik bei Tatbestandsermittlungen. Ferdinand Enke Verlag, Stuttgart, 1951. 22-23., 29.

A jogalkotó deklaráció szintjén garantálja Magyarországon is ezeket az elvárásokat, a tényleges megvalósítás azonban csak a jogalkalmazás megfelelő gyakorlatával érhető el. Ezért is fontosak és javasoltak a magunk részéről az igazságszolgáltatási szervek, bűnüldöző hatóságok által a kihallgatók részére szervezett tréningek, továbbképzések. Minden elv annyit ér, amennyit megvalósítanak belőle. A tréningek, továbbképzések révén megvalósuló szakemberképzés a fiatalkorú számára kíméletesebbé, gyorsabbá, hatékonyabbá teszi a büntetőeljárást.

Ezen képzések abban is segítséget tudnak nyújtani, hogy a bűnüldöző dekódolja a fiatalok szavait. Mint már említettük, soha nem volt ilyen nagy különbség a fiatal- és a felnőttkorúak kommunikációs szokásai között. Az alapvetően is emoji-kkal és egy-egy odavetett szóval kommunikáló fiatalkorúak egy hivatalos kihallgatás során még nehezebben nyílnak meg. Gyakran elég tudásuk és szókinésük sincs a plasztikus kifejezéshez. Éppen ezért fontos, hogy az asztal másik oldalán ülő személy ismerje a világukat, nyelvüket, szlengjüket.

Ugyanakkor a kommunikáció nemcsak szavakból, hanem testbeszédből, arcjátékból, gesztusokból és mimikából is áll. Nemcsak az számít, amit mond, hanem ahogy mondja.<sup>93</sup> Ezekre a fiatalkorúak esetén különös hangsúlyt kell fektetni, mind a terhelt, mind pedig a sértettek és a tanúk kihallgatásakor figyelni kell a metakommunikációjukat. Hogy a metakommunikációból ne az érzéseinknek megfelelő, hanem pontos, szakmai következtetéseket vonjunk le – amelyek önmagukban nem szolgálhatnak az ítékezés alapjául – szükségesnek tartjuk továbbképzések előírását.

Hellwig szerint gyermek- és fiatalkorúaknál – ha nem tudják szóban elmondani, hogy mi történt – akkor lehetőséget lehet adni nekik arra, hogy lerajzolják a történetet.<sup>94</sup>

A metakommunikáció kétoldalú tényező. A kihallgató személy figyeljen arra, hogy tartózkodjon az érzelemnyilvánítástól, de ne váljon mogorvává, hanem nyugalmat, kiegyensúlyozottságot sugározzon.

A kihallgatás időpontjának meghatározása során figyeljünk a pontosságra! Ha a fiatalkorút 10 órára idézzük, akkor kezdjük is el a büntetőeljárás cselekményt 10 órakor, ne tegyük ki őt

---

<sup>93</sup> HELLWIG, Albert: i.m. 40.

<sup>94</sup> HELLWIG, Albert: i.m. 280-281.

feleslegesen még több stressznek, így is éppen elég megterhelő számára a hatósági eljárás! Fáradtan, érzelmileg túlfeszített állapotban a vallomásától sem várható megfelelő eredmény<sup>95</sup>, esetleg dacossá, ingerültté válik, amely lassítja a kihallgatást és az eredményességét is csökkenti. Figyelembe veendő, hogy Arntzen szerint a kihallgatott személy intelligenciája és fáradékonysága között fordított az arányosság.<sup>96</sup>

Az Országos Rendőr-főkapitányság utasítása értelmében külön erre a célra kialakított, az oldott légkört elősegítendő gyermekmehhallgató szobában kell kihallgatni az elkövetőt, ha a tizennegyedik életévét nem töltötte be, vagy ha megalapozottan feltehető, hogy az általa elkövetett bűncselekménnyel összefüggésben maga is bűncselekmény áldozatává vált [a gyermekmehhallgató szoba használatbavételéről, használatának rendjéről szóló 1/2013. (I.8.) ORFK-utasítás 8., 9. ac) pontjai]. Gyermekmehhallgató szobák a bíróságon is rendelkezésre állnak. Fontosnak tartunk azonban visszautalni Gyurkó Szilvia szavaira, amely szerint nem az előírások tesznek gyermekközpontúvá egy büntetőeljárást, hanem azok alkalmazása. A kihallgatás helyszínéként egy külön erre a célra kialakított helyiség biztosítása önmagában nem elegendő a gyermekek, a fiatalok érdekeinek garantálásához. Az több tényező együttes hatásának a függvénye. A Be. hatálybalépésével bekerült a büntető eljárásjogba a különleges bánásmódot igénylő személy fogalma. A korábbi gyermekmehhallgató szobák helyét ezzel párhuzamosan, egészen pontosan 2018. július 1-től<sup>97</sup> a különleges bánásmódot igénylő személyek kihallgatására szolgáló helyiségek vették át. Ezzel együtt a szobában továbbra is található játszósarok. A jogalkalmazók és a jogtudomány egyes képviselői is sérelmezték azt a megoldást, hogy a gyermekmehhallgató szoba szinte játszóházként üzemelt, amely nem szolgálta a tényleges célt, a kihallgatás biztosítását, ugyanis a játékok elvonták a gyerekek figyelmét. A gyermekmehhallgató szobák helyére lépett különleges bánásmódot igénylő személyek kihallgatására szolgáló helyiségeket életkortól és nemtől függetlenül kell kialakítani, és legfőképpen azt a célt szolgálják, hogy a kihallgatott személy szükségtelenül ne találkozzon az eljárás egyéb résztvevőivel. Ezekben a helyiségekben a kép- és hangfelvétel készítésére és rögzítésére szolgáló technikai berendezéseket kell elhelyezni. A helyiségek használata egyedi döntéstől függ, hiszen a jelenlegi előírások szerint az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv központi szerve lehetőség szerint valamennyi rendőrkapitányság illetékességi

---

<sup>95</sup> MEDVE Judit: i.m. 41.

<sup>96</sup> ARNTZEN, Friedrich: i.m. 26.

<sup>97</sup> Ekkor lépett hatályba a különleges bánásmódot igénylő személy részvételét igénylő eljárási cselekmény elvégzésére szolgáló rendőrségi helyiség kialakításáról, működtetéséről és használata ellenőrzéséről szóló 13/2018. (VI.12.) IM-rendelet.

területén, de legalább megyenként és a fővárosban egy ilyen helyiség kialakításáról gondoskodik. Ha pedig megyenként csak egy ilyen helyiség található, akkor előfordulhat, hogy a különleges bánásmódot igénylő személynek akár 100 km-t is utaznia kellene a kihallgatásának helyszínére.<sup>98</sup>

A tendencia azt mutatja, hogy a bíróságok is fokozott figyelmet tanúsítanak a fiatalkorúak és általában a 18 év alatti személyek kihallgatására. A gyermekközpontú igazságszolgáltatás program keretében pszichológusok, gyermekvédelmi szakemberek, pedagógusok tartanak előadásokat bírók számára azért, hogy utóbbiak megtanulják azokat a technikákat, amelyekkel sikeresen és eredményesen lehet kommunikálni a fiatalkorúakkal. A Nyitott Bíróság program keretében ugyancsak továbbképzésekre került sor, amelyeken neves pedagógusok, pszichológusok beszélnek a Z- és az alfa-generációk jellemzőiről, sajátosságairól. Ha a kihallgató személy tisztában van ezekkel, akkor jobban érti és megéri a fiatalkorúak reakcióját, azokra adekvát választ tud adni. Ugyanakkor ezek a továbbképzések nem kötelezők a fiatalkorúak bíróinak, a részvétel, a hallottak megfogadása önkéntes. Önmagában ezek alkalmatlanok arra, hogy a jogalkalmazók szakosodjanak a fiatalkorúak ügyeire.

Ugyan a bűnüldözés és a büntetőjogi felelősségre vonás körében a Sulirendőrhöz és a Nyitott Bírósághoz hasonló program mellékesnek, másodlagosnak tűnik, azonban a bűnmegelőzés szempontjából kiemelkedő jelentőséggel bírnak. Fontos ugyanis annak megelőzése, hogy a fiatalkorúak – ismeretek hiányában – bűnelkövetővé váljanak. A kriminológiai aspektuson túlmenően a rendőrség mint bűnüldöző hatóság és a bíróság mint az igazságszolgáltatás letéteményese célját is szolgálja a fiatalkorúakkal való rendszeres kapcsolattartás. Ennek révén ugyanis mind a rendőrök, mind pedig a bírók és az igazságügyi alkalmazottak megismerik a "mai fiatalokat", szokásaikat, problémáikat, kérdéseiket, dilemmáikat, nem csak a kihallgató helyiségben és a tárgyalóteremben találkoznak velük először. Az előbb említett kommunikáció szempontjából is fontos ez.

Összegzésként egyetértünk Medve Judit megállapításaival, amely szerint a hatékony és gyermekközpontú kihallgatás a magas szintű kommunikációs kompetencián és erkölcsi értékrenden, a szituációk helyes felismerésén, az emberi méltóság tiszteletben tartásán alapul, és ismérvei az empátia, rugalmasság, együttműködés.<sup>99</sup> Dieter Rein az ideális rendőrséget és

---

<sup>98</sup> VÁRI Vince: i.m. 78.

<sup>99</sup> MEDVE Judit: i.m. 42-43.

rendőrségi kihallgatást úgy írta le, hogy az gyors reagálású, egyszeri kihallgatás alkalmával tisztázza az összes kérdést, a kihallgatandó személynek bemutatkozik, őt komolyan veszi, megadja neki a tiszteletet, megfelelő környezetet teremt a kihallgatáshoz, jó és adekvát kommunikációs képességekkel rendelkezik és sablonmentes.<sup>100</sup> Ha ez megvalósul, akkor az növeli a rendőrség elfogadottságát és ezzel együtt a hatékonyságát.<sup>101</sup>

A fiatalkorúakra vonatkozó speciális büntetőeljárási célok biztosítását a Be. számos személyi, kommunikációs, időbeni, védelmi-kíméleti, infrastrukturális-technikai garanciák révén kívánja elérni. Alapvető, hogy a fiatalkorúak kihallgatását végző nyomozó hatóságnak, ügyészségnek, bíróságnak az ügy addig beszerzett adatainak ismeretében alaposan fel kell készülnie.<sup>102</sup> Emellett azonban ugyanilyen fontos, hogy az említett garanciákat betartsák, ezáltal biztosítva a fiatalkorúak személyiségének helyes irányba történő fejlődését, nevelését.

### **IV.3. Személyi garanciák a nyomozásban – A fiatalkorú védője, törvényes képviselője, ügygondnoka**

A fiatalkorú elleni büntetőeljárásban a védő részvétele kötelező. A védő alapvetően ügyvéd vagy ügyvédjelölt lehet. A fiatalkorú esetén azonban a bíróságon csak ügyvéd járhat el. A fiatalkorú kihallgatása során az ügyvédnek mint védőnek észrevételezési, kérdezői, felvilágosításkérési, indítványtételi, ügyirat-megismerési joga van. A védőnek a vádemelés előtt a fiatalkorú részvételével tartott gyanúsított ki hallgatás során, szembesítésen, felismerésre bemutatáson, a helyszíni kihallgatáson, bizonyítási kísérleten, a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedéssel kapcsolatos eljárásban tartott ülésen jelen kell lennie.

A fiatalkorú jogait, érdekeit a gyanúsított-vádlott ki hallgatáson azonban nemcsak a védő, hanem a Be. 59. § (1) bekezdésének a) pontja szerinti segítő, a törvényes képviselő is képviseli. Ő is rendelkezik észrevételezési, felvilágosításkérési, indítványtételi, ügyirat-megismerési

---

<sup>100</sup> REIN, Dieter – LIESER, Udo – BALB, Rudolf: Professioneller Umgang mit Opfern und Zeugen bei der Polizei. Das Modellprojekt „Pro Opfer” beim Polizeipräsidium Südhessen. Erfahrungsbericht. In: BALB, Rudolf – BAURMANN, Michael C. – LIESER, Udo – REIN, Dieter – VOß, Hans-Georg W.: Opfer und Zeugen bei der Polizei. Luchterhand, Heusenstamm, 2001. 126-128.

<sup>101</sup> DÖRMANN, Uwe – REMMERS, Martin – Sicherheitsgefühl und Kriminalitätsbewertung. Eine Ende 1998 durchgeführte Repräsentativbefragung der deutschen Bevölkerung als Replikation früherer Erhebungen. Luchterhand, Neuwied und Kriftel, 2000. 13-15.

<sup>102</sup> BAKONYI Mária: A beismerő vallomás fonákja és színe – a kényszerből a konszenzusig. Doktori értekezés, Pécs, 2019. 187. <https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/23228/bakonyi-maria-phd-2019.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (2021. április 24.)

joggal. Törvényes képviselőként tipikusan a szülő jár el.

Ugyanakkor, ha

- a törvényes képviselő a bűncselekményt az általa nevelt fiatalkorú terhelttel együtt követte el;
  - a törvényes képviselő érdekei az általa képviselt fiatalkorú terhelt érdekeivel ellentétesek;
  - nincs vagy nem állapítható meg, hogy ki a törvényes képviselő;
  - a törvényes képviselő a jogainak a gyakorlásában akadályozva van a fiatalkorú terheltet érintő eljárási cselekmény időpontjában,
- akkor a törvényes képviselő helyett ügygondnok jár el. Ügygondnokként csak ügyvéd képviseli a terheltet.

A fenti, védőre, törvényes képviselőre, ügygondnokra vonatkozó szabályok alkalmazása oda vezethet, hogy akár ugyanabban az ügyben ugyanazt a fiatalkorút két ügyvéd is képviseli: az egyik védőként, a másik pedig ügygondnokként. Ez egyfelől a fiatalkorú érdekében áll, hiszen minél több személy képviseli az érdekeit, annál valószínűbb a matematikai törvényszerűségek alapján az érdekképviselet hatékonysága. Másfelől azonban a fiatalkorú bűnösségének megállapítása esetén a fiatalkorú köteles viselni az eljárás során felmerült bűnügyi költséget. A pártfogó ügyvéd, az ügygondnok és a kirendelt védő részére megállapítható díjról szóló 32/2017. (XII.27.) IM-rendelet (a továbbiakban: IM-rendelet) szerint az ügygondnokot is megilleti a bírósági eljárásban és a büntetőeljárás vádemelésig terjedő szakaszában végzett tevékenységéért munkadíj és költségterítés. A büntetőeljárásban kirendelt ügygondnok díjának és költségének megállapítására és előlegezésére az IM-rendelet 7. § (2)-(3) bekezdéseinek kivételével a kirendelt védőre vonatkozó szabályokat kell megfelelően alkalmazni. Mindez azt jelenti, hogy az ügygondnok a büntetőeljárásban részvételéért az eljárási cselekmény kezdő és befejező időpontja között eltelt időtartamra óradíjra jogosult.

Mindez indokolatlan költségnövekedést jelenthet. Kérdés, hogy szükséges-e mindez, hiszen a védő részvétele a lényeges eljárási cselekményeknél amúgy is kötelező. A fiatalkorúak tipikusan munkaviszonnyal, jövedelemmel, vagyonnal nem rendelkeznek, így tartozásukat maguk előtt görgetik, meg nem fizetés esetén az az állam terhén marad.

Fenyvesi Csaba elemzése szerint a fiatalkorú mellett a védő jogi, a törvényes képviselő pedig lelki támaszt nyújt.<sup>103</sup> A törvényes képviselő jellemzően a szülő, akivel a fiatalkorú érzelmi-

---

<sup>103</sup> FENYVESI Csaba: A védőügyvéd. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2002. 380.



vérségi kötelékben áll. Ha azonban a törvényes képviselő kizárt vagy akadályozott, akkor a jelenlegi szabályozás szerint egy – újabb – ügyvéd kerül ügygondnokként kirendelésre mellé. Egy ismeretlen jogvégezett ember, akit akkor lát életében először a terhelt, és akinek semmilyen pedagógiai-pszichológiai-gyermekvédelmi végzettsége nincs, vajon mennyiben képes betölteni a lelki segítő szerepét? A tapasztalataink azt mutatják, hogy az ügygondnok a fiatalkorú elleni büntetőeljárásban marad a jogi védői szerepben, a kihallgatások és a bizonyítási eljárás során kevésbé aktív, és azokat a paneleket fogalmazza meg, amelyeket ügyvédként, védőként alkalmazni szokott. A jelenlegi rendszerben az ügygondnokként kirendelhető ügyvédnek semmilyen képesítéssel, végzettséggel, tapasztalattal nem kell rendelkeznie a gyermekvédelem területén. Megítélésünk szerint ezért a védő és ügygondnok kirendelése célszerűtlen, pazarló és szakmaiatlan megkettőződés. Mi lehetne a megoldás? Jogszabály-módosítási javaslatunk értelmében az ügygondnok jogintézménye továbbra is megmaradna, az ügygondnok változatlan jogokkal bírna, ugyanakkor nem ügyvéd, hanem gyermekvédelmi gyám kerülne kirendelésre. A gyermekvédelmi gyám személyét a nyomozó hatóság, az ügyészség, a bíróság megkeresésére az illetékes gyámhatóság vezetője jelölné ki. A gyámhatóság alkalmazottai ugyanis rendelkeznek azzal a tapasztalattal, képesítéssel, amely szükséges a feladat betöltéséhez, és ezzel válna biztosítottá, hogy ne két jogi védő, hanem egy jogi védő és egy lelki segítő álljon a fiatalkorú mellett a büntetőeljárásban. Emellett költséghatékonyabb megoldás is, hiszen nem keletkezne bűnügyi költség, mert javaslatunk szerint rájuk nem vonatkoznának az IM-rendelet előírásai.

A Szekszárdi Törvényszék illetékességi területén dolgozó fiatalkorúak bírói anélkül nyilvánítottak e kérdésben véleményt, hogy a jogszabály-módosítási javaslatunkat ismerték, indokait olvasták volna. Ennek ellenére is a válaszadók fele támogatta azt az elképzelést, hogy a törvényes képviselő kizártsága esetén ügygondnokként ne ügyvéd, hanem gyermekvédelmi szakember járjon el. Mindez azt mutatja, hogy a hatályos szabályozás ebben a kérdésben nem egységesen pozitív megítélésű. A kérdőív eredménye megerősítette azt a meglátásunkat, hogy az ügygondnok jogintézménye felülvizsgálatra szorul. Abban a kérdésben viszont nagyjából egyetértenek a kérdőívet kitöltők (92 %-uk), hogy nem szükséges a törvényes képviselő jogállásának kiterjesztése azokra a 18. évet betöltött terheltekre, akikre a fiatalkorú elleni büntetőeljárás külön szabályai vonatkoznak.

Jogalkotási javaslatunk értelmében a Be. 73. § a (4a) bekezdéssel egészülne ki:

„A fiatalkorú elleni büntetőeljárásban ügygondnokként a fiatalkorú lakóhelye szerint illetékes gyámhatóság vezetője által kijelölt gyermekvédelmi gyám jár el.”

#### IV.4. Az időtényező

Mind tágabb értelemben a büntetőeljárás, mind pedig szűkebb értelemben a fiatalkorúak terhelti kihallgatása során alapérték a megalapozottság. Ez csorbát nem szenvedhet. Ugyanakkor, ha a büntetőeljárásban tizennyolc éven aluli személy a sértetti vagy terhelti minőségben érintett, akkor felzárkózik a megalapozottság követelménye mellé a gyorsaság, a kiemelt munkaszervezés, a soron kívüliség igénye.

Ez alapvetően a büntetőeljárás célját is segíti, hiszen tapasztalati tény, hogy minél közelebb hallgatják ki időben az érintett személyt a cselekmény elkövetésétől számítva, annál jobban emlékszik, annál pontosabb leírást tud adni a tényekről. Másfelől elvárás a fiatalkorúaknál azért is, hogy minél rövidebb ideig vegyenek részt a büntetőeljárásban, minél rövidebb ideig terhelje ez a lelki világukat. A 18 év alatti sértettnél a soron kívüliséget a másodlagos viktimizáció elkerülésének igénye is megalapozza.<sup>104</sup>

A soron kívüliséget másrészt indokolja a szankció minél magasabb határfokának elérése. Minél kevesebb idő telik el a bűncselekmény elkövetése és a szankció kiszabása között, annál eredményesebb lehet az intézkedés, a büntetés.

A nyomozás határidejére vonatkozó jogalkotói előírás, hogy azt a lehető legrövidebb idő alatt kell lefolytatni, de legkésőbb a terhelt gyanúsított kihallgatásától számított 2 éven belül be kell fejezni. Ez további egy alkalommal az ügyészség részéről hosszabbítható meg, legfeljebb 6 hónappal. A fiatalkorúakra vonatkozó speciális előírás, hogy a nyomozást a terhelt gyanúsított kihallgatásától számított egy éven belül be kell fejezni, ha 5 évnél nem súlyosabb szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmény miatt van folyamatban a büntetőeljárás. Ennél súlyosabb bűncselekmény esetén – a meghosszabbítás lehetősége nélkül – 2 éven belül kell befejezni a nyomozást.

---

<sup>104</sup> MOLNÁR Gábor Miklós: A büntetőeljárásban részt vevő személyek joggyakorlására vonatkozó általános szabályok. In: Büntető eljárásjog – Kommentár a gyakorlat számára (szerkesztő: BELEGI József). HVGORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2018. 210.

A már említett alapos felkészülést követeli meg a Be. 85. § (1) bekezdésének *g*) pontja, amely szerint az érintett személy – jelen esetben a fiatalkorú – részvételét igénylő eljárási cselekményt úgy kell előkészíteni, hogy az megismétlés nélkül elvégezhető legyen. Ennek érdekében szükség esetén a többi kihallgatandó személyt is idézni kell, azért, hogy a fiatalkorú vallomásával az övéket össze lehessen vetni. Nyilvánvalóan nem érné el a célját a soronkívüliség követelménye, ha ugyan a kihallgatásra hamar sor kerülne, ugyanakkor a nem megalapozott eljárás-előkészítés, kihallgatás-előkészítés miatt azt meg kellene ismételni.

#### **IV.5. Infrastruktúra-technika**

Ebbe a körbe vonható rendelkezések [Be. 85. § (1) bekezdésének *h*), *i*) pontjai] azok, amelyek lehetővé teszik, hogy a fiatalkorú az eljárási cselekmény során, illetve annak helyszínén a büntetőeljárásban részt vevő más személyekkel szükségtelenül ne találkozzon, továbbá adott esetben az eljárási cselekményt jogai gyakorlásának, kötelezettségei teljesítésének érdekében külön helyiségben bonyolítsák le. Ugyanis, ha a fiatalkorúnak nem kell találkoznia a bűncselekményt a gyanú szerint vele együtt elkövető más terheltekkel, akkor a vallomása során kizárhatók a külső befolyásoló tényezők, biztosítva ezáltal az igazmondás. Mind a rendőrségen, mind pedig a bíróságon rendelkezésre állnak általában olyan speciális kihallgatószobák, amelyek csökkentik a feszültséget, stresszt, lehetővé téve a megnyílást, a vallomástételt.

Felmerülhet a fiatalkorú távkihallgatása is. A Viavideo projekt keretében Magyarország valamennyi bíróságán található olyan tárgyalóterem, amely olyan technikai berendezésekkel ellátott, amelyek lehetővé teszik, hogy a fiatalkorú egy külön teremben helyezkedjen el. A bíróság alkalmazottjának közreműködésével a kihallgatása oly módon történhet, hogy közben a kihallgatásáról készített kép- és hangfelvételt a tárgyalóteremben jelenlévő idézett és értesített személyek, valamint a hallgatóság egyidejűleg észlelheti.

Ebben az esetben a fiatalkorú jelenlétét az eljárásban a Be. 85. § (1) bekezdésének *k*) pontja szerinti telekommunikációs eszköz útján biztosítják. Telekommunikációs eszköz használata lehetővé teszi azt is, hogy szükség esetén a fiatalkorú személyazonosságának megállapítására alkalmas egyedi tulajdonságait, a hangját, az arcképét torzítsák [Be. 86. § (2) bekezdésének *a*), *b*) pontjai].

Fontos azonban kiemelni azt is, hogy a különleges bánásmódot igénylő személy érdekében tett

intézkedések nem vezethetnek odáig, hogy az eljárás többi résztvevőinek joga teljes mértékben csorbuljon. Továbbra is lehetősége van az eljárás többi résztvevőjének a kérdés feltevéséhez, adott esetben a bíróság közvetítésével [Be.86. § (2) bekezdésének *d*) pontja].

A fiatalkorú kímélete ugyanakkor lehetővé teszi a Be. 86. § (2) bekezdésének *c*) pontja szerint, hogy a többi terhelt, illetve a védő a fiatalkorú kihallgatásánál ne legyenek személyesen jelen.

A kép- és hangfelvétel készítésének előnye az, hogy később újból megtekinthető, és így a fiatalkorú magatartása akár pszichológiai szempontból is elemezhető, a gyakorlatban ez a rendelkezés általánosan még nem működik. Hátránya ugyanis, hogy a kamera érzékelése esetén a fiatalkorú feszengeni kezd, megszűnik, illetve megszűnhet a természetes viselkedése. A felnőttek is észlelhetik, hogy amikor a nyilvános tárgyalás esetén a televízió kamerái jelen vannak a tárgyalóteremben, akkor feszültebbé válnak. Mégis, megoldást jelenthet arra a kihallgatási problémára, eljárási abúzusra, amelyet a fiatalkorú többszöri kihallgatása jelent. Ez ugyanis a feltételezett elkövető számára is traumát jelent. Megjegyezzük ugyanakkor, hogy az informatikai lehetőség előnye elsősorban a sértetté vált 18 év alattiak vagy a tanúk esetén nagy nyereség, ezáltal ugyanis elkerülhetővé válik, hogy a bírósági eljárásban újból kihallgassák őket tanúként.

Önmagában a kép- és hangfelvétel semmire sem megoldás. Csak egy elem. Hatékony, kíméletes eljárás lefolytatásához több elem együttes jelenlétére van szükség: képzett szakemberek végezzék a kihallgatást, annak menetét, a felteendő kérdéseket előre gondosan és teljes körűen tervezzék meg, gondoskodjanak a pontosságról, a kihallgatandó személyek jelenlétéről!

#### **IV.6. Fejezeti összesség**

A nyomozás során kettős prér szorítja a jogalkalmazót: egyrészt az eredmény, a sikeres felderítés iránti elvárás, másfelől a fiatalkorú kímélete. Azt is mondhatnánk, hogy tojásokon kell lépkednie a nyomozónak, a kihallgatást végző személynek. Mégse beszélhetünk művészetéről. A jogalkotó a fiatalkorú elleni büntetőeljárás, a különleges bánásmódot igénylő személyek szabályainál megfogalmazza azokat az elvárásokat, lehetőségeket, amelyeket be kell tartani. Emellett a jogtudomány ebben a fejezetben is ismertetett javaslatai támpontul szolgálnak a megvalósításra. A szabályokat betartva, korrekt kereteket teremtve, a fiatalkorú

személyiségét, gondolkodásmódját megismerve érhetőek el a fejezet elején rögzített célok, azaz a sikeres nyomozó munka és a fiatalkorú kímélete, személyiségének helyes irányba fejlesztése.

**V. FEJEZET**  
**A FIATALKORÚAKAT ÉRINTŐ LETARTÓZTATÁS ÉS MÁS**  
**KÉNYSZERINTÉZKEDÉSEK**

*„A szabadság mindig hajlamos rá, hogy  
dialektikusan az ellenkezőjébe csapjon át.”*

*(Thomas Mann)*

A letartóztatás mint az egyik legsúlyosabb személyi szabadságot érintő kényszerintézkedés pár éve európai szinten a figyelem középpontjában áll. Az EJEB döntéseinek következtében is tendencia, hogy a lehető legszűkebb körre korlátozandó a szükségesség-arányosság tesztjének figyelembevételével. Minden esetben konkrétan, az ügy egyedi körülményeire tekintettel kell megindokolni elrendelését, fenntartását, meghosszabbítását, nem elegendő pusztán általános okokra hivatkozni. A letartóztatás akkor megalapozott, ha konkrét és egyedi tényezők teszik eszközzé. Általános követelmény, azaz nemcsak fiatalkorúaknál elvárás, hogy a legsúlyosabb kényszerintézkedés csak végső esetben és a lehető legrövidebb ideig legyen alkalmazható.<sup>105</sup> Azt mondhatjuk, hogy ma már nem a letartóztatás az elsődleges kényszerintézkedés, hanem csak szubszidiáriusan jöhet szóba. Mégis, mivel az egyik legsúlyosabb személyi szabadságot érintő kényszerintézkedésről van szó, amely legjobban korlátozza a fiatalkorút, ezt állítjuk a kényszerintézkedést elemző fejezetünk középpontjába. Tesszük ezt annál is inkább, mert bár a jogelmélet és a jogalkotó egyértelműen amellet foglalt állást, hogy a letartóztatást minél szűkebb esetkörre kell visszaszorítani, ez még a jogalkalmazó számára nem evidens. Éppen ezért mi kidolgoztunk egy sémát, amelyre felfűzve vizsgálándók az egyedi esetek és ez alapján foglалható állás abban a kérdésben, hogy szükséges-e, és ha igen, melyik kényszerintézkedés.

Jelen fejezetben felvázoljuk a fiatalkorúak letartóztatására vonatkozó néhány EJEB-döntést, a jogalkotó előírásaival kapcsolatos jogtudományi nézeteket, és javaslatot teszünk a letartóztatás kiváltására, amely a jogalkalmazó számára hasznosítható. Emellett érintjük az egyéb – fiatalkorúak szempontjából kevés eltérést tartalmazó – kényszerintézkedéseket is.

---

<sup>105</sup> SCHWARCZENBERGER Hanna: i.m. 24.

## V.1. A bűncselekmény különös tárgyi súlya, mint a fiatalkorúak letartóztatásának speciális feltétele

Jogalkotói előírás és fiatalkorúak esetén többletelvárásként fogalmazódik meg, hogy letartóztatás kizárólag a bűncselekmény különös tárgyi súlya esetén jöhet szóba. Azaz míg a felnőttkorúnál elég, ha a terhelt notóriusan távol marad az eljárási cselekményektől és az enyhébb kényszerintézkedések – például bűnügyi felügyelet – nem vezetnek eredményre, addig a fiatalkorúaknál ez kevés, ha csekély súlyú bűncselekményről van szó.

Hogy melyek a különösen jelentős tárgyi súlyú bűncselekmények, arról a jogalkotó nem nyilatkozott. A jogalkalmazói gyakorlat szerint ezt mérlegelendő vizsgálni kell a tárgyi és az alanyi oldali ismérveket és ezeket összefüggésükben, összességükben kell értékelni. A jogtudomány a kiemelkedően súlyos élet elleni bűncselekményeket; az emberrablást; a bűnszövetségben, üzletszerűen elkövetett betöréses lopásokat; a rablást; a durva, erőszakos nemi erkölcs elleni bűncselekményeket tekinti ilyennek.<sup>106</sup> Átfedések mutatkoznak a gyermekkorúak mint büntethetőséget kizáró oknál megnevezett kivételekkel. A tizenkettedik életév betöltése után büntethetővé váltak azok a gyermekkorúak, akik emberölést, erős felindulásban elkövetett emberölést, életveszélyt vagy halált okozó testi sértést, terrorcselekményt, rablást, kifosztást követnek el, és rendelkeznek belátási képességgel.

A különös tárgyi súly mint speciális feltétel összhangban áll a nemzetközi tendenciákkal. Utóbbiak abba az irányba mutatnak, hogy a fiatalkorúak tárgyalás előtti fogva tartására csak akkor legyen lehetőség, ha súlyos bűncselekmény miatt nyomoznak, a terhelt többszörös visszaeső, veszélyt jelent magára, más személyekre vagy szabadlábon hagyása esetén a büntetőeljárás sikerét veszélyeztetné szökéssel vagy tanúk befolyásával. Ilyenkor is a lehető legrövidebb időre szorítkozzon a fogva tartás, és azt be kell számítani a büntetésbe. A fiatalkorú terhelt nem helyezhető el felnőttkorúakkal, elítélt fiatalkorúakkal, a fogva tartás szükségességét pedig kéthetente felül kell vizsgálni.<sup>107</sup>

---

<sup>106</sup> BERKES Károlyné: A fiatalkorú bűnözés új jellegzetességei és a fiatalkorúak előzetes letartóztatása. Kriminológiai Közlemények. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2000. 18.

BODOR Tibor (szerk.): A büntetőeljárás törvény magyarázata. Complex Kiadó, Budapest, 2009. 1367.

BOGÁR Péter – MARGITÁN Éva – VASKUTI András: Kiskorúak a büntető igazságszolgáltatásban. KJK-Kerszöv, Budapest, 2005. 153-154.

HOLÉ Katalin – KADLÓT Erzsébet (szerk.): i.m. 77-78.

JAKUCS Tamás (szerk.): A büntetőeljárás törvény magyarázata. KJK-Kerszöv, Budapest, 2003. 775-776.

<sup>107</sup> DALLOSNÉ FARKAS Edina: Fiatalkorú terheltek a büntetőeljárásban – A nemzetközi egyezmények és gyakorlat, valamint az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjoga tükrében. Nyíregyháza, 2017

Felmerül a különös tárgyi súly jogalkotói meghatározásának igénye az egyértelműség és objektivitás érdekében.<sup>108</sup> Meglátásunk szerint a jelenlegi szabályozás, amely nem részletezi a különös tárgyi súly tartalmát, jó, mert lehetőséget biztosít a jogalkalmazó számára a mérlegelésre, az ügy összes körülményének a figyelembevételére, így rugalmasá teszi a rendszert. Ahogy a jogalkotó indokolása szól, a személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedések megválasztásakor a jogalkalmazó feladata a kis-közepes, illetve a jelentős tárgyi súlyú bűncselekmények közötti, valamint a személyükben csekély társadalomra veszélyességet mutató és a bűnözői karrierjük magasabb fokán álló fiatalok közötti különbségtétel. A különös tárgyi súly mérlegelésekor ugyan a kiinduló szempont a bűncselekmény(ek) büntetési tételkerete(i), ezen túlmenően azonban vizsgálni kell a lehetséges enyhítő és súlyosító körülményeket, a büntetéskiszabás egyéb szempontjait, a fiatalok családi környezetét, a személyiségét, előéletét. Ezeket viszont nem lehet a jogalkotó által szabályozni.<sup>109</sup>

Az indokolás nem maradhat el. Ezzel kapcsolatban állapította meg a Kúria a 2016-os joggyakorlat-elemzésében, hogy a bírók részéről többnyire elmaradt a különös tárgyi súlyra való hivatkozás, illetve annak indokolása.<sup>110</sup> A jogalkalmazói gyakorlat azt mutatja, hogy a fiatalok letartóztatására – a különös okok valamelyikének fennállásakor – akkor is sor kerül, ha a bűncselekmény tárgyi súlyja nem különös. Az indokolási kötelezettség elmaradása – ezzel is összefüggésben áll.<sup>111</sup> Mivel indokolja meg a bíró a különös tárgyi súlyt, ha az szerinte sem áll fenn? Ahogy a fentiekből kiderül, a különös tárgyi súly vizsgálatának szempontjai a

---

<https://www.mabie.hu/attachments/article/143/Fiatalkor%C3%BA%20terheltek%20a%20b%C3%BCntet%C5%91elj%C3%A1r%C3%A1sban.pdf> (2020. június 19.) 11-12.

<sup>108</sup> NAGY Alexandra – NAGYNÉ GÁL Mónika: A fiatalok elleni büntetőeljárás sajátosságai. Büntetőjogi Szemle, 2018/1. 65.

Javasolják, hogy a jogalkotó fiatalok esetén az öt évnél súlyosabban büntetendő bűncselekmények esetén, továbbá akkor tegye lehetővé a letartóztatást, ha a fiatalok terheltek a bűncselekményt bünszervezetben, üzletszerűen, visszaesőként követte el.

GIBICSÁR Gyula: Az előzetes letartóztatás nem lehet előrehozott büntetés. Rendészeti Szemle, 1991/3. 82.

Gibicsár Gyula a jelentős tárgyi súlyt három évtizeddel ezelőtt a három évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetettség esetén is megállapíthatónak tartotta. A jogtudomány és a jogalkalmazás ma már szigorúbb követelményeket támaszt, ugyanakkor a másik oldalon figyelembe veszi az alanyi körülményeket, tényezőket.

<sup>109</sup> Ausztriában a fiatalok letartóztatásánál szempont a bűncselekmény tárgyi súlyja mellett a várható büntetés tartama is.

BERTEL, Christian – VENIER, Andreas: Strafprozessrecht. Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, Wien, 2002. 192-193.

<sup>110</sup> Kúria Büntető Kollégium Joggyakorlat-elemző Csoport, 2016.El.II.JGY.B.2. 15. [https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/osszefoglalo\\_velemeney\\_7.pdf](https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/osszefoglalo_velemeney_7.pdf) (2020. július 19.)

<sup>111</sup> HORVÁTH Katalin: Az ügyész szerepe a fiatalok elleni büntetőeljárásban. Eljárásjogi Szemle, 2016/2. 32-33.



jogalkalmazói gyakorlatban túlmutatnak a szigorúan vett tárgyi oldal ismervein, így az egyéb, alanyi szempontokat is bevonnak az indokolás körébe. Ez persze ellentétes a jogalkotó előírásával.

A jogalkalmazó gyakorlatának hátterében az a törekvés áll, hogy választ adjon arra a kérdésre, hogy mi a teendő akkor, ha csekély tárgyi súlyú bűncselekmény elkövetésével olyan fiatalok gyanúsítható megalapozottan, akinek a személyében rejlő társadalomra veszélyesség kiemelt. Ilyen esetben is – a törvény szövegével szembeszegülve – elrendelheti a letartóztatást. Helyese ez a felfogás?

Elemzésünk szigorúan a hazai és nemzetközi jogi környezet vizsgálatára szűkül.

Az 1989-es New York-i Egyezmény 37. cikk b) pontja is rögzíti, hogy fiatalok esetén a letartóztatás csak a legvégső eszköz lehet, mely a lehető legrövidebb ideig tart. Az Egyezmény kihirdetésével és Magyarország általi ratifikálásával együtt változtatni kellett a hazai szabályozáson, mely egészen 1995-ig fiatalok letartóztatása esetén többletfeltételként a különös súlyt követelte meg. A már említett 1995. évi XLI. törvénnyel került be a II. Be.-be a „tárgyi” jelző a súly elé. A törvény indokolása tért ki arra, hogy a letartóztatás egyértelműen rossz hatással van a fiatalokra, mert megszakad a megszokott tanulmányi előmenetele, és a korábbi környezetéből kiragadottan egy bűnözői mikrovilágba költözik be. Ráadásul a fiatal a felnőttől pont az életkorban rejlő személyiségfejlődés különíti el, azaz az alanyi tényező. Ezt a személyiségfejlődést hátráltatja a letartóztatás.

A jogalkalmazó figyelmen kívül hagyta a jogszabályváltozást azzal, hogy különös tárgyi súly hiányában a fiatalok személyében rejlő fokozott társadalomra veszélyességre hivatkozva is letartóztat. Ez mind a hazai jogszabállyal, mind pedig a New York-i Egyezménnyel ellentétes.

A cél – hogy reagáljon a bűnözői karrier útjára állt fiatalok társadalomra veszélyességére – jó. A megfelelő eszköz megválasztásában téved, mert nem büntető eljárásjogi válasz az adekvát, hanem gyermekvédelmi-közigazgatási jogi (nevelésbe vétel).

Éppen ezért javasoljuk a jogalkalmazónak gyakorlata felülvizsgálatát, hogy különös tárgyi súly hiányában, pusztán a személyében rejlő fokozott társadalomra veszélyesség esetén ne tartóztassa le a fiatalokat.

Azzal, hogy továbbra is javasoljuk a mérlegelési lehetőség fenntartását, a különös tárgyi súly jogalkotói meghatározásának mellőzését, nem azt mondjuk, hogy ez a jogalkalmazó kénye-kedve szerint történhet. Minden esetben konkrét, az adott ügyre és terheltre vonatkozó okát kell adni annak, hogy miért szükséges és arányos a letartóztatás és miért áll fenn a különös tárgyi vagy alanyi súly. Körültekintően kell eljárnia, figyelembe kell vennie az ügyészség indítványa mellett a védelem érveit, indítványait is.<sup>112</sup>

## V.2. Kötött a jogalkalmazó keze?

Mit tehetünk akkor, ha a fiatalkorú, akit csekély tárgyi súlyú bűncselekmény miatt kell a bíróságon felelősségre vonni, a megjelenési kötelezettsége, idézés ellenére rendszeresen távol marad és az elővezetése sem vezet eredményre? Az előbb leírtak szerint nem lehet őt letartóztatni. Milyen más megoldások merülnek fel, amelyekhez nincs szükség a személyi szabadság korlátozására, kényszerintézkedés alkalmazására?

Ebben az esetben megoldás az elfogatóparancs kibocsátása. Erre fiatalkorú esetén is lehetőséget biztosít a jogalkotó. Az elfogatóparancs alapján a keresett személyt elfogják, őrizetbe veszik és a bíróságra viszik, ahol döntenek a kényszerintézkedésről. Támogatandó az a jogalkalmazói gyakorlat, hogy az elfogott személyt – ha az elfogás időpontja lehetővé teszi, azaz nem munkaidőn túl és nem hétvégén történik – nem 72 órán belül, hanem rögtön a bíróságra viszik. Ezen túlmenően javasoljuk a jogalkalmazónak azt a helyenként már alkalmazott megoldást, hogy ilyen esetben ne csak a letartóztatásról döntsön, hanem lehetőség szerint soron kívül idézze és értesítse az ügyészt, a védőt, a törvényes képviselőt és az egyéb megjelenésre jogosultat, kötelezettet, és érdemben tartsa meg az eljárási cselekményt, és akár befejezheti a büntetőeljárást. Így védhető ki a letartóztatás szükségessége. Ez azért jelenthet megoldást, mert mint azt más fejezetben rögzítjük, a jogalkotó nem teszi lehetővé fiatalkorúval szemben a távollétes eljárást. Ha ez nem járható út és nem fejezhető be az elfogás után a büntetőeljárás, letartóztatás pedig különös tárgyi súly hiányában nem jöhet szóba, és emiatt utóbb pedig végérvényesen kikerül a fiatalkorú a bűnüldözés látóköréből, akkor ez az eljárás elhúzódását, meghiúsulását jelentheti. A büntetőeljárás gyors lefolytatása és a jogkövetkezmény elmaradhatatlansága fontos követelmény, azonban figyelembe kell venni, hogy a fiatalkorúak

---

<sup>112</sup> Kúria Büntető Kollégium Joggyakorlat-elemző Csoport, 2016.El.II.JGY.B.2. 22. [https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/osszefoglalo\\_velemeney\\_7.pdf](https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/osszefoglalo_velemeney_7.pdf) (2020. július 19.)

büntetőeljárásánál elsődleges szempont nem a szankció feltétel nélküli kiszabása, hanem a nevelés. A letartóztatással pedig adott esetben több kárt okozna a jogalkalmazó a nevelésnek, mint a jogkövetkezmény elmaradásával. A fiatalkorúaknál a szabadságelvonásnak kontraproduktív hatása van. Az antiszociális magatartáson és a deviancián tovább ront a fogva tartás.<sup>113</sup> A büntetés-végrehajtási intézetben azzal kell számolni, hogy a fiatalkorú nagy eséllyel profi bűnözővé vagy áldozattá válik.<sup>114</sup> Egyik se a nevelő hatás irányába mutat.

Persze előfordulhat, hogy az elfogatóparancs sikere után nem az ügyet tárgyaló, hanem az ügyeletes bíróhoz kerül a letartóztatás vagy más kényszerintézkedés alkalmazásának kérdése. Ebben az esetben a javaslatunk nem alkalmazható. Éppen ezért a javaslatunkat nem a jogalkotó, hanem a jogalkalmazó felé fogalmaztuk meg, annak véghezvitele ugyanis az adott ügy körülményeitől függ. Függ egyrészt attól, hogy az ügyet tárgyaló bíróhoz állítják elő a fiatalkorút vagy – szabadság vagy hétvége miatt – az ügyeleteshez, másrészt attól is, hogy sikerül-e idézni és értesíteni a jelenlétre jogosultakat és kötelezetteket, harmadrészt pedig attól, hogy ők hozzájárulnak-e adott esetben a tárgyalási időköz lerövidítéséhez.

Éppen ezért az intézetben elhelyezés kettős feltételhez kötött mind a nemzetközi elvárások – többek között Pekingi Szabályok, ENSZ Gyermekjogi Egyezmény, Havannai Szabályok, Salvadori Deklaráció – mind pedig a hazai jogalkotás és jogalkalmazás szintjén. Egyrészt szabadságot elvonó kényszerintézkedés fiatalkorúak esetén csak végső eszközként (mennyiségi korlátozás), másrészt pedig szükségesség esetén is csak a legrövidebb ideig elképzelhető (időbeli korlátozás). Az intézeteknél előnyben kell részesíteni lehetőség szerint a nyitottat a zárttal szemben, illetve a javító-nevelő hatást kell biztosítani.<sup>115</sup> Ahogy a büntetőeljárás egészére, úgy a kényszerintézkedésekre, azok fogantatására is igaz, hogy a fiatalkorúak fejlődését, nevelését kell előtérbe helyezni. Nekik pedig szükségük van stimulációra, programokra, oktatásra, sportra, szabadidős kapcsolódásra, rekreációra. Minél hosszabb időt kell letartóztatásban tölteniük, annál változatosabb programokat kell biztosítani számukra.<sup>116</sup>

---

<sup>113</sup> HALÁSZ Beáta: A fiatalkorú elleni büntetőeljárás specialitásai. *Belügyi Szemle*, 2014/12. 74.

<sup>114</sup> MÁRAMAROSI Istvánné: A fiatalkorúak és az előzetes fogva tartás. *Belügyi Szemle*, 1990/10. 57.

<sup>115</sup> VASKUTI András: A nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott ajánlások érvényesülése a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatásában. Doktori értekezés, Budapest, 2016. <file:///D:/Dokumentumok/R%C3%A9gi%20mappa/H%C3%A1zi%20dolgozat/Szakirodalom/VASKUTI%20ANDR%C3%81SA%20NEMZETK%C3%96ZI%20DOKUMENTUMOKBAN%20MEGFOGALMAZOTT%20AJ%C3%81NL%C3%81SOK%20%C3%89RV%C3%89NYES%C3%9CL%C3%89SE%20A%20FIATALKOR%C3%9AAK%20B%C3%9CNTET%C5%90%20IGAZS%C3%81GSZOLG%C3%81LTAT%C3%81S%C3%81BAN.pdf> 277. (2020. július 15.)

<sup>116</sup> <https://rm.coe.int/16807940fe> 6-7. (2020. július 19.)

A hatékony védelem érdekében szükséges, hogy az őrizetben lévő fiatalkorúval a meghatalmazott vagy kirendelt védő haladéktalanul vegye fel a kapcsolatot, tájékoztassa őt folyamatosan az ügy állásáról, a lehetőségekről,<sup>117</sup> tanácsot adjon, hogy tegyen-e vallomást, az igazat mondja-e, válaszoljon-e a kérdésekre, vagy csak hozzászóljon, észrevételeket tegyen.<sup>118</sup>

### V.3. Elkülönítés és EJEB döntések

V.3.1. A hatályos büntetőeljárást megelőző szabályozás még eljárási kérdésként tekintett a letartóztatás során a felnőttek és a fiatalkorúak elkülönítésére. Ezzel szemben a hatályos jogszabályok alapján a büntetések, intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény (a továbbiakban: Bvtv.) rendelkezik kötelező jelleggel arról, hogy a letartóztatás során a felnőtteket és a fiatalkorúakat elkülönítik. Sőt, a letartóztatás végrehajtása során elkülönítik a 16. évüket betöltött fiatalkorúakat a 16. évüket be nem töltött fiatalkorúaktól is. Mivel jelen fejezet és értekezés tárgya a fiatalkorúakra vonatkozó eljárási szabályok, így ezzel a büntetés-végrehajtáshoz csatolt területtel kapcsolatban csak annyit jegyzünk meg, hogy sok országban szintén elkülönítik őket, de a nemzetközi elvárások abba az irányba mutatnak, hogy biztosítani kell a kivétel lehetőségét a gyermekek érdekei esetén. Ennek megfelelően számos országban – Magyarországon nem – a bíróság dönthet az együttes elhelyezés mellett, ha a negatív hatások kizárhatók.<sup>119</sup>

V.3.2. Az EJEB eseti döntései nyomán kirajzolódnak olyan alapvető elvek, vizsgálati szempontok, amelyek a letartóztatás elrendelése, meghosszabbítása előtt elemezendők.

Az eseti és teljes mérlegelés elve szerint minden esetben figyelembe kell venni a konkrét körülményeket, speciális jellemzőket és ezek alapján meghozni a döntést.

A személyi szabadság tiszteletben tartása az Emberi Jogok Európai Egyezményének eleme. Ezt csak a valódi közérdek elve alapján lehet korlátozni, azaz akkor, ha a letartóztatás különös okai nyomósabbak ennél és az ártatlanság vélelménél.

---

<sup>117</sup> BORY Noémi: A fiatalkorú szabadságelvonással járó szankciói és végrehajtásuk Spanyolországban és Magyarországon. Doktori értekezés, Budapest, 2016. 159. [https://jak.ppke.hu/uploads/articles/12332/file/Bory\\_Noemi\\_PhDvegl\(1\).pdf](https://jak.ppke.hu/uploads/articles/12332/file/Bory_Noemi_PhDvegl(1).pdf) (2020. július 19.)

<sup>118</sup> WAGNER, Michaela: Polygraphie im Strafverfahren. Ein Plädoyer gegen die prozessuale Zulässigkeit des Lügendetektors. Verlag Österreich, Wien, 2012. 17.

<sup>119</sup> NAGY Alexandra – NAGYNÉ GÁL Mónika: i.m. 65.

Az arányosság elvével áll összefüggésben az elvárás, hogy a letartóztatást csak akkor lehet alkalmazni, ha a személyi szabadságot kisebb mértékben korlátozó kényszerintézkedés nem célravezető.

A bizonyítási teher áthárítása tiltott, így a terhelte nem köteles sem az ártatlanságát, sem a kényszerintézkedés indokolatlanságát bizonyítani.

A büntetőjogi fenyegetettségre alapított döntés elégtelenségének elve értelmében önmagában a vád súlyossága nem szolgálhat hosszan tartó letartóztatás alapjául.

A letartóztatásról döntő eljárás legyen tisztességes, gondos, törvényes, tartsa be a garanciákat, a fegyveregyenlőséget, tartalmazzon érdemi vizsgálatot.<sup>120</sup>

Az EJEB a Nart és Törökország-ügyben 2008-ban nemcsak azt mondta ki, hogy a fiatalkorú letartóztatására a lehető legrövidebb ideig és akkor van lehetőség, ha az a végső eszköz, hanem azt is, hogy őket külön erre a célra létrehozott intézményben kell elhelyezni, illetve, ha erre nincs mód, akkor a helyzetüket és életkorukat szolgáló különös szabályokat kell hozni, biztosítani kell pszichológiai-oktatási-szociális-vallási programokat.<sup>121</sup>

Fogva tartás esetén az eljárást soron kívül kell lefolytatni. A Güvec és Törökország-ügyben megállapították, hogy ezt a rendelkezést sérti meg az állam, ha a fiatalkorú terhelte öt évig fogva tartják, ráadásul felnőtt elítéltekkel együtt, anélkül, hogy részére megfelelő jogi védekezést biztosítottak volna. A kedvezőtlen pszichés ráhatás következtében a fiatalkorú több öngyilkossági kísérletet is végrehajtott.<sup>122</sup>

A B kontra Magyarország ügyben mondta ki az EJEB, hogy a fegyveregyenlőség elve jegyében a fogvatartottnak joga van megfelelő időben hozzáférnie azokhoz a bizonyítékokhoz, amelyekre egyrészt a vád hivatkozik a letartóztatás indokaként, másrészt azokhoz is, amelyekkel a fogva tartás törvényességét cáfolni tudják.<sup>123</sup> Meglátásunk szerint a fiatalkorúaknál a védő kötelezettsége a gyors reagálás, a bizonyítékok megismerése, a terheltevel való kapcsolatfelvétel, mert náluk csak különös tárgyi súly esetén lehetséges a letartóztatás elrendelése. A fiatalkorú szabadságának megóvása érdekében a védőnek minden esetben

---

<sup>120</sup> [https://www.helsinki.hu/wp-content/uploads/HHC\\_Kezikonyv\\_ugyvedek\\_szamara\\_2014\\_web.pdf](https://www.helsinki.hu/wp-content/uploads/HHC_Kezikonyv_ugyvedek_szamara_2014_web.pdf) 46-48. (2020. július 21.)

<sup>121</sup> Nart és Törökország-ügy, 20817/04.

<sup>122</sup> Güvec és Törökország-ügy, 70337/01.

<sup>123</sup> B kontra Magyarország-ügy, 33292/09.

igénybe kell vennie az iratbetekintés, a másolatkérés lehetőségét, hogy a fiatalkorú elkerülje a szabadságelvonást.

#### **V.4. A letartóztatás tartama és foganatosításának helye**

V.4.1. Magyarországon az eljárási szabályok között az maradt, hogy a bíróság a fiatalkorú személyisége és a terhére rótt bűncselekmény jellege alapján csak a letartóztatás foganatosításának a helyéről dönt. A jogtudomány egységes abban a kérdésben, hogy lehetőség szerint a letartóztatást a büntetés-végrehajtási intézet helyett javítóintézetben foganatosítsák. Ezzel csökkenthetők a büntetés-végrehajtási intézet megbélyegző-stigmatizációs hatásai, másfelől kedvezőbb a fiatalkorú nevelése érdekében is.<sup>124</sup> A javítóintézetekben eredményesebb a reszocializáció, jobban szolgálja a fiatalkorúak nevelését, a büntetés-végrehajtási intézeti elhelyezés során további kriminalizáló, deformáló hatások érik a fiatalkorúakat.<sup>125</sup> A jogalkalmazói tapasztalataink ugyanakkor azt mutatják, hogy a javítóintézetekben is számos negatív hatás éri a többi fogvatartott irányából a fiatalkorút, így kérdéses, hogy el tudja-e érni a nevében rejlő célt.

Azt már a jogalkotó írta elő a Bvtv.-ben, hogy a jogalkalmazónak nincs választási lehetősége akkor, ha a kényszerintézkedéssel érintett személy a letartóztatás elrendelésekor a 14. évét nem töltötte be. Ebben az esetben a letartóztatást javítóintézetben kell foganatosítani. Ha a letartóztatás elrendelésekor a kényszerintézkedéssel érintett a 20. életévét betöltötte, akkor a letartóztatást büntetés-végrehajtási intézetben kell foganatosítani. A 14 és 20 év közötti korosztálynál van a jogalkalmazónak mérlegelési lehetősége, de a jogalkotó itt is sorrendet állított fel, melytől azonban el lehet térni. A 14 és 18 év közöttieket elsősorban javítóintézetben, kivételesen büntetés-végrehajtási intézetben, a 18 és 20 év közöttieket elsősorban büntetés-végrehajtási intézetben, kivételesen javítóintézetben kell elhelyezni. A fiatalkorú letartóztatásának foganatosítása során fiatalkorú alatt érti a jogalkotó a 18. évét betöltött, de a 21. évét be nem töltött személyt is, akivel szemben fiatalkorú elleni büntetőeljárás indult. Fiatalkorút rendőrségi fogdán, illetve a javítóintézetben elhelyezett fiatalkorút büntetés-végrehajtási intézetben legfeljebb 30 napra lehet elhelyezni. A 14. évét be nem töltött fiatalkorú esetén azonban erre sincs lehetőség. Speciális helyzet a szülő nő esete, akinek letartóztatását a büntetés-végrehajtási intézet anya-gyermek részlegén vagy a javítóintézet fiatalkorú és

---

<sup>124</sup> BORY Noémi: i.m. 166.

<sup>125</sup> BORY Noémi: i.m. 211.

gyermeke együttes elhelyezését biztosító részlegén kell foganatosítani, ha az együttes elhelyezésnek kizáró oka nincs, és a gyerek a letartóztatás foganatosítása alatt született, illetve akinek gyermekét a bíróság a letartóztatás elrendelésekor az anya-gyerek részlegén helyezte el.

A jogalkotói megoldás háttérében az áll, hogy életkor szerint nagyjából homogén csoportok alakuljanak ki a javítóintézetben, illetve a büntetés-végrehajtási intézetben. Ezzel is kiküszöbölni szándékozik a jogalkotó a fogva tartás káros hatásait, azt, hogy a letartóztatottak között életkori, illetve fizikai erőviszonyok szerinti alapon alá-fölérendeltségi helyzet alakuljon ki.

A már leírtak szerint 18 éves korig a nevelésnek, oktatásnak kell előtérben állnia, így elsődleges a javítóintézeti foganatosítás.

V.4.2. A soron kívüliséget motiválandó és a kényszerintézkedés időbeli behatárolását elősegítendő a jogalkotó előírta, hogy a 14. évét be nem töltött személy legfeljebb 1 évig, a 14. évét betöltött fiatalok legfeljebb 2 évig lehet letartóztatott. Ez garanciális rendelkezés annak érdekében, hogy a letartóztatás a lehető legrövidebb ideig tartson. Ez alól csak akkor van helye kivételnek, ha a letartóztatás elrendelésére, fenntartására az ügydöntő határozat kihirdetését követően került sor vagy másodfokú, harmadfokú bíróság hatályon kívül helyező rendelkezése elleni fellebbezési eljárás vagy hatályon kívül helyezés miatt megismételt eljárás van folyamatban.

A letartóztatás maximális tartama fiatalok esetén Belgiumban és Svájcban 2 hónap. Ausztriában első körben 3 hónapig tarthat, amely a törvényben meghatározott esetekben 6 hónapig, kivételes esetekben 1 évig hosszabbítható meg. Észtországban, Lettországban, Németországban, Spanyolországban, Skóciában 6 hónap a plafon, amely azonban feltételek fennállása esetén kitolható. Görögországban a bűncselekmény jellegéhez igazodik a felső határ, vétségek esetén 6 + 3 hónap, büntettek esetén 1 év + 6 hónap. Ezzel szemben Franciaországban a fiatalok életkora a meghatározó a tartamnál. 13 és 16 év közöttiek legfeljebb 1 évig (6 + 6 hónap), a 16 éven felüliek 2 évig (12 + 6 + 6 hónap) lehetnek letartóztatottak.<sup>126</sup>

---

<sup>126</sup> JUHÁSZ Zsuzsanna: A fiatalok előzetes letartóztatásának egyes végrehajtási kérdései. 3. [http://acta.bibl.u-szeged.hu/29265/1/juridpol\\_074\\_243-251.pdf](http://acta.bibl.u-szeged.hu/29265/1/juridpol_074_243-251.pdf) (2020. július 20.)

## V.5. A letartóztatás különös okai

A letartóztatás különös okainak vizsgálatánál a fiatalkorúaknál kiemelünk néhány szempontot. A kezdő megállapítások egyike volt, hogy nemcsak fiatalkorúaknál, hanem felnőtteknél is minden esetben az egyedi körülményeket mérlegelve-értékelve kell döntenie a letartóztatás különös okainak fennállásáról. Ebben a pontban értelmezési segédletet nyújtunk a fiatalkorú terheltek letartóztatásának különös okaihoz.

V.5.1. A jelenlét biztosításához mérlegelni kell a fiatalkorú személyes körülményeit, azaz azt, hogy családi környezetében nevelkedik-e. Ha igen, kevésbé valószínű a szökés, elrejtőzés veszélye. Ezzel szemben, ha már eleve gyermekotthonban él, párja, gyereke nincs, tanulmányokat nem folytat, szakképzettséggel, munkahellyel, jövedelemmel nem rendelkezik, akkor – veszítenivalója nem lévén – inkább fennáll az esélye a büntetőeljárásból történő kivonásnak.<sup>127</sup> Mégse támogatjuk egy esetben sem a letartóztatást, hiszen a szükségesség-arányosság szempontrendszerének jobban megfelel az elektronikus nyomkövető eszközzel ellenőrzött bűnügyi felügyelet, amely a korábbi büntető eljárásjog által ismert házi őrizetnek, illetve lakhelyelhagyási tilalomnak felel meg. Ha a fiatalkorú napi rendszerességgel vesz részt a közoktatásban – azaz nem magántanulónaként tanul – akkor inkább a korábbi lakhelyelhagyási tilalomnak megfelelő bűnügyi felügyeletet célszerű elrendelni, mert ez lehetővé teszi az iskolába járást. Márpedig a fiatalkorú oktatása és nevelése a büntetőeljárásban is az elsődleges cél. Persze, ha a fiatalkorú a nyomkövető rendszer megrongálásával, leszerelésével szökést kísérel meg, terítékre kerül a letartóztatás kérdése.

A letartóztatást nemcsak a bűnügyi felügyelet, hanem az óvadék is kiválthatja.<sup>128</sup>

A családi környezet szerepe a fiatalkorú elleni büntetőeljárásban jelentős. Ha a családi környezet megfelelő a fiatalkorú helyes irányba történő nevelése érdekében, akkor különös tárgyi súly esetén is el lehet tekinteni a letartóztatástól.<sup>129</sup> A családi környezet feltárásában

---

<sup>127</sup> Ezzel kapcsolatban megjegyezzük, hogy a Legfőbb Ügyészség által 2013-ban kiadott, a gyermekkorúak és a fiatalkorúak bűnözésével összefüggő egyes kérdésekről szóló tájékoztatóból kiderül, hogy a 2012-es adatok szerint a bűnelkövetővé lett gyermekkorúak döntő többsége, 75%-a szülőknél nevelkedik. Tizedük él nevelőotthonban és ugyancsak minden tizedik gyermeket nevel egyedül a szülője. A fennmaradó kisebbség testvérnél, nagyszülőnél, gyámnál él. A fiatalkorú elkövetőknek már csak a 62%-a él teljes családban, ötödüket csak az egyik szülő neveli, 12,23%-uk pedig nevelőotthonban él. A fennmaradó kisebbség testvérnél, nagyszülőnél, gyámnál lakik.  
<http://ugyeszseg.hu/repository/mkudok9816.pdf> 17., 26. (2020. július 16.)

<sup>128</sup> JÁMBORNÉ RÓTH Erika: *Fiatalok fogságban. Rendészeti Szemle*, 1991/12. 82.

<sup>129</sup> [https://helsinki.hu/wp-content/uploads/A\\_gyermekek\\_fogvatartasa\\_Magyarorszagon\\_HUN.pdf](https://helsinki.hu/wp-content/uploads/A_gyermekek_fogvatartasa_Magyarorszagon_HUN.pdf) 72. (2020. július 19.)



egyrészt a környezettanulmány és a pártfogó felügyelői vélemény működik közre, másrészt pedig figyelembe kell venni, hogy a fiatalkorúval együtt élő személyek büntető és szabálysértési nyilvántartási adatai milyen személyben rejlő társadalomra veszélyességet mutatnak. Ha ezekből az adatokból az állapítható meg, hogy a családi környezet nem alkalmas a speciális prevencióra, hanem melegágya a fiatalkorú későbbi bűnözői karrierjének, akkor szóba jöhet a letartóztatás. Ugyanez a helyzet, ha ugyan a különös tárgyi súly adott esetben nem áll fenn, viszont a büntető nyilvántartási rendszer adataiból az állapítható meg, hogy életvitelszerűen követ el a fiatalkorú bűncselekményeket. Így kapcsolódik össze a fiatalkorú letartóztatásánál irányadó különös tárgyi súly mérlegelésénél a tárgyi és az alanyi oldal.

V.5.2. Nem ilyen egyszerű kérdés a bizonyítási eljárás megnehezítésének, megghiúsításának elkerülése mint különös ok vizsgálata. Személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés rendelhető el akkor is, ha a fiatalkorú a bizonyítási eljárás megghiúsítása érdekében más személyt megfélemlített, jogellenesen befolyásolt, tárgyi bizonyítási eszközt megsemmisített, elrejtett.

A tárgyi bizonyítási eszközök megsemmisítésének, elrejtésének elkerüléséhez az előző pontban leírtaknak megfelelően elegendő lehet enyhébb kényszerintézkedés, így a bűnügyi felügyelet is.

Indokolt lehet a letartóztatás akkor, ha a bűnösségét be nem ismerő fiatalkorú gyermekotthonban él, együtt a bűncselekmény sértettjeivel, tanúival. Ha velük korlátozás nélkül érintkezhet akár közvetlenül, akár közvetetten, akkor a bűnügyi felügyelettel nem érhető el a kényszerintézkedés célja.<sup>130</sup> Ha megoldható másik gyermekvédelmi intézetben elhelyezés, akkor ez enyhébb – nem büntetőeljárás – eszköz a bizonyítási eljárás befolyásmentes lefolytatása érdekében. Elvileg szóba jöhetne a távoltartás is, amelynek értelmében meghatározott személyektől köteles távol tartani magát a terhelt, azonban ez a gyermekotthonok kialakítása, napirendje, felügyelete miatt nem biztos, hogy megoldható.

V.5.3. A bűnismétlés megakadályozásánál alapvetően a letartóztatásnál enyhébb kényszerintézkedések is szóba jöhetnek, de a gyermekotthonban, a lakótárs sérelmére elkövetett jelentős tárgyi súlyú bűncselekmény esetén az előző pontban leírtakhoz hasonlóan

---

<sup>130</sup> SZÜTS Veronika: A fiatalkorúak előzetes letartóztatása, gyakorlatának vizsgálata az Egri Törvényszék nyomozási bírói gyakorlatában. Budapest, 2015  
[https://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/szuts\\_veronika\\_fiatalkoruak\\_elozetes\\_letartoztatasa\\_egri\\_torvenyszek%5bjogi\\_forum%5d.pdf](https://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/szuts_veronika_fiatalkoruak_elozetes_letartoztatasa_egri_torvenyszek%5bjogi_forum%5d.pdf) (2020. július 5.) 33.

felmerülhet a letartóztatás indokoltsága. Itt is, mint mindig, a konkrét körülményeket kell vizsgálni. Ha a jelentős tárgyi súlyú bűncselekmény egy lakótársával összefüggésben felmerülő egyedi konfliktusra visszavezethető, akkor megoldást jelenthet egy másik intézményben történő elhelyezése. Ha azonban antiszociális megnyilvánulásaival, fékezhetetlen agresszivitásával kapcsolatos, akkor más a helyzet.

A Kúria joggyakorlat-elemző csoportja kiemelte, hogy a bűnisméltés veszélyénél a jogalkalmazó gyakran hivatkozik a büntetőeljárás alapjául szolgáló bűncselekmények jelentős számára, a hosszabb időn keresztül, ismétlődően, sorozat jellegű elkövetésre. Ez megalapozhatja a letartóztatást, de nem elég megnevezni, hanem értékelni kell.<sup>131</sup>

## V.6. Fejezeti összegzés

A fiatalok letartóztatásánál először mindig azt kell elemezni, hogy más jogintézménnyel, kényszerintézkedéssel kiválthatók-e a célok.

Ha nem, akkor a letartóztatásnál az első kérdés az, hogy az általános feltételek mindegyike és a különös okok valamelyike fennáll-e. Ha a válasz nem, további vizsgálatnak nincs helye. Ha a válasz igen, akkor lépünk a második körbe.

Második körben mérlegelni kell, hogy alátámasztható-e a fiatalok cselekményénél a különös tárgyi súly. Ennek keretében meg kell nézni, hogy

- a) bűnszervezetben vagy bűnszövetségben követte-e el a cselekményt,
- b) mekkora a büntetési tétel,
- c) bűnhalmazatról beszélhetünk-e, visszaeső-e.

Ha mindezek alapján a különös tárgyi súly nem áll fenn, nem rendelhető el letartóztatás. Ha fennáll, akkor újabb kérdést kell megválaszolni.

Harmadik körben kell értékelni az egyes különös okok súlyát, enyhébb kényszerintézkedés lehetőségét.

A letartóztatásról szóló döntésnél is – csakúgy, mint az egész büntetőeljárásban – figyelmet kell fordítani a fiatalok jogi és pszichés védelmének biztosítására, hogy legyen mellette védője mint jogi és törvényes képviselője mint lelki segítsége.

---

<sup>131</sup> Kúria Büntető Kollégium Joggyakorlat-elemző Csoport, 2016.El.II.JGY.B.2. 15., 23. [https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/osszefoglalo\\_velemeney\\_7.pdf](https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/osszefoglalo_velemeney_7.pdf) (2021. április 13.)

A fiatalkorú terhelt esetén a különös tárgyi súly mint általános letartóztatási többletfeltétel korrekciót igényel. Önmagukban, egyenként kisebb tárgyi súlyú bűncselekmények is megalapozhatják a letartóztatást, ha alátámasztható azok sorozat jellegű elkövetése.

A cél az, hogy a fiatalkorúaknál mind a végrehajtandó szabadságvesztést – ez azonban anyagi jogi jogintézmény – mind pedig a letartóztatást a lehető legszűkebb körre szorítsuk vissza. Kriminológiai kutatások igazolják ugyanis a személyi szabadságot teljesen elvonó büntetés, kényszerintézkedés céllal ellentétes hatását a fiatalkorúak személyiségfejlődésére.

## VI. FEJEZET

### A KÖRNYEZETTANULMÁNY ÉS A PÁRTFOGÓ FELÜGYELŐI VÉLEMÉNY A FIATALKORÚ ELLENI BÜNTETŐELJÁRÁSBAN

*„Az ember élete a személyisége.”*

*(Johann Wolfgang Goethe)*

#### VI.1. A környezettanulmány és a pártfogó felügyelői vélemény létjogosultságáról

A fejezetet keretbe foglaljuk. Kezdjük azzal, hogy felvázoljuk a fiatalkorúak igazságszolgáltatási rendszerének modelljeit, és zárjuk azzal, hogy az egyéni értékelés és a holisztikus gondolkodásmód jegyében milyen modellváltást, nézőpont-korrekciónak javasolunk.

A kriminális magatartásra adott reakció célja, a fiatalkorú magatartásának értékelése, a büntetőeljárás jellemzői és az abban részt vevő egyes intézmények feladatai alapján a nemzetközi jogtudomány a fiatalkorú igazságszolgáltatási rendszer hat modelljét különbözteti meg:

1. A jóléti modell célja a fiatalkorú szükségleteire koncentrálva a segítségnyújtás, rehabilitáció, eszköze pedig a határozatlan tartamú szankciók alkalmazása, amelyek során a gyermekvédelmi szakemberek beavatkozása az elsődleges.
2. Az igazságügyi modell célja a fiatalkorú terhelt mindenek felett álló érdekére koncentrálva az eljárásjogi garanciák biztosítása, eszköze pedig a határozott és arányos szankciók, amelyek során a jogászoknak van kiemelt szerepük.
3. A részvételi modell a minimális és egyben informális beavatkozásra helyezi a hangsúlyt, amely feladatnak a nevelők és a közösségi intézmények tesznek eleget.

4. Az igazságügyi módosított modell a jóléti és az igazságügyi rendszer keveréke. Az alapvetően jogi megközelítés során a felelősség enyhítése során a fiatalkorú szükségleteit veszik figyelembe.

5. A bűnözéskontroll modellje a büntetőjogi felelősségre vonást és a szankció kiszabását tartja elsősorban szem előtt.

6. A korporatív modell célja a fiatalkorúakkal foglalkozó szakemberek együttműködése a bűncselekmények elkövetésének megelőzése és az arra adott hatékony válaszok megtalálása céljából.

Magyarország az igazságügyi modellt követi, de a bűnözéskontroll elemei is megfigyelhetők.<sup>132</sup>

A fiatalkorú elleni büntetőeljárásban a jogalkotó két irányban megtöri a szabad bizonyítás elvét. Egyfelől kizárja a poligráf alkalmazását, másfelől kötelezően előírja az egyéni értékelési eszközök mint bizonyítékok beszerzését.<sup>133</sup>

Ahhoz, hogy a környezettanulmány és a pártfogó felügyelői vélemény fiatalkorú elleni büntetőeljárásban betöltött szerepét, jelentőségét megértsük, célszerű a fiatalkorú elleni büntetőeljárás kettős céljából kiindulni.

A fiatalkorú elleni büntetőeljárás célja egyfelől a nevelés, a 18 éven aluli személy testi-értelmi-erkölcsi-érzelmi fejlődésének, valamint a társadalmi beilleszkedésnek az előmozdítása. Ez segíti elő a második célt, a speciális prevenciót, azaz azt, hogy a fiatalkorú ne váljon ismét bűncselekmény (Be. 677. §) elkövetőjévé. Ezzel párhuzamosan a bizonyítási célja is kettős. Egyrészt a (bűn)cselekmény körülményeinek felderítése, azonosítása, másrészt pedig a feltételezett elkövető személyiségének a megismerése. Évszázadok óta kiemeli az európai

---

<sup>132</sup> LÉVAY Miklós: A fiatalkorúak büntetőpolitikája. In: Kriminológia (szerk.: BORBÍRÓ Andrea – GÖNCZÖL Katalin – KEREZSI Klára – LÉVAY Miklós). Wolters Kluwer, Budapest, 2016. 888-889.

WINTERDYK, John A.: Juvenile Justice. International Perspectives and Trends. Boca Raton, FL: CRC Press, 2015.  
PRUIN, Ineke: The scope of juvenile systems in Europe. In: Juvenile Justice Systems in Europe. Current Situation and Reform Developments. (Eds. DÜNKEL, F. – GRZYWA, J. – HORSFIELD, P. – PRUIN, I.). Forum Verlag Godesberg, Mönchengladbach, 2010. 1520-1521.

<sup>133</sup> KRETZ Annamária: Fiatalkorúak a büntetőeljárásban. Belügyi Szemle, 2017/9. 51.

CSEMÁNÉ VÁRADI Erika – LÉVAY Miklós: A fiatalkorúak büntetőjogának kodifikációs kérdéseiről – történeti és jogösszehasonlító szempontból. Büntetőjogi Kodifikáció 2002/1., 12-27.

jogtudomány, hogy a fiatalkorúak társadalomba való integrációja és reintegrációja a felnőttekétől eltérő hatásokkal érhető el.<sup>134</sup>

Megjegyezzük, hogy a fiatalkorú elleni büntetőeljárás nevelő célja összhangban van kriminológiai kutatások eredményével, amely szerint minél fiatalabban követ el valaki bűncselekményeket, annál hosszabb és intenzívebb kriminális karrier várható tőle.<sup>135</sup> Ezt hivatott megfékezni a büntetőeljárás.

Ahhoz, hogy a hét kriminalisztikai alapkérdésen túl – mi, hol, mikor, kivel, hogyan, miért történt és ami történt, azt ki követte el – megválaszolhassuk azt is, hogy miként érhető el a fiatalkorú elkövetőnél a nevelő-visszatartó hatás, speciális bizonyítási eszközökre van szükség. Ahogy Velez Edit rámutat, olyan komplex megközelítés indokolt, amely ötvözi a gyermekjogokat, a gyerekpszichológiai ismereteket a megfelelő kommunikációval, kérdezőtechnikával. Ezáltal válnak megismerhetővé a fiatalkorú életkorához, érettségéhez igazodóan a viselkedési-érdeklődési sémák, a veszélyeztető tényezők.<sup>136</sup> A fiatalkorú elleni büntetőeljárás kettős célja miatt Sebes Ágnes elemzése szerint a büntető ítékezésben az elkövető társadalmi és személyi körülményeinek ismerete és értékelése legalább olyan fontos, mint a bűncselekmény elkövetésének körülményeire és azok súlyára vonatkozó ismeretek. Csak így lehet ugyanis megérteni azokat a kapcsolatokat, amelyek az életviszonyok egyes elemei és a bűncselekmény, valamint a büntetés között állnak. Az elkövetett bűncselekmény tárgyi súlyán túl az elkövető személyi körülményei hatással vannak a kiszabott büntetésre. A bíróság a döntésnél nemcsak a bűncselekmény tárgyi súlyát mérlegeli, hanem a terhelt nevelésének a lehetőségeit is. Ehhez pedig ismernie kell a terhelt életviszonyait, a személyiségének jellemzőit, és ezekből kell mérlegelést követően következtetést levonnia a jövőre nézve.<sup>137</sup>

---

<sup>134</sup> NOTHACKER, Gerhard: i.m. 33-34.

<sup>135</sup> SOLT Ágnes: Peremen billegő fiatalok – Veszélyeztető és kriminalizáló tényezők gyermek- és ifjúkorban. Doktori (Ph.D.) disszertáció, Budapest, 2012. 28. [http://tatkteszt.elte.hu/file/dissz\\_2013\\_SoltAgnes.pdf](http://tatkteszt.elte.hu/file/dissz_2013_SoltAgnes.pdf) (2020. március 29.)

Európai Tanács R (2000) 20. számú ajánlása a korai pszichoszociális beavatkozás szerepéről a bűnelkövetés megelőzésében

<sup>136</sup> VELEZ Edit: A gyermeki jogok és a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatásának jellemzői. In: Gyermekjogi és gyermekpszichológiai ismeretek – Kézikönyv a fiatalkorú elkövetőket és a gyermekeket érintő ügyeket kezelő pártfogó felügyelők részére (szerk.: PIUKOVICS Éva). Magyar Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2019. 9.

<sup>137</sup> SEBES Ágnes: Vizsgálat a fiatalkorú bűnelkövetők társadalmi körülményeiről és személyi viszonyairól, az elkövetett bűncselekmény tárgyi súlyáról és e tényezők hatásáról a büntetésre. Magyar Tudományos Akadémia Állam- és Jogtudományi Intézetének Kiadványai, Budapest, 1981. 67.

Ugyan Max Kauffmann már 1912-ben megállapította, hogy nemcsak neveletlen, kriminális környezetből származó gyermek- és fiatalok követnek el bűncselekményeket, a környezettanulmány mégis minden esetben fontos.<sup>138</sup>

Ahogy minden bűnügy más és más, úgy nincs két egyforma elkövetői személyiség sem, lényeges eltérések figyelhetők meg az életkörülményekben. Az egyéniesítés révén érhető el, hogy személyre szabottan kiderüljön, hogy milyen eszközök, módszerek, jogkövetkezmények érik el a fiataloknál. Különösen a 12 és 18 év közötti korosztályra érvényes ugyanis az állítás, hogy rövid idő alatt igen nagy személyiségbeli változáson esnek át.<sup>139</sup> Nem lehet azonban egy kalap alá venni a 16 évest még egy másik 16 évessel sem, mert a fejlődés, a serdülőkor hatásai nem ugyanakkor és ugyanolyan mértékben érik el őket. Ezért az egyéniesítés célját eszközként az egyéni értékelés szolgálja. Az egyéni értékelés – mint bizonyítási eszköz – által válik megismerhetővé a fiatalok személyisége, életvitele, családi környezete, iskolai magatartása, életvezetése.

Ebbe az irányba mutatnak a nemzetközi jogforrások is.

Az ENSZ Gyermek Jogairól szóló New York-i Egyezmény 40. cikk 4. pontja az igazságszolgáltatással kapcsolatos jogok között említi, hogy a szankciók alkalmazásánál a gyerekek jólétének támogatását és az egyéniesítést kell szem előtt tartani.

Velez Edit az elemzésében kiemeli, hogy már ezt megelőzően az ENSZ a fiatalok igazságszolgáltatásában alkalmazandó általános minimumkövetelményekről szóló 1985. november 29-én kelt 40/33-as közgyűlési határozata (ENSZ Pekingi Szabályok) is célként fogalmazta meg a büntetőeljárásban a fiatalok jólétének szem előtt tartását és emellett az arányosság elvét.<sup>140</sup> Utóbbi szerint az igazságszolgáltatási reakciónak a cselekmény súlyával, az elkövetés körülményeivel, az elkövető személyes körülményeivel kell arányosnak lennie.

A környezettanulmány – egyéniesítésre, individualizációra alapozott – fontosságát hangsúlyozza az Európai Tanács a fiatalok esetében alkalmazható büntetések és intézkedések európai szabályairól szóló R (2008) 11. számú ajánlása is.

---

<sup>138</sup> KAUFFMANN, Max: Die Psychologie des Verbrechens. Verlag von Julius Springer, Berlin, 1912. 194.

<sup>139</sup> ALTSCHULER, David M. – BROSH, Rachel: i.m. 83.

<sup>140</sup> LÉVAY Miklós: A fiatalok igazságszolgáltatási rendszerére vonatkozó ENSZ minimum szabályok: a „Pekingi szabályok”. Jogtudományi Közöny, 1989/12. 664-668.

Ehhez szükséges a pártfogó felügyelői vélemény és a környezettanulmány, amely a döntéshozatal előtt az életkörülményeket, a hátteret is feltárja.<sup>141</sup>

Az egyéni értékelés alapját és középpontját a pártfogó felügyelő által készített környezettanulmány és pártfogó felügyelői vélemény adja. Ezt egészíti ki adott esetben a pártfogó felügyelő, illetve a fiatalkorú törvényes képviselőjének vagy a gondozását ellátó más személynek a tanúvallomása [Be. 683. § (1) bekezdése], valamint a terhelti vallomás személyi körülményekre vonatkozó része.

Nemcsak Magyarországon, hanem általában Európában a pártfogó felügyelők fontos feladata a büntetőeljárás alatt – annak befejezését megelőzően – hogy olyan információkkal lássák el a hatóságokat, amelyek nélkülözhetetlenek a büntetőjogi felelősségről való döntés meghozatalában, a szankció kiválasztásában.<sup>142</sup>

A pártfogó felügyelői vélemény és környezettanulmány mint kötelezően felhasználandó bizonyítási eszköz a fiatalkorúak érdekében áttöri a szabad bizonyítás elvét.<sup>143</sup>

A büntetőeljárás jogszabályokat mint a jogalkotás előírásait, valamint a szakirodalmi álláspontokat mint a (jog)tudomány nézeteit figyelembe véve egyértelmű igennel válaszolhatjuk meg azt a kérdést, hogy szükség van-e egyéni értékelésre a fiatalkorú elleni büntetőeljárásban. Ez azonban csak a keretet és az indokot adja a környezettanulmány és a pártfogó felügyelői vélemény további vizsgálatához.

Következő lépésként célszerű a fogalmakat tisztázni.

## **VI.2. A környezettanulmány és a pártfogó felügyelői vélemény fogalma és szerepe**

### **VI.2.1. A pártfogó felügyelői vélemény fogalma**

---

<sup>141</sup> VELEZ Edit: i.m. 14-15.

<sup>142</sup> KALMTHOUT, Anton – DURNESEU, Ioan: European Probation Service Systems. In: Probation in Europe (szerk.: KALMTHOUT, Anton – DURNESEU, Ioan). Wolf Legal Publishers, Nijmegen, 2008. 19-20.

<sup>143</sup> NAGY Alexandra – NAGYNÉ GÁL Mónika: i.m. 61.



A pártfogó felügyelői vélemény fogalmát a jogalkotó a Be. 203. § (1) bekezdésében határozta meg. A terhelt személyiségét és életviszonyait jellemző tényeket és körülményeket – így különösen a családi körülményeit, egészségi állapotát, esetleges káros szenvedélyeit, lakhatási körülményeit, iskolai végzettségét, szaktudását, munkahelyét, ennek hiányában a foglalkoztatására vonatkozó adatokat, a jövedelmi-vagyoni viszonyait – leíró; a feltárt tények és körülmények, valamint a bűncselekmény elkövetése között fennálló kapcsolatot; a bűnisméltés kockázatait; a terhelt szükségleteit bemutató bizonyítási eszköz.

#### VI.2.2. A pártfogó felügyelői vélemény szerepe

A fogalomból következően megállapítható, hogy a pártfogó felügyelői vélemény négy funkciót tölt be:

a) Egyrészt az első egy leíró jellegű tényfeltárás. Kó József szerint fontos annak egyértelmű feltüntetése, hogy melyik információ milyen tényen, forráson alapul, és melyek azok a háttérinformációk, amelyek befolyásolták a pártfogó felügyelőt a pártfogó felügyelői vélemény elkészítésében.<sup>144</sup> Az elvárás régi és állandó. Már Varga Edit és Pócsik Ilona is feltüntette az 1991-ben kiadott, angol és walesi büntetőpolitikát, pártfogó felügyeletet vizsgáló kötetben. Világosan elhatárolandó a tény, információ, azok alapja, valamint a pártfogó felügyelő személyes élménye, benyomása.<sup>145</sup>

b) A második egy értékelő-elemző feladat. Következtetéseket kell levonni a leíró részben feltárt személyi körülmények és az elkövetett bűncselekmény összefüggéseiről. Egyfelől ez a múltra szemlél, hogy mi miért történt, másfelől viszont a jövőt tartja szem előtt. Ha ugyanis sikerül összefüggéseket megállapítani, akkor a kockázati tényezők kiküszöbölése érdekében is meg lehet tenni a szükséges lépéseket, ezzel megelőzve az újabb kriminális magatartás tanúsítását.

c) A második funkcióhoz hasonlóan a bűnisméltés kockázatának elemzése is alapoz a tényeken túlmenően a pártfogó felügyelő személyes tapasztalatára, szakmai ismereteire,

---

<sup>144</sup> KÓ JÓZSEF: A kockázatértékelés során használt adatlap érvényességének és megbízhatóságának vizsgálata. In: A kockázatértékelés a pártfogó felügyelői munkában – kézikönyv. 2016. 82-84.

<sup>145</sup> VARGA EDIT – PÓCSIK ILONA: A pártfogó felügyeleti rendszer szervezete, szerepe az angol büntetőpolitikában. In: Az alternatív büntetési formák és a pártfogó felügyelet Angliában és Walesben. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 1991. 91-92.

szubjektivitására. A bűnisméltés kockázatának besorolása függ a pártfogó felügyelő személyétől.<sup>146</sup>

Ezért tartja fontosnak Velez Edit a pártfogó felügyelők folyamatos továbbképzését, amelyet a büntetőeljárás során gyanúsított vagy vádlott gyermekek részére nyújtandó eljárási biztosítékokról szóló 2016/800. (2016. május 11.) irányelv 20. cikke is tartalmaz.<sup>147</sup>

d) A negyedik elem a fiatalkorú terhelt szükségleteinek a bemutatása. Ez – összhangban a fentiekben leírt hazai és nemzetközi jogalkotói és tudományos elvárásokkal – kiemelt szerepet szán a nevelésnek, a bűnelkövetővé vált fiatalkorú jóléte biztosításának. Ha megismerhetővé válnak azok a szükségletek, amelyek kielégítésének hiánya a bűncselekmény elkövetéséhez vezetett, akkor a szociális és gyermekjóléti rendszer ellátásai adott esetben biztosíthatják a szükségletek kielégítését, hozzájárulva ezzel a speciális prevencióhoz.

A leíró, az értékelő és az elemző rész egyaránt fontos. Az alaposan, helyesen és teljes körűen feltárt tényeket lehet pontosan elemezni, értékelni, következtetéseket megállapítani, a jövőre nézve javaslatokat megfogalmazni. A pártfogó felügyelői véleménynek éppen ezért nagy jelentősége van a büntetőeljárásban. Csak a fennálló állapotok ismeretében van arra lehetőség, hogy pozitív változásokat lehessen előidézni.

Fontos szerepét a jogtudomány is elismeri. Ahogy Dávid Lilla fogalmaz, a pártfogó felügyelői vélemény a fiatalkorú terhelt személyi körülményeit, a bűncselekmény elkövetéséhez vezető folyamatot olyan szemszögből vizsgálja, amelyre más hatóságnak nem nyílik lehetősége. Hozzájárul ahhoz, hogy hatékony, megelőző szankció kiszabására kerülhessen sor.<sup>148</sup> Meg kell ugyanis tudni, hogy mi volt a bűnelkövetővé válás mozgatórugója. Ahány fiatalkorú, annyiféle életkörülmény, élethelyzet, motiváció, ok. A jogtudomány is kiemeli, hogy nem lehet kriminológiai szempontból sem a fiatalkorúak bűnelkövetővé válásának egységes és kizárólagos okáról beszélni. Ha pedig megvan az ok, akkor tehetőek meg jogkövetkezmények formájában az ellenintézkedések.<sup>149</sup> A személyiség feltárása a szavahihetőség szempontjából is fontos. Burghard szerint a fiatalkorúaknál az életkorból adódóan megfigyelhető adott esetben a

---

<sup>146</sup> KÓ József: i.m. 82-84.

<sup>147</sup> VELEZ Edit: i.m. 9-12.

<sup>148</sup> DÁVID Lilla: A hazai pártfogó felügyelet intézkedésének szerepe a fiatalkorúak bűnelkövetésének megelőzésében (Doktori Értekezés). Pécs, 2013 <https://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/david-lilla/david-lilla-muhelyvita-ertekezes.pdf> (2020. március 30.) 99.

<sup>149</sup> LÖSEL, Friedrich – BLIESENER, Thomas: i.m. 9-10.

zavartság mellett a feltűnési viselkedés, a rezignáltság vagy a nagyotmondás is. Ezek pedig a szavahihetőség ellen ható tényezők.<sup>150</sup>

### VI.2.3. A környezettanulmány fogalma

A jogalkotó *expressis verbis* nem határozta meg a környezettanulmány fogalmát, azonban a Be. és a Pártfogó Felügyelői Szolgálat tevékenységéről szóló 8/2013. (VI.29.) KIM-rendelet (a továbbiakban: KIM-rendelet) összevetése alapján kirajzolódik a definíció.

A környezettanulmány a gyermek- és fiatalkorúra, terheltre, fizetési kötelezettre vonatkozó, az ő sajátos szükségleteinek, környezetüknek megismerése szempontjából lényeges körülményekre kiterjedő egyéni értékelési bizonyítási eszköz, amely a fiatalkorú bűnmegelőzési szempontú kockázatértékelését is tartalmazza [Be. 683. § (1), 684. § (1) bekezdései; a KIM-rendelet 13. § (1) bekezdése].

Megjegyzendő, hogy a környezettanulmány jogintézményét nemcsak a büntető, hanem a polgári eljárásjog is ismeri, alkalmazza, ez azonban nem képezi a jelen doktori értekezés tárgyát.

### VI.2.4. A környezettanulmány szerepe

Ha kizárólag a fiatalkorú terhelt elleni büntetőeljárásból indulunk ki, akkor azt mondhatjuk, a környezettanulmány az egyéni értékelés eszköze, kiterjed a szükségletekre, személyi körülményekre, környezetre és tartalmazza a bűnmegelőzési célú kockázati besorolást. Hasonló szerepet tölt be Angliában is, ahol a környezettanulmány az elkövető előéletére vonatkozó jelentés, amely tartalmazza a szükséges háttérinformációkat a személyiségre, az elkövetett cselekményhez való viszonyra, a családra vonatkozóan.<sup>151</sup>

A két jogintézmény fogalma és a fiatalkorú elleni büntetőeljárásban betöltött szerepe komoly átfedéseket mutat. Mindkettő az egyéni értékelés eszköze, amely a fiatalkorú szükségleteit, környezetét, személyi körülményeit, bűnismétlési kockázatértékelését tartalmazza. Szükség

---

<sup>150</sup> BURGHARD, Waldemar: Die aktenmäßige Bearbeitung kriminalpolizeilicher Ermittlungsverfahren. Schriftenreihe BKA 1969/1-3., Wiesbaden, 1969. 82.

<sup>151</sup> VARGA Edit – PÓCSIK Ilona: i.m. 91-92.

van-e mindkettőre? A kérdés alapos megválaszolásához további vizsgálatok lefolytatására van szükség.

### **VI.3. A környezettanulmány és a pártfogó felügyelői vélemény elkészítésének, tartalmának összehasonlítása**

#### VI.3.1. Az elkészítésről

A jogalkotó a KIM-rendeletben szabályozta a környezettanulmány és a pártfogó felügyelői vélemény elkészítésének a körülményeit, szempontjait, nevezetesen, hogy ki, mikor, hogyan készíti el az egyéni értékelés eszközét.

Mind a környezettanulmány, mind pedig a pártfogó felügyelői vélemény elkészítéséért a terhelt lakó- vagy tartózkodási helye szerint illetékes kormányhivatal a felelős, amely ezt a feladatot – az életkor szerinti specializálódás követelményére figyelemmel – a fiatalkorúak pártfogó felügyelője révén intézi [KIM-rendelet 2. § (1) bekezdése, 6. §, a Be. 684. § (2) bekezdése].

Mindkét egyéni értékelési eszköz elkészítési határideje a nyomozó hatóság (környezettanulmány), ügyészség, bíróság, büntetés-végrehajtási bíró (környezettanulmány, pártfogó felügyelői vélemény) megkeresésének beérkezésétől számított 30 nap (KIM-rendelet 5. §). A Be. 683. § (1) bekezdése csak a környezettanulmányra írja elő, hogy azt a gyanúsított kihallgatást követően haladéktalanul be kell szerezni.

A környezettanulmány és a pártfogó felügyelői vélemény elkészítése iránti megkeresésnek a korábban készített egyéni értékelés kiegészítésével, a korábbi irat szükség szerinti aktualizálásával is eleget lehet tenni, ha a korábbi három hónapnál nem régebbi (KIM-rendelet 3. §). Ezen rendelkezés a bizonyítási eszköz beszerzésének gyorsításán túl a hatékonyságot és a célszerűséget szolgálja. Ugyanakkor aktualizálásra [Be. 203. § (1), 683. § (4) bekezdései] szükség van, mert a fiatalkor életkori specialitása a rövid idő alatti jelentős személyiségbeli, magatartásbeli vagy környezeti változás lehetősége.

A környezettanulmány és a pártfogó felügyelői vélemény elkészítése érdekében a terheltet, a törvényes képviselőjét vagy a gondozását ellátó más személyt együttműködési kötelezettség

terheli, amely kiterjed a lakóingatlanba beengedésre is [KIM-rendelet 4. §, a Be. 683. § (2) bekezdése]. A fiatalkorú érdekében együttműködést a jogtudomány is támogatja.<sup>152</sup>

### VI.3.2. A tartalomról

A pártfogó felügyelői vélemény négy részből áll:

- az első rész az ügyre és a terheltre vonatkozó adatokat,
- a második a vizsgálati módszert és eljárást,
- a harmadik a fiatalkorú személyére, viselkedésére, életviszonyaira, életvitelére jellemző szakmai ténymegállapításokat,
- a negyedik az elrendelő által feltett kérdésekre adott válaszokat tartalmazza (KIM-rendelet 7-10. §).

A környezettanulmány hat részből áll:

- az első az elrendelésre és a fiatalkorúra,
- a második az elkészítésére vonatkozó adatokat,
- a harmadik a szakmai ténymegállapításokat tartalmazza,
- a negyedik értékeli a korábbi pártfogó felügyelet, megelőző pártfogó felügyelet tapasztalatait, bemutatja az esetleges korábbi és a jelen eljárás tárgyát képező bűncselekmény jellegét, valamint a fiatalkorú és környezetének viszonyát ahhoz,
- az ötödik rész mutatja be a fiatalkorú esetleges változás iránti motivációját, a jóvátétellel, közvetítői eljárással kapcsolatos véleményét,
- a hatodik rész írja le a fiatalkorú bűnmegelőzési szempontú veszélyeztetettségének megjelölését, a kockázati besorolás indokolását (KIM-rendelet 13-16/B. §).

Ha a KIM-rendelet szabályaira pillantunk, megállapíthatjuk, hogy a két egyéni értékelési eszköz túlnyomórészt ugyanazokat az adatokat tartalmazza és a fiatalkorú hasonló jellemzőit vizsgálja.

Közös bennük, hogy feltüntetik

- egyrészt az elrendelő és a megkeresett hatóság adatait, a megkeresés és az elkészítés időpontját;

---

<sup>152</sup> SPRACK, John: *Emnis on Criminal Procedure*. Oxford University Press, Oxford – New York, 2002. 168.

- másrészt a bűncselekmény megnevezését és minősítését;
- harmadrészt az egyéni értékelés mellékleteit;
- negyedrészt a terhelt nevét, születési és azonosító adatait, lakó- és tartózkodási helyét;
- ötödrészt a terhelt családi állapotát, iskolai és munkahelyi adatait, szakképzettségét és foglalkozását, egészségi állapotát és esetleges káros szenvedélyeit, jövedelmi és vagyoni viszonyait, hozzátartozók közötti erőszakra vagy emberkereskedelemre utaló jeleket, baráti és közösségi kapcsolatait, szabadidő-töltési szokásait;
- hatodrészt az egyéni értékelési eszköz elkészítésének alapjául szolgáló eljárásokat és módszereket (személyek meghallgatása<sup>153</sup>, iratok tanulmányozása, lakóhely megtekintése, felvilágosítás-, adat- vagy iratkérés);
- hetedrészt a bűnisméltlési kockázatok értékelését;
- nyolcadrészt a fiatalkorú szükségleteit;
- kilencedrészt a bűnmegelőzést célzó javaslatokat;
- tizedrészt pedig a korábbi egyéni értékelések megállapításait.

A pártfogó felügyelői vélemény elkészítése során az iratok tanulmányozása és a terhelt meghallgatása nem mellőzhető, a lakóhely megtekintése akkor, ha három hónapnál nem régebbi pártfogó felügyelői vélemény vagy környezettanulmány már elemezte és változás nem állt be [KIM-rendelet 8. § (3) bekezdése].

A pártfogó felügyelői vélemény többlettartalmi eleme, hogy záró része megválaszolja az elrendelő által feltett kérdéseket és azt, hogy a fiatalkorú hajlandó-e a kártérítésre vagy jóvátételre, illetve vállalja-e egészségügyi kezelésen való részvételt [KIM-rendelet 10. § (1) bekezdés].

---

<sup>153</sup> Ahogy KRETZ Annamária, úgy NAGY Zsolt is arra a következtetésre jut, hogy a törvényes képviselő vagy gondozó nyilatkozatának értékelésekor különösen alapos összevetés szükséges a többi adattal. A törvényes képviselő és gondozó ugyanis rokoni és érzelmi kapcsolatban áll a fiatalkorú terhelttel, így elfogulatlanságuk érthető okokból megkérdőjelezhető.

KRETZ Annamária: i.m. 51.

NAGY Zsolt: A fiatalkorúakra vonatkozó speciális büntető eljárásjogi rendelkezések. Budapest, 2019. 22.  
[https://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/nagy\\_zsolt\\_fiatalkorukra\\_vonatkozó\\_speciális\\_büntető\\_eljarasjog\\_i\\_rendeletek%5bjogi\\_forum%5d.pdf](https://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/nagy_zsolt_fiatalkorukra_vonatkozó_speciális_büntető_eljarasjog_i_rendeletek%5bjogi_forum%5d.pdf) (2020. március 29.)

A környezettanulmánynál kötelező a fiatalok törvényes képviselőjének, gondozását ellátó más személynek, vele együtt élő szülőnek, gyámnak, gondozását ellátó más személynek a meghallgatása, pedagógiai szakvélemény beszerzése<sup>154</sup>, a gyermekvédelmi előzmények ismertetése [Be. 684. § (4) bekezdése, KIM-rendelet 19. § (1) bekezdése].

A környezettanulmány kockázatértékelése a bűnelkövetők személyében rejlő társadalomra veszélyességre vonatkozó értékelés. Célja a bűnismétlés kockázatának csökkentéséhez szükséges beavatkozások intenzitásának és formáinak meghatározása.<sup>155</sup> Funkciója kettős. Egyrészt a múlt fókuszáló leíró, ellenőrző, másrészt a jövőre irányuló támogató.<sup>156</sup> (Ugyanígy a pártfogó felügyelő szerepe is többirányú. Vizsgálja a személyi körülményeket, elemzi a kockázatokat, besorol kockázati skálán, tanácsot ad a bűnmegelőzésre és ösztönzi a fiatalokat, hogy felelősséget ébresszen benne a tettéért.)<sup>157</sup>

A kockázatértékeléseknek alapvetően két megközelítési módját különböztethetjük meg.

A klinikai kockázatértékelés elsősorban az azt készítő szakember készségein, szakmai tapasztalatain alapul. Ezt elsősorban az 1970-es években alkalmazták a treatment-ideológia térnyerése idején. Előnye a rugalmasság, az egyéniesítés, az, hogy az értékelés nem egy tisztán mechanikus folyamat, hanem ott van mögötte a személyiség. Hátránya ugyanakkor, hogy teret enged a túlzott szubjektivitásnak, ezáltal megbízhatatlanná válik.

Ezzel szemben a statisztikai-biztosítási szemlélet statisztikai módszereket alkalmaz a bűnismétlésre vonatkozó előrejelzés felállításához. A bűnismétlés valószínűségének a meghatározása a bűnelkövetőket szignifikáns gyakorisággal jellemző tényezők mérésén alapul. Ez kiküszöböli a klinikai módszer gyengeségét és objektivitást visz a rendszerbe, ugyanakkor a hátrányaként említendő, hogy nem kezeli az egyéni jellemzőket, sablonossá válik. Az 1970-

---

<sup>154</sup> Különösen a pedagógiai szakvélemény beszerzése fontos. A környezettanulmány III. részében tett szakmai tényemegállapítások ugyanis tartalmazzák a fiatalok oktatásban való részvételére, iskolai konfliktusra vonatkozó adatait. Megállapíthatóak ebből a fiatalokra ható magatartási és viselkedési minták is. Az iskola ugyanis a szülők együttműködése esetén kapcsolatban áll a fiatalok közvetlen környezetével.

<sup>155</sup> VELEZ Edit: i.m. 10-12.

<sup>156</sup> CSÁKI Ildikó: Speciális beavatkozások a pártfogó felügyelői munkában, különös tekintettel a csoportos foglalkozásokra. In: A kockázatértékelés a pártfogó felügyelői munkában. Kézikönyv, 2016. 20.

<sup>157</sup> SCHWALBE, Craig – MASCHI, Tina: Investigating Probation Strategies with Juvenile Offenders: The Influence of Officers' Attitudes and Youth Characteristics. *Law and Human Behavior*, 2009. 33, 357-367. 357.

es évektől mutatkozott igény a nagyobb hatékonyságra, a tudományos megalapozottságra. Jellemző a sablonosságra, hogy ekkor a terhelt múltját értékelték, a viselkedés elemeit megváltoztathatatlanak tekintették. A statisztikai szemlélet miatt megbízhatóbb volt, mint az 1970-es évek előtt alkalmazott klinikai módszer, de kizárta a változtatás lehetőségét. Mára meghaladottá vált, ugyanakkor a szexuális bűncselekmények elkövetőire továbbra is alkalmazzák.<sup>158</sup>

A két módszer szintézisének eredménye a strukturált klinikai módszer, amely épít ugyan a tudományosan bizonyított elemekre, de a tisztán statisztikai szemléletnél szenzitívebb, figyelembe veszi az értékelő szakember véleményét, tapasztalatát. A statikus kockázati tényezőket dinamikusakkal egészítették ki.<sup>159</sup>

Az alacsony kockázati fok alacsony, a közepes fokú közepes, a magas fokú magas intenzitású beavatkozást tesz szükségessé. Ezek lehetnek egyéni, csoportos vagy közösségi foglalkoztatások vagy ezek kombinációi [KIM-rendelet 59. § (2), (3) bekezdései].

A pártfogó felügyelői vélemény kockázatértékelésének megismerését követően adhatunk igazat Denis Szabonak, amikor azt mondja, hogy a büntető eljárásjogot és a kriminológiát nem lehet egymástól elválasztva tárgyalni.

„A kriminológia végül is behatol a tárgyalótermekbe és a büntetőbíró tudásának ugyanolyan szerves része lesz, mint ahogy a polgári bírónak tájékozottnak kell lennie az ügyletkötéssel kapcsolatos egyéb szakismeretekben. (...) Ma már nem lehet törvényt ülni a büntett és a büntettes társadalmi, pszichológiai, gazdasági és politikai jellegzetességeinek figyelmen kívül hagyásával.”<sup>160</sup>

Ez különösen a fiatalok elleni büntetőeljárásban hangsúlyos, ahol kiemelten fontos szerepet játszanak az elkövető személyiségjegyei, körülményei.

### VI.3.3. Környezettanulmány és / vagy pártfogó felügyelői vélemény?

---

<sup>158</sup> VELEZ Edit: i.m. 10-12.

<sup>159</sup> VELEZ Edit: i.m. 10-12.

<sup>160</sup> SZABO, Denis: Kriminológia és kriminálpolitika. Gondolat Kiadó, Budapest, 1981. 288-289. Idézi: DÁVID Lilla: A hazai pártfogó felügyelet intézkedésének szerepe a fiatalok bűnelkövetésének megelőzésében (Doktori Értekezés). Pécs, 2013. 39. oldala. <https://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/david-lilla/david-lilla-muhelyvita-ertekezes.pdf> (2020. március 30.)



A pártfogó felügyelői vélemény és a környezettanulmány a fiatalkorú elleni büntetőeljárás egyéni értékelésének eszközeként a büntetőeljárás ugyanabban a fázisában – legkésőbb a nyomozás végén<sup>161</sup> – ugyanazt a szerepet tölti be. Tartalmi elemeik között túlnyomó részben teljes átfedések, legfeljebb fogalmazásbeli, nem lényeges különbségek figyelhetők meg. Mind a pártfogó felügyelői véleményt, mind a környezettanulmányt a fiatalkorúak pártfogó felügyelője készíti el.

Ahogy Velez Edit rámutat, a két jogintézmény között árnyalatnyi különbség húzódik. Míg a környezettanulmány információgyűjtő jelleggel a fiatalkorú személyi körülményeinek a bemutatására szolgál, addig a pártfogó felügyelői vélemény több ennél. Utóbbi ugyanis elemzi az esetet, feltárja a bűncselekmény elkövetéséhez vezető okokat, értékeli a bűnismétlés kockázatát és javaslatot tesz külön magatartási szabályokra, amelyek révén a bűnismétlés kockázata csökkenthető, elhárítható.<sup>162</sup>

A hatékonyság, célszerűség, ésszerűség követelményeinek megfelelően a megkettőzés elkerülése érdekében mind a Be.-t, mind pedig a KIM-rendeletet érintő jogszabály-módosítást tartunk indokoltnak. Elemzésünk szerint a fiatalkorú egyéni értékelésének eszközeként célszerű mellőzni a környezettanulmányt. A környezettanulmány fentiekben nevezett azon tartalmi elemei, amelyeket a pártfogó felügyelői vélemény hatályos szabályai nem tartalmaznak, beépítendőek utóbbi rendelkezéseibe, egyebekben a fiatalkorú elleni büntetőeljárásban a környezettanulmány mint az egyéni értékelés eszközének deregulációja indokolt. Átláthatóbb, egyértelműbb és egyszerűbb a szabályozás, ha az egymással lényegiben azonos két jogintézmény helyett – hangsúlyozottan a fiatalkorú elleni büntetőeljárásban – csak a pártfogó felügyelői vélemény szerepel. Javasoljuk annak előírását, hogy a nyomozó hatóság a gyanúsított kihallgatást követő 5 napon belül keresse meg a kormányhivatalt a pártfogó felügyelői vélemény elkészítése érdekében.

A jogszabály-módosítási javaslatunk szerint a Be. XCV. fejezetében szükséges törölni a környezettanulmány kifejezést.

---

<sup>161</sup> Ha a fiatalkorúra vonatkozó megállapítások egyéni értékelés formájában már a nyomozás során ismertek, akkor a nyomozó vagy a bíró eszerint tudja alakítani a kihallgatási taktikát.

LOUWAGE, F. E.: Psychologie und Kriminalität. Verlag für kriminalistische Fachliteratur, Hamburg, 1968. 315.

<sup>162</sup> VELEZ Edit: i.m. 10-12.

## VI.4. A holisztikus megközelítésről

### VI.4.1. A holisztikus megközelítés jelene

A pártfogó felügyelői szolgálat a gyermekvédelmi rendszerhez tartozó – a gyermek családban történő nevelkedésének elősegítését, a veszélyeztetettségének megelőzését és megszüntetését, az egyéni értékelést szolgáló – feladatokat lát el. Mint ilyen, a gyermekvédelmi jelzőrendszer tagja, azaz a gyermek – jelen esetben a fiatalok – veszélyeztetettsége esetén köteles jelzéssel élni a gyermekjóléti szolgálatnál, köteles hatósági eljárást kezdeményezni a gyermek bántalmazása, súlyos elhanyagolása, egyéb súlyos veszélyeztető ok fennállása, továbbá az önmaga által előidézett súlyos veszélyeztető magatartás esetén.<sup>163</sup> Ez a kötelezettség a Gyvt. 17. § (1) bekezdése szerint a rendőrséget, az ügyészséget, a bíróságot is terheli.

Rosta Andrea kezelői intézményrendszernek nevezi a fiatalok bűnözésével foglalkozó intézményeket. Szűk értelemben ide tartozik a rendőrség, az ügyészség, a bíróság, a büntetés-végrehajtási intézményeken túlmenően a pártfogó felügyelői szolgálat is. Tág értelemben együttműködik ebben a munkában az egészségügyi-szociális ellátórendszer, a gyámhatóság, a gyermekjóléti és oktatási intézmények. Ezek a szűk és tág értelemben kezelői intézmények ugyan szervezetenként elkülönülnek, a működésüket tekintve együttműködnek. Ennek minimális szintje az előbb említett szignálizáció veszélyeztetettség esetén.<sup>164</sup>

A jelzőrendszer együttműködése következtében a beavatkozásokat három szempont szerint csoportosíthatjuk.

Időben sor kerülhet a beavatkozásra (1) már a veszélyhelyzetbe kerülés lehetőségének fennállásakor; (2) a veszélyhelyzet észlelését követően; (3) már kialakult probléma során, annak hatását csökkentendő; (4) illetve utólagos reakcióként.

Fajtáját tekintve a beavatkozás szintje terjedhet az enyhe jellegű (1) jelzésen-szignálizáción túl (2) a társadalmi ellenőrzést biztosító kontrollon keresztül (3) a támogató jellegű szociális, jóléti szolgáltatások nyújtásán túl egészen (4) a „büntető” jellegű társadalmi szankcionálásig.

---

<sup>163</sup> VELEZ Edit: i.m. 14.

<sup>164</sup> ROSTA Andrea: i.m. 213-214.

Ezek célja (1) a legsúlyosabb esetben a büntetés, főként azonban (2) a nevelés és (3) a veszélyhelyzet megszüntetése, (4) a szükségletekre reagálás, ezáltal pedig (5) a társadalomba való integráció, reszocializáció.<sup>165</sup>

Ahogy az ENSZ a fiatalkorú bűnözés megelőzéséről szóló, 1990. december 14-én elfogadott 45/112-es számú közgyűlési határozata (Rijadi Iránymutatások) kiemeli, a fiatalkorúak bűnmegelőzése társadalomba ágyazó, átfogó, minden szocializációs színteret terhelő feladat. A megelőzést, a reszocializációt és a reintegrációt hangsúlyozza az Európai Tanács R (2003) 20. számú ajánlása a fiatalkori bűnözés kezelésének új módszeréről és a fiatalkorú bűnelkövetőkre vonatkozó igazságszolgáltatás szerepéről. A fiatalkorú folyamatos gondozásának elvét kimondó Európai Tanács R (2008) 11. számú ajánlása a holisztikus megközelítést javasolja, azaz a szakemberek együttműködését és a szélesebb körű társadalompolitikai intézkedések meghozatalát. Illeszkedik ezen nemzetközi dokumentumok sorába az ENSZ a fiatalkorúak igazságszolgáltatásában alkalmazandó általános minimumkövetelményekről szóló, 1985. november 29-én elfogadott 40/33. számú határozata (Pekingi Szabályok), amely szerint a fiatalkorúak a fizikai, mentális, szociális fejlődésükre tekintettel gondoskodást, segítséget igényelnek, amit az átfogó társadalompolitika tud megvalósítani.<sup>166</sup>

Az ENSZ Gazdasági és Szociális Tanács 1997. július 21. napján Bécsben elfogadott, 1997/30. számú határozata tovább megy, és nemcsak a nemzeti szintű, hanem a nemzetközi együttműködés szükségességét mondja ki. Amit az ENSZ globálisan, azt az Európa Tanács 2016. március 2-án elfogadott Gyermekjogi Stratégiája európai szinten fogalmaz meg. Utóbbi kiemeli a gyermekbarát igazságszolgáltatás jó gyakorlatairól tartott regionális tanácskozásokat.<sup>167</sup>

A kezelői intézményrendszer és a holisztikus megközelítés sikere esetén válik elérhetővé, hogy ne csak az erkölcsi tudat – mi adott helyzetben a helyes – hanem az erkölcsi viselkedés is kialakuljon, azaz az adott helyzetben a helyesnek megfelelően cselekedjenek a reszocializált fiatalkorú terheltek.<sup>168</sup>

---

<sup>165</sup> ROSTA Andrea: i.m. 215.

<sup>166</sup> DALLOSNÉ FARKAS Edina: i.m. 2.

<sup>167</sup> DALLOSNÉ FARKAS Edina: i.m. 3-4.

<sup>168</sup> TÓDOR Marina: A gyermekek kognitív, erkölcsi, pszichoszociális fejlődésének jellemzői az egyes életkori szakaszokban. In: Gyermekjogi és gyermekpszichológiai ismeretek – Kézikönyv a fiatalkorú elkövetőket és a gyermekeket érintő ügyeket kezelő pártfogó felügyelők részére (szerk.: PIUKOVICS Éva). Magyar Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2019. 21.

A fiatalok elleni büntetőeljárás eredményessége, a fiatalok bűnmegelőzése nem önmagában a nyomozó hatóság, az ügyészség, a bíróság feladata, hanem társadalmi teher, amely komplex és jelentős állami szerepvállalást igényel.<sup>169</sup>

A kezelői intézményrendszer tagjaként a rendőrség bűnmegelőzési jellegű gyermek- és ifjúságvédelmi feladatokat lát el (például Sulirendőr program), a gyermekvédelmi jelzőrendszer tagjaként szignálizációt lát el a gyámhatóság, a gyermekjóléti szolgálat, a jegyző, a törvényes képviselő, a gondnok felé. Részt vesz a gyermekjóléti szolgálat által szervezett eszmegbeszéléseken, szakmai értekezleteken, konferenciákon. Szignálizációs jogköre az ügyészségnek és a bíróságnak is van.<sup>170</sup>

Ebben a körben azonban a legjelentősebb szereppel a pártfogó felügyelői szolgálatok bírnak. A mai szervezetük előzménye az I. büntető novella idején kialakuló patronázs munka volt, amelyet nem hivatali munkaként elhivatott, önkéntesen jelentkező, a gyerekek érdekében eljáró felnőttek végeztek. Mellettük, ha a sok ügy miatt szükség volt arra, a bíróságok mellé az igazságügyi miniszter tiszteletdíjban részesülő pártfogó felügyelőt nevezett ki. A patronázs mentő munka volt, amit az elhagyott, az erkölcsi romlásnak kitett, a bűncselekményeket elkövető, a fogva tartási intézetekből szabaduló, a támaszra szoruló gyerekek és fiatalok érdekében végeztek. Az 1910-es évektől intézményesült a hivatásos pártfogás rendszere, de az 1940-es évekig az egyesületek, jótékonyági, karitatív szervezetek voltak a meghatározók. Az 1970-es évektől újra a hivatásos pártfogás lett a domináns.<sup>171</sup>

#### VI.4.2. A holisztikus megközelítés jövője – javaslatok

VI.4.2.1. A személyiségjegyek és a gyakorlati életvezetés vizsgálata, az oktatási intézmény megkeresése a pedagógiai szakvélemény elkészítése céljából elengedhetetlen. A család egy zárt közösség, a gyermek- és fiatalok alapvetően az oktatási intézmények rendje, előírásai útján találkozik először és jellemzően a társadalmi együttélés szabályaival. Az iskolai magatartás a szocializáció mérhető területe. Míg a családon belüli magatartás vagy a barátokkal való

---

<sup>169</sup> IRK Ferenc: Közbiztonság és bűnmegelőzés. Belügyi Szemle, 2001/9. 21.

DEÁK Péter: A fiatalok bűnügyi és megelőzésének néhány sajátossága. 3. <http://www.peshor.hu/periodika/2003/deak.pdf> (2020. március 29.)

<sup>170</sup> ROSTA Andrea: i.m. 222-225.

<sup>171</sup> ROSTA Andrea: i.m. 279-289.

szabadidős tevékenység kötetlen, előírásokhoz nem kapcsolódó tevékenység, addig az iskolában szabályok, házirend van, amit be kell tartani, és amelyek be nem tartásához következmények kapcsolódnak. Lényeges tapasztalat és jelzés, hogy ezeket alapvetően betartja-e és a kriminális magatartás tanúsítása kisiklásnak tekinthető-e, vagy éppen tudatosan szembehelyezkedik a tanárai elvárásával. Az iskola véleménye objektív támpontul szolgálhat a fiatalok szocializációjának állásáról és arról, hogy a társadalmi együttélés szabályainak be nem tartására milyen hajlandóságot és képességet mutat.

A KIM-rendelet 19. § (2) bekezdése alapján a pártfogó felügyelői véleményt készítő mérlegelésétől függ, hogy tájékozódjon a törvényes képviselőnél, a gyermekvédelmi gyámnál, a család- és gyermekjóléti szolgálatnál, központnál, gyermekvédelmi szakszolgálatnál.

Ezzel szemben a környezettanulmány elkészítése előtt a Be. 684. § (4) bekezdése szerint kötelező a pedagógiai szakvélemény beszerzése.

VI.4.2.2. Az iskolának a társadalom kiemelt szerepet szán nemcsak az oktatás, hanem a nevelés terén is. Ahhoz, hogy az oktatási intézmény ezen feladatának megfeleljen, és – a tág értelemben vett kezelői intézményrendszer tagjaként – hatékonyabban hozzájáruljon a fiatalok értelmi-szellemi-erkölcsi fejlődéséhez, információkra van szükség. Éppen ezért – a holisztikus gondolkodásmódból és az együttműködési kötelezettségből kiindulva – javasoljuk, hogy a pártfogó felügyelői véleményt küldje el a kormányhivatal a fiatalok oktatási intézményének. Mivel ez adatvédelmi kérdéseket is felvet, így javasoljuk, hogy a kérdést a jogalkotás szabályozza. Ha az iskola pontos képet kap a pártfogó felügyelői véleményben leírt értékelésről, akkor hozzájárulhatnak a diák reszocializációjához.

A jogalkotási javaslatunk szerint a Be. a 684/A. §-sal egészül ki:

„A büntetőeljárásban beszerzett pártfogó felügyelői véleményt a nyomozó hatóság, ügyészség, bíróság a fiatalok oktatási intézményének haladéktalanul elküldi.”

A jogalkalmazó felé megfogalmazott javaslatunk, hogy a pártfogó felügyelői vélemény elkészítése előtt is kerüljön sor a pedagógiai szakvélemény beszerzésére, melyet mellékletként csatoljanak az egyéni értékelés eszközéhez. Így a bíróság mint az igazságszolgáltatás végső szereplője közvetlenül informálódhatna az oktatási intézménytől.

Ahogy Rózsás Eszter a monográfiájában kiemelte, a XX. század egyik vívmánya a gyermekjogok előtérbe kerülése.<sup>172</sup> A magunk részéről úgy véljük, hogy bár a büntetőeljárás – a büntetőjogi felelősség megállapítása esetén – szankcióval zárul, de alapvetően mindig a megelőzés és a nevelés a cél. Különösen igaz ez a fiatalkorú elleni büntetőeljárásra. Ennek sikerességéhez – egyetértve Sebes Ágnessel – elengedhetetlen a megalapozott, tényeken alapuló és személyre szabott pártfogó felügyelői vélemény.

Bár nem a modellek szerinti besorolást, hanem a szabályokat, azok betartását és a megközelítési módot tartjuk fontosnak, a jogtudomány számára mégis javasoljuk, hogy jogalkotási elképzelésünk realizálása esetén hazánkat az igazságügyi, bűnözéskontroll és korporatív modellek keverékébe sorolja.

---

<sup>172</sup> RÓZSÁS Eszter: Gyermekjogok. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2011. 11-12.

## VII. FEJEZET

### FIATALKORÚ A BÍRÓSÁGON

*„Az emberi lét – mint tökéletlen – valóság és tévedés közé beágyazott, és ennél fogva minden emberi gondolkodás végső soron tévedés elleni harc a valóságért.”*

*(Christian Jäger)*

A doktori értekezés korábbi fejezetében, fejezeteiben érintettünk olyan kérdéseket, amelyek ehhez a szerkezeti egységhez is kapcsolódnak. Célunk, hogy elemezzük azokat a jogalkotói előírásokat, jogalkalmazói gyakorlatokat, amelyek a fiatalkorú elleni büntetőeljárás bírósági szakához tartoznak. A jogtudomány nézeteinek ismertetésével vesszük górcső alá őket és fogalmazzuk meg javaslatainkat.

Kitérünk a bíróság összetételét, a bíró, az ügyész, a védő, a törvényes képviselő, az ügygondnok, a pártfogó személyét érintő kérdésekre, az előkészítő ülés és tárgyalás nyilvánosságával kapcsolatos nézetkülönbségekre, a holisztikus gondolkodásmód bíróságot érintő kérdésére.

#### VII.1. A fiatalkorúak bírósága

Amint a történeti fejezetből látható, három lehetőség áll fenn: létrehozni a fiatalkorúak (külön) bíróságát, esetleg a székhelyi bíróságok kizárólagos illetékességét megállapítani, vagy az általános illetékességű bíróságokon megalkotni speciális összetételű tanácsokat.<sup>173</sup> Több, mint fél évszázada járt útról tért le a jogalkotó, amikor a Be. megalkotásakor ismét az egyesbíró eljárását tette főszabállyá. Tanács csak akkor alakul, ha a bűncselekmény súlya – legalább 8 évig terjedő szabadságvesztés büntetéssel fenyegetett – vagy az egyesbíró megfontolása indokolja. A szakmaiságot továbbra is a kijelölés – az igazgatási változásokra figyelemmel az

---

<sup>173</sup> VASS Péter: A fiatalkorú elleni büntetőeljárás. *Ügyészek Lapja*, 2016/3-4. 91.

Országos Bírósági Hivatal elnöke által – illetve az kívánja biztosítani, hogy ülnök csak pedagógus, pszichológus vagy a gyermekvédelem területén dolgozó szakember lehet.

A fiatalkorúak bíróságával kapcsolatban a Pekingi Szabályok azt várják el, hogy a bűnüldözésben kompetens hatóságok járjanak el. Az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye tovább megy és elvárja a speciálisan képzett egységek létrehozását. Ezzel ért egyet az ENSZ Gazdasági és Szociális Bizottságának 1997/30. számú cselekvési iránymutatása.<sup>174</sup>

Az egyesbíró eljárásának főszabállyá tétele, és az, hogy valamennyi helyi bíróság ellátja a fiatalkorúak bíróságának feladatát, a viták keresztüzében állt.

Jól mutatja a kérdés vitatottságát, hogy maguk a jogalkalmazó bírók sem egységesek. Tolna megye fiatalkorúak bírói közül pontosan ugyanannyian támogatják azt a megoldást, hogy valamennyi járásbíróság egyben fiatalkorúak bírósága legyen, mint azt, hogy kizárólag székhelyi járásbíróságok járjanak el. A válaszadók 14 %-a regionális szinten tartja elképzelhetőnek a fiatalkorúak bíróságait.

A módosítások célja a hatékonyság, gyorsaság növelése, a költségek csökkentése, a munkateher egyenlő elosztása volt.

Míg korábban a székhelyi bíróságra kellett utaznia a terheltnek, a sértettnek, a tanúknak, valamint az eljárás egyéb résztvevőinek, addig ma már erre nincs szükség, mert valamennyi járásbíróság egyben fiatalkorúak bírósága is. Ez csökkenti az utazási költségeket.

Emellett a bírósági eljárás gyorsítása, a bíróságokon belüli munkateher egyenlő eloszlása is megállapítható. Míg korábban a fiatalkorú elleni büntetőeljárások a székhelyi járásbíróságokon összpontosultak, ott növelve ezzel az ügyszámot, addig ma szétterítődnek a perek. Jellemzően nincsenek olyan bírók, akik csak fiatalkorúak bírójaként funkcionálnak, emellett ugyanúgy a referáda részét képezik a felnőttkorúak elleni ügyek, esetleg nyomozási bírói tevékenység. A székhelyi bíróságok a jogszabályban meghatározott ügyekben kizárólagos illetékességgel bírnak. Ezt a vízfejtést csökkentette a jelenleg hatályos rendszer, amely a fiatalkorúak ügyeit kivette ebből a körből. Ezzel csökkent a székhelyi bíróságok ügyszáma, lehetővé téve az

---

<sup>174</sup> VASKUTI András: i.m. 2016. 159-160.



eljárások gyorsabb befejezését. Persze az időszerűség egyrészt nem a legfontosabb érdek – legalábbis az igazságszolgáltatásban – másrészt attól, hogy a fiatalok ügyei kikerültek a székhelyi járásbíróságok kizárólagos illetékességi köréből, még nem garantált általánosan a gyorsabb befejezés, a nem székhelyi járásbíróságok ügyszáma párhuzamosan emelkedett.

A hatékonyság mérése a bíróságokon belül mindig nehézkes. Mikor hatékony a bíró munkája? Ha minél több ügyet fejez be? Ha a befejezett ügyei akár első-, akár másodfokon jogerőre emelkednek? Valószínűleg mindkettő. Előbbi a gyorsaságot, utóbbi a szakmaiságot feltételezi. A fiatalok bűnelkövetőknél ehhez jön még egy harmadik szempont, a pedagógiai-pszichológiai hatékonyság, a nevelő hatás kifejtése. A jogalkotó és a jogtudomány egyöntetű véleménye szerint ez az elsődleges a fiatalok elleni büntetőeljárásban mind anyagi, mind eljárásjogi szempontból. Ennek mérése a legnehezebb. Persze a számhasonlító fejezetben már jeleztük, a számsor, amely azt mutatja, a fiatalok hány százaléka követ el első ízben kriminális magatartást és mekkora a bűnismétlők aránya, mérvadó lehet. De mégsem ilyen egyszerű a megoldás, mert lehet egy határozat bármennyire gyors, szakmailag és pedagógiailag-pszichológiailag megalapozott, a siker nagyobb mértékben múlik a szociális-társadalmi környezeten, a fiatalok személyiségén. A hatékonyság mint a hatályos szabályozás kialakításának várt előnye a jogtudomány nézete szerint inkább csökkent, elveszett ugyanis az eddig meglévő tapasztalat, lazul az egységes ítélkezési gyakorlat.

Bár a kérdőívre válaszadó bírók több, mint fele (57 %-a) nem ért egyet a hatályos szabályozással, 64 %-uk mégis úgy tapasztalta, hogy a valamennyi járásbíróság bevonásának inkább pozitív, mint negatív a hozadéka. (Az ellentmondás csak látszólagos. Annak hátterében egyrészt állhat az a megfontolás, hogy bár több a pozitív, mint a negatív hozadéka a szabályozásnak, a negatív hatásokat mégis hangsúlyosabbnak érzik. Másrészt nem hagyható figyelmen kívül az a szempont sem, hogy a szabályozás révén a nem székhelyi járásbíróságok ügyterhe nőtt, azaz az ott ítélkező bírók az általuk tapasztalt pozitív eredmény ellenére egyéni érdekük miatt nem értenek egyet.)

A 64 % túlnyomó többsége (89 %-uk) ezt a pozitív változást abban látja, hogy csökkennek az idézettek és értesítettek utazási költségei. Erre hivatkoztak a legtöbben.

Kétharmaduk azonban azt is kiemeli, hogy tapasztalatuk szerint ezáltal gyorsabbá vált a büntetőeljárás, és megvalósult a törvényszék egyes járásbíróságai közötti egyenlő ügyteherelosztás is.

Vaskuti András javasolja a fiatalkorúak bíróságának visszaállítását, amely döntene a fiatalkorúak által elkövetett bűncselekmények és büntető jellegű szabálysértések, a fiatal felnőttkorúak által elkövetett bűncselekmények ügyében, továbbá azokban a vegyes ügyekben is, ahol a fiatal- és felnőttkorú együtt követte el a kriminális magatartást és a büntetőjogi felelősséget célszerű egy eljárásban elbírálni. Ugyanígy a fiatalkorúak bírósága döntene a 18 év alattiak sérelmére elkövetett bűncselekményekben, valamint a fiatalkorúakat érintő nyomozási bírói és büntetés-végrehajtási bírói kérdésekben. A fiatalkorúak bíróságát az ítélőtáblák székhelyén állítaná fel, és az illetékességi területe megegyezne az ítélőtáblák illetékességi területével. Az egyik ülnök pedagógus, a másik gyermekvédelmi szakember lenne, és elvárásként fogalmazta meg, hogy a bírói tanácsban legyen férfi és nő is. A fiatalkorúak bíróját az Országos Bírói Hivatal elnöke pályázat alapján jelölné ki azok közül, akik megfelelő képzettséggel rendelkeznek.<sup>175</sup> A bírónak folyamatos továbbképzéseken kellene részt vennie. A fiatalkorúak bírósága az eljárási cselekményt nem feltétlenül a székhelyén, hanem az elkövetési hely szerinti bíróság épületében tartja meg. A bírósági eljárás formalitásának csökkentése érdekében eltekint a javaslat a talár viselésétől, a vádlott pedig védője, törvényes képviselője mellett foglalna helyet, megszólalásokkor nem is kellene felállni. Az eljárási cselekmények zártak lennének.<sup>176</sup>

A hatályos szabályozás kritikusai szerint áldozatul esett a sok felhalmozott tapasztalat, az egy kézben összpontosulás, amely a szakszerűtlenséget, a túlzott szigor, és az életkori jellemzők figyelmen kívül hagyását vonhatja maga után. Kadlót Erzsébet is kritizálja a fiatalkorúak bíróságának<sup>177</sup> megszüntetését.<sup>178</sup> Véleménye szerint egyetlen érv szól mellette, a

---

<sup>175</sup> A szakbírók eljárásának széles a támogatottsága a jogtudomány körében.

Lásd

LIGETI Katalin: A fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatásának reformja hazánkban. Rendészeti Szemle 2008/7-8. 18.

KADLÓT Erzsébet: Gyermek és fiatalkorúak a büntető igazságszolgáltatásban – Egy évtized fejleményei. Kézirat, 6.

KRETZ Annamária: i.m. 18.

Debreczeni Lilla és Kretz Annamária egyaránt visszaállítaná azt az 1913-as szabályt, mely szerint a fiatalkorúak bírója nem kaphat más ügyet. Lásd DEBRECZENI Lilla: i.m. 48. KRETZ Annamária: i.m. 18.

<sup>176</sup> VASKUTI András: i.m. 206-207.

<sup>177</sup> Itt jegyezzük meg, hogy igazán fiatalkorúak bíróságáról csak akkor beszélhetnénk, ha kizárólag ilyen ügyekkel foglalkozó igazságszolgáltatási egységről lenne szó. Tág értelemben véve viszont fiatalkorúak bíróságának tekinthetjük a korábbi szabályozás szerint illetékes székhelyi bíróságokat is.

<sup>178</sup> A fiatalkorúak bírósága, mint különálló intézményrendszer, mellett teszi le a voksát a jogtudomány nagy része. A teljesség igénye nélkül lásd

SCHWARCZENBERGER Hanna: i.m. 14.

KRETZ Annamária: i.m. 16.

büntetőeljárás gyorsítása, mely azonban nem írhatja felül a szakmaiságot. Márpedig nem mindegy, hogy milyen szakemberek végzik a tényállás felderítését, a kihallgatások szakszerűtlensége, a bűncselekmény és bűnelkövető lényeges ismérveinek feltáratlansága a helyes tényállás megállapítását, a megfelelő jogkövetkezmény alkalmazását veszélyezteti.<sup>179</sup>

A kérdőívre válaszadó bírók alig több, mint egyharmada (36 %-a) véli úgy, hogy inkább negatív hatása van annak, hogy valamennyi járásbíróság egyben fiatalkorúak ügyeivel foglalkozó bíróság. Kivétel nélkül úgy gondolják, hogy ezáltal elveszett a székhelyi járásbíróságokon kijelölt jogalkalmazók által felhalmozott tapasztalat. Csak ötödük (az összes válaszadó 7 %-a) osztja a jogtudomány aggályát, amely szerint szigorodtak az ítéletek, büntetővégzések.

Tény, és ezzel nem áll módunkban vitatkozni, hogy addig, amíg a székhelyi bíróságok voltak a fiatalkorúak bíróságai, addig egy szűkebb réteg játszotta a döntéshozó szerepet, mint ma. Ők ezt adott esetben régóta ellátták, és valóban szereztek rutint a fiatalkorúakkal való bánásmódot illetően.

Miért nem értünk egyet mégsem ezzel a megközelítéssel?

Mert nem oldja meg a lényegi problémát.

A korábbi szabályozás alatt is az vált fiatalkorúak bírójává, akit kijelöltek. Ma sincs másként. Senki nem szerzett még tudást pusztán kijelölés, kézzátétel útján. Azok a bírók, akik a korábbi szabályozás alatt ellátták ezt a feladatot, előbb-utóbb megszűnnek bírók lenni, mások kerülnek a helyükre. Kijelölés folytán. Azaz előbb-utóbb a felhalmozott tapasztalat szertefoszlik. Másrészt viszont, akik eddig is fiatalkorúak bírói voltak, a hatályos szabályozás alatt is feltehetőleg azok, így a tudásuk megmarad. Meglátásunk szerint a tapasztalat minden szakmában fontos, nem kivétel ez alól a fiatalkorúak bírósága sem, de a rutin jellegéből adódik, hogy 10 évnyi rutint csak 10 év tapasztalattal a hátunk mögött szerezhethetünk meg. Nem örökölheto, nem tanítható, nem adható át.

Elemzésünk eredményét még akkor is fenntartjuk, ha Vaskuti András kiemelte, a Pesti Központi Kerületi Bíróságon a fiatalkorúak csoportjában folyamatos volt a bírók egymás

---

<sup>179</sup> KADLÓT Erzsébet: i.m. 6.

közötti ismeretátadása. Együttműködött egymással bíró és pártfogó felügyelő, bíró és ifjúságvédelmi szervezetek. A bírók rendszeres látogatásokat tettek javító- és büntetés-végrehajtási intézetekben, konferenciákon, esetelemzéseken vettek részt.

Ez nem gyengíti, inkább erősíti javaslatunkat. Pozitív és dicséretes, hogy a Pesti Központi Kerületi Bíróság fiatalkorúak csoportja ilyen alapon működött, de a vizsgálatunk azt mutatja, hogy nem általános. Éppen ezért javasoljuk a jogalkalmazó irányába rendszeres helyi szintű tréningek és képzések szervezését, mert a fiatalkorú elleni eljárás valóban igényel pedagógusi-pszichológusi ismereteket is.

A szakszerűtlenséget, a túlzott szigor, az életkori jellemzők figyelembe vételét mint a hatályos szabályozás ellenérveit együtt tárgyaljuk. Amit a tapasztalattal kapcsolatban leírtunk, ezekre a szempontokra is irányadó. A szakszerűtlenséget egyáltalán nem lehet azzal kiküszöbölni, hogy rábökünk egy bíróságra, hogy a továbbiakban itt tárgyalják a fiatalkorúak ügyeit. Ez semmilyen tudást nem biztosít. Az általunk a gyorsaság és szakmaiság mellett harmadik elemként említett pedagógiai-pszichológiai megalapozottságot kötelező képzések és vizsgák vagy végzettség – fiatalkorúak szakjogásza vagy fiatalkorúak büntető anyagi vagy eljárásjogával kapcsolatos tudományos fokozat vagy pedagógusi, pszichológusi diploma – előírásával lehet elősegíteni (biztosítani így se). Önmagában a kijelölésben mint a túlzott szigor elkerülésének, az életkori jellemzők figyelembe vételének, a pedagógiai-pszichológiai komponens garantálásának eszközében nem bízunk, helyette a végzettséghez vagy a képzéshez és vizsgához kötöttséget tartjuk esetlegesen járható útnak.<sup>180</sup> Egyik sem megy azonban egyikről a másik napra. Egy diploma megszerzése éveket vesz igénybe. A képzés és a vizsga rövidebb idő alatt is megszervezhető, viszont, ha a jogalkotó ezt támogatná, akkor nem a gyorsaságon, hanem az alaposágon nyugvó képzési rendszer bevezetését javasoljuk. Nem az cél ugyanis akkor, hogy meglegyen a képzés elvégzését, a vizsga sikeres letételét igazoló okirat, hanem a valódi tudás megszerzése. Ha a diploma megszerzéséhez kötik a fiatalkorúak bírójaként történő munkavégzést, akkor a diploma megszerzésével járó anyagi terheket várhatóan a munkáltatónak kell állnia, ellenkező esetben kérdéses, hogy hányan fognak vállalkozni szabadidejüket, energiájukat, pénztárcájukat igénybe vevő továbbtanulásra, ha az anyagi

---

<sup>180</sup> A pedagógia és pszichológia mellett a Pekingi Szabályokhoz fűzött kommentár javasolja a szociológia, a kriminológiai, a magatartástudomány eredményeinek elsajátítását is. Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2006/C110/13. számú véleményében a kommunikáció fontosságára hívja fel a figyelmet. Lásd VASKUTI András: 2016. i.m. 161-162.

haszonnal se jár számukra. A másik lehetőség, hogy a diploma megszerzését követően a fiatalkorúak bírója kötelezően részesüljön pótlékban a befektetés ösztönzéseként, elismeréseként. Kérdés, hogy ez a költségvetés számára vállalható-e? Ha nem, ez a javaslat elvetendő.

Azzal együtt, hogy a válaszadók közel fele (43 %-a) egyetért azzal, hogy valamennyi járásbíróság egyben fiatalkorúak bírósága, a kérdőívet kitöltők közel négyötöde (79 %-a) javasolja, hogy mindössze csekély számban jelöljenek ki fiatalkorúak bíróit és ügyészeit. Nincs akadálya ugyanis annak, hogy valamennyi járásbírószágon jelöljenek ki fiatalkorúak bíróit, mégse valamennyi jogalkalmazó rendelkezzen ezzel a felhatalmazással. Ugyanannyian (a válaszadók 79 %-a) támogatja azt, hogy biztosítsanak számukra kötelező képzéseket. Ezzel a válaszadók közvetetten azt juttatták kifejezésre, hogy indokoltnak tartják a fiatalkorú elleni büntetőeljárás lefolytatására vonatkozó külön ismeretek elsajátítását.

Elsőprő többségük (93%-uk) vállalná ilyen képzéseken történő részvételt, ha az számukra költséggel nem járna. A válaszokból azonban kiderül, hogy nem mindegy, milyen képzésről lenne szó. Szóba jöhet a Magyar Igazságügyi Akadémia keretében szervezett képzés mellett felsőfokú tanulmányok – fiatalkorúak szakjogásza, pedagógusi vagy pszichológusi diploma, PhD – elvégzése. A válaszadók fele ilyen végzettségek megszerzésére is hajlandó lenne, ha a költségek nem őt terhelnék. A doktori értekezésben kifejtettekkel, megelőlegezettekkel egybevág, hogy mindössze egy válaszadó nyilatkozott úgy, hogy ezt akkor is vállalná, ha a költségeket neki kellene viselnie. 43 % nyilatkozott úgy, hogy saját pénzét is feláldozná erre, ha később kötelezően juttatandó pótlékban részesülne. Mindez megerősíti a doktori értekezésben leírt javaslatunkat, amely szerint minden olyan képzés, amelynek anyagi vonzatai vannak, előzetes felmérést igényel, hogy az Országos Bírósági Hivatal a tanulmányi díjakat fedezi-e vagy vállalja-e kötelező pótlék kifizetését.

Ezzel kapcsolatban Vaskuti András megjegyzi, csak névleg tekintendő fiatalkorú bíróságának, ha a rendes bírósági szervezetrendszeren belül külön képzettség nélkül, az általános ítélkezési tevékenysége mellett látja el a fiatalkorúak ügyeit is. Igazi fiatalkorúak bíróságáról akkor lehet beszélni szűkebb értelemben, ha a rendes bírósági szervezetrendszeren belül, attól szakmai és igazgatási szempontból elkülönülten a fiatalkorúak ügyeire szakosított és képzett bírók csak ezt a feladatot látják el. Tágabb értelemben fiatalkorú bírósága az is, ahol a rendes bírósági

szervezetrendszeren belül, annak különleges egységeként működik ez, azonban a fiatalkorúak ügyeire szakosított és képzett bírók az általános ítélkezési tevékenységben is részt vesznek.<sup>181</sup>

A fiatalkorúak bíróságát érintő másik kérdés, hogy szükség van-e ülnökökre. A hatályos szabályozás a korábbi előírásokhoz képest jelentősen csökkentette azokat az eseteket, amikor a fiatalkorú elleni büntetőeljárásban ülnökök közreműködésére van szükség. Előírás ugyanakkor, hogy azokban az esetekben, amikor tanács ítélkezik – nyolc évig terjedő vagy ennél hosszabb tartamú szabadságvesztéssel fenyegetett büntetés; a bíró a tanács elé utalta az ügyet – a bíró fiatalkorúak ügyeire kijelölt bíró, az ülnökök pedig pedagógusok, pszichológusok vagy a család-, gyermek- és ifjúságvédelmi szolgáltatás, gyámügyi igazgatás keretében az ellátottak gyógyítását, ápolását, foglalkoztatását, fejlesztését, ellátását, nevelését, gondozását vagy szociális segítségét, a gyermek sorsának rendezését közvetlenül szolgáló, egyetemi vagy főiskolai végzettséghez kötött munkakörben dolgozó vagy korábban dolgozó személyek lehetnek. Ezzel biztosította a jogalkotó az életkori sajátosságoknak megfelelő szakmaiságot, tapasztalatot.

Szükség van-e ülnökökre? A tapasztalat azt mondatja, hogy az ülnökök – nem nekik felróhatóan – általában eddig sem jelentettek többletet az ügy eldöntése során, inkább formalitássá szelídült a szerepük. Annak ellenére igaz ez, hogy ugyanazokkal a jogkörökkel bírnak, mint a bírók. Persze, hogy az ülnökök ténylegesen mekkora hozzáadott értékkel növelik a jogalkalmazás hatékonyságát, attól is függ, hogy a bíró mennyire vonja be őket a munkába, az ítélkezésbe. Ad-e nekik időt és lehetőséget az ügy iratainak áttanulmányozására, a tárgyalás előtt ismerteti-e a tényállást, a vádat, a büntetési tételkeretet, azt, hogy miért vannak ők ülnökként jelen, mik a jogaik és kötelezettségeik, hogyan tudnak közreműködni. Meglátásunk szerint erre sort kell keríteni. Az ülnökök nem biodíszletek, hanem a társas ítélkezés egyenjogú részei. Szerepük, hogy a legsúlyosabb bűncselekmények esetén pótolják a bíró hiányzó szakértelmét az életkori sajátosságokat, a lehetséges nevelési eszközök megválasztását illetően a több szem többet lát alapon. Az nem kérdés, hogy a fiatalkorú elleni büntetőeljárásban, nem csak a legsúlyosabb bűncselekmények esetén, a jogalkotó által megfogalmazott és a jogtudomány által elismert célokból kifolyólag is hangsúlyt kell fektetni a jogon kívüli, pedagógiai és pszichológiai szempontok érvényesülésére. Kérdés viszont, hogy erre az ülnökök a legmegfelelőbb választás-e.

---

<sup>181</sup> VASKUTI András: i.m. 2016. 157.

Az ülnökök általában személyesen nem ismerik a fiatalkorút. Ismerik viszont az életkori jellemzőket, a fiatal korban tipikus devianciákat, a bűncselekményelkövetés mozgatórugóit, nevelési, fejlődési tapasztalataik vannak. Meglátásunk szerint, ahogy minden bűncselekmény, úgy minden fiatalkorú is más és más. Nem érdemes sablonokban gondolkodni. Éppen ezért olyan ismeretre, nevelési javaslatra van szükség a büntetőeljárás során is, amely az adott fiatalkorúra érvényes. Ezt viszont nem lehet elvárni az ülnököktől.

Javaslatunk szerint az ülnökök helyett az egyéni értékelés pontos, teljes körű elkészítésére kell figyelni, amelyhez – ahogyan az értekezés más fejezetében részletesen kifejtjük – tartozik a fiatalkorú oktatási intézménye által készített pedagógiai jellemzés. A pártfogó felügyelő által készített környezettanulmány, pártfogó felügyelői vélemény részletesen bemutatja a fiatalkorú egyéni jellemzőit, személyiségét, családi és baráti kapcsolatait, lakóhelyét, és ezekből az objektíven feltárt körülményekből következtetéseket von le a bűnisméltés megakadályozásának lehetőségére. A pedagógus által készített pedagógiai jellemzés pedig bemutatja, hogy a fiatalkorú hogyan vesz részt az életkori sajátosságainak megfelelő társadalmi együttélésben, milyen alapokon áll a szocializációja, a társadalmi normák elsajátítása. A pártfogó felügyelő által készített egyéni értékelés, kiegészülve a pedagógus közreműködésével együttesen alkalmas annak az elvárásnak a teljesítésére, amelyet az ülnököktől nem lehet elvárni. Megmutatják a tényeken alapuló múltat és jelent, javaslatot fogalmaznak meg a jövőre.

A hiányzó szakértelem pótlására az értekezés másik fejezetében jogalkotási javaslatot fogalmazunk meg, hogy a pártfogó felügyelői vélemény kötelezően csatolandó mellékletét képezze az iskola által készített pedagógiai szakvélemény.

Egyértelműen állást foglaltak viszont a kérdőívet kitöltő bírók abban a kérdésben, hogy egyetértenek-e a hatályos szabályozással, amely szűkítette a fiatalkorú elleni büntetőeljárásban a társasbíráskodást vagy visszaállítanák-e a korábbi szabályozást, erősítve az ülnökök szerepét.

Domináns többség (a válaszadók 85 %-a) ért egyet a hatályos szabályozással, mert úgy vélik, hogy eddig és jelenleg is csak formális az ülnökök szerepe, nem biztosítanak többlételemű, többlételemű tapasztalatot. Mindössze a kérdésre válaszadók 23 %-a szerint növeli a hatékonyságot a társadalom bevonása a fiatalkorúak ügyeiben az ítélezésbe.

A kérdőív eredménye tükrözi a társasbíráskodás visszaszorítására irányuló jogalkotói tendenciát, azzal egyetért. Ezzel együtt a válaszadók többsége nem vitatja, hogy a fiatalkorú elleni büntetőeljárásban speciális ismeretekre van szükség. Ez egybevágh megítélésünkkel, a doktori értekezés javaslata az egyéni értékelési eszközök reformjára, a pedagógiai szakvélemény, osztályfőnöki jellemzés beszerzésére részben megoldást jelenthet erre.

A kérdőívet kitöltők döntő többsége, 86 %-a nem ért egyet a fiatalkorú elleni büntetőeljárás speciális szabályainak fiatal felnőttekre történő kiterjesztésével. A fennmaradó 14 % a 18-21 éves korban tartja indokoltnak mindezt.

A jogalkalmazók véleménye megerősíti doktori értekezésünk megállapítását, amely szerint nem illeszkedik a magyar büntető eljárásjogba a fiatal felnőtt jogintézményének bevezetése, a fiatalkor kiterjesztése. A magyar jog – elsősorban a jogalkalmazó a büntetéskiszabás során értékelhető tényezőkről szóló 56. BK-vélemény (a továbbiakban: BK-vélemény) révén – kellő mértékben figyelembe veszi ennek az életkornak a sajátosságait is, de nem eljárásjogi, hanem anyagi jogi szempontból, mint a büntetéskiszabás során értékelhető tényezőt. Az eljárásjogi plusz szabályok mint a kötelező védelem, nevelési cél kevésbé hangsúlyos. Ami a nyilvánosság kizárását illeti, az jelenleg is a bíró mérlegelésétől függ és arra életkortól függetlenül lehetőség van.

Ennél jóval megosztottabbak voltak a kérdezettek abban a kérdésben, hogy melyik eljárások tartozzanak a fiatalkorúak bírójához.

Teljes egyetértés (100 %) abban volt, hogy a fiatalkorúak által elkövetett bűncselekményeket a fiatalkorúak bírója döntse el.

Emellett azonban a többség (64 %) a vegyes ügyeket is kötelező jelleggel ide sorolta, azaz azokat, amelyekben a fiatal- és felnőttkorú együtt követte el a bűncselekményt, és nem célszerű a külön elbírálás.

36 % úgy nyilatkozott, hogy a fiatalkorúak bírójának hatáskörébe helyezné a fiatalkorú által elkövetett szabálysértés miatt indított eljárást, a fiatalkorú terhelteket érintő nyomozási és büntetés-végrehajtási bírói ügyeket, továbbá a 18 év alattiak sérelmére elkövetett bűncselekményeket is.

Akik a fiatal felnőttek jogintézményének bevezetését és rájuk a fiatalkorúakra vonatkozó szabályok bevezetését javasolják, támogatták a fiatal felnőttek által elkövetett bűncselekmények és szabálysértések vonatkozásában is mindezt.



A magunk részéről a többen benne van a kevesebb elvét szem előtt tartva nem tartjuk elfogadhatónak a hatályos Be. 678. § (3) bekezdés 1. mondatát, amely szerint nincs helye a fiatalok elleni büntetőeljárás szabályai alkalmazásának, ha a terhelt a bűncselekmények egy részét ugyan a 18. év betöltése előtt, másik részét azonban azt követően követte el. Egyrészt dogmatikai szempontból sem állja meg a helyét, mert ellentétes – és nem pedig speciális szabály – a Be. 678. § (1) bekezdéssel, amely szerint alkalmazni kell a külön eljárás rendelkezéseit, ha a terhelt az elkövetés idején betöltötte a 14. vagy 12. évét, de a 18-at még nem. Másrészt ugyanúgy vonatkoznak rá a fiatalok elkövetés jellemzői. Indokolatlan a megkülönböztetés terhelt és terhelt között, ha mindketten követtek el fiatal korukban bűncselekményt, csak egyikük még a nagykorúsága idején is megtette ezt, és a két bűncselekmény miatt egy büntetőeljárásban vonják büntetőjogi felelősségre. Ezért a Be. 678. § (3) bekezdés deregulációját javasoljuk.

A jogszabály-módosítási javaslatunk szerint a jogalkotó a Be. 678. § (3) bekezdés rendelkezéseit hatályon kívül helyezi.

Anélkül, hogy büntető anyagi jogi terület részletezésébe mélyednénk, említést kell tennünk a bűncselekmények és a büntethetőség elévüléséről és el nem évüléséről. Ha a jelenleg hatályos szabályozást vesszük alapul, akkor azzal a terhelttel szemben, aki 16 éves korában különös kegyetlenséggel megölte a sértettet, és akit 40 éves korában – miután felderítették az elkövető személyét – felelősségre vonunk, a fiatalok elleni büntetőeljárás szabályait kellene alkalmaznunk. Ennek azonban semmi racionalitását nem látjuk. A fiatalok elleni büntetőeljárás sokat idézett célja a fiatalok személyiségének helyes irányba fejlesztése, a testi-erkölcsi-értelmi-érzelmi előremozdítás biztosítása. 40 éves terhelt esetén mindez már értelmezhetetlen és groteszk helyzeteket szülhet, lásd például iskolai jellemzés beszerzése.

Ezért fogalmazzuk meg a jogalkotónak javaslatunkat, hogy a fiatalok elleni büntetőeljárás szabályai csak akkor legyenek alkalmazhatók és alkalmazandók, ha a gyanúsított kihallgatáskor a terhelt még nem töltött be a 25. életévét.

A jogszabály-módosítási javaslatunk szerint a Be. 678. § (1) bekezdés helyére az alábbi rendelkezés lép:

„Fiatalok elleni büntetőeljárásnak azzal szemben van helye, aki

a) a bűncselekmény elkövetésekor a 12. évét betöltötte, de a 18.-at még nem, és

b) a gyanúsított kihallgatásakor a 25. évét még nem töltötte be.”

A bíróság hatáskörébe utalt szabálysértések szankciójaként elzárás is kiszabható. Ugyanígy fiatalok eljárás alá vont személyekkel szemben is. Ennek ellenére bírósági titkárok is rendelkeznek hatáskörrel anélkül, hogy a fiatalok eljárás alá vont személyekkel kapcsolatban külön kijelölésre szükség lenne. A jogi szakvizsgálóval rendelkező bírósági titkárok minden szükséges jogi tudással rendelkeznek a szabálysértési eljárások lefolytatására, azonban szükségesnek tartjuk itt is, a fiatalok bíróival párhuzamosan, azzal egyezően továbbképzések biztosítását az életkori jellemzők, a szükséges kommunikációs stílus megismerése érdekében.

A 18 év alattiak sérelmére elkövetett bűncselekmények ugyanakkor nem a fiatalok bírói hatáskörébe tartoznak. Ez nem is indokolt. Ugyan a sértettek védelme, mint minden esetben, fontos, de nem a 18 év alatti felelősségéről dönt a bíróság.

## VII.2. A fiatalok ügyésze

A fiatalok bírójánál leírtak érvényesek a fiatalok ügyészeire is. A kijelöléssel rendelkező ügyész nem abban különbözik kollégáitól, hogy értelmezni és alkalmazni tudja a fiatalokra irányadó eljárási jogszabályokat, hanem abban, hogy a nem tisztán jogi szakértelme is megvan, amellyel hatékonyan közre tud működni a nevelő hatás kifejtése érdekében.<sup>182</sup>

A bírók kijelöléséhez hasonlóan a fiatalok ügyészeinek kijelölése sem függ olyan normatív feltételtől, amely jogszabályon alapulna. Legfőbb ügyészi utasítás tartalmazza, hogy a felettes ügyész általi kijelölés során ahhoz a Legfőbb Ügyészség Gyermek- és Fiatalok Bűnügyeinek Önálló Osztályának vezetője hozzájáruljon. Ez csupán egy formális eljárás, mert a hozzájárulás előtt – normatív utasítás, gyakorlat hiányában – nem történik alkalmassági vizsgálat.<sup>183</sup>

---

<sup>182</sup> HORVÁTH Katalin: i.m. 26.

<sup>183</sup> HORVÁTH Katalin: i.m. 26.

### VII.3. A védő

Felmerült a jogtudományban a nézet, hogy a vádhoz és az ítélezéshez hasonlóan a védelem is biztosítsa a fiatalkorúak ügyeiben a speciális szakértelmet azzal, hogy csak a fiatalkorúak védője járhasson el. Előnyét támogatói abban látják, hogy így a fiatalkorú hivatásos védelmét egy az életkori sajátosságokra felkészült, megfelelő személyiségjegyekkel és hozzáállással rendelkező személy biztosítaná.<sup>184</sup>

A javaslat jól illeszkedik a jogtudomány nagy részének elvárásához, amely a fiatalkorúak bíróságának visszaállításában nyilvánul meg.

Mégis kérdéseket vet fel.

1. Ki lehetne fiatalkorúak védője? Lenne egy külön névjegyzék a kirendelhető ügyvédekéhez hasonlóan?
2. A feltétel, amely szerint fiatalkorúak ügyeiben csak fiatalkorúak védője járhasson el, csak a kirendelésekre vagy a meghatalmazásokra vonatkozzon? Ha utóbbira, akkor jogszerű-e és arányos-e ezzel korlátozni a szabad védőválasztást?
3. A javaslat célját – megfelelő tudás, személyiségjegyek, hozzáállás – milyen eszközökkel lehet elérni? Elég, ha valaki jelentkezik, hogy a névjegyzék tagja szeretne lenni, vagy valamilyen objektív feltételhez, vizsgához, képzéshez, diplomához kötött legyen?

Az első kérdés megválaszolása technikai, így jelentősebb megfontolást nem igényel. A legegyszerűbb megoldás egy külön névjegyzék létrehozása lenne, ahová jelentkezhetnének azok az ügyvédek, akik fiatalkorúak ügyeiben szeretnének eljárni.

Meglátásunk szerint a névjegyzékbe felvétel csak a kirendeléseknek képezné feltételét. A szabad védőválasztás jogába semmiképpen sem tartjuk szükségesnek és arányosnak a beavatkozást. Ha a terhelti oldal meghatározott ügyvédhez ragaszkodik és őt meghatalmazza, akkor nem képezheti akadály tárgyát az, hogy nem szerepel a névjegyzékben. A szabad ügyvédválasztás bizalmi kérdés is.

---

<sup>184</sup> FENYVESI Csaba: i.m. 334.  
HALÁSZ Beáta: i.m. 66.

A legnagyobb kérdés itt is, hogy mitől válik egy ügyvéd a fiatalok védőjévé. Ahogy a fentiekben kifejtettük, meglátásunk szerint önmagában a kijelölés, a névjegyzékbe jelentkezés csak formális megoldást jelent, attól még senki nem fogja elsajátítani a kellő tudást, nem fogja érezni az affinitást. Márpedig a kirendelt védői díjak számos olyan ügyvéd számára is vonzóvá tehetik a névjegyzékbe történő felvételt, aki számára ennek motivációját csak az anyagi ellenszolgáltatás adja. A megoldást itt is az jelenthetné, hogy diploma megszerzéséhez vagy képzésen részvételhez, vizsga letételéhez kössék az eljárási jogosultságot. Kérdés viszont, hogy erre az ügyvédek mekkora része lenne hajlandó.

Ha összehasonlítjuk a fiatalok bírójának és a fiatalok védőjének súlyát, szerepét, akkor előbbi a számottevőbb. Ennek indoka nemcsak abban rejlik, hogy a bíró hozza meg az ügydöntő határozatot, hanem abban is, hogy a fiatalok elleni büntetőeljárásokban megfigyelhető speciális harmadik szempont, a pedagógiai-pszichológiai ismeretek és a nevelő hatás kifejtése itt jelenik meg. A védőnél nem probléma, ha hiányzik ez az összetevő, mert pótolja a törvényes képviselő, aki másodvédőként a jogon kívüli szempontok megjelenítéséért felelős, a fiatalok lelki támasza tud lenni. Ezzel szemben a bírónak nincs ilyen társa, aki a hiányzó komponens biztosítaná, a társasbíráskodás ritka kivétellé vált. Éppen ezért a magunk részéről nem tartjuk szükségesnek a külön fiatalok védőjének bevezetését.

Felmerül a kérdés viszont, hogy szükséges-e a kötelező védelem a fiatalok elleni büntetőeljárásban onnantól kezdve, hogy a terhelt betöltötte a 18. évét. Ha azt vesszük alapul, hogy attól még a fiatalok elleni büntetőeljárás mint külön eljárás szabályai érvényesek, ahol pedig előírt a kötelező védelem, akkor szükséges. Viszont a törvényes képviselő is megszűnik a 18. év betöltésétől. Ezzel párhuzamosan kell vizsgálni, hogy folytatódjon-e a kötelező jogi védelem. Ugyan érvként felhozható a törvényes képviselői jogállás megszűnése a 18. év betöltése után, mégis fenntartandó a kötelező védelem akkor is, ha a fiatalok terhelt a büntetőeljárás során nagykorúvá vált. Ezt az a garanciális szempont indokolja, hogy a bűncselekményt még fiatalokként követte el, és a jogi védelem – szemben a lelki támogatással – nem a jelenre és a jövőre, hanem a múltban elkövetett bűncselekményre irányul.

#### **VII.4. A törvényes képviselő és az ügygondnok**

A jogalkotó meghatározása szerint a terhelt törvényes képviselője a büntetőeljárásban a terhelt jogainak, jogos érdekeinek képviselője, védelme, jogai gyakorlása, kötelezettségei teljesítése

érdekében segítőként vesz részt. Nem határozza meg ugyanakkor a Be., hogy melyik terheltnak van törvényes képviselője. Ezen a ponton a polgári anyagi jog szabályai nyújtanak útmutatást. Törvényes képviselője van a korlátozottan cselekvőképes kiskorúnak, azaz annak, aki a 14. évét betöltötte, de a 18-at még nem és nem cselekvőképtelen. Ugyanígy törvényes képviselővel rendelkezik a cselekvőképtelen kiskorú, azaz a 14. évét be nem töltött személy. A büntető eljárásjogi rendelkezések ezért csak a polgári anyagi jogi szabályokkal együtt vizsgálандók. A fentiekből következik, hogy a 18. évét betöltött személy a büntetőeljárásban törvényes képviselővel nem rendelkezik. A fiatalkorú terhelt törvényes képviselője addig szereplője a büntetőeljárásnak, amíg a fiatalkorú terhelt a 18. évét be nem tölti (vagy a 16. évének betöltését követően házasságkötése miatt nagykorúvá vált). Ez lényeges különbség a védő és a törvényes képviselő jogállása között.

Kérdés, hogy szükséges-e a 18. évét betöltött terhelt – akire azonban a fiatalkorú elleni büntetőeljárás szabályai irányadók – lelki támogatása is a törvényes képviselő fogalmának kiterjesztése révén. Elemzésünk szerint nem szükséges. Míg a védő feladata a fiatalkorú terhelt jogi védelmének ellátása és a védekezés kihegyezése arra, hogy a bűncselekmény egy kisiklás, az életkori sajátosságok miatti kriminalizáció volt, addig a törvényes képviselő a lelki oldalt képviseli. A 18. évét betöltött személy azonban jogi értelemben felnőtt. Innentől kezdve a lelki támogatás nem szükséges. Ha a rendszertani értelmezést követjük, annak a bűnelkövetőnek sincs biztosítva a lelki támogatása, aki a 18. születésnapját követő napon követ el bűncselekményt és állítják őt ezért bíróság elé. Mi különbség van lelki támogatás szempontjából közte és a 18. évét megelőzően kriminális magatartást tanúsító személy között, akit szintén felnőtt korában vonnak büntetőjogi felelősségre? Szerintünk semmi. Az egyenlő bánásmód biztosításának igénye is amellet szól, hogy a 18. évét betöltött személy lelki támogatására külön személy biztosítása indokolatlan.

Már a védői szerep tisztázásánál kitértünk arra, hogy a törvényes képviselő „másodvédőként” funkcionál. Míg a védő a fiatalkorú terhelt jogi érdekeit szakemberként képviseli, addig a törvényes képviselő arra hivatott, hogy a fiatalkorú terhelt részére lelki támaszt, erkölcsi támogatást nyújtson, jelenlétével hozzájáruljon a büntetőeljárás káros hatásainak kiküszöböléséhez. Ezzel nem azt mondjuk, hogy a védő szorítkozzon a jogi védelem ellátására, mert tapasztalatából, tudásából következően pszichés támogatást is nyújtania kell a fiatalkorú

terheltnek.<sup>185</sup> Lelkileg is fel kell készítenie a fiatalkorút a kihallgatásra.<sup>186</sup> Ehhez elengedhetetlen a gyors kapcsolatfelvétel.<sup>187</sup> A védőhöz hasonlóan megismerheti az ügy iratait, jelen lehet az eljárási cselekményeken, észrevételezési, felvilágosítás-kérési, indítványtételi, jogorvoslati joga van. Védőt hatalmazhat meg a fiatalkorú védelmének ellátására. Míg azonban a védőnek jelenléti kötelezettsége van bizonyos eljárási cselekményeken, addig a törvényes képviselő szabad belátása szerint csak jogosult erre. A fiatalkorú idézéséről őt azonban tájékoztatni, őt magát értesíteni, a védővel közölt határozatokat pedig neki is kézbesíteni kell.

A fiatalkorú törvényes képviselője is szerepet kap a nevelő hatás kifejtése érdekében. Ezért, ha annak elérése általa veszélyben van, akkor a vádemelés előtt az ügyészség, a vádemelés után a bíróság zárja ki őt a büntetőeljárásból. Erre akkor kerül sor, ha megalapozottan feltehető, hogy a törvényes képviselő a bűncselekményt az általa képviselt terhelttel együtt követte el vagy, ha a fiatalkorú érdekei a törvényes képviselőivel ellentétesek.

Ha a fiatalkorúnak nincs törvényes képviselője vagy a személye nem állapítható meg; a törvényes képviselő személye kizárt; a törvényes képviselő a jogai gyakorlásában akadályoztatott, akkor a fiatalkorú garanciális jogainak, érdekeinek védelme érdekében a nyomozó hatóság, ügyészség, bíróság a törvényes képviselő szerepét betöltő ügygondnokot rendel ki egy ügyvéd személyében.

A törvényes képviselő szerepét már tisztáztuk. Hozzá tartozóként lelki támogatás nyújtásával hozzájárulni egyfelől a büntetőeljárás káros kihatásainak kiküszöböléséhez, másfelől a neveléshez. Kérdés azonban, hogy az őt helyettesítő ügygondnok alkalmas-e erre a szerepre a jelenlegi hatályos szabályozás alapján.

Az ügygondnok jogintézménye mellett szól, hogy ne szenvedjen csorbát a fiatalkorú garanciális érdeke akkor, ha akár rajta kívül álló okból a törvényes képviselő eljárása kizárt. Ez az egyenlő bánásmódot sértené és diszkriminációhoz vezetne. A törvényes képviselői jogállás lényege azonban a fiatalkorú és a törvényes képviselő között fennálló hozzátartozói, bizalmi, intim viszony, kötelék. Az ügygondnok esetén ez hiányzik. Mi értelme van annak, hogy a

---

<sup>185</sup> MALEK, Klaus – RÜPING, Uta: Zwangsmaßnahmen im Ermittlungsverfahren – Verteidigungsstrategien. C. F. Müller Juristischer Verlag, Heidelberg, 1991. 10.

<sup>186</sup> MALEK, Klaus: Verteidigung in der Hauptverhandlung. C. F. Müller Verlag, Heidelberg, 1999. 85.

<sup>187</sup> SCHLOTTHAUER, Reinhold – WEIDER, Hans-Joachim: Untersuchungshaft. C. F. Müller, Heidelberg, 2001. 34.

büntetőeljárásban a fiatalkorú lelki támogatását egy számára vadidegen jogi szakember, az ügyvéd lássa el? Az ügyvéd mint ügygondnok általában nem ismeri a fiatalkorút, életviszonyairól, múltjáról, környezetéről semmilyen információval nem rendelkezik, legfeljebb az egyéni értékelés eszközeiből informálódhat. A hatályos szabályozás szükségtelenül kettőzi meg a fiatalkorú jogi védelmét két ügyvéd kirendelésével, biztosításával, ezzel szemben nagyvonalúan átsiklik a lelki támogatás biztosításán. Ennek azonban vizsgálatunk szerint értelme nincs.

Javaslatunk szerint az ügygondnok intézménye a fiatalkorú garanciális érdekeinek biztosítása, a diszkrimináció elkerülése érdekében továbbra is célszerű. Személyét azonban nem újabb ügyvédben kell meghatározni. Ezt az ügygondnoki szerepet gyermekvédelmi szakemberek hatékonyabban tudnák ellátni náluk. Általában ők sem ismerik személyesen a fiatalkorút, azonban az ügyvédekkel szemben mégis általános tapasztalatokkal bírnak a fiatalkorúak személyiségét, igényeit, nevelését illetően. Ha a büntetőeljárásban részt vesznek és a fiatalkorú segítőjeként megismerik az egyéni értékelés eszközeit, valamint az ügy adatait, a fiatalkorú büntetőeljárásban tanúsított magatartását, akkor ez elősegítheti a holisztikus gondolkodásmód jegyében a későbbi gyermekvédelmi intézkedések hatékony megválasztását. Elsőkézből és nem pedig az iratokból szereznek ugyanis tudomást a nevelési szükségletekről. Nem önmagában a büntetőeljárás eredményes lefolytatását kell ugyanis szem előtt tartani, hanem a fiatalkorú nevelését, újabb bűnelkövetéstől visszatartását.

Az ügygondnok személyében bekövetkező változás a fiatalkorú és az állam pénztárcájára is jótékony hatással lesz. Míg az ügyvéd ügygondnokként történő eljárása díj- és költségigényt von maga után, addig, ha állami alkalmazott látja el ugyanazt a feladatot amúgy is fennálló feladata részeként, akkor külön díjazás hiányában nem keletkezik újabb költségigény. Ez jó a fiatalkorúnak a büntetőjogi felelősség megállapítása és a bűnügyi költség megfizetésére kötelezése esetén, valamint jó az államnak felmentés esetén, illetve akkor, ha a bűnügyi költséget a jogalkalmazó méltányosságból elengedi.

Kérdés, hogy melyik gyermekvédelmi szakemberre testáljuk a többletterhet. Szóba jöhet a gyámhatóság, a gyermekjóléti szolgálat, a családsegítő képviselője. Hogy közülük pontosan ki járjon el, ezt munkaterhük felmérése és összehasonlítása után lehet meghatározni. Ezért javasoljuk az ő leterheltségük előzetes felmérését követően a jogszabály-módosítást és az ügyvéd helyett gyermekvédelmi szakember ügygondnokként kirendelését.

## VII.5. A pártfogók

A III. Be.-hez hasonlóan a Be. is fontos szerepet szán a pártfogó felügyelőnek a fiatalok terhelte irányadó egyéni értékelés elkészítése során. Vita tárgyát nem képezi ez az előírás, hiszen fontos, hogy a bíróság ne csak egy mesterséges, tárgyalótermi közegben tanúsított magatartásból szűrje le a fiatalok személyiségére irányadó megállapításait, hanem ismerje meg azt is, hogy a mindennapi életben milyen környezete és személyiségjegyei vannak, hogyan viselkedik a diáktársaival, a tanáraival, a szüleivel. Ugyanakkor a pártfogó felügyelő is csak a meghallgatás és a családlátogatás<sup>188</sup> során, egy mesterkélt formában találkozhat a fiatalokkal. Ezt hivatott kiküszöbölni az a javaslatunk, hogy a pártfogó felügyelő által beszerzendő, a pedagógus által készített szakvélemény képezze a pártfogó felügyelői vélemény kötelező részét. Ez ugyanis a legközvetlenebb benyomás, hiszen – ha a diákok iskolalátogatási kötelezettségéből indulunk ki – a pedagógus nap mint nap találkozik vele, így stabil, hiteles, megbízható, objektív képet tud nyújtani, hogy mennyire sajátította el és tartja be a társadalmi együttélés szabályait. Ahogy említettük, ez a pedagógiai szakvélemény válthatná ki a korábbi pedagógus ülnök szerepét, és még a hatékonyságot is növelné, mert a korábbi pedagógus ülnöknek nem volt ismert a fiatalok, míg az osztályfőnök pontos képpel rendelkezik róla. A pedagógusok bevonása a holisztikus gondolkodásmód jegyében is értelmezhető. A fiatalok bünelkövetéstől való visszatartása és helyes irányba történő terelése, befolyásolása nemcsak az igazságszolgáltatás reszortja, hanem össztársadalmi feladat, amelyben közreműködnek elsősorban a szülők, aztán a rokonok, szomszédok, ismerősök, barátok, a gyermekvédelmi intézményrendszer tagjai, a szociális ellátórendszer, az iskolák.

Ezzel együtt a pártfogó felügyelőre továbbra is szükség van, ugyanis javaslatunk szerint a két egyéni értékelési eszközből megmaradó egy, a pártfogó felügyelői vélemény elkészítése az ő feladata maradna. Emellett a büntetőeljárás jogerős befejezését, a büntetőjogi felelősség megállapítását követően szerepe a pártfogó felügyelet végrehajtásában mutatkozik.

---

<sup>188</sup> A családlátogatás azért is fontos, mert ez a társadalom alapja, általában védő és oltalmazó funkciót tölt be, néha azonban veszélyforrás. Lásd: GIBICSÁR Gyula: A család megvédi a kiskorúakat? – Egy ügyészi vizsgálat tapasztalatai. Belügyi Szemle, 1995/3. 7.



## VII.6. Jelzések

Mind a pedagógusok bevonását – az általuk írásban készített jellemzés, pedagógiai szakvélemény útján – mind pedig a jogerős határozat iskolának történő elküldését újra bevezetésre alkalmasnak tartjuk. A társadalmi felelősség, a holisztikus gondolkodásmód jegyében segíti a nevelő hatás kifejtését, ha az oktatási intézmény tudomást szerez a büntetőeljárás megindításáról, befejezéséről. Egyrészt védeni tudja ezzel mind a kriminális magatartás elkövetőjét, mind pedig – ha az iskola tanulója – a sértettjét vagy a nem érintett többi diákot, pedagógust. Másrészt pedig, ha a megfelelő információkkal rendelkezik, akkor hatékonyabb pedagógiai eszközöket tud választani a fiatalok értelmi-erkölcsi-érzelmi fejlesztéséhez.<sup>189</sup>

Megítélésünk szerint a javaslat révén az oktatási intézmény megismerné ugyan a fiatalok szenzitív adatait, de ez a büntetőeljárás céljainak elérése érdekében szükséges és arányos. Ugyan a Pekingi Szabályok 8. szabály 1-2. bekezdése kimondja, hogy a fiatalok anonimitáshoz való jogát minden szinten tiszteletben kell tartani a nemkívánatos nyilvánosság, megbélyegzés elkerülése érdekében, és ezzel együtt semmilyen információ nem hozható nyilvánosságra, amely a személyének identifikációjához vezetne. Utóbbi A gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatás IV/A/6-10. pontjaiban is szerepel. A másik oldalon viszont itt nem bűnözőként elkönyvelésről, pellengérré állításról van szó, hanem arról, hogy a fiatalok nevelésében közreműködő oktatási intézmény rendelkezzen azokkal az információkkal, amelyek a személyre szabott oktatási-nevelési módszerek megválasztásához szükségesek. Már említettük a holisztikus, eljárásokon, hatóságokon átívelő gondolkodásmód meghonosításának szükségességét. A büntető anyagi és eljárásjog önmagában nem képes a fiatalok devianciáját megszüntetni. A társadalomba való be-, illetve visszaillesztés során szerepet játszik a gyermekvédelem<sup>190</sup> és az oktatási rendszer is. Ez csak a megfelelő információáramlás, együttműködés esetén lehet eredményes. Javaslatunk alátámasztásaként hivatkozunk az angolok jogtudományára, amely szerint az erős iskolai kötelék csökkenti a

---

<sup>189</sup> Kulcsár Gabriella az iskolai ámokfutások vizsgálatánál jut arra a következtetésekre, hogy a megelőzés érdekében szükséges az oktatási intézmények bevonása. Az osztályfőnöki órák keretében tartandó tréningek és csapatépítések közösségösszetartó hatást eredményezhetnek.

KULCSÁR Gabriella: Iskolai ámokfutások. Virágmandula Kft., Pécs, 2016. 185.

<sup>190</sup> LIGETI Katalin: i.m. 15.

bűnelkövetővé válás esélyét, ezért fontosnak tartják a reszocializáció érdekében az iskola bevonását.<sup>191</sup>

Javaslatunk a jogalkotónak annak újra bevezetése, hogy a büntetőjogi felelősséget megállapító jogerős határozatot a jogalkalmazó küldje el a fiatalok oktatását ellátó intézménynek. A javaslat gyökere a fiatalok elleni büntetőeljárás magyarországi történetében található. Az 1951-es tvr. a tárgyalás kitűzéséről értesíteni rendelte az iskolai hatóságot és el kellett küldeni nekik a jogerős határozat egy példányát. Ezt a szabályozást az I. Be. is átvette, a II. Be. törölte el.

Javaslatunk egyáltalán nem a pedagógusok meglévő kötelezettségeinek kibővítését, további felelősségtelepítést céloz. Éppen ellenkezőleg, a pedagógusok és a többi diák jogainak és érdekeinek védelmét tartjuk szem előtt a fiatalok helyes irányba nevelése mellett. Nincsenek illúzióink és Hans-Peter Waldrich következtetésével<sup>192</sup> ellentétben úgy látjuk, szülői támogatás hiányában az iskola csekély eséllyel képes a személyiséget tartósan helyes irányba fejleszteni.

Jogalkotási javaslatunk értelmében a Be. 693. § az (1a) bekezdéssel egészül ki:

„A fiatalok oktatási intézményének pedagógusa az előkészítő ülésen és a tárgyaláson jelen lehet.”

A jogszabály-módosítási javaslatunk szerint a a Be. 693. § (6) bekezdés helyére az alábbi rendelkezés lép:

„A személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedésről szóló és az ügydöntő határozatot a fiatalok gondozását ellátó nagykorú személlyel és a fiatalok oktatási intézményével is közölni kell.”

---

<sup>191</sup> SPROTT, Jane B. – JENKINS, Jennifer M. – DOOB, Anthony N.: The Importance of School: Protecting At-Risk Youth From Early Offending. Youth violence and juvenile justice. Volume 3, Number 1, January 2005. 69.

WATKINS, Adam M.: Effects of Community, School, and Student Factors on School-Based Weapon Carrying. Youth violence and juvenile justice. Volume 6, Number 4, October 2008. 399-403.

BRANK, Eve M. – WOOLARD, Jennifer L. – BROWN, Veda E. – FONDACARO, Mark – LUESCHER, Jennifer L. – CHINN, Ramona G. – MILLER, Scott A.: Will They Tell? Weapons Reporting by Middle-School Youth. Youth violence and juvenile justice. Volume 5, Number 2, April 2007. 141.

STINCHCOMB, Jeanne B. – BAZEMERE, Gordon – RIESTENBERG, Nancy: Beyond Zero Tolerance: Restoring Justice in Secondary Schools. Youth violence and juvenile justice. Volume 4, Number 2, April 2006. 141.

<sup>192</sup> WALDRICH, Hans-Peter: In blinder Wut. Amoklauf und Schule. PapyRossa Verlag, Köln, 2010. 8-10.

## VII.7. Nyilvánosság

Az európai jogi tendenciák afelé mutatnak, hogy a gyermekeket érintő ítéleteket a nyilvánosság kizárása mellett kell kihirdetni. Ettől eltérni csak kivételes esetben, a gyermek mindenek felett álló érdeke figyelembevételével lehet.

A jogirodalomban felmerül a nyilvánosság teljes kizárásának nézete. A tárgyalásról a javaslat szerint a nyilvánosságot ki kell zárni, az ügydöntő határozat nyilvános kihirdetése során pedig a fiatalkorúról és hozzátartozóiról kép- és hangfelvétel nem készíthető, semmilyen olyan adat nyilvánosságra nem hozható, amellyel személyük beazonosítható lenne.<sup>193</sup>

A magunk részéről a mondat első felével vitatkozunk. Célszerűtlen kategorikusan kizárni a fiatalkorú elleni büntetőeljárásban a nyilvánosságot. Ez csak az adott ügytől függ. Elképzelhető ugyanis, hogy a fiatalkorú ragaszkodik hozzátartozója, barátja jelenlétéhez. Előbbi esetében nem nyilvánosságról, hanem nagykorú hozzátartozó esetén segítőről van szó, így a nyilvánosság kizárása sem jelentené azt, hogy távoznia kell a tárgyalóteremből. Utóbbi esetében azonban ezt eredményezné a nyilvánosság kogens kizárása. Javaslatunk szerint a jelenlegi rendszer, amely lehetőséget biztosít, de nem kötelezettséget ír elő a nyilvánosság kizárására, megfelelő, mert mérlegelheti a jogalkalmazó, hogy melyik a helyes megoldás, ennek során javasoljuk mindig a védelem – a védő, a terhelt és a törvényes képviselő vagy ügygondnok – nyilatkozatát.

A dilemmát az jelentheti, hogy mi van akkor, ha a fiatalkorú szeretné, ha számára fontos nem hozzátartozó jelen lenne a tárgyaláson, viszont azt nem, hogy a média tudósítson az ügyről. Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága A gyermekek jogai a fiatalkorúakat illető igazságszolgáltatásban című kommentárjában megállapítja, hogy a sajtó gyakran negatívan, a fiatalkori bűnözés kriminológiai hátterét figyelmen kívül hagyva, súlyosabb büntetések után kiáltva tudósít a bűncselekményeket elkövető gyermek- és fiatalkorúakról.<sup>194</sup> Egyfelől a nyilvánosság és a közvélemény tájékoztatása fontos igazságszolgáltatási érdek a jogalkalmazó feletti társadalmi kontroll biztosítása érdekében. A tudósítások révén hatványozottan

---

<sup>193</sup> VASKUTI András: i.m. 2016. 207.

<sup>194</sup> Gyermekjogi Bizottság, 10. számú átfogó kommentár, 2007, CRC/C/GC/10, 23. bekezdés

érvényesülhet a generális prevenció, a társadalom irányába visszatartó hatás.<sup>195</sup> Másfelől azonban a fiatalok elleni büntetőeljárás céljával összeegyeztethetetlen a stigmatizáció, a megbélyegzés, amely a nevelés szempontjából kontraproduktív. Náluk nem az általános megelőzés, hanem a speciális prevenció, a nevelés az elsődleges.

Éppen ezért a jelenlegi szabályozás pontosítása szükséges. Továbbra is a jogalkalmazó mérlegelési körében maradna, hogy kizárja-e teljes körűen a nyilvánosságot, ugyanakkor javaslatunk szerint lehetőséget kell biztosítani a nyilvánosság részleges kizárására, hogy csak az maradjon benn indokolt esetben a tárgyalóteremben, akinek a jelenléte a fiatalok nevelése szempontjából nem hátrányos. Hogy kik ezek a személyek, azt a bíró a vád és a védelem nyilatkozatát követően dönti el pervezető végzéssel.

Javaslatunk egybevág az Emberi Jogok Európai Bírósága V. kontra Egyesült Királyság-ügyben kimondott szentenciájával, amely szerint a nyilvánosság figyelemfelkeltő ügyekben az eljárási cselekményeket oly módon kell végrehajtani, hogy az a legkisebb mértékben jelentse a 18 éven aluli megfélemlítést, gátlását.<sup>196</sup>

Javaslatunkkal, amely szerint a védelem választhassa meg, hogy hallgatóságként kik vegyenek részt az idézettek és értesítettek kivételével az előkészítő ülésen, tárgyaláson, a kérdőívet kitöltő bírók nem értettek egyet. 85 %-uk továbbra is arra az álláspontra helyezkedett, hogy a nyilvánosság kizárásának kérdése a bíró mérlegelésétől függjön. A válaszadók 15 %-a támogatta a jogtudományban előforduló javaslatot, amely szerint a fiatalok elleni büntetőeljárás kötelező jelleggel zárt legyen.

A fiatalok lelki megterhelését csökkenti, ha számára fontos és biztos, támogató személyek jelenléte biztosított a tárgyalóteremben. A javaslat közvetlenül a fiatalok jogait, érdekeit, közvetetten azonban a társadalomét is védi. Ha ugyanis elkerülhetővé válik a megbélyegzés, akkor ezzel elősegíthető a társadalomba való be-, illetve visszaillesztés, ezáltal megelőzhető az újabb bűnelkövetés.

---

<sup>195</sup> GELLÉR Balázs - BÁRÁNYOS Bernadett – GONDI Anilla: A sajtó szerepe a büntetőeljárásban. In: (szerk.: CSEHI Zoltán – KOLTAY András - NAVRATYIL Zoltán) A személyiség és a média a polgári és a büntetőjogban – Az új Polgári Törvénykönyvre és az új Büntető Törvénykönyvre tekintettel, Complex Kiadó, Budapest, 2014., 423.

<sup>196</sup> V. kontra Egyesült Királyság, 24888/94., 87. pont

Vaskuti András szerint kiemelten fontos ezen terület pontos és a fiatalok érdekeit megfelelően szolgáló szabályozásának kialakítása, követése, ugyanis a múltban számos olyan eset – taxisgyilkos lányok, S. Kitty, Mortimer, K. Raymond – került napvilágra, ahol az elkövetők magánélethez való joga sérült, pillanatok alatt kiderült ugyanis nevük. A fiatalok esetén azonban a magánélethez való jog elsőbbséget élvez a tömegtájékoztatás kielégítését szolgáló társadalmi igénnyel szemben.<sup>197</sup>

A jogszabály-módosítási javaslatunk szerint a Be. 691. § (1) bekezdés helyére az alábbi rendelkezés lép:

„Az előkészítő ülésről és a tárgyalásról a nyilvánosságot a 436. § (4) bekezdésében meghatározott eseteken kívül is részben vagy egészben ki lehet zárni, ha ez a fiatalok érdekében szükséges.”

#### **VII.8. Az értelemről és erkölcőről**

A jogtudományban Ligeti Katalin felveti, hogy a nemzetközi ajánlásokkal összhangban Európában szinte minden ország vizsgálja a fiatalok értelmi és erkölcsi érettségét, és ettől teszi függővé a büntetőjogi felelősségre vonást. A fiatalok büntetőjogi felelőssége feltételelessé válik. Vizsgálják, hogy a fiatalok képes-e különbséget tenni jogos és jogtalan között, tudja-e, hogy az előírás megsértése milyen jogkövetkezményt von maga után, azonosul-e a kötelező normákkal, van-e belső tartása, hogy a normáknak megfelelő magatartást tanúsítson.<sup>198</sup>

A Be. 683. § (3) bekezdés ennek a jogtudományi javaslatnak tett eleget, amikor inkorporálta, hogy a nyomozó hatóság, az ügyészség vagy a bíróság a fiatalok érettségének vagy értelmi fejlettségének vizsgálatát elrendelheti.

Az értelmi-erkölcsi képesség vizsgálata újabb – pszichológus – szakértői bizonyítás bevezetését eredményezné.

Adott esetben, a pártfogó felügyelői vélemény és a gyanúsított kihallgatás tükrében indokolt lehet ezen bizonyítási eszköz beszerzése. Nem támogatjuk azonban általános jelleggel, minden

---

<sup>197</sup> VASKUTI András: i.m. 2016. 272-275.

<sup>198</sup> LIGETI Katalin: i.m. 17.

esetben. Elemzésünk szerint igazán lényeges a belátási képességre vonatkozó igazságügyi elmeorvosi szakvélemény.

A büntetőjogban régóta irányadó szabály a belátási-beszámítási képesség vizsgálata. Ez szükséges, de egyben elégséges elemzés is arra nézve, hogy lehetséges-e a bűnelkövető büntetőjogi felelősségre vonása. Ennek kiszélesítése a fiatalkorúak tekintetében kihúzná a talajt a felelősségre vonás és egyben a nevelés alól. Ha ugyanis már a büntetőjogi felelősségre vonás mint a nevelés utolsó lehetősége is szertefoszlan, akkor a deviáns fiatalok elől az utolsó korlát is eltűnne. Szakvélemény nélkül is könnyen belátható, hogy a fiatalkorú nem volt pontosan tisztában a jogos és jogtalan közötti különbséggel, vagy az előírás megsértésének jogkövetkezményével, vagy nem rendelkezett azzal a belső tartással, ami a normák betartását eredményezte volna. Ellenkező esetben nem tanúsított volna ilyen magatartást. Ez azonban a saját felelőssége. Ha elfogadnánk a javaslatot, akkor gyakorlatilag egy esetben sem lehetne elítélni fiatalkorút. Márpedig az elítélés fontos. Nem a büntetés, hanem a nevelés szempontjából. Innen kell megközelíteni a kérdést. Büntetőjogi felelősségre vonás nélkül a belátási-beszámítási képességgel rendelkező, de erkölcsileg-értelmileg éretlen fiatalkorúak elszabadult hajóágyúként maradnának a társadalomban. Gyakorlatilag lemondana róluk és arról a társadalom, hogy neveléssel cél elérhető. Ez megítélésünk szerint nem megoldás. A gyermekközpontú igazságszolgáltatás nem jelentheti azt, hogy mindenáron el kell kerülni a fiatalkorú büntetőjogi felelősségének megállapítását, hanem azt, hogy a nevelése számára legcélszerűbb megoldást kell választani. Márpedig van olyan eset és van olyan személy, akinél ez kizárólag a büntető anyagi és eljárási jog eszközeivel biztosítható (vagy azzal sem).

Az értelmi-erkölcsi képességeket természetesen figyelembe kell vennie a jogalkalmazónak, de a belátási-beszámítási képesség fennállása esetén nem a büntetőjogi felelősségre vonás feltételeként, hanem a jogkövetkezmény megválasztása során. Szakértő bevonása helyett pedig célszerűbb az egyéni értékelési eszközre, a pedagógiai szakvéleményre, a tanúvallomásokra hagyatkozni.

## **VII.9. Fejezeti összesség**

Az Fb. (fiatalkorúak bíróságáról szóló 1913. évi 7. törvénycikk) felismerése, hogy a fiatalkorúak még terhelti pozícióban is speciális igényekkel bírnak, amelyre figyelemmel kell lenni, olyan kiindulópontot jelentett a fiatalkorú elleni büntetőeljárás szabályozására nézve,

amely a mai napig érintetlen cölöp. Ugyanígy standard a személyiség megismerésének az igénye, amely a kezdetektől fogva cél volt.

A fejlődési ívet összegezve elmondható, hogy egy kivételtől (1951-es tvr.) eltekintve a magyar szabályozás nem vonja össze az anyagi és az eljárási jogi normákat, továbbá nem alkot külön eljárási jogszabályt a fiatalkorú elleni büntetőeljárásra, hanem az általános rendelkezések közé illeszti külön eljárásként.

Ahogy már említettük, 2011. szeptember 1-től valamennyi járásbíróóság eljárhat a fiatalkorú ügyében. Nem osztjuk a hatályos szabályozás kritikáját, amely szerint ezzel tapasztalatvesztés alakult volna ki. Akkor lenne értelme fenntartani a – terheltek, tanúk, sértettek számára a távolságok miatt költségesebb, és a székhelyi bíróságoknak terheesebb – centralizálást, ha a kijelölt fiatalkorúak bírói ténylegesen olyan többletcompetenciával, - tudással rendelkeznének, amely kifizetődővé teszi azt. Ez azonban nincs így. Nincs olyan végzettségi előírás, kötelező és rendszeres képzési szisztéma, amely biztosítaná az életkori sajátosságoknak megfelelő szakosodást. Ennek hiányában pedig a fiatalkorúak bírósága, a központosítás is formalitássá szelídülne. Márpedig a tartalom a lényeg, nem a forma. Két véglet közül érdemes választani: Vagy követjük az Fb-t, és foglalkoztatunk kizárólag fiatalkorúak büntetőügyeit intéző bírókat, vagy marad a mostani rendszer, hogy minden bíróság a fiatalkorúak bírósága (vagy egyik sem, a nézőpont kérdése). Előbbi esetben azonban elő kell írni az ítélmesterek számára olyan érdemi, komoly számonkéréssel záruló képzéseket, amelyek révén szert tesznek pedagógiai, kommunikációs készségekre, amelyeket hasznosítani tudnak. Ugyanez egyébként a meglátásunk az ügyészek és az ügyvédek specializálódására is. Önmagában az a tény, hogy valaki vállal kirendelést a fiatalkorú ügyében, még nem jelenti azt, hogy többlethatékonyságot vinne bele a védekezésbe.

Hasonló a meglátásunk az ülnöki rendszerrel kapcsolatban is. Az elsőfokú társasbíráskodással mint főszabállyal több, mint fél évszázadot követően szakított a jogalkotó. Minden elv és jogszabály annyit ér, amennyire hatályosul, amennyit megtartanak belőle. Hiába szerepeltek az utóbbi években szakképzett pedagógus ülnökök a bírói pulpituson, önhibájukon kívül biodíszletek voltak. Félreértés ne essék, nagyon fontosnak tartjuk a pedagógusok eljárásba történő bevonását, de a hatékonyság, a gazdaságosság, célszerűség szempontjából inkább javasolt a pedagógiai szakvélemény nyomatékosabb figyelembe vétele és megkövetelése, amelyre jogalkotási javaslatot is tettünk.

Minél közelebb voltunk időben a speciális szabályozás igényének a felismeréséhez, annál inkább megfigyelhető az egyedi vonások sokasága. Idetartozik a széleskörű bírói hatáskör a nyomozásra és a fiatalok nevelésére nézve, a bűnösség kimondása nélküli büntető szankcionálás, a fiatalkorúak bírónak kizárólagos feladata, a pedagógusok bevonása. Ezek az idő előrehaladtával mára szinte teljesen eltűntek. Vannak persze jogintézmények, amelyek megmaradtak – például az egyéni értékelés eszközei, a kötelező védelem – de általánosságban elmondható, hogy formalizálódott a büntetőeljárás, holott a hangsúlyt a tartalomra, a megvalósításra kellene fektetni.

Egyedül a jogorvoslati lehetőségek szélesebbé tárása az olyan egyértelműen pozitív fejlemény és tendencia, amely napjainkhoz köthető. Ha az értekezés elején azzal indítottunk, hogy indokolt önmérsékletet tanúsítani, és a korábbi idők kritikájával csínjában bánni, akkor ezt megfordítva a mai viszonyokkal szemben lehet jobbító szándékú javaslatokat megfogalmazni. Ezek a javaslatok csak részben köthetők jogszabály-módosításhoz. Ezeket is megfogalmaztuk. Hangsúlyosabb azonban a szellemiséget megértve a létező és a specializáció irányába ható jogintézményeket nyomatékosabban figyelembe venni. Egy alapos, szakember által készített pártfogó felügyelői vélemény, megtámogatva az egységes mérce szerint kialakított pedagógiai szakvéleménnyel olyan alap lehet, amelyre a bírónak építenie kell a hatékony jogkövetkezmények megválasztása során.

A fiatalkorú elleni büntetőeljárás speciális szabályai is csak annyiban szolgálják az eljárás különös célját, ha azokat a szabályozás szellemiségének megfelelően alkalmazzák a gyakorlatban. Gyurkó Szilvia a paradigmaváltás zálogát nem új jogszabályok megalkotásában, hanem az emberek szemléletében látja.<sup>199</sup> Az már nem az eljárási jogszabályok körébe tartozó kérdés, hogy a kijelölt bírók, ügyészek, a nyomozást folytató rendőrök rendelkeznek-e azokkal a képességekkel, személyiségjegyekkel, kompetenciákkal, amelyeket a hatékonyság megkíván.

---

<sup>199</sup> GYURKÓ Szilvia: i.m. Belügyi Szemle, 2013/9. 29.



## VIII. FEJEZET

### A FIATALKORÚ ÉS A KÜLÖN ELJÁRÁSOK

*„Az egyszerűt bonyolulttá tenni mindennapos dolog;  
a bonyolultat egyszerűvé varázsolni... ez a kreativitás!”*

*(Charles Mingus)*

A fiatalkorú elleni büntetőeljárás a külön eljárások közé tartozik, azaz a büntetőeljárás általános szabályokat a fiatalkorúra vonatkozó külön eljárásban rögzített eltérésekkel kell alkalmazni. Jelen fejezet azt a kérdést vizsgálja, hogy hogyan viszonyul a fiatalkorúra vonatkozó szabályozás a többi külön eljáráshoz. Miként hasznosíthatók a további külön eljárások a fiatalkorú megalapozott, kíméletes, szakmai, gyors felelősségre vonásához és a nevelő, fejlesztő hatás kifejtéséhez?

A külön eljárások közül csak a legtipikusabbakat – katonai büntetőeljárás, bíróság elé állítás, egyezségi eljárás, büntetővégzés, távollétes eljárás, biztosíték letétbe helyezésével folyó eljárás, (pót)magánvádas eljárás – vetettük össze a fiatalkorú ellenivel, így elemzésünkben érdemi relevancia hiányában kihagytuk a mentességet élvező személyek elleni eljárást; a vagyon vagy dolog elvonása, adat hozzáférhetetlenné tétele érdekében lefolytatandó eljárást, valamint a határozattal kapcsolatos büncselekmény esetén irányadó eljárást.

#### VIII.1. A fiatalkorú és a büntetővégzés

Elengedhetetlenül szükséges-e a fiatalkorú elleni büntetőeljárás céljának eléréséhez a bíróságon való megjelenés, eljárási cselekmény?

A kérdés megválaszolásához célszerű kiindulópontként feleleveníteni a fiatalkorú elleni büntetőeljárás célját, a fiatalkorú nevelését, testi-értelmi-erkölcsi-érzelmi fejlődését, a társadalomba beilleszkedését, a speciális prevenciót.

A jogalkotó ugyanolyan feltételek mellett lehetővé teszi mind a felnőtt-, mind a fiatalkorúak

esetében a büntetővégzés tárgyalás mellőzésével történő meghozatalát. Ezen a síkon nincs különbség az életkor szempontjából.<sup>200</sup> A jogalkotó a törvény indokolása szerint a terhelti együttműködés rendszerét a fiatalok terhelte elleni büntetőeljárásban is alkalmazza.

A fiatalok esetén a Be. 740. § (1) bekezdésének c) pontjában szereplő előírást – a büntetés célja tárgyalás nélkül is elérhető – fokozottan kell vizsgálni. Természetesen nem kizárt, hogy a bíróság a fiatalokkal szemben akár az ügyészség indítványára, akár hivatalból tárgyalás mellőzésével büntetővégzésben határoz, de minden esetben vizsgálni kell, hogy a fiatalokra vonatkozó speciális büntetési célok tárgyalás tartása nélkül is elérhetőek-e.

Abban a kérdésben, hogy a fiatalok nevelésének, testi-értelmi-erkölcsi-érzelmi fejlődésének biztosítása érdekében szükséges-e a bíróságon történő megjelenése, kihallgatása, támpontul szolgálhat a nyomozás során beszerzett osztályfőnöki jellemzés, pedagógiai szakvélemény. Ha ebből az látszik, hogy a fiatalok életében a bűncselekmény elkövetése egy kisiklás volt<sup>201</sup>, akkor nincs akadálya a tárgyalás mellőzésével történő eljárásnak, azonban ha az osztályfőnöki jellemzésből és az egyéni értékelés eszközéül szolgáló pártfogó felügyelői véleményből az derül ki, hogy rendszeresen neveletlen, antiszociális magatartást tanúsít az iskolában, a tanáraival szemben tiszteletlen, az iskolai házirendet nem tartja be, a szűkebb miliője nem alkalmas a helyes irányba történő személyiségfejlesztéséhez, akkor szükségesnek mutatkozik a tárgyaláson történő kihallgatása. Mivel ebben az esetben úgy tűnik, hogy a szülői nevelés sikertelen, az iskolai pedig – eszközök hiányában – hatástalan, így ultima ratioként a bíróság feladata, hogy a személyes találkozáskor, kihallgatáskor nyomatékosan felszólítsa a fiatalokot a társadalmi együttélés szabályainak betartására, hangsúlyozva egyéni felelősségét.

A jogalkalmazói gyakorlat abba az irányba mutat, hogy a vádhatóság – amely fiatalok

---

<sup>200</sup> Mindezt alátámasztja a veszélyhelyzet ideje alatt érvényesülő egyes eljárásjogi intézkedésekről szóló 74/2020. (III.31.) kormányrendelet 87. § is. Bár itt a kormány kizárólag veszélyhelyzetre vonatkozó rendelkezéséről van szó, nem pedig az országgyűlés általánosan irányadó jogalkotási normájáról, a szándékról sok mindent elárul, hogy a bíróság a 87. § szerint a fiatalok beismerésétől függetlenül, bármely bűncselekmény esetén hozhat büntetővégzést, ha annak többi feltétele fennáll.

<sup>201</sup> A 18 év alattiak többsége a bűncselekményeket serdülőkorban követi el. Ez összefügg a felnőtté válás folyamatával, neuropszichológiai és hormonális változásokkal, a társadalmi szerepcserével együtt járó feszültséggel és konfliktussal. Náluk epizód jellegű a kriminalizáció. Náluk a büntetőjogi beavatkozás inkább akadályozza a szocializációjukat.

CSEMÁNE VÁRADI Erika: A gyermek- és fiatalok kriminalitása. In: Kriminológia (szerk.: BORBÍRÓ Andrea – GÖNCZÖL Katalin – KERESZSI Klára – LÉVAY Miklós). Wolters Kluwer, Budapest, 2016. 627., 637.

MOFFITT, Terrie E.: Adolescence-Limited and Life-Course-Persistent Antisocial Behavior: A Developmental Taxonomy. Psychological Review, 100 (4), 1993. 674-701.

terheltek esetén a (pót)magánvádas büntetőeljárás kizártságára figyelemmel csak az ügyészség lehet – hatására a nyomozó hatóság előszeretettel rendel ki a nyomozás során igazságügyi elmeorvos és pszichológus szakértőt a fiatalok értelmi képességeinek és személyiségének feltárása érdekében. Hiába mondja ki a szakértő, hogy a feltételezett elkövető vonatkozásában a beszámítási képesség teljes mértékben fennáll, sem azt kizáró, sem korlátozó ok nem merült fel sem a cselekmény elkövetésekor, sem a felelősségre vonáskor, ha emellett például antiszociális magatartást, személyiségzavart állapít meg, akkor a vádhatóság nem indítványozza büntetővégzés meghozatalát. Ha pedig a bíróság hivatalból hoz ilyen határozatot, azzal szemben – a fiatalok elleni büntetőeljárás céljára hivatkozva – tárgyalás tartását kéri. A gondolatmenetet folytatva, nem támogatják beismerés esetén az előkészítő ülés során az ítélethezatalat, hanem ragaszkodnak tárgyalás és bizonyítási eljárás lefolytatásához a szakvélemény ismertetése érdekében.

Egyfelől valóban akkor éri el a célt a procedúra, ha a fiatalok megérti annak jelentőségét és a magára nézve következtetéseket von le belőle. A bíróság felelőssége, hogy az üzenet valóban elérjen a címzetthez. Másfelől viszont a bíróság sem lesz képes a tárgyaláson szakmaibb megállapítást tenni a terhelt elme- és pszichés állapotára nézve, mint a speciális ismeretekkel rendelkező szakértő. Ő pedig már személyes vizsgálat alapján egyértelmű véleményt nyilvánított. Mennyit tud ehhez hozzátenni a jogi szakember bíró? Meglátásunk szerint egészségügyi kérdésben semmit. A beismerő vallomás és tárgyaláshoz való jogról lemondás általános – mind fiatal-, mind felnőttkorúakra vonatkozó – feltétele egyrészt, hogy a vádlott a nyilatkozatának természetét és jóváhagyásának következményeit megértette; másrészt a beszámítási képessége és beismerésének önkéntessége iránt ésszerű kétely nem mutatkozik; harmadrészt a beismerés egyértelmű és a bűnösséget a bizonyítékok alátámasztják. A második feltétel adott, hiszen a szakvélemény kimondta a beszámítási képesség meglétét. Ebből következően nincs akadálya annak, hogy a bíróság személyes mérlegelése alapján eldöntse, hogy a fiatalok megértette-e a beismerés következményeit, hogy miről van szó. A harmadik feltétel pedig általános, mind a fiatal-, mind a felnőttkorúaknál ugyanúgy vizsgálandó. Éppen ezért a magunk részéről nem látjuk akadályát a beismerő vallomás és tárgyaláshoz való jogról lemondás előkészítő ülésen elfogadásának. Ez szolgálja a fiatalok elleni büntetőeljárás speciális elvárásait, a gyorsaságot, a hatékonyságot, a célszerűséget.

Az előkészítő ülésen történő beismerés elfogadás és a tárgyalásmellőzései büntetővégzés közötti kapcsolódási pontot a közös cél jelenti. Elérhető-e a szankció és a büntetőeljárás célja

tárgyalás nélkül? Ez a büntetővégzés egyik alapvető feltétele is. Ez a jogalkalmazó mérlegelésétől függ. A mérlegelés szempontja megítélésünk szerint egyrészt a beszámítási képesség meglétének vizsgálata, másrészt a fiatalkorú pedagógiai jellemzéséből, pártfogó felügyelői véleményéből következő személyiségének megismerése. Ahhoz, hogy dönteni lehessen arról, hogy eljárási cselekményen vagy büntetővégzéssel fejezi be a bíróság az ügyet, kell a részletes, alapos, tényeken alapuló, pedagógiai jellemzést tartalmazó pártfogó felügyelői vélemény. Ezen a ponton kapcsolódunk az egyéni értékelési fejezet megállapításaihoz.

A büntetővégzés mellett szól, hogy ez egy egyszerűsített eljárás. Hogy a fiatalkorúak vonatkozásában ez előnyös és helye van, alátámasztja a másik fejezetben ismertetett német fiatalkorúakról szóló törvény, a Jugendgerichtsgesetz (a továbbiakban: JGG) is. Ha már a német jogszabályt említettük, akkor érdemes felidézni az ENSZ Gyermekjogi Egyezményét, amelynek 40. cikk 3. b) pontja megfogalmazza, hogy minden lehetséges és kívánatos esetben intézkedéseket kell tenni a gyermek ügyének bírói eljárás mellőzésével való kezelésére, ha az emberi jogokat és biztosítékokat így is be lehet tartani. Ez ugyan leginkább az elterelés fontosságát hangsúlyozza, azonban szerintünk tág értelemben is felfogható. Azaz, ha az emberi jogok és biztosítékok adottak, az egyéb feltételek is teljesülnek, akkor elsősorban tárgyalás mellőzésével célszerű dönteni a fiatalkorú büntetőjogi felelősségéről. Fontos hangsúlyozni, hogy a büntetővégzés mindig csak lehetőség marad a bíró kezében, hiszen akár a vád, akár a védelem kérheti tárgyalást tartását, és ebben az esetben az általános szabályok szerint kerül sor előkészítő ülésre, annak eredményétől függően pedig tárgyalásra, ahol bizonyítási eljárás lefolytatása is megtörténik.

Ha pedig bizonyítási eljárás lefolytatása nem szükséges, akkor ugyanezen gondolatmenetet követve lehetőség kínálkozik büntetővégzés meghozatalára. Ez csak akkor célszerű, ha a fentiekben említett pedagógiai jellemzés és pártfogó felügyelői vélemény azt támasztja alá, hogy eljárási cselekmény nélkül is kifejtheti a határozat a kívánt hatást. Ezen a ponton is megemlítjük a pedagógiai jellemzés kötelező beszerzésének és pártfogó felügyelői véleményhez csatolásának fontosságát.

Fiatalkorúak esetén büntetővégzést titkár nem, csak bíró hozhat. Vonatkozik ez mind az indítványra, mind pedig a hivatalból történő döntésre (BH.2016.113.).

Javasoljuk ezért a jogalkalmazónak az ügyészszégi tárgyalás tartása iránti kérelem

gyakorlatának felülvizsgálatát és a beszámítási képességet sem kizáró, sem korlátozó személyiségjegyek esetén eljárásjogi szempontból a büntetővégzés elfogadását, ha annak többi feltétele fennáll. Elemzésünk szerint ugyanis nincs akadálya annak, hogy a jogalkalmazó az egyszerű megítélésű, tömegesen előforduló, legfeljebb kis és közepes tárgyi súlyú bűncselekmények esetén a gyors, hatékony befejezés érdekében írásbeli eljárást folytasson le. Ha pedig azzal a jogorvoslatra jogosultak nem értenek egyet, tárgyalás tartását kérhetik.

A büntetővégzés hozadéka a fiatalkorú elleni büntetőeljárásban a gyorsítás, a kímélet és a költséghatékonyság.

Alapvetően – rendkívüli (veszély)helyzet hiányában – a büntetővégzés meghozatalára egy hónap áll a bíróság rendelkezésére. A gyakorlat azt mutatja, hogy eljárási cselekmény foganatosítása esetén egy hónap alatt legfeljebb az előkészítő ülés megtartására kerül sor. Tárgyalásmellőzőes döntéshozatalnál lerövidül a büntetőeljárás befejezése. Márpedig ez növeli a szankció pedagógiai hatását. A bűncselekmény elkövetésétől a felelősségrevonásig eltelt idő és a jogkövetkezmény hatékonysága fordított arányban áll.<sup>202</sup> Emellett a büntetőeljárás elhúzódása annál nagyobb terhet ró a terheltre, minél tovább tart. Megszégyenülhet a környezetében, pszichésen hat rá, traumatizálhatja.<sup>203</sup>

A kímélet pedig abban nyilvánul meg, hogy a terheltek nem kell megszállásukra, kínos helyzetbe kerülnie az eljárási cselekményen. Vári Vince emeli ki, hogy a gyermekközpontúsággal ellentétesen ható káros körülmények egyike a büntetőeljárású abúzus, a feleslegesen ismétlődő kihallgatások. Ez nemcsak a sértettre, tanúra, a terheltre is vonatkozik.<sup>204</sup>

Olcsóbbá válik a büntetőeljárás, hiszen szükségtelen előkészítő ülés, tárgyalás, bizonyítási eljárás lefolytatása a bíróságon, ezáltal (kirendelt) védő sem jelenik meg, nem keletkezik plusz díja és költsége, ugyanígy a tanúnak se. Ez nem jelentheti a beismerés forszírozását, nyomásgyakorlást.<sup>205</sup>

---

<sup>202</sup> NAGY Alexandra – NAGYNÉ GÁL Mónika: i.m. 63.

<sup>203</sup> VASS Péter: i.m. 93.

<sup>204</sup> VÁRI Vince: i.m. 74.

<sup>205</sup> HELLWIG, Albert: i.m. 290-291.

Persze ehhez az kell, hogy a büntetővégzés feltételei fennálljanak és annak meghozatalától is kellő visszatartó hatás legyen várható. Az időszzerűség nem abszolutizált elvárás, a szakmai megalapozottság rovására nem érvényesíthető.<sup>206</sup>

## **VIII.2. A fiatalok és a távollétes eljárás, valamint a biztosíték letétbe helyezésével folyó eljárás**

A Be. 694. § (2) bekezdése szerint a távollévő vagy külföldön tartózkodó fiatalokkal szemben távollétes eljárás nem folytatható le. Ennek indoka a fiatalok elleni büntetőeljárás speciális céljában keresendő. Nem elérhető a nevelő hatás akkor, ha a fiatalok ténylegesen nem értesül a bírósági procedúra megindításáról, lefolytatásáról, végkimeneteléről, nincs jelen az eljárásban, adott esetben később nem is érti, hogy mi miért történt.

Míg a büntetővégzést feltétlenül személyesen át kell vennie a fiataloknak – különben nem emelkedhetne jogerőre – addig a távollétes büntetőeljárásban hozott határozat hirdetményi kézbesítés eredményeként is jogerős lehet. Ez alapvető és a fiatalok elleni büntetőeljárás céljainak elérése szempontjából döntő eltérés, amely azt mondatja velünk, hogy egyetértünk a jogalkotói meglátással. Ha adott esetben a fiatalok nem is értesül a határozatról, akkor eleve nem is érhető el vele a cél. Márpedig a távollétes büntetőeljárásnál ez könnyen előfordulhat.

Hogy miért is mondatja velünk ez, hogy a felnőtteknél támogatandó ez a külön eljárás, míg a fiataloknál nem? Ennek egyetlen oka a fiatalokra vonatkozó speciális eljárási cél, a nevelő, fejlesztő hatás kifejtése. Ez jelen van a felnőtteknél is, de a fiataloknál ez az elsődleges és a legfontosabb. A jogkövetkezmény felett áll a gyerek / fiatalok érdeke.

A távollétes eljárás kizártsága a büntetőeljárás elhúzódásához vezethet, hiszen az ismeretlen helyen tartózkodó fiatalok elleni büntetőeljárás felfüggesztését eredményezi. Mégis egyetértünk a szabályozással, mert a gyors befejezés – sem felnőtt-, sem fiatalok esetén – nem jelentheti a garanciális szempontok csorbulását.

Holé Katalin és Kadlót Erzsébet megjegyzi, hogy a távollétes eljárás kizártságát az is alátámasztja, hogy szükséges a személyes benyomás megszerzése annak eldöntése érdekében,

---

<sup>206</sup> KADLÓT Erzsébet: i.m. 6.

hogyan milyen a fiatalkorú személyisége, adott esetben szükséges-e igazságügyi szakértő kirendelése.<sup>207</sup> Ezzel az érveléssel annyiban vitatkozunk, hogy már a nyomozás során feladat a kérdés tisztázása. Ha ez a bírósági szakra maradna, akkor büntetővégzést sem lehetne hozni. Éppen ezért a nyomozásban célszerű nemcsak a fiatalkorú egyéni értékelésének, pártfogó felügyelői véleményének beszerzése, hanem annak tisztázása is, hogy rendelkezett-e beszámítási képességgel az elkövetés idején.

Bár nem a távollétes külön eljárás kérdéséhez tartozik, de itt is megemlítjük, hogy előkészítő ülés, tárgyalás tartása esetén a fiatalkorú nem mondhat le a tárgyaláson való részvételéről, még akkor sem, ha időközben a 18. évét betöltötte (BH.2015.61.).

A biztosíték letétbe helyezésével folyó büntetőeljárás célja, hogy ha a bíróság vagy az ügyészség engedélyezte a biztosíték letétbe helyezését és a terhelt ennek eleget is tett, akkor az eljárási cselekmények, a tárgyalás a távollétében is lefolytatható, befejezhető. Mivel a fentiekben leírtak szerint a fiatalkorúval szemben távollétes eljárás nem lehetséges, így a biztosíték letétbe helyezésével folyó eljárás is kizárt.

### **VIII.3. A fiatalkorú bíróság elé állítása**

Ezzel szemben a Be. XCVIII. fejezete szerinti bíróság elé állítás mint külön eljárás fiatalkorúakra nézve különösen ajánlott. Ennek indoka az, hogy minél kevesebb idő telik el a bűncselekmény elkövetése és az elkövető felelősségre vonása között, annál inkább elérhető a nevelő hatás.

A fiatalkorúra vonatkozóan nincs speciális szabálya a bíróság elé állításnak, azaz a két külön eljárás egymás mellett minden további nélkül alkalmazható a feltételek megléte esetén.

A bíróság elé állítás és a büntetővégzés alkalmazási feltételeinél számos hasonló pont figyelhető meg. Itt is van egy büntetési tétel határ, ami felett nem jöhet szóba a külön eljárás – büntetővégzésnél 3, illetve 5, bíróság elé állításnál 10 év – közös pont az ügy megítélésének egyszerűsége, valamint a bizonyítékok rendelkezésre állása. Utóbbit kifejezetten nem tartalmazza a büntetővégzés, de a logikai értelmezésből következik. Hogyan folytathatná le

---

<sup>207</sup> HOLÉ Katalin – KADLÓT Erzsébet: i.m. 102.

bizonyítási eljárás nélkül, tárgyalás mellőzésével a büntetőeljárást a bíróság, ha nem állnak rendelkezésre a bizonyítékok, hiszen ebben az esetben alapvető garanciális szabályokat sértene meg?! A tettenérés és a beismerés viszont nem feltétele a büntetővégzésnek, ha a büntetési tétel legfeljebb 3 évig terjedő szabadságvesztés. Beismerésre akkor van szükség, ha 5 évig tartó szabadságvesztéssel fenyegetett esetről van szó.

Közös előnye a két külön eljárásnak a gyorsításra törekvés és annak elérése. Az előbb említett feltételek viszont azt biztosítják, hogy csak akkor legyenek alkalmazhatóak ezek a gyorsító külön eljárások, ha nem jár a megalapozottság megsértésével. Ha a jogalkalmazó úgy ítéli meg, hogy szükséges a pszichés ráhatással járó eljárási cselekmény, de a gyors befejezésre is törekszik, akkor a bíróság elé állítás megfelelő lehet.

#### **VIII.4. A fiatalkorú és a katonai büntetőeljárás**

Ha a több terhelt közül ugyanazon eljárásban van fiatalkorú és katona is, akkor a fiatalkorúakra vonatkozó eljárási szabályokat a fiatalkorúra alkalmazni kell, ugyanakkor a katonai bíróság jár el. Ez azt jelenti, hogy a katonai büntetőeljárásban a katonai bíró egyben kijelölt fiatalkorúak bírója is. Ha vannak ülnökök, akkor a fiatalkorúakra vonatkozó szempontok érvényesülése érdekében előírás, hogy legalább az egyik katonai ülnöknek pedagógusnak, pszichológusnak vagy gyermekvédelmi szakembernek is lennie kell. A katonai bíró a Magyar Honvédség hivatásos tisztje. A vádat katonai ügyész képviseli.

Bár ritkaságszámba megy a két külön eljárás kapcsolódása, ha ez mégis felmerül, akkor nehéz helyzetben van a jogalkalmazó, hiszen a fiatalkorú elleni és a katonai büntetőeljárás célja, szellemisége, légköre merőben más. Míg a katonáknál erős hierarchia, fegyelmezettség, szigorúság áll fenn, addig a fiatalkorú számára éppen, hogy olyan légkört kell teremteni, amely elsősorban a nevelését, fejlődését szolgálja. Ehhez szükséges a megfelelő, életkorhoz igazodó beszéd, így a katonai bíróság némiképp skizofrén helyzetbe kerülhet a katona és a fiatalkorú kihallgatásakor.

#### **VIII.5. A fiatalkorú és a magánvádas, pótmagánvádas eljárás**

Fiatalkorúval szemben sem magánvádnak, sem pótmagánvádnak nincs helye. A szabályozás lényege, hogy az ügyészség mint vádhatóság szűrőként funkcionáljon, és a feljelentés alapján



eldöntse, mérlegelje, hogy indokolt-e vádemelés az ügyben. A magán- és pótmagánvádas büntetőeljárások jellemzője ugyanis a személyes motiváltság, mely lehet alapos, de lehet megalapozatlan is. Az ügyészség tölti be azt a szerepet, hogy mérlegelje a bizonyítékok, az eljárás tárgya alapján, hogy szükséges-e a felelősségre vonás érdekében a büntetőeljárás lefolytatása. Itt különösen előtérbe kerülhetnek a fejezet tárgyát nem képező elterelési lehetőségek, úgy mint a közvetítői eljárás, a feltételes ügyészi felfüggesztés. Ha pedig ezekre nincs mód, az ügyészi megrovás. Ennek az oka – az előzőkhöz hasonlóan – a fiatalkorú elleni büntetőeljárás speciális céljában keresendő. A nevelő, fejlesztő hatás kifejtése érdekében létezik a szabály, hogy csak kijelölt ügyész járhat el a vád képviselőjében, ami képességet, tudást, tapasztalatot, attitűdöt feltételez, amely a természetes személy magán-, pótmagánvádlótól nem várható el.<sup>208</sup>

### **VIII.6. A fiatalkorú és az egyezségi eljárás**

Az eljárás gyorsításához és egyszerűsítéséhez köthető lehetőség, külön eljárás az egyezség megkötése iránti. Ebben a tekintetben a fiatalkorúakra nem tartalmaz speciális előírásokat a jogszabály. Mivel megállapítható, hogy a fiatalkorúaknál különösen számottevő szempont a szakszerűség mellett a gyors befejezés, így a több más lehetőség mellett – bíróság elé állítás, büntetővégzés, ügyészi megrovás, feltételes ügyészi felfüggesztés, közvetítés – ez is előnyös lehet a fiatalkorú kedvező személyiségfejlesztése érdekében.

### **VIII.7. Fejezeti összesség**

A külön eljárások közül a büntetővégzés, a bíróság elé állítás, az egyezségi eljárás minimalizálja az igazságügyi beavatkozás mértékét, ezáltal csökkenti annak ártalmait. Mindez megfelel az ENSZ Pekingi Szabályoknak a fiatalkorúak igazságszolgáltatási rendszerére vonatkozó minimumkövetelményeknek, amely a más bánásmód biztosítását ajánlja.<sup>209</sup>

Elemzésünk szerint a fiatalkorú terheltek felelősségre vonásánál a fokozatosság elvét kell szem előtt tartani. Elsősorban a megelőzésre kell törekedni, hogy már a büntetőeljárás megindítására se kerüljön sor. Ha ez nem lehetséges, akkor vizsgálandó az elterelés lehetősége – a közvetítői

---

<sup>208</sup> SCHWARCZENBERGER Hanna: i.m. 19.

<sup>209</sup> LŐRINCZ József: Európai fejlődésirány a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatásában. Rendvédelmi füzetek, 1999/11. 13.

eljárás, a feltételes ügyészi felfüggesztés – a stigmatizáció és a büntetőjogi felelősség megállapításának elkerülése érdekében. Ezt követi az az esetkör, amikor ugyan sor kerül a felelősség kimondására, de minél egyszerűbben, rövidebben, gyorsabban. Ezt a célt szolgálja az ügyészi megrovás, a büntetővégzés, az egyezség, a bíróság elé állítás. Ha pedig ezekre nincs lehetőség, akkor következik a rendes bírósági eljárás a fiatalkorúra vonatkozó különös szabályok betartásával.

Vizsgálatunk eredményeként megállapítjuk, hogy bár nem a gyorsaság a legfőbb szempont, hanem a megalapozottság, a kettő nem zárja ki egymást. A fiatalkorú elleni büntetőeljárások gyakorlatának egyik kritikájaként fogalmazódott meg az indokolatlan elhúzódság.<sup>210</sup> Ezekre válaszul javasoljuk a jogalkalmazó számára a külön eljárások minél rugalmasabb alkalmazását.

Ahogy Gyurkó Szilvia a gyermekközpontú igazságszolgáltatás témájában megfogalmazta, a fiatalkorúak érdekeinek minél magasabb fokú érvényesítését nem a jogalkotás termelékenységében, hanem a jogi normák működésében, a jogalkalmazók személyében látja.<sup>211</sup> A jogalkotás gyakorlatilag megtette a tőle elvárhatót azzal, hogy kimondta a gyermek legfőbb érdeke érvényesítésének követelményét.<sup>212</sup> Ide köthető a jelen fejezet tárgyát nem képező elvárás a jogalkalmazók képzésére. Ahogy Bárd Károly megfogalmazza Karl Dieter Opp nyomán, tetten érhető, hogy a jogalkalmazó a saját hétköznapi bölcsességeiket helyezik előtérbe a szociológia, kriminológia, szociálpszichológia téziseivel szemben.<sup>213</sup> Ezen kell változtatni.

A jogi normák rendelkezésre állnak. Csak helyesen fel kell ismerni, hogy mikor melyik megközelítés, külön eljárás vezet eredményre. Ezzel nem azt mondjuk, hogy feltétlen a külön eljárás a megoldás, hiszen lehet, hogy a feltételei se állnak fenn vagy fennállnak ugyan, de mégse az mutatkozik célravezetőnek. Ezt mindig az adott eset összes körülményei alapján kell értékelni, vizsgálni.

---

<sup>210</sup> VASS Péter: i.m. 87.

<sup>211</sup> GYURKÓ Szilvia: i.m. Belügyi Szemle, 2013/9. 29.

<sup>212</sup> GYURKÓ Szilvia: i.m. Belügyi Szemle, 2013/9. 30.

<sup>213</sup> BÁRD Károly: A büntetőhatalom megosztásának buktatói. KJK, Budapest, 1987. 181.

## IX. FEJEZET

### ELTERELÉS FIATALOKNÁL

*„Inkább abban szeretnék segíteni másoknak,  
hogy lássanak több árnyalatot meg többfajta  
alternatívát.”*

*(Gyurkó Szilvia)*

Ez a fejezet arra a kérdésre keresi a választ, hogy milyen eszközök állnak rendelkezésre annak érdekében, hogy a bűncselekmény terheltjévé vált fiataloktól távol tartsuk a formális büntető igazságszolgáltatási rendszertől anélkül, hogy ezzel feladnánk a büntetőeljárás célját. Mikor van erre lehetőség és milyen szempontokat kell mérlegelni? Miért van egyáltalán szükség arra, hogy a formális büntető igazságszolgáltatásnál enyhébb módszereket alkalmazzunk a fiataloknál?

#### IX.1. Az elterelésről általában

A Be. preambuluma kiemeli, hogy a törvény megalkotásánál az Országgyűlés mint jogalkotó figyelemmel volt Magyarország nemzetközi jogi és uniós kötelezettségeire. Márpedig a fiatalok esetén a nemzetközi jogi és uniós elvárások – összhangban a jogtudomány megállapításaival – előtérbe helyezik a formális büntető eljárásjogon kívüli lehetőségeket. A Pekingi Szabályok alapelveként rögzítik a jogi beavatkozások számának csökkentését, lehetőség szerint az alternatív szankciók csökkentését. Az ENSZ Gazdasági és Szociális Tanács 1997. július 21-én elfogadott 1997/30. számú határozata – a több tucatnyi nemzeti jog szabályainak összevetéséből készített, Renate Winter nevéhez köthető 1997-es Mintajoggal egyezően – nyomatékosítja a helyreállító igazságszolgáltatás, a formális igazságszolgáltatási rendszertől távoltartás érdekében az elterelés, a diverzió fontosságát.<sup>214</sup>

Az elterelést hangsúlyozók abból indulnak ki, hogy a fiatalok nagyobb eséllyel válik bűnismétlővé akkor, ha megjárja a formális büntető igazságszolgáltatás útját. Az elterelés ezen út formális szankcióival és az azzal együtt járó megbélyegzéssel szemben alternatív jogkövetkezményeket alkalmaz. Ez illeszkedik a helyreállító igazságszolgáltatás eszméjéhez,

---

<sup>214</sup> Az elterelést szabályozza sok állam, így például Ausztria is.  
BERTEL, Christian – VENIER, Andreas: i.m. 187.

amely nem a büntetést, hanem a bűncselekménnyel okozott kár megtérítését, az okozott sérelmek helyreállítását, jóvátételét tartja szem előtt. Bár Nyugat-Európában a XX. század nyolcvanas éveiben felbukkant egy olyan irányzat, amely megkérdőjelezte a nevelési eszme helytállóságát<sup>215</sup>, Magyarország ezt nem követte, és továbbra is együtt képzei el a büntetést a neveléssel.<sup>216</sup> Napjainkban a fiatalok vonatkozásában három hangsúly figyelhető meg. Az egyik a nevelést helyezi középpontba (Németország, Franciaország, Ausztria, Belgium), a másik a büntetést (Egyesült Államok), a harmadik az áldozatok érdekeit.<sup>217</sup>

Mennyiben szolgálja ezeket az elterelés?

Az alternatív szankcióknak kettős feltételrendszerük van. Egyrészt beszélhetünk jogszabályi előírásokról, amelyek egyértelműek és kötelezően alkalmazandók. Másrészt még akkor se biztos, hogy ezek az alternatív szankciók, eljárások célravezetőek, ha a norma szintjén a feltételeik teljesülnek. A második feltételrendszer az adott körülményektől függ. A jogalkalmazónak mérlegeléssel kell eldöntenie, hogy a jogszabályi feltételek fennállta esetén az elterelés jobban szolgálja-e a fiatalok társadalomba történő be-, illetve visszailleszkedését, a sértetti érdekeket, a bűnmegelőzést, a társadalom védelmét.

Ahhoz, hogy megítélhessük, érdemes és célszerű-e az alternatív eljárásokat és szankciókat alkalmazni, mérlegelési szempontokat kell felállítanunk.

Szemügyre kell vennünk az alanyi és a tárgyi tényezőket, azaz a bűncselekmény súlyát, elkövetési körülményeit, a bűncselekménnyel okozott kárt és egyéb következményeket, illetve a terhelt életkorát, előéletét. Itt is hangsúlyozzuk az egyéni értékelés eszközeinek fontosságát. Ahhoz, hogy a fiatalok személyiségét feltárjuk, szükséges a tényeken alapuló, alapos, részletes, iskolai jellemzést tartalmazó pártfogó felügyelői vélemény. Összességében elmondható, hogy az elterelés elsősorban az első bűnelkövetőkre korlátozódik, ritkábban a másodikra, és nem alkalmazandó visszaesőkre, a legsúlyosabb bűncselekmények elkövetőire.<sup>218</sup>

---

<sup>215</sup> KAISER, Günter: International vergleichende Perspektiven zum Jugendstrafrecht. In: SCHWIND, Hans – BERZ, Ulrich – GEILEN, Gerd – HERZBERG, Rolf – WARDA, Günter: Festschrift für Günter Blau zum 70. Geburtstag am 18. Dezember 1985. Walter de Gruyter, Berlin – New York, 1985. 441-457.

<sup>216</sup> LIGETI Katalin: i.m. 14.

<sup>217</sup> DEBRECZENI Lilla: i.m. 44.

<sup>218</sup> DALLOSNÉ FARKAS Edina: i.m. 6-7.

Emellett eljárásjogi körülményekre is tekintettel kell lennünk. Az alternatív szankciók és eljárások alkalmazásának feltétele, hogy az elítéléshez szükséges bizonyítékok rendelkezésre álljanak, ne merüljön fel ésszerű kétely a terhelt büntetőjogi felelősségének kérdésében. Ezen túlmenően megkívánt, hogy a bűnösségét beismerje, egyúttal beleegyezzen az alternatív szankciók alkalmazásába. Az elterelés nem járhat szabadságelvonással és tiszteletben kell tartani az emberi jogokat, a jogi biztosítékokat.<sup>219</sup> A legjelentősebb tárgyi súlyú bűncselekmények, illetve a társadalomra legveszélyesebb terheltek esetén nem alkalmazandó az elterelés, csak a szabadságelvonással nem járó jogkövetkezmények esetén jöhet szóba.<sup>220</sup>

Ha az elterelés kötelezően alkalmazandó és mérlegelésen alapuló feltételei fennállnak, akkor lehet előnyöket várni ettől az informális büntető igazságszolgáltatási módszertől. Az eljárás gyorsabbá válik (kiesik a bírósági szakasz), hatékonyabban figyelembe veszi a sértett érdekeit, a bűncselekménnyel okozott kár jóvátételének szempontját (a büntetés helyett ez áll a középpontban), elkerüli a formális büntetőeljárás általi megbélyegzést és szankciókat, így adott esetben a fogva tartást is. Bár megjegyezzük, hogy fogva tartás fiatalkorúak esetén csak a legsúlyosabb bűncselekmények elkövetése esetén vagy a legkriminálisabb múltú elkövetőknél jöhet szóba, akkor viszont az elterelés nem alkalmazható.

## **IX.2. A fokozatosság elve a fiatalkorú büntető felelősségre vonása során**

Az elterelésnél és a külön eljárásoknál írtak alapján kirajzolódott előttünk egy séma, amely a fokozatosság elvét figyelembe véve meghatározza a fiatalkorú elleni büntetőeljárás lefolytatását.

IX.2.1. Elsősorban és leginkább a prevencióra, a bűncselekmény elkövetésének megelőzésére kell törekedni. Ez nem feltétlenül a büntető eljárásjog, hanem a kriminológia, sőt, összességében nézve a gyermek- és ifjúság-, valamint a szociálpolitika területe.

IX.2.2. Ennek eredménytelensége esetén kell megvizsgálni, hogy van-e lehetőség az elterelésre. Ahogy a fentiekben leírtuk, az elemzés iránya kettős: egyrészt a jogszabályi-kötelező, másrészt a célszerűség-mérlegelési feltételeket kell megtekinteni. Ezek kogens, együttesen alkalmazandó szempontrendszer. Az elterelés nem alkalmazandó, ha hiányoznak a

---

<sup>219</sup> DALLOSNÉ FARKAS Edina: i.m. 7.

<sup>220</sup> NAGY Ferenc: A fiatalkorúak büntetőjoga reformjának szükségességéről. Magyar Jog, 1994/5. 285-293.

jogszabályi feltételei, de akkor se, ha azok ugyan fennállnak, de nem várható tőlük eredmény akár a bűncselekményben, akár az elkövetőben rejlő okok miatt.

Ha úgy ítéljük meg, hogy az elterelés lehetséges és eredményes is lehet, akkor kell kiválasztanunk az alternatív eljárások, szankciók közül a legcélravezetőbbet.

IX.2.3. Az ügyészség már a nyomozati szakban felfüggeszti a büntetőeljárást, ha a közvetítői eljárás feltételei fennállnak. Ha a közvetítés eredményre vezetett, akkor további felfüggesztésnek lehet helye, ha az a megállapodás teljesítése érdekében szükséges.

Az ügyészség felfüggesztheti a büntetőeljárást, ha feltételes ügyészi felfüggesztésnek van helye.

Mind közvetítés, mind feltételes ügyészi felfüggesztés céljából csak egyszer van helye a nyomozás során a felfüggesztésnek. Ha feltételes ügyészi felfüggesztésre került sor, akkor közvetítés céljából, ha pedig közvetítés miatti felfüggesztésre került sor, akkor feltételes ügyészi felfüggesztés céljából nincs helye a felfüggesztésnek.

Ha a feltételes ügyészi felfüggesztés keretében előírt magatartás tanúsítása vagy a feltételes ügyészi felfüggesztés tartamának eredményes letelte folytán a büntetethezesség megszűnt, akkor az ügyészség megszünteti a büntetőeljárást, így az el sem jut a bíróságra. Ugyanez a végeredmény tevékeny megbánás esetén, illetve akkor, ha a bűnösség szankciójaként az ügyészség alkalmaz megrovást. (Ha azonban a fiatalkorú ezt sérelmezi, akkor a büntetőeljárást folytatni kell.) Fiatalkorúakra is érvényes az az előírás, hogy az ügyészség megszünteti a büntetőeljárást az olyan bűncselekmény tekintetében, amelynek az elkövetett jelentősebb súlyú bűncselekmény mellett a felelősségre vonás szempontjából nincs jelentősége.

A közvetítés a resztoratívnak is nevezett helyreállító igazságszolgáltatáson alapul. Ez valamilyen szinten a polgári jogban ismert kártérítéshez köthető eredeti állapot helyreállításához, az in integrum restitutio-hoz hasonló. Itt nem az állam büntető igénye élvez elsőbbséget, hanem a bűncselekménnyel okozott kár megtérítése, a sértett érdeksérelmének kiegyenlítése. Célja a terhelt és a sértett megegyezése révén a bűncselekmény következményeinek jóvátétele, a terhelt jövőbeni jogkövető magatartásának elősegítése. Fiatalkorú esetén ettől nagyobb hatás várható, mint a felnőtteknél, hiszen megtapasztalja, hogy

a tetteinek következménye van, amelyért nemcsak büntető, hanem polgári jogi szempontból is helytállni tartozik. Mivel fiatal korban gyakorolható a személyiségre általában a legnagyobb pozitív hatás, így bízhatunk benne, hogy eredményes közvetítés esetén a büntetőeljárás megszüntetése is kiváltja a visszatartó hatást.

A próbára bocsátás intézkedéséhez hasonló célt szolgáló jogintézmény a feltételes ügyészi felfüggesztés. Az ügyészség határozattal felfüggesztheti a fiatalkorú elleni büntetőeljárást, ha a terhelt jövőbeni magatartására tekintettel a büntetőeljárás megszüntetése várható. Feltétele, hogy a nyomozás nyolcévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő bűncselekmény miatt van folyamatban, és a bűncselekmény jellegére, az elkövetés módjára tekintettel a feltételes ügyészi felfüggesztéstől is a fiatalkorú helyes irányba történő fejlődése várható. A felfüggesztés időtartama egy évtől három évig terjedhet, és erre az időszakra az ügyészség a pártfogó felügyelet céljainak elérése érdekében külön magatartási szabályokat írhat elő. Kizárt a feltételes ügyészi felfüggesztés visszaeső terhelt vagy bünszervezetben elkövetés esetén, illetve, ha a bűncselekmény halált okoz vagy a szándékos bűncselekményt a felfüggesztett szabadságvesztés próbaideje alatt követte el a terhelt. A feltételes ügyészi felfüggesztés elsősorban ott mérlegelendő, ahol az ügyészség próbára bocsátást indítványozna.<sup>221</sup> A végeredmény ugyanaz, a terheltnek meghatározott ideig tartózkodnia kell bűncselekmény elkövetésétől, de a büntetőeljárás gyorsabb, mert kimarad a bírósági szakasz, és olcsóbb is, mert kevesebb kirendelt védői díj merül fel. A nevelő hatás hatékonyabb lenne, hiszen már rögzítettük, hogy minél közelebb esik egymáshoz a bűncselekmény elkövetése és a büntetőjogi felelősségre vonás, annál nagyobb visszatartó erő lakozik a jogkövetkezményben.<sup>222</sup>

IX.2.4. Közvetítés, feltételes ügyészi felfüggesztés hiányában is dönthet úgy az ügyészség, hogy nem emel vádat a fiatalkorú ellen, hanem az ügyészi megrovás mint büntető anyagi jogi szankció, intézkedés alkalmazását részesíti előnyben. Az elterelésnél írt mérlegelési feltételek irányadók itt, azaz erre is akkor van lehetőség, ha a bizonyítékok egyértelműek, a büntetőeljárás célja tárgyalás tartása nélkül is elérhető. Ezzel fejezi ki a jogalkalmazó a rosszallását és szólítja fel a fiatalkorút a helyes út betartására.

---

<sup>221</sup> FÜLÖP Ágnes – NAGY Emese: Új törekvések a fiatalkorúak büntetőjogában. Kriminológiai Tanulmányok 42. 321. [https://www.okri.hu/images/stories/KT/kt42\\_2005\\_sec.pdf](https://www.okri.hu/images/stories/KT/kt42_2005_sec.pdf) (2020. június 20.)

<sup>222</sup> SCHWARCZENBERGER Hanna: i.m. 16.

IX.2.5. Az eljárás gyorsítása és hatékonyságának növelése érdekében a nyomozás során az ügyészség bármikor közölheti a terhelttel, hogy a bűncselekmény és a bűnösség beismerése esetén milyen intézkedés alkalmazására, határozat meghozatalára lát lehetőséget. Ez történhet írásban vagy a gyanúsított kihallgatás jegyzőkönyvébe foglaltan. Mind a feltételes ügyészi felfüggesztés, mind a közvetítés ebbe a körbe tartozik. Ez a tájékoztatás lehetővé teszi a terhelt és általában a védelem számára a tisztánlátást, a lehetőségek mérlegelését, azt, hogy a felajánlást elfogadja-e. Az egyezkedést felvetheti nemcsak az ügyészség ebben a tájékoztatásban, hanem a terhelt, a védő és a törvényes képviselő is. Ha ez megtörténik, a bűnüldözés és a védelem közös nevezőre jut, akkor az ügyészség és a terhelt külön eljárás lefolytatása érdekében egyezséget köt. Az ügyészség figyelmezteti a terheltet az egyezségkötés következményeire, majd azt a gyanúsított kihallgatás jegyzőkönyvébe foglalják. A terhelt beismeri a büntetőeljárás alapjául szolgáló valamennyi vagy akár csak egyes bűncselekmények vonatkozásában a bűnösségét, és ez alapján az egyezség tartalmazza a bűncselekmény leírását és minősítését, a terhelt beismerő nyilatkozatát vagy vallomását, továbbá a jogkövetkezmény nemét, mértékét, tartamát. Emellett azonban a megállapodás tartalmazhatja az eljárás részbeni megszüntetését, a feljelentés részbeni elutasítását, a bűnügyi költség viselését, a terhelt által vállalt egyéb kötelezettségeket, így például a bűnüldöző hatósággal történő együttműködését, a magánfél részére kártérítés kifizetését, közvetítésen részvételt. Az aláírt egyezség alapján aztán az ügyészség külön eljárást kezdeményez, ahol a bíróság a jogszabályok betartása és egyetértése esetén jóváhagyja azt.

IX.2.6. Ha az elterelésnek jogszabályi vagy célszerűségi akadályai vannak, akkor érdemes megfontolni az ügyészi megrovás vagy a külön eljárások igénybe vételét, amely azonban külön fejezet tárgyát képezi.

Ugyanúgy, ahogy a külön eljárásokról szóló fejezetben is kifejtjük, itt is leszögezzük, hogy javasoljuk minél szélesebb körben megfontolni mind az elterelés, mind pedig a külön eljárások igénybe vételét.<sup>223</sup> Annál is inkább érvényes ez, mert az 1998. évi XIX. törvényben szereplő egyik elterelési lehetőség, a vádemelés elhalasztásának vizsgálata azt mutatta, hogy ilyen esetekben az ügyek 85%-a zárul eredményesen, a büntetőeljárás megszüntetésével. Fontos

---

<sup>223</sup> Halász Beáta meglátása szerint a jogalkalmazók kevés esetben élnek az elterelés lehetőségével. HALÁSZ BEÁTA: i.m. 74.



azonban a nevelő, helyreállító hatás érdekében, hogy az esetlegesen előírt magatartási szabályok konkrétak és végrehajthatóak legyenek.<sup>224</sup>

Az eltereléssel együtt mindig ott van az a lehetőség is, hogy a jogalkalmazó a szignalizációs jogkörénél fogva riassza a gyermekvédelmi intézményrendszert a fiatalok megmentéséért.

Az elterelés kapcsolódik a gyermekbarát igazságszolgáltatás lényegéhez, a fiatalok érdekeinek figyelembevételéhez. Minimalizálja az igazságszolgáltatás beavatkozásának szükségességét, csökkenti az azzal járó ártalmakat, érvényre juttatja a Pekingi Szabályokban is megfogalmazott speciális megközelítést.<sup>225</sup> Sikeresége esetén az állam büntetőhatalma elenyészik. Ugyanakkor a büntetés nem öncélú, hanem mindig a megelőző és nevelő célt szolgálja. Ha azonban a cél elérhető büntetés nélkül is, ráadásul szolgálja a bűncselekménnyel okozott károk megtérítését is, akkor nincs szükség rá. A lépcsőzetesség azt is jelenti, hogy ha kisebb beavatkozással is elérhető ugyanolyan hatás, akkor elég a kisebb beavatkozást kifejteni. A sikeres eltereléssel ugyan a büntetés elmarad, azonban a nevelő hatás nem, hiszen éppen azért lett sikeres az elterelés, más kérdés, hogy ez a nevelő hatás meddig érvényesül, illetve a sértettek érdekei is érvényesültek, ha a kártérítés, jóvátétel megtörtént. Fiataloknál viszont elsődleges a nevelő hatás, csak ezt követi a helyreállító és a büntető igazságszolgáltatás iránti igény.

---

<sup>224</sup> KRETZ Annamária: i.m. 57.

<sup>225</sup> DEBRECZENI Lilla: i.m. 41.

## **X. FEJEZET**

### **A FIATALKORÚ ELLENI NÉMET BÜNTETŐELJÁRÁS – ÉS ÖSSZEVETÉSE A MAGYARRAL**

*„Az igazi dicsőség az, ha valaki felül tud emelkedni önmagán.”*

*(Bonaparte Napoleon)*

A jogfejlesztés több lábon álló folyamat, cél. Egyfelől támaszkodik a jogtudomány megállapításaira. A jogtudomány vizsgálja, magába foglalja a jogszabályok elemzését, a jogalkotás tendenciáit, azokat kritikus szemmel figyeli és teszi meg a saját javaslatait. Másfelől épít a jogalkalmazói gyakorlatra. A jogszabályok alkalmazása során derül ugyanis fény elsőként és legmarkánsabban a jogalkotás hiányosságaira, mulasztásaira, tévedéseire, ellentmondásaira. Ezek a jogfejlesztés belső dimenziói. Célszerű azonban nyitott szemmel járnunk és látószervünket a külföld felé is irányítani. A külföldi jogalkotás, jogalkalmazás, jogtudomány mint a jogfejlesztés külső dimenziója ugyanis kétségtelenül hasznosítható lehet. Európai tanulmányútjaink során rendre konstatálhatjuk a kontinentális jogrendszerek hasonlóságát. Ennek talajára állva szemlélhetjük a többi állam megoldásait akár jogalkotási, akár jogalkalmazási vagy jogtudományi szempontból.

Jelen fejezet a fiatalkorú elleni német büntetőeljárásra fókuszál. Elemzi a német büntetőeljárás fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezéseit, felvillantja a gyakorlati szemszögeket, összeveti a magyarral, és véleményt formál, hogy vannak-e olyan elemek, amelyek átültethetők, esetleg átültetendők hazánk jogrendszerébe.

#### **X.1. A fiatalkorúakra vonatkozó szabályozás szintje**

Szükséges külön eljárási jogszabály vagy az eljárásjogi kódex egyik fejezete tartalmazza a fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezéseket?

Míg Magyarországon a Be. a külön eljárások között, a XCV. fejezetben szabályozza a fiatalkorú elleni büntetőeljárás szabályait, addig Németországban 1953. óta külön törvény, a JGG

rendelkezik róla. Utóbbi tartalmazza a fiatalkorúakra vonatkozó büntető anyagi, eljárási jogi és büntetés-végrehajtási normákat. A JGG szemlélete a nevelési cél elsődlegességén, a fiatalkorúak speciális eljárási szabályain, az arányosság, a rugalmasság és az együttműködés elvén, a holisztikus gondolkodásmódon alapul, és biztosítja a fiatalkorú védelmét.<sup>226</sup>

Hasonlóan a magyar megoldáshoz, Németországban is irányadóak azok az általános büntető eljárásjogi rendelkezések, amelyekhez képest a JGG speciális szabályokat nem tartalmaz. A különbség, hogy nálunk nem külön törvény szabályozza a speciális rendelkezéseket, hanem az általános eljárásjogi kódex egyik fejezete.

A különbség a két ország eltérő büntető jogalkotására, kodifikációjára is visszavezethető. Míg Magyarországon a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény foglalja magába valamennyi büntető törvényi tényállást, addig Németországban a Strafgesetzbuchon túl egyéb jogszabályok is. Ezért nem meglepő, hogy a fiatalkorúakra vonatkozó eljárási szabályok is külön törvényben kaptak helyet.

Álláspontunk szerint ebben a tekintetben a magyar kodifikáció egységesebb, áttekinthetőbb, illeszkedik hazánk jogi kultúrájához. A Be. kodifikációja során is a jogtörténeti hagyományok – és az egységes büntetőjogi koncepció – vezérelte az egységes büntetőeljárás törvény fenntartását.<sup>227</sup> A német szabályozási módszer átvételét sem elméleti, sem praktikus szempontok nem indokolják.

## **X.2. A fiatalkorú elleni büntetőeljárás célja**

Érvényesíthetőek-e a generálpreventív szempontok a fiatalkorú elleni büntetőeljárásban?

Hasonlóan a Be. 677. §-hoz, a JGG 2. § (1) bekezdése is a megelőzésre, a nevelésre helyezi a fő hangsúlyt. Célja, hogy megakadályozza a fiatalkorút, illetve a felnővekvőt abban, hogy újabb bűncselekményt kövessen el. A nevelő hatás révén igyekszik személyiségükre olyan tudatos hatást gyakorolni, amely révén a társadalmi együttélés normáit betartják.

---

<sup>226</sup> NOTHACKER, Gerhard: i.m. 105., 109., 150., 203., 264., 275.

<sup>227</sup> VASS Péter: i.m. 89.

A Gyermekjogi Egyezmény, az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának Rec(2003)20. számú ajánlása, valamint a Children irányelvhez fűzött magyarázatok összevetése alapján megállapítható a nemzetközi tendencia, hogy a fiatalkorú elleni büntetőeljárás célja a bűnismétlés megelőzése, a társadalmi beilleszkedés elősegítése, a terhelt (re)szocializációja, (re)integrációja, valamint a jogsértés elkövetése miatt kialakult hátrányok jóvátétele.<sup>228</sup>

Ezek a nemzetközi elvárások mindegyike az egyénre helyezi a hangsúlyt, speciálpreventív jellegűek, illetve a sértetti jogok, érdekek garantálását szolgálják.

Beleférnek-e a fiatalkorú elleni büntetőeljárásba a generálpreventív szempontok?

Korábban már kifejtettük a fiatalkor és a nevelő hatás összefüggéseit, így ezen a helyen csak annyit jegyzünk meg, hogy a nevelés külső ráhatás a fiatalkorú személyiségfejlődésére, amely a jövőre fókuszálva hasznosítja a felnőttek tapasztalati tőkéjét. Ezzel szemben ugyanis a fiatalkorúak belsője a jelenre koncentrálna csak a csekély személyes tapasztalatára építhet.

A nevelési szándék nem ismer határokat. A hatás elérése érdekében a büntető és a családjogi bíróság együttműködik.<sup>229</sup> Ha a büntetőbíró megállapítja a fiatalkorú vádlott büntetőjogi felelősségét, de eltekint büntetés kiszabásától, akkor megvan az elvi lehetősége arra – a gyakorlatban általában mindez nem érvényesül – hogy a nevelő célzatú intézkedés kiválasztását és elrendelését a családjogi bíróra hagyja. Hacsak a büntetőeljárásban feltárt körülmények lényegesen meg nem változtak, akkor utóbbi köteles is az ügyben eljárni és intézkedést alkalmazni (JGG 53. §).

A magyar fiatalkorú elleni büntetőeljárás célja is a fiatalkorú terhelt nevelésének, testi-értelmi-erkölcsi-érzelmi fejlődésének az előmozdítása révén a társadalmi beilleszkedés garantálása, valamint annak megakadályozása, hogy a fiatalkorú újabb bűncselekményt kövessen el (a Be. 677. §).

A magyar és a német jogalkotó által használt terminológia gyakorlatilag tartalmilag fedi egymást. Lényeges kérdésnek tartjuk ugyanakkor, hogy a fiatalkorú elleni büntetőeljárásban a

---

<sup>228</sup> Kommentár a büntetőeljárás törvényhez 2. kötet (főszerkesztő: POLT Péter). Wolters Kluwer Hungary, Budapest 2018. 1389.

<sup>229</sup> NOTHACKER, Gerhard: i.m. 264., 275.

jogalkalmazó által kiszabott szankció szolgálhat-e generálprevenatív célokat. Célozhatja-e a társadalom többi tagjának visszatartását bűncselekmények elkövetésétől, vagy kizárólag a terhelt speciális bűnmegelőzésére tehet kísérletet?

A fiatalkorúakra vonatkozó szabályozás szellemiségéhez a speciálprevenáció középpontba helyezése áll a legközelebb. A személyiség és az erkölcs helyes irányba történő fejlesztése érdekében hangsúlyt kell fektetni az egyéniesítésre.<sup>230</sup> Elkerülendő, hogy egy érési folyamatban lévő fiatal kárára akarjunk példát statuálni a társadalom számára, még akkor is, ha adott esetben a deviáns-kriminális magatartás elszaporodottsága tény. Ez meglátásunk szerint mégsem zárja ki generálprevenatív szempontok figyelembevételét. Ennek azonban célszerű a fiatalkorúak csoportjára fókuszálnia. A fiatalkorúval szemben alkalmazott jogkövetkezmény a többi fiatalkorúnak is jelentse a társadalmi együttélés szabályainak felmutatását és azt, hogy a határok átlépése joghátrányhoz vezet. A generálprevenatív szempontok érvényesíthetőségét a jogalkotó megfogalmazása sem zárja ki, hiszen általános alanyt használ – „a fiatalkorú” – a visszatartó hatás mint cél megfogalmazásakor.

A fiatalkorú elleni büntetőeljárásban a generálprevenatív hatás nem önmagában, hanem a speciálprevenáció alapján kiszabott szankció következményeként értelmezendő.

### **X.3. A fiatalkorúakra vonatkozó szabályozás személyi hatálya**

Merev magyar jog versus rugalmas német?

A fiatalkorúság meghatározásánál már lényeges eltérés húzódik a magyar és a német szabályozás között.

A magyar rendszer akkor biztosítja a fiatalkorú elleni büntetőeljárást, ha a terhelt a bűncselekmény elkövetésekor a tizenkettedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadikat még nem [Be. 678. § (1) bekezdése]. A tizenkettő és tizennégy éves korosztály büntethetőségéről mint anyagi jogi kategóriáról és annak feltételéről, a belátási képesség vizsgálatáról (Btk. 16. §) – az eljárásjogi rendelkezésekre koncentrálva – most nem esik szó.

---

<sup>230</sup> LÖSEL, Friedrich – BLIESENER, Thomas: i.m. 9-10.

Emellett a jogalkalmazó kimunkálta a fiatal felnőtt fogalmát. A BK-vélemény a büntetést befolyásoló alanyi tényezők között enyhítő körülményként veszi figyelembe a büntetlen előéletet, kivéve, ha az elkövető fiatalkorú vagy fiatal felnőtt. Fiatal felnőtt az, aki a fiatalkort néhány évvel haladta túl. Bár a büntetlen előélet esetükben nem enyhítő körülmény, de az a tény, hogy a bűncselekményt fiatal felnőttként követte el, a javára értékelendő.

A JGG személyi hatálya egyrészt a fiatalkorúra terjed ki, másrészt a felnövekvő emberre.

Fiatalkorú az, aki a bűncselekmény elkövetése idején a tizennegyedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadikat még nem [JGG 1. § (2) bekezdése].

Alapvető különbség Magyarországhoz képest, hogy Németországban a 12 és 14 év közötti elkövetők büntetőjogi felelősségre vonására nincs lehetőség.

Ugyanakkor a tizennégy és tizennyolc év közötti fiatalkorú is csak akkor vonható büntetőjogi felelősségre, ha a bűncselekmény elkövetése idején a szellemi és erkölcsi érettségi foka megfelelőnek bizonyult ahhoz, hogy a cselekménye következményeit belássa, és képes is legyen annak megfelelően cselekedni. Ha ez nem állapítható meg, ez hiányzik, akkor a bírónak a büntetőeljárásban is lehetősége van olyan intézkedéseket alkalmaznia, mint a családjogi bíróságnak (JGG 3. §).

Annak eldöntése érdekében, hogy a fiatalkorú rendelkezik-e a szükséges szellemi és erkölcsi érettséggel, és ebből következően van-e beszámítási képessége, nem szükséges igazságügyi szakértő kirendelése. Ezt a feladatot a Jugendgerichtshilfe, a magyar fiatalkorúak pártfogó felügyelőjének megfelelő személy, szervezet látja el. Ugyanakkor Németországban van külön személy, akit pártfogó felügyelőnek neveznek (Bewährungshelfer). A véleményt készítő és előterjesztő személyt a bíróság a tárgyaláson is meghallgat(hat)ja. Célja, hogy ezzel vonják be az eljárásba a büntetőjogi szempontokon túl a nevelést, a szociális faktort, tárják fel a fiatalkorú személyiségét, környezetét, fejlettségét, a helyes irányba történő neveléséhez szükséges intézkedéseket. Ő az, aki tájékoztatja a fiatalkorút az eljárási szabályokról, támogatja az eljárásban való részvételét, mellette áll. A tárgyalásokon jelen lehet és észrevételt tehet [JGG 50. § (3) bekezdése]. A Jugendgerichtshilfe feladatát az ifjúságvédelmi hivatal (Jugendamt) ifjúságsegítő egyesületek közreműködésével látja el [JGG 38. § (1)-(2) bekezdései]. Például

Regensburgban ezt egy katolikus szervezet végzi.<sup>231</sup> Ha a szellemi-erkölcsi érettség ennek ellenére nem tisztázható, akkor természetesen lehetőség van az eljárásba szakértő bevonására [JGG 43. § (2) bekezdése].

Felnövekvő ember az, aki a bűncselekmény elkövetésekor a tizennyolcadik életévét betöltötte, de a huszonegyediket még nem [JGG 1. § (2) bekezdése].

A felnövekvő ember JGG-be emelésével a német jogalkotás kodifikálta azt a kategóriát, amit a magyar jogalkalmazás fiatal felnőttként ismer. A fogalmat az 1953-as JGG vezette be. Indokaként a második világháborút követő időszak jellegzetességeit emelik ki. Egyrészt a fiataloknak meg kellett küzdeniük a háború borzalmainak a feldolgozásával, másrészt felnőtt egy olyan generáció, akik tagjai közül sokaknak a csatákban elesett vagy fogságba került apa mintaképe nélkül kellett felnőniük. A felnövekvő ember fogalma annak ellenére is a JGG-ben maradt, hogy ezen körülmények megszűntek.<sup>232</sup>

Ugyanakkor a magyartól merőben különböző rendelkezést tartalmaz a JGG 105. §. Ha ugyanis a felnövekvő ember büntetéssel fenyegetett bűncselekményt követ el, akkor a bíróság mérlegeléssel dönthet úgy, hogy a fiatalokúakra vonatkozó szabályokat alkalmazza.

Ennek két vagylagos feltétele van:

- a) a terhelt személyiségéből és a környezettanulmányból az derül ki, hogy az elkövetés idején a szellemi és erkölcsi fejlettségi szintje a fiatalokúakéval megegyező volt;
- b) a bűncselekmény jellege, az elkövetési körülmények, az elkövetői motivációk alapján fiatalkori vétekről van szó [JGG 105. § (1) bekezdése].

Ha a bíróság a felnövekvőre is a fiatalokúakra vonatkozó szabályokat alkalmazza, akkor azt az ügydöntő határozatban meg kell indokolnia.

2019. szeptemberben az elsőfokú bíróság szerepét betöltő Amtsgericht Bambergen töltött tanulmányutam során tapasztaltam egy ilyen esetet. A húszéves felnövekvő ellen elfogatóparancsot bocsátottak ki. Két rendőr az utcán igazoltatta a felnövekvőt, aki erre elinált. A rendőrök utána iramodtak, a felnövekvő megbotlott, elesett, a földre került. Amikor a

---

<sup>231</sup> WAGNER, Oliver: Grundzüge des Jugendstrafrechts einschließlich Verfahrensrecht, 2018 (kézirat az Oberlandesgericht Bamberg fogalmazóképzéséhez)

<sup>232</sup> MITSCH, Wolfgang: Heranwachsende im deutschen Strafrecht [https://publishup.uni-potsdam.de/opus4-ubp/frontdoor/deliver/index/docId/6526/file/sdrs03\\_s93\\_96.pdf](https://publishup.uni-potsdam.de/opus4-ubp/frontdoor/deliver/index/docId/6526/file/sdrs03_s93_96.pdf) (2019. november 23.)

rendőrök bilincselni próbálták, akkor ellenállt, kapálózott, rúgott a rendőrök felé. Hivatalos személy elleni erőszak és testi sértés miatt került a bíróság elé. A bíró a 105. § (1) bekezdésének mindkét pontja alapján a fiatalkorúakra vonatkozó szabályokat alkalmazta.

Társadalmi sztereotípiát a németek precizitásával összefüggően merevségük hangsúlyozása. Ha megnézzük a JGG személyi hatályát, akkor ez a sztereotípiát leomlik. A német szabályozás rugalmas. A Magyarországon a jogalkalmazó által megfogalmazott fiatal felnőtt kategóriáját felnővekvő személy elnevezéssel a jogalkotó elismerte, és rá a fiatalkorúakra vonatkozó szabályok egy részét tette lehetővé – bírói mérlegeléstől függően – alkalmazni.

A felnővekvő személy elismerése mellett szól, hogy a XXI. században a társadalmi változások – a tanulási időszak kitolódása, az egyre későbbi családalapítás, az alapvető egzisztencia megteremtése – következtében a jogilag nagykorúvá váló tizennyolcadik életévét betöltött személy gyakran még a fiatalkorú életét viszi tovább, és önálló életet csak a húszas éveik végén kezd. Ezek közismert szociológiai változások. Másfelől a technikai-informatikai-elektronikai vívmányoknak köszönhetően a gyermekkorúak számára is kinyílt a világ, a hatévesek az okoseszközök használata révén olyan információkra tesznek szert, ami korábban a felnőttek számára is elképzelhetetlen volt. A közösségi élet színpada áttért az online térre<sup>233</sup>, ahol nemcsak az említett tizennyolc évesek, hanem az általános iskolások is jelen vannak. Magyarországon 1989-ban, harminc éve kiépültek a jogállamiság intézményei, a mai fiatalkorúak és fiatal felnőttek már abban nőttek fel. Az információs társadalom, az offline és az online média térnyerésével széleskörű és naprakész tudással rendelkeznek a társadalmi együttélés (jog)szabályairól, amelyet csak erősítenek a Sulirendőrhöz és a Nyitott Bíróság programhoz hasonló kezdeményezések.

Egyfelől tehát saját élettapasztalat terén elmarad a mai fiatal felnőtt korosztály az évtizedekkel korábbitól, másfelől viszont elméleti információ, szabályismeret vonatkozásában tudása meghaladja azt. Éppen ezért a magunk részéről nem támogatjuk a fiatal felnőtt korosztály jogalkotói szintű elismerését, rájuk bírósági mérlegeléstől függően a fiatalkorúakra vonatkozó szabályok alkalmazását. A büntető anyagi jogszabályok adta keretek – gondolunk itt akár a különös részi tényállások büntetési tételkeretei mellett a büntetés enyhítésének lehetőségére – valamint a BK-véleményben megfogalmazott elvek kellő mozgásteret biztosítanak a

---

<sup>233</sup> PATCHIN, Justin W. – HINDUJA, Sameer: i.m. 164.



jogalkalmazó számára ahhoz, hogy a fiatal felnőtt kort és az azzal kapcsolatos körülményeket, a terhelt személyiségfejlődésének állását, érettségét kellő súllyal figyelembe vegye. A fiatal felnőttek külön elemzés tárgyát képezhetnék, ezért hivatkozunk Csúri Andrásnak a 18 és 25 év közötti korosztályt érintő anyagi jogi javaslataira.<sup>234</sup>

#### X.4. A bíróság összetétele

Egyes-, ülnök- vagy társasbíráskodás?

A fiatalkorúak által elkövetett bűncselekményekről kizárólag a fiatalkorúak bírósága dönthet.<sup>235</sup> A fiatalkorúak bírósága háromféleképpen épülhet fel:

- a) egyesbíró;
- b) ülnökbíróság;
- c) fiatalkorúak tanácsa [JGG 33. § (1)-(2) bekezdései].

Ad a) A speciális ismeretek biztosítása érdekében mind Magyarországon, mind Németországban csak kijelölt fiatalkorúak bírója járhat el. Ez azonban nem tévesztendő össze a különbíráóságokkal. A kijelölt fiatalkorúak bírója az egységes bírósági szervezetrendszeren belüli kijelölt tanács.

A JGG azonban felhatalmazza a tartományok kormányait, hogy rendeletben lehetőséget biztosíthatnak arra, hogy olyan kerületi fiatalkorúak bíróját nevezzenek ki, aki nemcsak a szolgálati helye szerinti járásbíráóság (Amtsgericht), hanem több járásbíráóság illetékességi területén is eljárhat. Ugyanez a szabály igaz az ülnökbíróságra is [JGG 33. § (3) bekezdése].

Ezáltal biztosítja a jogalkotó, hogy a fiatalkorúak ügyeiben ténylegesen szakértelemmel és tapasztalattal járó bíróságok járjanak el. Elképzelhető ugyanis a kisebb járásbíráóságok esetén, hogy olyan kevés fiatalkorúak ügye merül fel, amely nem teszi lehetővé érdemi tapasztalat, gyakorlat kialakítását. Ha viszont „összevont” fiatalkorú bíróságok léteznek, akkor a tapasztalat összeadódik, az ítékezés magas színvonala pedig biztosítottá válik.

---

<sup>234</sup> CSÚRI András: A fiatal felnőttkor mint büntetőjogilag releváns életszakasz. Doktori értekezés, Szeged, 2008. 162. [http://doktori.bibl.u-szeged.hu/id/eprint/1161/1/Csuri\\_Andras\\_Ertekezés.pdf](http://doktori.bibl.u-szeged.hu/id/eprint/1161/1/Csuri_Andras_Ertekezés.pdf) (2021. április 13.)

<sup>235</sup> A megoldást az angolszász és az osztrák jogtudomány képviselője is támogatja.

SPRACK, John: i.m. 169.

SEILER, Stefan: Strafprozeßrecht. WUV Universitätsverlag, Wien, 2002. 25.

Érdekesség, hogy a büntetőbíró a családjogi bíróság (Familiengericht) nevelő feladatait is átveheti, ennek keretében a szülőket, a gyámot, a nevelőt támogatja; a fiatalkorú veszélyeztetettségének megszüntetése érdekében intézkedéseket tehet [JGG 34. § (3) bekezdése].

Az egyesbíró jár el minden olyan esetben, amikor az ügyészség ezt indítványozza, várhatóan ugyanis elegendő valamilyen nevelő célzatú intézkedés, figyelmeztetés, magatartási szabály előírása, elzárás, mellékbüntetés, járművezetéstől eltiltás vagy legfeljebb egy évig terjedő szabadságvesztés kiszabása. Kivételt jelent azonban és nem járhat el egyesbíró akkor, ha a büntetőeljárásban a fiatalkorún kívül felnőtt vádlott is szerepel, és rá vonatkozóan a járásbírósnak nincs hatásköre. Ugyanígy pszichiátriai gyógykezelést sem rendelhet el az egyesbíró. Ezzel együtt az egyesbíró a tárgyalás megnyitása előtt az ülnökbíróság vagy a tanács elé utalhatja az ügyet, ha célszerűnek látja [JGG 39. § (1) bekezdése, a német büntetőeljárási törvény, a Strafprozessordnung (a továbbiakban: StPO) 209. § (2) bekezdése].

Ad *b*) Az ülnökbíróság elnöke a hivatásos bíró, aki egyben az *a*) pontban leírtaknak megfelelően kijelölt fiatalkorúak bírója. A két másik tag egy-egy férfi és női ülnök. (A nemek aránya kötelező előírás.)

Az ülnököknek azonban kizárólag tárgyaláson van szerepük, azaz a tárgyaláson kívüli pervezetés a hivatásos bíró feladata [JGG 33a §].

A fiatalkorúak ülnökeinek választásánál két bizottság működik közre. Az egyik tesz javaslatot a személyekre, a másik pedig választja. Legalább kétszer annyi személyt kell javasolni, mint amennyit meg lehet választani. A javasolt személyek listáját a választás előtt egy hétre az ifjúságvédelmi hivatal (Jugendamt) közzéteszi. Az ellen panasz tehető a bíróságon. A megbízatási idő öt év. Az ülnökök – ahogy már említettem – fele-fele arányban férfiak és nők. Feltétel, hogy a megválasztandó ülnökök a gyereknevelés terén tapasztalattal rendelkezzenek (JGG 35. §).

A fiatalkorú elleni büntetőeljárásban az ülnökbíróság rendelkezik általános hatáskörrel. Első fokon valamennyi fiatalkorú elleni bűncselekmény esetén eljárhat, így a legsúlyosabbaknál is, ahol a törvény tíz évig terjedő szabadságvesztés kiszabását is lehetővé teszi. Ahogy az

egyebíró, úgy az ülnökbíróság is dönthet úgy, hogy az ügyet tanács elé utalja [StPO 209. § (2) bekezdése].

Ad c) A fiatalkorúak nagytanácsa három hivatásos bíróból és két ülnökből áll. Az elnök a hivatásos bírók közül kerül ki. A JGG azonban lehetőséget biztosít arra is, hogy a nagytanács két hivatásos bíróból és két ülnökből álljon.

Ha elsőfokon a hivatásos bíró egyebíróként járt el, akkor a fellebbezés során a másodfokú bíróság fiatalkorúak kistanácsa jár el, amely hivatásos bíróból és két ülnökből tevődik össze (JGG 33b §).

A nagytanács jár el másodfokon azokban az ügyekben, ahol elsőfokon az ülnökbíróság döntött. Emellett elsőfokú hatásköre is van a következő esetekben:

- amely ügyekben az általános szabályok szerint – a bíróságok alkotmányáról szóló törvény, a Gerichtsverfassungsgesetz (a továbbiakban: GVG) 74e § szerint esküdtbíróság járna el;
- ha a nagytanács az ülnökbíróság megkeresésére úgy dönt, hogy különös jelentőségére tekintettel átveszi az ügyet;
- ha a büntetőeljárásban egyaránt érintett fiatal- és felnőttkorú terhelt, s utóbbi bűncselekményére figyelemmel az általános szabályok szerint tanács járna el;
- ha a bűncselekmény sértettjeinek különös védelmi igényének szem előtt tartásával az ügyészség ezt indítványozza;
- ha a terhelt legalább öt évi szabadságvesztéssel fenyegetendő bűncselekményt követett el, vagy várhatóan pszichiátriai gyógykezelésének elrendelése szükséges [JGG 41. § (1) bekezdése].

A fiatalkorúak bírósága nemcsak a fiatalkorúak által – a vád szerint – elkövetett bűncselekmények esetén jár el, hanem akkor is, ha a felnőttkorú terhelt tizennyolc éven aluli személy sérelmére követett el bűncselekményt, a kiskorút közvetlenül veszélyeztető magatartást tanúsított vagy a kiskorúakat védő szabályok ellen vétett (GVG 26. §, 74b §).

Itt jegyezzük meg, hogy a magyar szabályozáshoz hasonlóan nemcsak a bíró, hanem az ügyész is kijelölt. A próbaidőre kinevezett bírók és ügyészek az első évben fiatalkorúak ügyészeként nem járhatnak el [JGG 36. § (1) bekezdése].

A magyar jogalkotó a Be. megfogalmazásakor ellentétes irányba lépett. Míg a 2018. június 30-ig hatályos büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény főszabálya az ülnökbíráskodást – egy hivatásos bíró és két ülnök, akik közül az egyik pedagógus – tette, addig a Be. elsősorban az egyesbíróra alapoz. Elsőfokon ülnökbíróság csak akkor alakul a fiatalkorú elleni büntetőeljárásban, ha a bűncselekményre a törvény nyolc évig terjedő vagy ennél súlyosabb szabadságvesztés kiszabását rendeli; vagy a bíró az ügyet tanács – azaz egy bíró és két ülnök – elé utalja [Be. 680. § (1)-(2) bekezdései]. Másodfokon a főszabálynak megfelelően három hivatásos bíróból álló tanács jár el.<sup>236</sup>

### **X.5. A nyomozás speciális szabályai**

Hogyan kaphatunk képet a fiatalkorú életviszonyainak, személyiségének, szellemi-erkölcsi érettségéről?

Az eljárás megindítását követően prioritást élvez, hogy a nyomozó hatóság feltárja a fiatalkorú terhelt élet- és családi körülményeit, így különösen a személyiségfejlődését, esetleges korábbi deviáns magatartásait, amelyek képet adnak a lelki-szemleli karakteréről. Ennek során kihallgatandó a törvényes képviselőkön túlmenően az iskola képviselője. Utóbbi kihallgatásától csak akkor lehet eltekinteni, ha ebből a fiatalkorú tanulmányaira, munkahelyére nézve aránytalan hátrány, nevezetesen a gyakorlati vagy munkahely elvesztése következhetne [JGG 43. § (1) bekezdése].

Érdekesség, hogy a fiatalkorú gyanúsított kihallgatása csak akkor kötelező a vádemelés előtt, ha várhatóan büntetés kerül kiszabásra. A kihallgatást ebben az esetben a tanács elnöke vagy az ügyész végzi (JGG 44. §).

Míg az általános szabályok (StPO 153. §) szerint az ügyészség a bíróság jóváhagyásával megszüntetheti a büntetőeljárást csekély tárgyi súlyú ügyek esetén, addig fiatalkorú esetén ehhez nem is kell a bíróság jóváhagyása. Ezzel a lehetőséggel általában akkor él az ügyészség,

---

<sup>236</sup> A fiatalkorúak ügyeiben, sőt, azokban a polgári eljárásokban is, ahol gyámsági kérdés merül fel vagy a fiatalkorú védelme indokolt, a fiatalkorúak bírósága jár el.

SEILER, Stefan: i.m. 25.

BERTEL, Christian: Grundriß des österreichischen Strafprozeßrechts. Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, Wien, 1975. 32.

ha már megtették a szükséges intézkedéseket a fiatalkorú helyes irányba történő nevelése érdekében, jellemzően például, ha az okozott kárt megtérítette, és az ügyészség további bírói jogkövetkezmények kiszabását nem tartja szükségesnek (JGG 45. §). A büntetőeljárás fenti okokból történő megszüntetésére a JGG 47. § alapján a bírósági szakaszban is lehetőség van.

A fiatalkorú életvitelének, személyiségének, szellemi-erkölcsi érettségének, környezetének, családi és baráti kapcsolatainak megismerése mint igény a magyar büntetőeljárásnak is a központi részét képezi. Mivel – ellentétben a német eljárásjoggal – a magyar nem teszi függővé a bűncselekmény elkövetésekor tizennégy és tizennyolc év közötti fiatalkorú büntetőjogi felelősségre vonását attól, hogy a szellemi és erkölcsi érettségi foka megfelelőnek bizonyult ahhoz, hogy a bűncselekménye következményeit belássa és képes is legyen annak megfelelően cselekedni, ezért igazságügyi szakértő kirendelése általában nem szükséges. Kötelező azonban akkor, ha a fiatalkorú a bűncselekmény elkövetésekor a tizenkettedik életévét betöltötte, de a tizennegyediket még nem (a Be. 686. §).

Jelenleg erre a célra két bizonyítási eszköz is szolgál a Be. 683. § (1) bekezdésének *a)-b)* pontjai szerint. A pártfogó felügyelői vélemény és a környezettanulmány a fiatalkorú terheltek elleni büntetőeljárás egyéni értékelésének eszközeként a büntetőeljárás ugyanabban a fázisában – legkésőbb a nyomozás végén – ugyanazt a szerepet tölti be. Tartalmi elemeik között túlnyomó részben teljes átfedések, legfeljebb fogalmazásbeli, nem lényeges különbségek figyelhetők meg. Mind a pártfogó felügyelői véleményt, mind a környezettanulmányt a fiatalkorúak pártfogó felügyelője készíti el.

A hatékonyság, célszerűség, ésszerűség követelményeinek megfelelően a megkettőződés elkerülése érdekében mind a Be.-t, mind pedig a KIM-rendeletet érintő jogszabály-módosítás indokolt. Ebben nézetünk szerint a fiatalkorú egyéni értékelésének eszközeként célszerű mellőzni a környezettanulmányt. A környezettanulmány azon tartalmi elemei, amelyeket a pártfogó felügyelői vélemény hatályos szabályai nem tartalmaznak, beépítendőek utóbbi rendelkezéseibe, egyebekben a környezettanulmány mint az egyéni értékelés eszközének deregulációja indokolt.

## **X.6. A tárgyalás nyilvánosságának és a jelenlétnek a kérdése**

Jelen kell-e lenni a fiatalkorúnak a tárgyaláson és jelen lehet-e a nyilvánosság?

A JGG 48. § kategorikusan kizárja a fiatalok elleni büntetőeljárás nyilvánosságát. A jelenléti joga mindössze a terhelt, a sértett, a sértett képviselője, a pártfogó felügyelő számára biztosított. Rajtuk kívül a bíróság tagjai, az ügyész, a védő lehet jelen. Ha azonban az eljárásban felnövekvő személy vagy felnőttkorú is terhelt, akkor a nyilvánosság szabálya irányadó. A nyilvánosságot azonban ekkor is ki lehet zárni a fiatalok nevelésének elősegítése érdekében.

A fiatalok távollétében csak akkor folytatható le a tárgyalás, ha annak általános feltételei fennállnak, az különösen indokolt és az ügyesség is hozzájárul [JGG 50. § (1) bekezdése].

Ha attól lehet tartani, hogy az eljárási cselekmény a fiatalok nevelésére hátrányosan hatna, akkor a tárgyalás azon szakaszáról a bíróság a vádlottat kiküldheti. Ez nem járhat a védekezéshez való jog csorbulásával, így a lefolytatott bizonyítás eredményéről a vádlottat tájékoztatni kell. Ugyanígy a vádlott törvényes képviselője is kiküldhető a tárgyalóteremből, ha megalapozottan feltehető, hogy

- a személyi körülmények tisztázásánál való jelenléte a pártfogó felügyelővel való együttműködést megnehezítené;
- a fiatalok helytelen személyiségfejlődéséhez vagy a bűncselekmény elkövetéséhez közvetetten vagy közvetlenül hozzájárult;
- a jelenléte esetén a vádlott, a tanú vagy más személy élete, testi épsége, szabadsága, befolyásolástól mentes vallomása csorbát szenvedne;
- a jelenléte az igazság felderítését gátolná;
- a sértett, a tanú vagy más személy bizalmas életkörülményei terítékre kerülnek, amelyek védelméhez a nevezetteknek érdeke fűződik [JGG 51. § (1) bekezdése].

Míg a német büntető eljárásjog kötelező jelleggel írja elő a zárt tárgyalást fiatalok esetén, addig a magyar erre csak lehetőséget biztosít [a Be. 691. § (1) bekezdése]. A tárgyalás nyilvánosságát minden esetben a társadalmi kontroll és az átláthatóság iránti igény biztosítja, amely mind a német, mind a magyar igazságszolgáltatás egykori súlyos bűneire adott válasz volt. Ugyanakkor nem szabad szem elől téveszteni a másik oldal elvárását sem. Ha a fiatalok tárgyalásán jelen van a szűk értelemben vett nyilvánosság – érdeklődők az utcáról – mellett a széles is – média – akkor az könnyen a terhelt stigmatizációjához és ahhoz vezethet, hogy a személyisége sérül, helytelen irányba fejlődik.

Ami a jelenlét kérdését illeti, a német és a magyar megoldás első látásra önellentmondás. Hazánkban lehetővé teszi a büntető eljárásjog a tárgyalásmellőzőes büntetővégzés meghozatalát, de kizárja a fiatalkorú távollétében lefolytatandó eljárás lehetőségét. Ezzel szemben Németországban kizárt a fiatalkorúval szemben a tárgyalásmellőzőes büntetővégzés (Strafbefehl), ugyanakkor lefolytatható a felelősségrevonás folyamata a fiatalkorú távollétében. A logika azt diktálná, hogy ha nem hozható büntetővégzés, távollétes eljárás se legyen lefolytatható. Ha viszont lehet tárgyalásmellőzőessel dönteni, akkor miért tiltott a távollétes eljárás?

Minél közelebb esik a büntetőjogi felelősségrevonás az elkövetési időhöz, annál nagyobb hatékonyság várható el a jogkövetkezménytől. Ez a büntetővégzés és a távollétes eljárás engedélyezésének szükségességét támasztja alá. Ugyanakkor a fiatalkorú elleni büntetőeljárás célja a nevelő hatás kifejtése.

## **X.7. Egyéb eljárásjogi kérdések**

### **X.7.1. Büntetővégzés:**

A jogalkotó abból indul ki, hogy a fiatalkorú vádlott tárgyaláson való jelenléte szükséges a nevelő hatás kiváltásához, így ellene büntetővégzés meghozatalának nincs helye [JGG 79. § (1) bekezdése]. Emellett fontos, hogy a fiatalkorú ne vegye félvállról az eljárást, érezze annak súlyát, komolyságát, ne sikkadjon el a lényeg, a határok felmutatása, a jogkövetkezmények súlyának hatásos kommunikálása. Ahhoz, hogy a bíróság a fiatalkorú nevelésének megfelelő szankciót ki tudja választani, szükséges, hogy személyes benyomást szerezzen a terheltről.

Meglátásunk szerint nem célszerű ilyen kategorikus tiltást alkalmazni, hiszen, hogy mi szolgálja leginkább a prevenciót, az adott eset összes körülményeinek mérlegelését követően dönthető el. Az eljárás során feltárt adatokból, a gyanúsított vallomásából, a beszerzett környezettanulmányból, pártfogó felügyelői véleményből dönthető el, hogy tárgyalás mellőzésével a büntetővégzés is kiváltja-e a szükséges visszatartó hatást, vagy feltétlenül szükséges a tárgyalási jelenlét. Előfordulhat ugyanis olyan eset, hogy a hosszúra nyúlt nyomozás is olyan mértékben megviseli az első büntényes fiatalkorút, hogy a tárgyaláson való megjelenési kötelezettsége a személyiségfejlődésében több kárt jelentene, mint hasznot. Ha a

nyomozati iratok alapján kérdéses a tényállás, nem tiszták a vallomások, akkor nincs helye büntetővégzés meghozatalának, hanem tárgyaláson bizonyítási eljárást kell lefolytatni.<sup>237</sup>

#### X.7.2. Csak közvadás eljárás

A fiatalkorú személyiségfejlődése érdekében kötelező szabály, hogy magánvadás eljárásnak vele szemben helye nincs, vádemelésre csak az ügyészség jogosult [JGG 80. § (1) bekezdése].

A Be. a magánvadás eljárás fejezetében mondja ki, hogy ilyen eljárás lefolytatásának fiatalkorúval szemben nincs helye [Be. 762. § (2) bekezdésének *a*) pontja].

Ha elvonatkoztatunk a terhelti jogállástól, akkor megállapíthatjuk, hogy általában a tizennyolc éven aluliak érdeke a testi-értelmi-erkölcsi-szellemi fejlődés, a helyes irányba történő nevelés. Ha lehetővé tenné a jogalkotó, hogy velük szemben magánvadás eljárást lehessen lefolytatni, akkor ezt az érdeket tenné ki közvetlen veszélynek. Megfigyelhető ugyanis, hogy a magánvadás mögött számos esetben nem is a társadalmi együttélés szabályainak büntetőjogi ingerküszöböt elérő semmibe vétele, hanem csekély jelentőségű személyes sérelmek, egyéni bosszú érvényesítése iránti igény húzódik.

#### X.7.3. Egyszerűsített fiatalkorúak eljárása

Az ügyészség szóban és írásban is indítványozhatja a bíróságnál, hogy egyszerűsített fiatalkorúak eljárását folytasson le.<sup>238</sup> Ennek feltétele, hogy a terhelttel szemben várhatóan csak intézkedés vagy legfeljebb két évig terjedő járművezetéstől eltiltás kiszabására kerül sor.

A bíróság az indítványt meg nem fellebbezhető végzéssel akkor utasítja el, ha bizonyítási eljárás lefolytatása szükséges, büntetést szándékozik kiszabni vagy a nevelő hatás elérése érdekében a rendez tárgyalás lefolytatását szükségesnek tartja.

---

<sup>237</sup> HERDEGEN, Gerhard: Beweisantragsrecht, Beweiswürdigung, strafprozessuelle Revision. Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, 1995. 101-103.

HALLER, Klaus – CONZEN, Klaus: Das Strafverfahren. Eine systematische Darstellung mit Originalakten und Fallbeispielen. C. F. Müller Verlag, Heidelberg, 2003. 283.

<sup>238</sup> ALSBERG, Max: Der Beweisantrag im Strafprozess. Carl Heymanns Verlag, Köln, 2013. 644.



Az egyszerűsített eljárásban a bíróság azonnal tárgyalást tart és eltekinthet a büntető eljárásjogi formális szabályok alkalmazásától. Az ügyész részvétele sem kötelező. Vannak azonban olyan kogens rendelkezések, amelyeket feltétlenül be kell tartani. Ilyenek a vádlott jelenlétére, a törvényes képviselő jogállására, a szabadságelvonás esetén a törvényes képviselő vagy nevelő tájékoztatására, a tájékoztatási kötelezettségre vonatkozóak. Az eltérés biztosításának célja az eljárás egyszerűsítése és gyorsítása (JGG 76-78. §i). Mindez nem a gazdaságosság és a költséghatékonyság érdekében történik, hanem a minél jobb nevelési feltételek biztosítása érdekében.

Fontos korlátozás, hogy nincs helye egyszerűsített eljárás lefolytatásának akkor, ha a bíróság a felnővekvőre vonatkozóan alkalmazza a fiatalkorúakra érvényes eljárási szabályokat (JGG 109. §).

Érdekes lehetőséget biztosít a JGG az egyszerűsített eljárással. Az mindenképpen üdvözlendő kezdeményezés, hogy különösen a fiatalkorú terheltek elleni büntetőeljárásban a tizennyolc éven aluliak számára nehezen érthető és felesleges formaságoktól tartózkodjon a jogalkalmazó. Ezzel együtt a legfontosabb garanciális rendelkezésektől nem lehet eltekinteni. Ugyanakkor úgy véljük, a fiatalkorúak bírójának rendelkeznie kell olyan képességekkel, tapasztalatokkal, hogy az eljárást mindenki számára érthetően folytassa le anélkül, hogy jogalkotói szinten tennék lehetővé, hogy bizonyos elemektől eltekintsen. A közérthetőség ugyanakkor nem mehet a hitelesség, a tekintély rovására. Lényeges, hogy az eljárásban résztvevők általában, és így a fiatalkorú terheltek is érezzék, az igazságszolgáltatás előtt állnak. Éppen ezért a közérthetőség nem egyenlő a bizalmasodással.

Megkérdeztük a Szekszárdi Törvényszék illetékességi területén dolgozó fiatalkorúak bíróit mint jogalkalmazókat arról is, hogy javasolják-e a büntetőeljárás formalitásának csökkentését a fiatalkorú elleni büntetőeljárásban. A válaszadók 71 %-a szerint elképzelhető ilyen módosítás. Kicsit több, mint ötödük eltekintene a talár viselésétől, a kérdőívet kitöltők fele pedig megengedné, hogy a terhelt védője és törvényes képviselője vagy ügygondnoka mellett foglaljon helyet. Számítottunk rá, hogy a kérdés megosztó lesz, mert alapvetően a bírósági előkészítő ülés és tárgyalás egy hivatalos forma, szigorúan szabályozott és a bírók ehhez szoktak. Ugyanakkor a fiatalkorúakkal való kommunikáció és a hatékonyság szempontjából fontos a meggyőző hatás. Bár elsősorban nem a talár mint viselet szerepe a meghatározó, hanem a kellő hangnem megtalálása, azonban a védő és a törvényes képviselő melletti ülés lehetősége

nyugtató hatással lehet a terheltre, csökkentve ezzel a megbélyegző negatív hatást. Nem szükséges azonban jogszabály-módosítás, mert a bíró enélkül is lehet rugalmas, és az eset összes körülményei, valamint a vádlott személyisége alapján dönthet úgy, hogy erre lehetőséget biztosít, ha ez nem vezet a rend és a fegyelem lazulásához. A jogalkalmazónak így mindössze azt javasoljuk, hogy merjen bátran rugalmas lenni és a büntetőeljárást a fiatal számára érthető módon vezetni.<sup>239</sup>

#### X.7.4. A törvényes képviselő jogállása:

Ahogy a fiatalkorú terheltet, úgy a törvényes képviselőjét, nevelőjét is megilleti az eljárási cselekményeken való jelenlét joga.<sup>240</sup> Ugyanakkor ez a jog csak a fiatalkorú nagykorúságának eléréséig illeti meg őket. Ha a bűnüldözőnek kötelessége, hogy tájékoztassa a terheltet, úgy ezt a tájékoztatást a törvényes képviselőnek, nevelőnek is meg kell adni. Ezeket a garanciális jogokat csak akkor lehet megvonni tőlük, ha fennáll a gyanú, hogy a fiatalkorú helytelen személyiségfejlődésük az ő közvetlen vagy közvetett hatásuk eredménye, illetve a bűncselekmény elkövetésében közreműködtek. Ilyenkor a családjogi bíróság az, aki segítőt rendel ki a fiatalkorú terhelt mellé. Amíg ez meg nem történik, addig a büntetőeljárást fel kell függeszteni (JGG 67. §).

#### X.7.5. Kötelező védelem?

A fiatalkorú terhelt vonatkozásában csak akkor kötelező a tanács elnöke által védő kirendelése, ha

- a) felnőttkorú terhelt részére is ki kellene rendelni védőt;
- b) megvonták a törvényes képviselő, nevelő eljárási jogait;
- c) a törvényes képviselő, nevelő távollétében folytatja le az adott eljárási cselekményt a bíróság [lásd a JGG 51. § (2) bekezdésével kapcsolatban írtak], és az eljárási cselekményt követő tájékoztatás nem lenne elegendő a terhelt jogainak biztosítása érdekében;
- d) a fiatalkorú szellemi-erkölcsi állapotának felmérése érdekében igazságügyi szakértő kirendelése szükséges, és a szakvélemény elkészítése érdekében felmerül a fiatalkorú intézeti elhelyezésének szükségessége;

---

<sup>239</sup> Ausztriában a kisebb jelentőségű ügyekben lehetőség van bűnösség kimondására jogkövetkezmény nélkül.

BERTEL, Christian – VENIER, Andreas: i.m. 188.

<sup>240</sup> EISENBERG, Ulrich: Beweisrecht der StPO – Spezialkommentar. Verlag C. H. Beck, München, 2002. 211-212.

e) letartóztatják vagy pszichiátriai intézetben helyezik el (JGG 68. §).

Ha nem is kötelező a védelem, a tanács elnöke dönthet úgy, hogy segítőt rendel ki, aki betekinthez az iratokba és a tárgyaláson megilletik őt a védő jogai [JGG 69. § (1), (3) bekezdései].

A Be. 682. § (1) bekezdése kötelező jelleggel írja elő, hogy a fiatalkorúnak védővel kell rendelkeznie. Ha ő maga vagy hozzátartozója nem hatalmaz meg ügyvédet, akkor a bíróság rendel ki, a területileg illetékes ügyvédi kamara pedig kijelöli. A védő részvétele kötelező a gyanúsított kihallgatáson, a terhelt részvételével megtartott szembesítésen, a helyszíni kihallgatáson, a felismerésre bemutatáson, a bizonyítási kísérleten, a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés tárgyában tartott ülésen [Be. 682. § (2) bekezdése]. Ezek megítélésünk szerint olyan rendelkezések, amelyek megtartása a garanciális szempontok biztosítása érdekében szükséges.

#### X.7.6. Tájékoztatási kötelezettség szabadságelvonás esetén

A fiatalkorú szabadságelvonása esetén ezen tényről és okairól haladéktalanul értesíteni kell a törvényes képviselőt vagy nevelőt.

Ettől egyrészt csak akkor lehet eltekinteni, ha a fiatalkorú érdekeinek veszélyeztetésétől lehet tartani. Ebben az esetben egy másik, az érdekeit megfelelően védeni képes nagykorú személyt kell tájékoztatni. A terheltnek előzőleg lehetőséget kell adni, hogy megnevezze a bizalmi emberét.

Másrészt el lehet tekinteni a törvényes képviselő, nevelő tájékoztatásától akkor is, ha ez a vizsgálat célját, eredményét jelentősen veszélyeztetné. Ilyen esetben haladéktalanul értesíteni kell a pártfogó felügyelőt (Jugendgerichtshilfe) (JGG 67a §).

#### X.7.7. A kölcsönös tájékoztatás elve

A bűnüldözőnek a fiatalkorú elleni büntetőeljárás megindításáról és befejezéséről tájékoztatnia kell a családjogi bíróságot, a pártfogó felügyelőt (Jugendgerichtshilfe) és az iskolát. Nekik az ügyészség felé áll fenn tájékoztatási kötelezettségük, ha arról szereznek tudomást, hogy a

fiatalkorúval szemben újabb büntetőeljárást indítottak. A családjogi bíróság még az ügyészséget is értesíti a családjogi intézkedések foganatosításáról, megváltoztatásáról, megszüntetéséről (JGG 70. §). Mindez a holisztikus gondolkodásmódot jelenti. A jogágakon átívelő kooperáció a magyar jogban is megfigyelhető.

A személyiség helyes irányba történő fejlesztése számos összetevő függvénye.<sup>241</sup> Elsőként és elsődlegesen a család szerepét kell kihangsúlyozni mint alfa és omega. A támogató és pozitív irányba lökést adó családi közeg nélkül eredményes nevelés roppant nehéz. A családon és a rokoni-baráti-ismerősi mikrokörnyezeten túlmenően közreműködik az erkölcsi-érzelmi-értelmi-szellemi nevelésben a közoktatási intézményrendszer, így a bölcsőde, az óvoda, az iskola. Itt szembesül a gyermek először a társadalmi együttélés szabályainak betartási kötelezettségével. A deviáns, kriminális magatartást tanúsító fiatalkorú torz személyiségfejlődésének megfordítása sem egyedül a bíróság feladata, felelőssége. A büntetőeljárás folyamán rendszeresen figyelni kell, hogy felmerül-e olyan körülmény, ami megalapozza a Gyvt. szerinti jelzési kötelezettséget vagy a hatósági eljárás kezdeményezését (Be. 679. §). A gyermek veszélyeztetettsége esetén a gyermekjóléti szolgálatnál. Ha pedig a gyermek súlyos elhanyagolása vagy más különös ok, a gyermek önmaga által előidézett súlyos veszélyeztető magatartása indokolja, akkor hatósági eljárást lehet kezdeményezni [Gyvt. 17. § (2) bekezdése].

#### X.7.8. Ideiglenes intézkedések a büntetőeljárás során

A bíróság az ítélet jogerőre emelkedését megelőzően is jogosult arra, hogy a fiatalkorúval szemben ideiglenes intézkedésként nevelő célzatú intézkedéseket rendeljen el, magatartási szabályokat alkalmazzon, sőt, gyermekotthonban is elhelyezheti, ha ettől a veszélyeztetettségének a megszűnése, a további bűncselekmények elkövetésétől való visszatartása várható (JGG 71. §).

A polgári eljárásjoggal szemben a magyar büntető eljárásjog nem ismeri az ideiglenes intézkedés jogintézményét. Ellene szól, hogy a további bűncselekmények elkövetésétől való visszatartó hatás elérése érdekében az ítélet jogerőre emelkedése előtt elrendelt ideiglenes intézkedés nehezen fér össze az ártatlanság vélelmével. Másfelől viszont, ha a fiatalkorú a

---

<sup>241</sup> MEARS, Daniel P. – TRAVIS, Henry: Youth development and Reentry. Youth violence and juvenile justice. Special issue: youth reentry. Volume 2, Number 1, January 2004. 11.

bűncselekmény elkövetését és a bűnösségét beismeri, a bizonyítékok is egyértelműek, akkor az időtényező miatt helye lehet a nevelő célzatú intézkedéseknek.

Az ideiglenes javítóintézeti nevelés szabályozása mellett Máramarosi Istvánné és Gibicsár Gyula mellett Róth Erika is érvel. Ez lehetne ugyanis a fiatalok letartóztatásának alternatívája. Ez inkább szolgálhatná az erkölcsi fejlődésüket, mint a letartóztatás, ahol Máramarosi Istvánné szerint a gyengék – akár szexuális értelemben vett – áldozattá, az erősek pedig profi bűnözővé válnak.<sup>242</sup>

A Gyvt. 68/D. §-ában szabályozott megelőző pártfogás elrendelésének lehetősége az elhúzó eljárásokra jelentett megoldást. A prejudikáció elkerülése és az ártatlanság vélelmének biztosítása érdekében 2014. december 31-ig az elhúzó büntetőeljárások alatt a fiatalok nem kaptak intézményes segítséget és támogatást a bűnismétlés elkerülése és a társadalomba való beilleszkedés elősegítése érdekében. A megelőző pártfogás révén ugyanakkor már a gyanúsítást megelőzően elkezdődhet – a gyermekjóléti szolgálatok és a pártfogó segítségével – a fiatal személyre szabott bűnmegelőzési szempontú gondozása. Ha a pártfogó felügyelői szolgálat a környezettanulmány és a veszélyeztetettség bűnmegelőzési szempontú kockázatértékelése alapján azt állapítja meg, hogy a veszélyeztetettség magas fokú, akkor lehetőség van a megelőző pártfogás elrendelésére. Ebben az esetben a gyámhatóság kötelezi a fiatalot és a törvényes képviselőjét is a személyes együttműködésre, magatartási szabályok betartására. A magatartási szabályok a szabadidő eltöltésének módjára és helyszínére vonatkozhatnak, annak meghatározására, hogy kivel tarthat kapcsolatot, milyen változtatásokat tegyen az életvezetésében. Ha a veszélyeztetettség közepes fokú, akkor a gyámhatóságnak mérlegelési jogköre van a megelőző pártfogó felügyelet elrendelésére. Döntését fél év múlva felülvizsgálni köteles. A Gyvt. 69. § (4) bekezdése szerint meg kell szüntetni a megelőző pártfogást, ha a fiatalval szemben pártfogó felügyeletet alkalmaznak, vagy javítóintézeti nevelést rendeltek el, vagy szabadságvesztésre ítélték. Automatikusan megszűnik, ha a fiatal a tizennyolcadik életévét betöltötte.<sup>243</sup>

Bár nálunk a bíróság ideiglenes intézkedést nem rendelhet el, de a fentiekben leírt szignalizációs kötelezettsége keretében hatósági eljárást kezdeményezhet, amely zárulhat akár a fiatal nevelésbe vételével, intézeti elhelyezésével is. Ez azonban nem a büntető-, hanem a

<sup>242</sup> HERKE Csongor: A letartóztatás. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs 2002. 210.

<sup>243</sup> Kommentár a büntetőeljárás törvényhez 2. kötet (főszerkesztő: POLT Péter), i.m. 1396-1397.

közigazgatási eljárás talaja. Megítélésünk szerint ez a lehetőség megfelel a büntetőjog és a büntető eljárásjog garanciális elveinek, nem jelent prejudikációt, ugyanakkor szolgálja a nevelés, megelőzés célját.

#### X.7.9. A fiatalkorú terhelt letartóztatása

Fiatalkorúval szemben letartóztatást csak akkor lehet elrendelni, ha annak célja nevelő célzatú ideiglenes intézkedéssel, gyermekotthonban elhelyezéssel nem elérhető. Különösen vizsgálnia és indokolnia kell a bíróságnak az arányosságot.

A szökés, elrejtőzés veszélyére csak akkor lehet a határozatban hivatkozni, ha azt a fiatalkorú az adott eljárásban már megkísérelte, vagy nem rendelkezik állandó lakó- vagy tartózkodási hellyel.

Ha a fiatalkorút letartóztatták, akkor soron kívül kell az eljárást lefolytatni (JGG 72. §).

A Be. is szigorít a fiatalkorú terheltek esetén a letartóztatáson. Arra csak akkor kerülhet sor, ha a bűncselekmény különös tárgyi súlya folytán szükséges [Be. 688. § (1) bekezdése].<sup>244</sup>

A nemzetközi tendencia – a Gyermekjogi Egyezmény, a büntetések és intézkedések hatálya alatt álló fiatalkorú elkövetőkre vonatkozó Európai Szabályokról szóló Európa Tanács Miniszteri Bizottságának CM/Rec(2008)11. számú ajánlása, a Children irányelv – is a fiatalkorú terheltekkel szembeni szabadságelvonással járó kényszerintézkedések visszaszorítására irányul. Az csak a végső eszköz lehet és a lehető legrövidebb ideig tartson.

#### X.7.10. Érvényesíthető-e sérelemdíj fiatalkorú terhelttel szemben a büntetőeljárásban?

Németországban tipikus, hogy a sértettek polgári jogi igényként sérelemdíjat is érvényesítenek a büntetőperben, amelyet a büntetőbíróság megítél. A joggyakorlat egy rendre frissülő táblázatot használ, amely tartalmazza, hogy egyes sérelmek – például orrtörés – átlagosan mekkora sérelemdíjat vonnak maguk után. Ez a táblázat folyamatosan figyelembe veszi a

---

<sup>244</sup> Ausztriában fiatalkorúak letartóztatása csak akkor lehetséges, ha a bűncselekmény tárgyi súlya jelentős vagy a várható büntetés tartama magas.  
BERTEL, Christian – VENIER, Andreas: i.m. 192-193.

bírósági gyakorlatot, de nem kötelező jellegű, hiszen az adott eset összes körülményeit kell mérlegelési körébe vonnia a bíróságnak.

Kivételt jelentenek a fiatalkorúval szembeni büntetőeljárások, ahol ilyen adhéziós eljárás lefolytatására nincs lehetőség (JGG 81. §).

Magyarországon nem gyakorlat, hogy büntetőeljárásban a kártérítésen felül sérelemdíjat is érvényesítsenek a sértettek, ez tipikusan a polgári perek területe. Ugyanakkor kártérítési igényt ugyanúgy, mint a felnőttkorú terheltekkel szemben, a fiatalkorú ellen is lehet érvényesíteni.

### **X.8. Melyik fiatalkorúra irányadó szabályok vonatkoznak a felnővekvőre?**

Ha a bíróság mérlegeléssel úgy dönt, hogy a bűncselekmény elkövetésekor a tizennyolcadik életévét betöltött, de a huszonegyediket még be nem töltött terheltre a fiatalkorúakra vonatkozó szabályokat alkalmazza, akkor sem mindegyik rendelkezés releváns.

A büntető eljárásjogi szabályok közül alkalmazandó:

- Egyrészt a szellemi-erkölcsi érettségét feltárni hivatott környezettanulmány mielőbbi elkészítésének követelménye. Ez magától értetődő, hiszen éppen ennek a környezettanulmánynak az ismeretében kerül a jogalkalmazó abba a helyzetbe, hogy mérlegeléssel eldöntse, hogy a fiatalkorúakra vonatkozó szabályokat alkalmazza-e.
- Másrészt, hogy a pártfogó felügyelőt értesíteni kell a tárgyalás helyéről és időpontjáról. Azon ő részt vehet és észrevételeket is tehet, felszólalhat.
- Harmadrészt a kötelező védelemnek kizárólag az a szabálya, hogy védőt kell kirendelni a felnővekvő terhelt mellé, ha az általános szabályok a felnőttkorúra is előírják azt; vagy, ha a szellemi-erkölcsi állapotának felmérése érdekében igazságügyi szakértő kirendelése szükséges, és a szakvélemény elkészítése érdekében felmerül a felnővekvő terhelt intézeti elhelyezésének szükségessége.
- Negyedrészt az életkornak és szellemi érettségnek megfelelő érthető tájékoztatás követelménye.
- Ötödészt az a lehetőség, hogy a szakértő és a védő meghallgatását követően legfeljebb hat hétre pszichiátriai intézetben helyezze el a felnővekvőt, ha a szellemi fejlettségének a megállapításához az szükséges (JGG 109. §).

- Hatodrész a fiatalkorúak bíróságaira vonatkozó összetételi és illetékességi szabály. Ha a bűncselekmény legalább négy évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett vagy a terhelt pszichiátriai intézeti elhelyezésének szükségessége merül fel, akkor a fiatalkorúak tanácsa jár el (JGG 108. §).

Ebből következik, hogy szemben a fiatalkorúakkal, felnövekvő terheltnél

- lehetőség van büntetővégzés meghozatalára és bíróság elé állításra (beschleunigtes Verfahren);
- nincs lehetőség egyszerűsített eljárás lefolytatására;
- megengedett a magánvád és a sérelemdíj iránti igények érvényesítése is.

Összességében a kiindulópontként megfogalmazott tézis a magyar és a német büntető eljárásjog összehasonlításánál a fiatalkorúak tekintetében csak fele részben igazolt. A két ország szabályozása között lényeges eltérés, hogy Németországban külön törvény szabályozza a fiatalkorúak bíróságát, a felnövekvőre is tartalmaz külön rugalmas szabályokat.



## **XI. FEJEZET**

### **ÖSSZEGLZÉS**

A doktori értekezés elkészítésénél célként az vezérelt minket, hogy szem előtt tartva a jogalkotás hatályos termékeit, bevonva a vizsgálatba a jogalkalmazó meglátásait és a jogtudomány nézeteit, saját javaslatokat fogalmazzunk meg a fiatalkorú elleni büntetőeljárás hatékonyabbá tétele érdekében.

Záró fejezetünkben áttekintjük a doktori értekezés elkészítésének fázisait, összegezzük felépítését. Megválaszoljuk a hipotéziseket, levonjuk a következtetéseket, csokorba szedjük a jogalkotó, a jogalkalmazó és a jogtudomány számára hasznosítható javaslatainkat.

#### **XI.1. A doktori értekezés áttekintése**

A doktori értekezés bevezetését azzal kezdtük, hogy szemügyre vettük a témát, ahogy Hannibál állt meg egy pillanatra Róma kapui előtt. A hadvezérrel szemben mi nem álltunk meg a kapuknál.

Hipotéziseket fogalmaztunk meg, ismertettük a kutatás módszerét, felépítését, célját. Mivel a fiatalkorú elleni büntetőeljárás az általánostól eltérő megközelítési módot kíván, ezért áttekintettük egyrészt a fiatalkorúak megjelenését az egyes jogágakban és elemeztük a gyermekpszichológiai aspektusokat.

Bemutattuk a fiatalkorúak büntető statisztikáját, bár hangsúlyozzuk, hogy témánk indokoltságát nem a számok támasztják alá. A társadalom minden téren kiemelt figyelmet fordít a kiskorúakra. Támogatja szocializációjukat, oktatásukat, megélhetésüket, fejlődésüket. A ma még kiskorúak lesznek a holnap felnőttjei, társadalmunk életének alakítói. A mai fiatalkorúak válhatnak a holnap bűnelkövetőivé. A büntetőeljárás és a büntetés célja a bűnelkövetővé válás, a bűnismétlés megakadályozása. Minél korábban kezdjük el ezen cél megvalósítását, annál inkább bízhatunk az eredményességben, a hatékonyságban. Ennélfogva a fiatalkorú bűnelkövetők elleni sikeres büntetőeljárás lefolytatása közvetlen kihatással van a társadalmi együttélésre.

Babits Mihály sorait mottóként használva elemeztük a fiatalkorú elleni büntetőeljárás XX. századi magyarországi történetét. Szándékunk nem csupán a múlt felvázolására irányult, hanem nyitott szemmel járva értékeltük, mérlegeltük, hogy melyik jogtörténeti rendelkezések visszavezetése indokolt. Feltevésünk, amely szerint a jogalkotás történetét nem feltétlenül a folyamatos fejlődés, az esetleges korábbi – meghaladottá vált – gondolatok deregulációja és csupa új, jobbító szándékú és hatású jogszabály-módosítás, jogalkotás jellemzi, beigazolódott. A jogtörténeti fejezetet javasoljuk nem őskövület múzeumi tárlatvezetéshez hasonló bemutatásának tekinteni, hanem olyan múltnak, amelyből még épülhet jövő. Vizsgálatunk eredményeként megállapítottuk, hogy a fiatalkorúakra vonatkozó speciális büntetőeljárás szabályozás igényének felmerülésekor, a XX. század elején sokkal bátrabban nyúlt a jogalkotó a kérdéshez, sokkal inkább kidomborodott a terület különös jellege. Nem feltétlenül értettünk egyet mai szemmel az akkori rendelkezésekkel, de a magunk részéről találtunk olyan elemet, amelyet ma is hasznosításra, bevezetésre érdemesnek találunk. Alapvetően a jelenleginél fontosabbnak, hangsúlyosabbnak tartjuk a fiatalkorú oktatási intézményének bevonását a büntetőeljárásba. Erre a múltból is átvettünk példát. A doktori értekezést áthatja vizsgálati eredményünk, amely szerint a fiatalkorú elleni büntetőeljárás sikere nem egyedül a nyomozó hatóság, az ügyészség, a bíróság, a büntetés-végrehajtás munkáján múlik, hanem abban a holisztikus gondolkodásmódot előtérbe helyezve fontos szerepet játszik az osztársadalom.

Távolról fokozatosan és folyamatosan közelítve érünk el a doktori értekezés szívéhez, a nyomozás és a bírósági eljárás elemzéséhez.

Már a nyomozás során megmutatkozik, hogy a bűnüldöző a fiatalkorú esetén kettős prés alatt áll. Egyrészt nyomja őt az eredményesség, a bűncselekmény sikeres felderítésének terhe, mely alapvetően minden büntetőeljárást jellemez. Másfelől azonban a jogalkotó előírásainak megfelelően részben maga a fiatalkorú is különleges bánásmódot igénylő személynek minősül, a kellő körültekintéssel kell eljárni. A kettős prés felett pedig ott lebeg az a bevezető fejezetben, a gyermekpszichológiai aspektusoknál tett megállapításunk, amely szerint jóval nagyobb hangsúlyt kell fektetni a megfelelő kommunikációra. Ahhoz ugyanis, hogy elérjük a fiatalkorút, szó szerint és átvitt értelemben is meg kell tudni őt szólítani. Javaslatot fogalmazunk meg ennek mikéntjére, bízva abban, hogy az a gyakorlati munkában a jogalkalmazó segítségére lesz. A jogalkotó deklaráltan figyelmet fordít a fiatalkorú megbélyegzésének elkerülésére, a személyi garanciák körében nemcsak védőt, hanem törvényes képviselő akadályoztatása esetén ügygondnokot is biztosít számára. Jogalkotási, jogszabály-módosítási javaslatunk utóbbi

érinti. Meglátásunk szerint az ügyvéd a jogi védelmet, a törvényes képviselő vagy az ügygondnok pedig a lelki támogatást hivatott biztosítani. Felesleges és célszerűtlen két ügyvéd kirendelése, az ügygondnoki feladatot helyesebb lenne gyermekvédelmi szakemberre bízni.

Szintén a nyomozáshoz tartozik, de jelentőségénél fogva külön fejezetet szenteltünk az egyik legsúlyosabb kényszerintézkedésnek, a letartóztatásnak. Európai és magyar elvárás is, hogy a letartóztatásokra csak a legszükségesebb esetekben és csak a legrövidebb ideig kerüljön sor. A fiatalkorúak letartóztatásánál érvényes Arany János megállapítása, amely szerint „Kettős úton halad az emberi élet: Egyik a gyakorlat, másik az elmélet...”. Fiatalkorúaknál ugyanis a jogalkotó megköveteli a letartóztatás feltételeként a bűncselekmény különös tárgyi súlyát, a jogalkalmazó ugyanakkor az alanyi ismérvekre is alapozva is letartóztat fiatalkorú terhelteket. Ennek feloldására teszünk jogalkalmazási javaslatot. Másrészt pedig a doktori értekezésben a fokozatosság és a lépcsőzetesség jogtudományi elvét bevezetve adunk támpontot a letartóztatás kiváltására, az azt megalapozó körülmények vizsgálatára.

Vizsgálatunk kiemelt tárgya és ezért önálló szerkezeti egységet képvisel az egyéni értékelés eszköze. Ez a büntetőeljárás lefolytatásának és majdan a szankció megválasztásának alfája és omegája. Az egyéniesítés hatályos eszközei a környezettanulmány és a pártfogó felügyelői vélemény, amely a fiatalkorú személyiségjegyeit, életvezetését, oktatási körülményeit, családját, káros szokásait, a bűnisméltés veszélyét hivatott bemutatni. A büntetőeljárás elsődleges célja a fiatalkorú helyes irányú fejlődésének előmozdítása, ehhez viszont elengedhetetlenül szükséges magának a fiatalkorúnak a megismerése. Ahogy már a jogtörténeti fejezet szemléltetésekor említettük, visszanyúlunk a gyökerekhez és teret adunk az oktatási intézmény véleményének, ezzel kapcsolatban mind a jogalkotó, mind pedig a jogalkalmazó felé javaslattal élünk. Emellett azonban jogszabály-módosítási javaslatunk célja a környezettanulmány és a pártfogó felügyelői vélemény felesleges megkettőzésének elkerülése. A sok átfedésre, felesleges párhuzamosságokra figyelemmel érdemes és célszerű csak az egyiket megtartani, a tartalmi elemeket pedig összhangba hozni, szinkronizálni.

A fiatalkorú elleni büntetőeljárás napjainkban talán legvitatottabb területe a bírósági eljárást érinti. Vizsgáljuk, hogy melyik bíróságok rendelkezzenek hatáskörrel és illetékességgel, szükség van-e ülnökökre. Pro és kontra sorakoztatunk érveket a korábbi és a hatályos szabályozás mellett és ellen. Vázoljuk a jogalkalmazók körében végzett nem reprezentatív felmérés tapasztalatait, a jogtudomány javaslatait, majd kifejtjük saját álláspontunkat. Követel-

e meg a jogalkalmazók részéről külön ismereteket a külön eljárás? Ki lehet fiatalkorúak bírója, ügyésze? Terjesszük-e ki a specialitást a védő személyére is, követeljünk-e meg tőlük is többlettudást? Jelen lehet-e a nyilvánosság a bíróság előtti eljárási cselekményeken? Kérdés kérdés hátán, mi azonban végigvesszük az ezzel kapcsolatos problémákat és megoldási javaslatokat fogalmazunk meg – feltehetően vitákat generáló – véleményünk kifejtésével. Ahogy már említettük, a célkövetés nem ér véget a büntetőeljárás jogerős befejezésével, ezért az együttműködés volumenére is fogalmazunk meg javaslatot, támaszkodva a magyar jogtörténetre.

Szintén a bírósági eljáráshoz tartozik, mégis indokoltnak láttuk külön tárgyalni a fiatalkorú elleni büntetőeljárás mint külön eljárás többi külön eljáráshoz fűződő kapcsolatát.

A megbélyegzés elkerülésének és a nevelő hatás előtérbe helyezésének célját szolgálja az elterelés.

Utóbbi két szerkezeti egység összegzéseként rögzítjük, hogy a magunk részéről milyen séma szerint tartjuk hatékonynak a büntetőeljárás lefolytatását.

A doktori értekezést keretes szerkezetbe foglaltuk. Az érdemi tárgyalást kezdtük a múltba révedve, hasznosítható jogtörténeti emlékek között kutatva. Zárásként – hangsúlyozandó, hogy nyitott szemmel járunk a világban – kitekintünk a német szabályozásra, összevetjük azt a magyarral.

Úgy döntöttünk, hogy a doktori értekezés végén szerepeltetjük a Szekszárdi Törvényszék illetékességi területén kijelölt fiatalkorúak bírói kérdőívre adott válaszainak összegzését. A következtetések levonása viszont a doktori értekezésben elszórta, az adott téma vizsgálatánál található. Kíváncsiak voltunk a Tolna Megyei Főügyészség illetékességi területén dolgozó kijelölt fiatalkorúak ügyészei véleményére, tapasztalatára is, a Legfőbb Ügyészség azonban elutasította a megkeresésünket.

## **XI.2. A hipotézisekre adott válaszok**

A megfogalmazott hipotéziseinkre a kutatásaink során az alábbi következtetésekre jutottunk.

1. A fiatalkorú elleni büntetőeljárás az igazságszolgáltatás szereplőitől jogi, pszichológiai, pedagógiai ismereteket és készségeket is megkíván.

A feltevés bebizonyosodott.

A jogalkotó a hatályos szabályozás megalkotásakor valamennyi járásbíróságot „fiatalkorúak bíróságává” tette és szélesedett a fiatalkorúak bírójaként eljárók köre. Ezzel együtt továbbra is kijelölés alapján járnak el mind a bírók, mind pedig az ügyészek.

A jogalkalmazók körében végzett kérdőíves felmérés alátámasztja azt a megállapítást, hogy külön ismeretek szükségesek, és a bírók igénylik is az ilyen oktatásokat, képzéseket.

A jogtudomány<sup>245</sup> és kutatási eredményünk is egyértelműen megerősíti a hipotézist. Hangsúlyozzuk azonban, hogy a fiatalkorú elleni büntetőeljárás speciális céljára figyelemmel a bíró sosem lesz abban a helyzetben, hogy elmulaszthatná az egyéni értékelésekre, pedagógiai szakvéleményre, osztályfőnöki jellemzésre támaszkodást.

2. Az eljárások céljánál a felnőtt terheltekhez képest hangsúlyosabb a testi-értelmi-érzelmi-erkölcsi fejlődés biztosítása.

A hipotézis következik a jogalkotó előírásából, amely a fentieket a büntetőeljárás céljaként nevesíti.

Feltevésünket sem a jogalkalmazó, sem a jogtudomány nem vitatja.<sup>246</sup>

Napjainkban igen divatos kifejezés lett a gyermekbarát igazságszolgáltatás követelménye. Áthatja mindez a polgári és a büntetőjog területét is.

Fontos azonban rámutatni, hogy a kiskorú fejlődésének biztosítása és a gyermekbarát igazságszolgáltatás sem jelenthet – utóbbi elnevezésével ellentétben – barátkozást, bizalmaskodást. A cél az, hogy egy hivatalos, korrekt keretek között zajló, a fiatalkorúval érdemi kommunikációt lefolytató, a fejlődését szem előtt tartó eljárást folytasson le a jogalkalmazó. A későbbiekben ismertetett, általunk kidolgozott fokozatosság és lépcsőzetesség elve alapján felrajzolhatunk ugyan egy sémát, amely a jogalkalmazónak támpontot nyújt, hogy hozzá tudjon járulni a fiatalkorú terhelt testi-értelmi-érzelmi-erkölcsi fejlődéséhez, azonban nem szabad kizárólagosságban gondolkodni. Tévhit, hogy a fiatalkorú érdekét és fejlődését mindenképpen az elterelés, a büntetőeljáráson kívüli út vagy a szabadságelvonó szankció szolgálja. Ez mindig az adott esettől és személytől függ. Vizsgálatunk szerint az egyéni

---

<sup>245</sup> NEWMAN, Donald J. – ANDERSON, Patrick R.: Introduction to criminal justice. Random House, New York, 1989. 123.

<sup>246</sup> NOTHACKER, Gerhard: i.m. 105.

értékelési eszközből, a bűncselekmény tárgyi súlyából és az alanyi oldalból kell következtetnünk arra, hogy melyik megoldás vezet(het) leginkább eredményre.

3. Ez a cél viszont nem formalitással, elvi megfogalmazásokkal, hanem gyakorlati ismeretekkel, tapasztalattal, tudással, adekvát hozzáállással érhető el.

Bár a jogalkotó jelenleg egy formális kijelölési folyamattal kívánja biztosítani azt, hogy a fiatalkorúak ügyében az ítélkezést arra alkalmas személy<sup>247</sup> végezze, ezt az állapotot sem a jogalkalmazók körében végzett nem reprezentatív kérdőíves felmérés, sem pedig a jogtudomány nem tartja üdvözítőnek.

Nem maga a kijelölés a problémás, hanem az, hogy ez ad hoc alapon történik. A kijelölés előtt senki nem méri fel a rátermettséget, nincs megkövetelt képesítés, képzettség, végzettség. Önmagában a kijelölés gyakorlati tudás és megfelelő személyiségjegyek, kommunikációs képesség hiányában nem megoldás. Ezzel kapcsolatban indokolt a változtatás. Egyértelműbb, átláthatóbb, objektív szempontokon nyugvó kijelölési rendszer és folyamatos képzések biztosítása szükséges mind az ügyészeknél, mind pedig a bíróknál.

4. A felelősség viszont közös, az igazságszolgáltatás szereplőinek együtt kell működniük az oktatási intézményekkel, a gyermekvédelemmel, a gyámhatósággal.

A jogalkotó deklarálja a gyermekek védelme érdekében a jelzési kötelezettséget.

Ugyanakkor minden elv annyit ér, amennyit megvalósítanak belőle. Vizsgálatunk szerint a jelenlegi gyakorlat hiányos e tekintetben. A jogalkalmazók nem minden indokolt esetben teljesítik a jelzési kötelezettségüket. Abban viszont teljes az egyetértés, hogy a fiatalkorú elleni büntetőeljárás célját önmagában a jogalkalmazó nem tudja elérni, akármilyen kifogástalan is az eljárása és az ügydöntő határozata. Ahogy a gyermekpszichológiai bevezető alfejezetben elemeztük, a nevelés, az érzelmi-erkölcsi fejlődés legfontosabb és elsődleges színtere a család. Ezért is fontos, hogy rögtön megtörténjen valamilyen szintű, de mindenképpen érdemi, ellenőrizhető, hatékony és motivált állami beavatkozás, ha a 18 éven aluli veszélyeztetettsége egyértelműen megállapítható. Szükséges, hogy a bírók ne felesleges időpocsékolásnak, hanem teljesítendő kötelezettségként kezeljék és teljesítsék jelzési kötelezettségüket. Emellett azonban a holisztikus gondolkodásmód jegyében javasoljuk az oktatási intézmények bevonását, akik pedagógiai módszerekkel quasi utógondozásként hozzájárulhatnak a fiatalkorú terhelt értelmi-szellemi-erkölcsi szempontból helyes irányba tereléséhez. Ezt azonban csak információk

---

<sup>247</sup> HELLWIG, Albert: i.m. 12.

birtokában tudják megtenni. Hogy miért szükséges ez? Mert a büntetőeljárás a jogerős ügydöntő határozattal befejeződik, a fiatalok nevelése, tanítása azonban nem. Az említetteken kívül nem hagyható figyelmen kívül a szülők szerepe.<sup>248</sup>

5. Az eljárás kulcsa – a hét kriminalisztikai alapkérdés megválaszolásán túlmenően – a fiatalok személyiségének feltérképezése.

A jogalkotó kötelezően beszerzendő bizonyítékként tekint az egyéni értékelési eszközökre, amelyekből megállapítható a fiatalok személyisége, életvezetése.<sup>249</sup> Több egyéni értékelési eszközt is ismerünk, azonban kettőnek van kiemelt jelentősége: a környezettanulmányok és a pártfogó felügyelői vélemények.

Ezeket a jogalkalmazók rendre be is szerzik a döntéshozatal megelőzően.

A jogtudományban eddig nem merült fel a környezettanulmány és a pártfogó felügyelői vélemény összevonásának lehetősége.

Mi azonban elemzésünk során arra jutottunk, hogy szükséges e két egyéni értékelési eszköz megreformálása. Egyrészt felesleges a megkettőződés, gyakorlatilag ugyanolyan szerepet tölt be és tartalommal bír mindkettő. Másrészt fokozott figyelmet szenteljünk a közvetlenség elvének, az egyéni értékelés pártfogó általi elkészítése során támaszkodjon az osztályfőnöki jellemzésre, pedagógiai szakvéleményre. Míg a pártfogó a családlátogatás során a körülmények egy részét tapasztalja, más részét azonban a fiatalok és a család elmondásából tudja, addig az iskola közvetlen és hosszú távú tapasztalattal rendelkezik a fiatalok és családját illetően. Ezáltal kerül be a büntetőeljárásba az iskola pedagógusainak objektív tapasztalatokon alapuló, közvetlen, elfogulatlan, pártatlan, független véleménye. Mindez alkalmas lehet az ülnökök szerepének kiváltására is, ráadásul egyszerű, olcsó, hatékony megoldás.

6. A fiataloknak nemcsak jogi védelemre, hanem érzelmi támogatásra is szüksége van.

Törvényi előírás, hogy a fiatalok elleni büntetőeljárásban kötelező a védelem. Ezt meghatalmazott ügyvéd hiányában a jogalkalmazó megkeresésére a területileg illetékes ügyvédi kamara sorsolással kijelölt ügyvédje látja el. Emellett az eljárási cselekményekről értesíteni kell a törvényes képviselőt, az akadályoztatása esetén pedig szintén ügyvéd ügygondnokot kell kirendelni.

---

<sup>248</sup> SPRACK, John: i.m. 168.

<sup>249</sup> BURGHARD, Waldemar: i.m. 82.

A jogalkalmazó és a jogtudomány is egyetért a jogi védelem<sup>250</sup> és az érzelmi támogatás nélkülözhetetlenségével.

Kutatásunk során azonban kritikával illetjük a jelenlegi hatályos rendszert. Az ügyvéd ügygondnok nem képes biztosítani a fiatalkorú érzelmi támogatását. Ennek szubjektív és objektív okai is vannak. Ügyvédként – általában – nem ismeri őt (szubjektív elem) és nem is rendelkezik megfelelő képesítéssel, végzettséggel az ilyen feladat ellátásához (objektív szempont). Ezzel szemben az általunk az ügygondnoki tisztségre javasolt gyermekvédelmi szakember legalább az egyik követelménynek – az objektívnek – megfelel, mert egyrészt tanulta a területet, másrészt pedig gyakorlattal is rendelkezik. Adott esetben – előzményi, közigazgatási intézkedések, beavatkozások esetén – lehet, hogy még a családot, a terheltet is ismeri. A gyermekvédelmi szakemberek ügygondnokként kirendelése ennél fogva hatékonyabb megoldást jelentene, sőt, olcsóbb is lenne az eljárás, ami korántsem elhanyagolható szempont, főleg, ha a bűnügyi költséget a jellemzően bevétellel, vagyonnal nem rendelkező fiatalkorúnak kell viselnie.

7. A fiatalkorúval való megfelelő kommunikáció az egyik kulcs a büntetőeljárás sikeréhez.

Jogalkotói és jogtudományi szinten megfogalmazott követelmény, hogy a bűnüldözők egyértelműen és világosan fogalmazva értessék meg a fiatalkorúval a szabályokat.<sup>251</sup>

A kommunikáció túlmutat a szavak szintjén. Kiterjesztő értelmezéssel idetartozik a kihallgatási környezet, a megjelenés, a tárgyalóteremben elhelyezkedés, a gesztikuláció és a mimika.

A jogalkalmazók körében végzett nem reprezentatív kérdőíves felmérésünkben a válaszadók fele nyilatkozott úgy, hogy a büntetőeljárás formalitását csökkentő javaslatként egyetért azzal, hogy a vádlott a védője és a törvényes képviselője mellett foglaljon helyet, azonban csak ötödük vélte úgy, hogy nyugodtan el lehet tekinteni a talár viselésétől is. Ezek látszólag kevésbé fontos kérdések, azonban, ha belegondolunk, hogy az adott esetben első alkalommal bíróságon – ráadásul vádlottként – tartózkodó fiatalkorú – de akár felnőtt is – mennyire idegenül, kiszolgáltatva érzi magát, akkor megfontolandó. Németországban például a vádlott ebből a megfontolásból foglal helyet a védője mellett, nem pedig a vádlottak padján.

Ha pedig már elhelyezkedett a rendőrségi kihallgatósobában vagy a bírósági tárgyalóteremben a terhelt, akkor kezdődik meg a kihallgatás. A jogtudomány adott már szempontokat ennek

---

<sup>250</sup> MALEK, Klaus – RÜPING, Uta: i.m. 10.

MALEK, Klaus: i.m. 85.

SCHLOTTHAUER, Reinhold – WEIDER, Hans-Joachim: i.m. 34.

<sup>251</sup> REIN, Dieter – LIESER, Udo – BALß, Rudolf: i.m. 126-128.

DÖRMANN, Uwe – REMMERS, Martin: i.m. 13-15.



lefolytatásához, ezeket összegezve, szintetizálva, saját javaslatainkkal kiegészítve kívánunk hozzájárulni a megfelelő klíma kialakításához. Ehhez azonban szükséges az is, hogy a kihallgatást végző személy kilépjen a komfortzónájából, és a merev eljárási formákat háttérbe szorítva képes és kész legyen a fiatalkorúval – és a 18 év alatti sértettekkel, tanúkkal is – a koruknak megfelelő szókészlettel, hangnemben beszélni.

8. A fiatalkorú elleni büntetőeljárások soron kívülisége alapvető követelmény.

Jogalkotói szinten szabályozott a soron kívüliség.

A jogtudományban kriminológiai kutatások sora igazolja a tételt, amely szerint – általában is,<sup>252</sup> de a fiatalkorúaknál különösen – fontos, hogy a bűncselekmény elkövetését követő lehető legrövidebb időn belül kerüljön sor a felelősségre vonásra, a szankció alkalmazására. A bűncselekmény óta eltelt idő és az alkalmazott joghátrány hatékonysága ugyanis fordítottan arányos.

Vizsgálatunk szerint ezt a célt kívánta szolgálni a jogalkotó, amikor kimondta, hogy valamennyi járásbírószámon van fiatalkorúak tanácsa, bírója. Az ügyek központosítása helyetti szétosztás igazságosabb ügyelosztást és azt eredményezi, hogy a fiatalkorú lakóhelyéhez és az elkövetési helyhez közelebb eső járásbírószáom járjon el. Persze ez viták keresztjében áll, ezért is szenteltünk viszonylag jelentős terjedelmet ennek vizsgálatára és véleményünk kifejtésére.

A soron kívüliséget a magunk részéről is fontosnak tartjuk, ezért is dolgoztuk ki a fokozatosság és lépcsőzetesség elvét, hogy a büntetőeljárásokat a lehető legalacsonyabb szinten a lehető leggyorsabban fejezzük be. Hangsúlyozzuk azonban, hogy a gyorsaság követelménye sosem írhatja felül a szakmaiságot, a megalapozottságot, a gyerek mindenek felett álló érdekének szem előtt tartását.

9. Kisebb tárgyi súlyú bűncselekmények esetén minél szélesebb körű lehetőséget kell biztosítani az elterelésre.

Ezzel a hipotézissel mind a jogalkotó, mind a jogalkalmazás, mind pedig a jogtudomány egyetért.

Vizsgálatunk során is beigazolódott mindez, de azért hozzáteszünk egy „azonban”-t.

Az elterelés fontos és hatékony eszköz lehet, azonban nem feltétlenül és mindenáron. Van, amikor nem az első bűncselekményét elkövető terheltnél is alkalmas lehet a célok elérésére és

---

<sup>252</sup> A 18. század közepe óta alapvető felismerés.

SCHEFFLER, Uwe: Die überlange Dauer von Strafverfahren. Materialrechtliche und prozessuale Rechtsfolgen. Duncker & Humblot, Berlin, 1991. 19.

van, amikor az elsőnél sem. Ez mindig a bűncselekménytől és a bűnelkövetőtől függ. Itt is kiemeljük az egyéniesítés fontosságát.<sup>253</sup>

10. Eljárási eszközöket kell biztosítani és használni a megbélyegzés elkerülése érdekében.

Ha megbélyegzés alatt azt értjük, hogy egy fiatalok bűnelkövetőt se könyveljünk el élete hátralévő részére bűnözőként és zárjuk ki őt a társadalmi együttélés valamennyi szegmenséből, akkor a megbélyegzés elkerülését fontosnak tartjuk.

Azzal viszont nem értünk egyet, hogy a büntetőeljárás megindításáról és befejezéséről lehetőleg senki – a bűnüldöző szerveken, a vádlotton, a sértetten kívül – ne értesüljön.

A jogalkotó lehetőséget biztosít a bíróságnak, hogy szabadon mérlegelje a nyilvánosság kizárásának szükségességét. Erre általában sor is kerül, ritkán fordul elő, hogy fiatalok büntetőügyéről a tárgyalóteremből tudósítson a média. Ennek ellenére nagy az érdeklődés az ilyen ügyek iránt, rendszeresen a hírközlések. Ez a mai világban a kommunikációs csatornák végtelenségére tekintettel kikerülhetetlen és az elkerülés nem is cél. A nyilvánosság kizárása jó szabályozás és gyakorlat, mert a fiatalok még kevésbé nyílna meg és még inkább megfigyelhetőek lennének a büntetőeljárás káros hatásai, ha vakok és kamerák kereszttüzeiben, idegen emberek tömeges megjelenése mellett kerülne sor a kihallgatásra.

A magunk részéről azonban a büntetőeljárás céljainak elérése érdekében fontosnak tartjuk, hogy a fiatalok oktatási intézménye tudomást szerezzen<sup>254</sup> a büntetőeljárás megindításáról és a jogerős ügydöntő határozat egy példányának elküldésével a befejezéséről is. Ennek már indokát adtuk. Meglátásunk szerint ez nem jelent megbélyegzést.

### **XI.3. A doktori értekezés következtetései**

A doktori értekezés célkitűzése a fiatalok büntetőeljárás helyzetének rendszerezése és elemzése mellett saját kutatási eredmények bemutatása volt. A doktori értekezés számos javaslatot tartalmaz, amely érinti a Be.-t és egyéb jogszabályokat és a gyakorlatot.

A következtetések és javaslatok összefoglalása:

---

<sup>253</sup> NEWMAN, Donald J. – ANDERSON, Patrick R.: i.m. 123.

<sup>254</sup> SPROTT, Jane B. – JENKINS, Jennifer M. – DOOB, Anthony N.: i.m. 69.

WATKINS, Adam M.: i.m. 399-403.

BRANK, Eve M. – WOOLARD, Jennifer L. – BROWN, Veda E. – FONDACARA, Mark – LUESCHER, Jennifer L. – CHINN, Ramona G. – MILLER, Scott A.: i.m. 141.

STINCHCOMB, Jeanne B. – BAZEMERE, Gordon – RIESTENBERG, Nancy: i.m. 141.

1. A XXI. század büntetőeljárásában a fiatalkorúak büntetőjogi felelősségre vonásának külön eljárásként kezelése a célra, az alanyi körre figyelemmel továbbra is indokolt.
2. A külön eljárásnak nemcsak nevében, hanem elsősorban tartalmában – a jogalkalmazó rátermettségében, képzettségében, a célok követésében, a megfelelő kommunikációban – kell megnyilvánulnia.
3. A fiatalkorú elleni büntetőeljárás jelentőségét nem a statisztika, az ilyen eljárások száma, alakulásának tendenciája határozza meg, hanem a preventív cél.
4. Helyes a hatályos szabályozás, amelynek értelmében valamennyi járásbírószágon van fiatalkorúak bírója.
5. Ugyanakkor a fiatalkorúak ügyészei és bírói rendelkezzenek megfelelő attitűddel, személyiséggel, kommunikációs képességekkel, alapvető pedagógiai és pszichológiai ismeretekkel.
6. A kijelölés ne egy formális rendelkezés legyen, hanem rátermettségen és végzettségen alapuló mérlegelés eredménye.
7. Biztosítson az állam a fiatalkorúak ügyészei és bírói részére a pedagógiai és pszichológiai ismeretek elsajátítására és szinten tartására ingyenes képzési lehetőségeket vagy fedezze a végzettség megszerzéséhez szükséges tanulmányok költségét.
8. Írja elő a jogalkotó a fiatalkorúak ügyészei és bírói számára a biztosított képzéseken való kötelező részvételt és az elvégzés jutalmazásaként kötelezően biztosítandó pótlékot.
9. Jogszabály-módosítás útján a jövőben ügyvéd helyett gyermekvédelmi szakember járjon el ügygondnokként.
10. Ha a törvényes képviselő kizárása esetén az ügygondnoki feladatokat nem ügyvéd, hanem gyermekvédelmi szakember látja el, akkor megfelelő a hatályos szabályozás, amely nem írja

elő az ügyvédek mint védők részére a specializálódást. Nem javasoljuk külön fiatalkorúak védőjének bevezetését.

11. Az életkori jellemzőkre és a büntetőeljárás céljára figyelemmel fokozott jelentőséget kell tulajdonítani a 18 éven aluliakkal való tág – helyszín megválasztása és elrendezése, gesztikuláció, mimika – és szűk – megszólítás, hangnem, beszédtempó, beszédstílus – értelemben vett kommunikációnak.

12. Kerülni kell a fiatalkorú kihallgatásánál az irányított, a hosszú, a zárt kérdések mellett azt is, hogy egyszerre több kérdés hangozzon el. A vallomás tartalmát lépésről lépésre kell megszerezni. Mind a metakommunikáció, mind pedig beszéd szintjén kerülni kell az elvárások megfogalmazását, a nyomásgyakorlást, a megszegyenítést.

13. Minden esetben vizsgálni és indokolni kell a különös tárgyi súlyt.

14. Ezzel párhuzamosan viszont a jogalkalmazó mellőzze a letartóztatást, ha különös tárgyi súly nem, csak a fiatalkorú személyében rejlő kiemelt társadalomra veszélyesség állapítható meg. Utóbbi esetben gyermekvédelmi intézkedés, közigazgatási jogi válasz az adekvát.

15. Elfogatóparancs kibocsátása esetén, ha az sikerre vezet és elfogják a terheltet, akkor a kényszerintézkedésről döntő és adott esetben letartóztatást elrendelő ülés helyett a bíróság lehetőség szerint tartsa meg nyomban az előkészítő ülést és a tárgyalást. Ez ugyan gyors szervezőmunkát és az egyéb eljárási szereplők – ügyész, védő, törvényes képviselő, ügygondnok, sértett, tanú, javaslatunk szerint az iskola – részéről rugalmasságot feltételez, de a letartóztatást mint kényszerintézkedést vált(hat)ja ki, ami egyértelmű előnye.

16. A jelenlét biztosítása mint a letartóztatás különös okának vizsgálatánál mérlegelni kell a fiatalkorú terhelt személyes körülményeit, hogy családi környezetben, szeretett helyen nevelkedik-e.

17. Ha a letartóztatást csak a jelenlét biztosítása mint különös ok indokolja, akkor javasoljuk helyette az infrastrukturális-technikai feltételek teljesülése esetén az elektronikus nyomkövető eszközzel ellenőrzött bűnügyi felügyeletet.

18. A bizonyítási eljárás megnehezítésének, megghiúsításának elkerülése mint a letartóztatás különös okának értékelése során át kell tekinteni, hogy személyek befolyásolásának vagy tárgyi bizonyíték megsemmisítésének a veszélye áll fenn. Ha tárgyi bizonyíték megsemmisítésétől tartunk, elég lehet enyhébb kényszerintézkedés, az elektronikus nyomkövető eszközzel ellenőrzött bűnügyi felügyelet. Ha a büntetőeljárásban részt vevő személyek jogellenes befolyásolása vagy megfélemlítése valószínű, akkor pedig célszerű különbséget tenni. Ha a fiatalkorú gyermekotthonban együtt él és emiatt akadály nélkül érintkezhet a sértettel vagy a tanúval, akkor letartóztatás helyett elsősorban vizsgálni kell, hogy megoldható-e másik intézményben történő ideiglenes elhelyezése. Ha nem és az egyéb feltételek is fennállnak, indokolt lehet a letartóztatás.

19. A fiatalkorúak letartóztatását lépcsőzetesen kell vizsgálni. Az csak akkor rendelhető el, ha valamennyi általános feltétel teljesül (első szűrő), valamelyik különös ok fennáll (második szűrő), megállapítható a különös tárgyi súly – bünszervezetben, bünszövetségben vagy csoportosan követte el a bűncselekményt, mekkora a büntetési tétel, bűnhalmazatról beszélhetünk-e – és nincs a letartóztatásnál enyhébb, de célt érő kényszerintézkedés (harmadik szűrő).

20. Az egyéni értékelés eszközei kiemelt helyet foglalnak el a fiatalkorú terheltek elleni büntetőeljárás személyi körülményeinek bizonyítása során. Ezekből vonható le megalapozott következtetés a – bűnösség esetén választandó – szankció hatékonyságára.

21. Felesleges és célszerűtlen az egyéni értékelési eszközök megkettőzése. A környezettanulmány és a pártfogó felügyelői vélemény gyakorlatilag ugyanazt a szerepet tölti be, hasonló, illetve majdnem ugyanolyan tartalmi elemekkel. A környezettanulmány kivezetésével és a pártfogó felügyelői vélemény tartalmának szinkronizálásával egyszerűbb, átláthatóbb rendszert, megoldást javasolunk.

22. Helyes a társasbíraskodás visszaszorítása. Az ülnökök szerepét – akik általában, nem személy szerint ismerik a fiatalkorúak élethelyzetét, életkori sajátosságait – hatékonyabban tudják betölteni a pedagógiai szakvéleményt, osztályfőnöki jellemzést adó pedagógusok, akik közvetlen és tartós tapasztalattal rendelkeznek a konkrét személyt, a fiatalkorú terhelteket illetően.

23. Az együttműködés és a holisztikus gondolkodásmód jegyében szükséges a bűnüldöző szervek, pártfogó felügyelők és az oktatási intézmények közötti szorosabb és hatékonyabb együttműködés, a vélemények figyelembevétele.

24. Ne zárjuk ki a fiatalkorú elleni büntetőeljárásban kategorikusan a nyilvánosságot! Minden esetben külön mérlegelendő – a védelem véleményének meghallgatását követően – ennek kérdése. Adott esetben indokolt lehet a nyilvánosság részbeni kizárása annak érdekében, hogy csak azok maradhassanak a tárgyalóteremben, akiknek jelenléte a fiatalkorú terhelt nevelésére szolgál.

25. Nem indokolt az értelmi-erkölcsi képességek vizsgálatának mint a büntetőjogi felelősségre vonás feltételének a bevezetése.

26. Minél egyszerűbb és gyorsabb eljárási formát válasszon a jogalkalmazó. Az eljárási forma – elterelés, feltételes ügyészi felfüggesztés, ügyészi megrovás, egyezség, büntetővégzés, bíróság elé állítás, rendes bírósági eljárás a külön eljárási szabályokkal – megválasztása során a célok elérésének igényét, a pedagógiai szakvéleményt, a pártfogó felügyelői véleményt kell figyelembe venni.

27. A feltételek megléte esetén az eljárási forma megválasztásához a fokozatosság elve szolgál támpontul. Lehetőség szerint meg kell előzni a bűncselekmény elkövetését. Ennek sikertelensége esetén második körben előnyben kell részesíteni a feltételes ügyészi felfüggesztést vagy a közvetítést. Ha ez nem adott, akkor harmadik lépcső az ügyészi megrovás. Negyedik körben lehetőség van egyezség megkötésére irányuló büntetőeljárás lefolytatására. Ezt követi a tárgyaláson kívül hozott büntetővégzés, elsősorban megrovás, próbára bocsátás esetén, de akár büntetés kiszabása is elképzelhető eljárási cselekmény nélkül. Hatodik körben kerül sor a bíróság elé állításra, végül pedig hetedik körben a rendes bírósági eljárás lefolytatására a fiatalkorúra vonatkozó külön eljárási szabályok betartásával.

28. Az egyszerű megítélésű, tömegesen előforduló, legfeljebb kis és közepes tárgyi súlyú bűncselekmények esetén, ha a terhelt személyében rejlő társadalomra veszélyesség csekély, akkor a gyors és hatékony befejezés érdekében javasolt a rendes bírósági eljárás lefolytatása helyett az elterelés, az ügyészi befejezés vagy a büntetővégzés, bíróság elé állítás.

29. A feltételes ügyészi felfüggesztés lehetősége kedvezőbb a fiatalkorú számára, mint a közvetítői eljárás.

30. A folyamatos fejlődés érdekében mind a jogalkotó, mind a jogalkalmazó és a jogtudomány számára fontos a nemzetközi kitekintés, és annak vizsgálata, hogy van-e onnan átvételre érdemes rendelkezés, gyakorlat.

31. A fiatalkorú elleni büntetőeljárásban közreműködő jogalkalmazóknak tudni kell kilépniük a komfortzónájukból.

32. A fiatalkorú elleni büntetőeljárás parttalanná válásának elkerülése érdekében meg kell húzni a külön eljárás alkalmazhatóságának határát. A hatályos feltételeken túlmenően csak akkor irányadók a speciális rendelkezések, ha a terhelt a gyanúsított kihallgatásakor a 25. évét még nem töltötte be.

#### **XI.4. A doktori értekezés eredményeinek hasznosítása**

Szándékaink szerint a doktori értekezés a jogalkotó, a jogalkalmazó, a jogtudomány számára hasznosítható javaslatokat fogalmaz meg, de a következtetések és a javaslatok alapján generált vitáktól sem riadunk vissza.

XI.4.1. A jogtudomány számára hasznosítható:

XI.4.1.1. a fokozatosság és lépcsőzetesség elvének kidolgozása a letartóztatás feltételeinek és az azt helyettesítő kényszerintézkedések vizsgálatára;

XI.4.1.2. a fokozatosság és lépcsőzetesség elvének kidolgozása az eljárási forma megválasztására;

XI.4.1.3. a fiatalkorú terhelt lelki-érzelmi támogatásának átdolgozása az ügygondnoki szerep újragondolásával;

XI.4.1.4. a holisztikus gondolkodásmód és az együttműködés többszereplős modelljének felvázolása;

XI.4.1.5. a XI.4.2.3. és a XI.4.2.5. jogalkotási javaslatok megvalósítása esetén Magyarországot az igazságügyi, bűnözéskezelés és korporatív modellek (a fiatalkorúak igazságszolgáltatási rendszerének felosztása) keverékébe sorolja.

XI.4.2. A jogalkotás számára hasznosítható:

XI.4.2.1. jogszabály-módosítás, amelynek értelmében a fiatalok terheltek elleni büntetőeljárásban ügyvéd helyett gyermekvédelmi szakember jár el ügygondnokként;

XI.4.2.2. jogszabály-módosítás, amelynek értelmében az elkészült pártfogó felügyelői vélemény a fiatalok terhelte oktatási intézményének is elküldendő;

XI.4.2.3. dereguláció és jogszabály-módosítás, amelynek értelmében a fiatalok elleni büntetőeljárásban megszűnik a környeztanulmány, szerepét szinkronizációt követően a pártfogó felügyelői vélemény tölti be;

XI.4.2.4. jogszabály-módosítás, amelynek értelmében az eljárási cselekményekről szóló értesítés és a jogerős ügydöntő határozat elküldendő a fiatalok terhelte oktatási intézményének;

XI.4.2.5. jogszabály-módosítás, amelynek értelmében lehetőség nyílik a nyilvánosság részbeni kizárására is;

XI.4.2.6. jogszabály-módosítási javaslat a Be. 678. § (3) bekezdés deregulációjára;

XI.4.2.7. jogszabály-módosítási javaslat, amelynek értelmében fiatalok elleni büntetőeljárásnak azzal szemben van helye, aki a bűncselekmény elkövetésekor a 12. évét betöltötte, de a 18.-at még nem, és a gyanúsított kihallgatásakor a 25. évét még nem töltötte be.

XI.4.3. A jogalkalmazás számára hasznosítható:

XI.4.3.1. javaslatok a 18 éven aluliak kihallgatásakor alkalmazandó szóbeli és metakommunikációra (gesztikuláció, mimika, negatív-stresszmentes légkör, bemutatkozás, kérdésfeltevések mikéntje és sorrendje);

XI.4.3.2. javaslatok helyi tréningekre, képzésekre (a kíméletesebb, hatékonyabb, gyorsabb büntetőeljárás érdekében);

XI.4.3.3. javaslat letartóztatás helyett az elfogás után előkészítő ülés, tárgyalás azonnali megtartására, lehetőség szerint – ha a feltételek adottak – döntéshozatalra (ezzel kiküszöbölendő a kényszerintézkedés);

XI.4.3.4. javaslat – a fokozatosság és lépcsőzetesség elvének kidolgozásával – a letartóztatás feltételeinek és a letartóztatást helyettesítő jogintézmények alkalmazhatóságának vizsgálatára [összes általános feltétel és egy különös feltétel adott-e; fennáll-e a különös tárgyi súly (bűnszervezet, bűnszövetség, büntetési tétel, bűnhalmazat)];

XI.4.3.5. javaslat, hogy a törvénynek megfelelően csak különös tárgyi súly esetén vizsgálja a letartóztatás lehetőségét, önmagában a fiatalok személyében rejlő fokozott társadalomra veszélyesség esetén ne;



XI.4.3.6. javaslat a bíróknak, amelynek értelmében a nyilvánosság kizárásának vagy részbeni kizárásának kérdésében fokozottan vegye figyelembe a védelem érvelését;

XI.4.3.7. javaslat az ügyészeknek és a bíróknak a fiatalkorúak beismerésének elfogadására és ezzel együtt az ügyészség tárgyalás tartása iránti kérelem gyakorlatának felülvizsgálatára;

XI.4.3.8. javaslat a fokozatosság elvének kidolgozásával a fiatalkorú elleni büntetőeljárás eljárási formájának kiválasztására (1. megelőzés, 2. feltételes ügyészi felfüggesztés, 3. közvetítői eljárás, 4. ügyészi megrovás, 5. egyezség, 6. büntetővégzés, 7. bíróság elé állítás, 8. rendes bírósági eljárás külön eljárási szabályokkal);

XI.4.3.9. javaslat a gyermek- és fiatalkorúak által elkövetett bűncselekmények részletesebb statisztikájának vezetésére és közzétételére.

**MELLÉKLET**  
**KÉRDŐÍV VÁLASZAI ÉS ÉRTÉKELÉSE (2020)**

**A SZEKSZÁRDI TÖRVÉNYSZÉK ILLETÉKESSÉGI TERÜLETÉRE KIJELÖLT**  
**FIATALKORÚAK BÍRÓI,**  
**VALAMINT**  
**A TOLNA MEGYEI FŐÜGYÉSZSÉG ILLETÉKESSÉGI TERÜLETÉRE KIJELÖLT**  
**FIATALKORÚAK ÜGYÉSZEI**  
**SZÁMÁRA**

Nem állt szándékunkban reprezentatív és teljes körű felmérés készítése, ugyanakkor az vezérelt minket célként, hogy a megye területén dolgozó bíró és ügyész munkatársak véleményét kikérve szerepeltessük a jogalkalmazó meglátásait.

A kérdőívet a Szekszárdi Törvényszék illetékességi területén dolgozó fiatalkorúak bírói közül 14-en töltötték ki.

A Tolna Megyei Főügyészség illetékességi területére kijelölt fiatalkorúak ügyészei a kérdőívet nem töltötték ki, mert a megkeresésemet a Tolna Megyei Főügyészség tájékoztatása szerint a Legfőbb Ügyészség Kabinet Adatvédelmi és Biztonsági Osztálya elutasította.

1. Melyik megoldást támogatná?

- a) valamennyi járásbíróság egyben fiatalkorúak bírósága is – 6 fő (a válaszadók 43 %-a)
- b) kizárólag a székhelyi járásbíróságok járjanak el – 6 fő (a válaszadók 43 %-a)
- c) hozzanak létre külön fiatalkorúak bíróságát ítéltáblai illetékességi területre – 2 fő (a válaszadók 14 %-a)

2. Melyik megoldást támogatná?

- a) valamennyi bíró legyen egyben fiatalkorúak bírója is – 3 fő (a válaszadók 21 %-a)
- b) mindössze csekély számban jelöljenek ki fiatalkorúak bíróit – 11 fő (a válaszadók 79 %-a)

3. Melyik megoldást támogatná?

- a) valamennyi ügyész legyen egyben fiatalok ügyésze is – 3 fő (a válaszadók 21 %-a)
- b) mindössze csekély számban jelöljenek ki fiatalok ügyészeit – 11 fő (a válaszadók 79 %-a)

4. Szükségnek tartja-e a kijelölt fiatalok bírói és ügyészei részére külön, kötelező jellegű képzések biztosítását?

- a) igen – 11 fő (a válaszadók 79 %-a)
- b) nem – 3 fő (a válaszadók 21 %-a)

5. Ön vállalná-e a részvételt ilyen képzéseken, ha az az Ön számára költséggel nem járna?

- a) igen – 13 fő (a válaszadók 93 %-a)
- b) nem – 1 fő (a válaszadók 7 %-a)

6. Ön vállalná-e a részvételt ilyen képzéseken, ha az az Ön számára költséggel járna?

- a) igen – 5 fő (a válaszadók 36 %-a)
- b) nem – 9 fő (a válaszadók 64 %-a)

7. Vállalná-e felsőfokú tanulmányok – fiatalok szakjogász, pedagógusi vagy pszichológusi diploma, PhD – elvégzését, ha az kötelező feltétel lenne ahhoz, hogy fiatalok bíróként vagy ügyészeként járjon el és a tanulmányok költsége nem Önt terhelné?

- a) igen – 7 fő (a válaszadók 50 %-a)
- b) nem – 7 fő (a válaszadók 50 %-a)

8. Vállalná-e felsőfokú tanulmányok – fiatalkorúak szakjogásza, pedagógusi vagy pszichológusi diploma, PhD – elvégzését, ha az kötelező feltétel lenne ahhoz, hogy fiatalkorúak bírójaként vagy ügyészeként járjon el és a tanulmányok költsége Önt terhelné?

- a) igen – 1 fő (a kérdésre válaszadók 8 %-a)
- b) nem – 12 fő (a kérdésre válaszadók 92 %-a)

9. Vállalná-e felsőfokú tanulmányok – fiatalkorúak szakjogásza, pedagógusi vagy pszichológusi diploma, PhD – elvégzését, ha az kötelező feltétel lenne ahhoz, hogy fiatalkorúak bírójaként vagy ügyészeként járjon el és a tanulmányok költsége Önt terhelné, azonban elvégzését követően kötelezően előírt pótlékban részesülne?

- a) igen – 6 fő (a válaszadók 43 %-a)
- b) nem – 8 fő (a válaszadók 57 %-a)

10. Egyetért-e a hatályos szabályozással, mely szűkítette a fiatalkorú elleni büntetőeljárásban a társasbíráskodást vagy visszaállítaná a korábbi szabályozást és erősítené az ülnökök szerepét?

- a) egyetértek a hatályos szabályozással – 11 fő (a kérdésre válaszadók 85 %-a)
- b) a korábbi szabályozást támogatom – 3 fő (a kérdésre válaszadók 15 %-a)
- c) egyéb javaslatom van:

11. Tapasztalata szerint jelentenek-e az ülnökök többlettudást, többlettapasztalatot, többletcompetenciát a fiatalkorú elleni büntetőeljárásban vagy szerepük csak formális?

- a) az ülnökök többletet biztosítanak a bírónak – 3 fő (a kérdésre válaszadók 23 %-a)
- b) formális a szerepük – 10 fő (a kérdésre válaszadók 77 %-a)

12. Tapasztalata szerint inkább pozitív vagy inkább negatív a hozadéka annak, hogy minden járásbíróság egyben fiatalkorúak bírósága is, szemben azzal, hogy korábban a székhelyi járásbíróságok látták el ezt a feladatot?

- a) inkább pozitív – 9 fő (a válaszadók 64 %-a)
- b) inkább negatív – 5 fő (a válaszadók 36 %-a)

13. Ha inkább pozitív, jelölje meg ennek okát (többet is megjelölhet)!

- a) gyorsabb eljárás – 6 fő [a 12. pontra a) választ adók 43 %-a]
- b) egyenlőbb ügyteherelosztás a megye járásbíróságai között – 6 fő [a 12. pontra a) választ adók 43 %-a]
- c) csökkennek az utazási költségek – 8 fő [a 12. pontra a) választ adók 57 %-a]
- d) egyéb:

14. Ha inkább negatív, jelölje meg ennek okát (többet is megjelölhet)!

- a) elveszett a székhelyi járásbíróságokon kijelölt fiatalkorúak bírói által felhalmozott tapasztalat – 5 fő [a 12. pontra b) választ adók 36 %-a]
- b) hiányzik a nemrég óta eljáró fiatalkorúak bírójánál a kellő tapasztalat, szakértelem, az affinitás az életkori sajátosságokhoz – 3 fő [a 12. pontra b) választ adók 21 %-a]
- c) szigorodtak az ítéletek – 1 fő [a 12. pontra b) választ adók 7 %-a]

15. Javasolja-e a fiatalkorú elleni büntetőeljárás kiterjesztését a fiatal felnőttekre is?

- a) igen – 2 fő (a válaszadók 14 %-a)
- b) nem – 12 fő (a válaszadók 86 %-a)

16. Ha igen, nevezze meg, hogy mely korosztályt érti fiatal felnőttek alatt?

2 fő: 18-21 éves életkorúak

17. Mely eljárások tartozzanak a fiatalkorúak bírójához?

- a) a fiatalkorúak által elkövetett bűncselekmények – 14 fő (a válaszadók 100 %-a)
- b) a fiatalkorúak által elkövetett szabálysértések – 5 fő (a válaszadók 36 %-a)
- c) a fiatal felnőttek által elkövetett bűncselekmények – 2 fő (a válaszadók 14 %-a)
- d) a fiatal felnőttek által elkövetett szabálysértések – 2 fő (a válaszadók 14 %-a)
- e) a vegyes ügyek, amikor a fiatal- és a felnőttkorú együtt követte el a bűncselekményt és nem célszerű külön elbírálni a bűncselekményeket – 9 fő (a válaszadók 64 %-a)
- f) a kiskorúak sérelmére elkövetett bűncselekmények – 5 fő (a válaszadók 36 %-a)
- g) a fiatalkorú terhelteket érintő nyomozási és büntetés-végrehajtási bírói ügyekben – 5 fő (a válaszadók 36 %-a)

18. Egyetért-e és, ha igen, melyik eljárási formalitást csökkentő javaslatokkal a fiatalkorú elleni büntetőeljárásban?

- a) eltekintés a talár viselésétől – 3 fő (a válaszadók 21 %-a)
- b) a vádlott a védője és törvényes képviselője vagy ügygondnoka mellett üljön – 7 fő (a válaszadók 50 %-a)
- c) a fiatalkorú terhelt ülve szólalhasson meg
- d) egyéb: egy fő egyedi mérlegeléstől tenné függővé

19. Mely javaslattal ért egyet?

- a) a fiatalkorú elleni büntetőeljárás eljárási cselekménye kötelezően zárt legyen – 2 fő (a kérdésre válaszadók 15 %-a)
- b) a jelenlegi szabályok szerint a bíró mérlegelésétől függjön – 11 fő (a kérdésre válaszadók 85 %-a)
- c) a védelem választhassa meg, hogy kik lehessenek jelen a tárgyalóteremben

20. Szükségesnek tartja-e külön fiatalkorúak védője bevezetését?

- a) igen – 4 fő (a válaszadók 29 %-a)
- b) nem – 10 fő (a válaszadók 71 %-a)

21. Ha igen, milyen feltételhez kötne az eljárásukat?

- a) kizárólag jelentkezéstől függne, külön névjegyzék lenne – 1 fő [a 20. pontra a) választ adók 25 %-a]
- b) képesítéshez – kötelező kamarai oktatáson és vizsgán részvétel vagy felsőfokú végzettség – fiatalkorúak szakjogásza, pedagógusi vagy pszichológusi diploma, PhD – végzettséghez kötne – 3 fő [a 20. pontra a) választ adók 75 %-a]

22. Ha igen, csak a kirendelt vagy a meghatalmazott védőkre is vonatkozzon?

- a) csak kirendeléseknél, mert a meghatalmazott védőnél fokozottan védendő a szabad védőválasztás joga – 4 fő [a 20. pontra a) választ adók 100 %-a]
- b) kirendelések és meghatalmazások esetén is csak a külön fiatalkorúak védője névjegyzékében szereplő ügyvéd járhatson el

23. Szükségesnek tartja-e a törvényes képviselő jogállásának kiterjesztését a 18. évét betöltött terheltekre is, akikre a fiatalkorú terheltek elleni büntetőeljárás külön szabályai vonatkoznak?

- a) igen – 1 fő (a kérdésre válaszadók 8 %-a)
- b) nem – 12 fő (a kérdésre válaszadók 92 %-a)

24. Ki járjon el ügygondnokként a törvényes képviselő kizártsága esetén?

- a) továbbra is ügyvéd – 7 fő (a válaszadók 50 %-a)
- b) gyermekvédelmi szakember – 7 fő (a válaszadók 50 %-a)

c) egyéb:

25. Egyetért-e azzal a jogtörténeti rendelkezéssel, mely szerint a bíróság az eljárási cselekményről értesítse a fiatalkorú terhelt oktatási intézményét és részükre a jogerős határozatot küldje el?

- a) mindkettővel egyetértek – 1 fő (a válaszadók 7 %-a)
- b) csak értesítést küldjenek az eljárási cselekményekről – 3 fő (a válaszadók 21 %-a)
- c) csak a jogerős határozatot küldjék el – 5 fő (a válaszadók 36 %-a)
- d) egyikkel se értek egyet – 5 fő (a válaszadók 36 %-a).



## IRODALOMJEGYZÉK

### Magyar és idegennyelvű irodalom

A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény magyarázata. VI. kötet: A külön eljárások (szerk.: HOLÉ Katalin – KADLÓT Erzsébet). Magyar Hivatalos Közlönykiadó, Budapest, 2007.

ALFÖLDY Dezső: Bíróság és patronázs. Magyar Jogi Szemle, 1943/7.

ALSBERG, Max: Der Beweisantrag im Strafprozess. Carl Heymanns Verlag, Köln, 2013.

ALTSCHULER, David M. – BROSH, Rachel: Adolescent and Teenage Offenders Confronting the Challenges and Opportunities of Reentry. Youth violence and juvenile justice. Special issue: youth reentry. Volume 2, Number 1, January 2004.

ALTAVILLA, Enrico: Forensische Psychologie. Bohné und Sax, Graz – Wien – Köln, 1955.

AMBRUS Zoltán: A deviancia szociológiája. Státus Kiadó, Csíkszereda, 2008.

ARNTZEN, Friedrich: Psychologie der Zeugenaussage – Einführung in die forensische Aussagepsychologie. Verlag für Psychologie, Dr. C. J. Hogrefe, Göttingen, 1970.

AUER György – MENDELÉNYI László: A bünvádi eljárási jog VI. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részeintársulat Kiadása, Budapest, 1930

BAKONYI Mária: A 14. és 18. életévét be nem töltött különleges bánásmódot igénylő sértett és tanú jogai a nyomozás során. Kriminológiai Közlemények 79., Magyar Kriminológiai Társaság Budapest, 2019.

BAUMGARTEN Izidor: Büntetőjogi tanulmányok III. 1907-1914. Grill Károly Könyvkiadó, Budapest

BÁRD Károly: A büntetőhatalom megosztásának buktatói. KJK, Budapest, 1987.

BERKES Károlyné: A fiatalokú bünözés új jellegzetességei és a fiatalokúak előzetes letartóztatása. Kriminológiai Közlemények. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2000.

BERTEL, Christian: Grundriß des österreichischen Strafprozeßrechts. Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, Wien, 1975.

BERTEL, Christian – VENIER, Andreas: Strafprozessrecht. Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, Wien, 2002.

BODOR Tibor (szerk.): A büntetőeljárás törvény magyarázata. Complex Kiadó, Budapest, 2009.

BOGÁR Péter – MARGITÁN Éva – VASKUTI András: Kiskorúak a büntető igazságszolgáltatásban. KJK-Kerszöv, Budapest, 2005.

BRANK, Eve M. – WOOLARD, Jennifer L. – BROWN, Veda E. – FONDACARO, Mark – LUESCHER, Jennifer L. – CHINN, Ramona G. – MILLER, Scott A.: Will They Tell? Weapons Reporting by Middle-School Youth. Youth violence and juvenile justice. Volume 5, Number 2, April 2007.

BURGHARD, Waldemar: Die aktenmäßige Bearbeitung kriminalpolizeilicher Ermittlungsverfahren. Schriftenreihe des BKA 1969/1-3., Wiesbaden, 1969.

CLAUSS, Günter – HIEBSCH, Hans: Gyermekpszichológia. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1980.

CSÁKI Ildikó: Speciális beavatkozások a pártfogó felügyelői munkában, különös tekintettel a csoportos foglalkozásokra. In: A kockázatértékelés a pártfogó felügyelői munkában. Kézikönyv, 2016.

CSEMÁNÉ VÁRADI Erika: A gyermek- és fiatalkori kriminalitás. In: Kriminológia (szerk.: BORBÍRÓ Andrea – GÖNCZÖL Katalin – KEREZSI Klára – LÉVAY Miklós). Wolters Kluwer, Budapest, 2016.

CSEMÁNÉ VÁRADI Erika – LÉVAY Miklós: A fiatalok büntetőjogának kodifikációs kérdéseiről – történeti és jogösszehasonlító szempontból. Büntetőjogi Kodifikáció, 2002/1.

DEÁK Péter: A fiatalok bűnügyei. In: Pécsi Határőr Tudományos Közlemények II. (szerk.: GAÁL Gyula, HAUZINGER Zoltán). Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, Pécs, 2003.

DEBRECZENI Lilla: Szükséges-e külön büntető igazságszolgáltatás a fiataloknak? Belügyi Szemle, 2011/11.

DÖRMANN, Uwe – REMMERS, Martin – Sicherheitsgefühl und Kriminalitätsbewertung. Eine Ende 1998 durchgeführte Repräsentativbefragung der deutschen Bevölkerung als Replikation früherer Erhebungen. Luchterhand, Neuwied und Kriftel, 2000.

Bertaldó András: Fiatalkorú terheltek a büntetőeljárásban – doktori értekezés

EISENBERG, Ulrich: Beweisrecht der StPO – Spezialkommentar. Verlag C. H. Beck, München, 2002.

FARKAS Ákos – RÓTH Erika: A büntetőeljárás. Complex Kiadó, Budapest, 2007.

FENNELL, Caroline: The Law of Evidence in Ireland. Butterworth, Dublin, 1992.

FENYVESI Csaba: A védőügyvéd. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2002.

FENYVESI Csaba – HERKE Csongor – TREMMEL Flórián: Új magyar büntetőeljárás. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2004.

FLECK Zoltán: Szociológia jogászoknak. Napvilág Kiadó, Budapest, 2004.

GELLÉR Balázs – BÁRÁNYOS Bernadett – GONDI Anilla: A sajtó szerepe a büntetőeljárásban. In: (szerk.: CSEHI Zoltán – KOLTAY András - NAVRATYIL Zoltán) A személyiség és a média a polgári és a büntetőjogban – Az új Polgári Törvénykönyvre és az új Büntető Törvénykönyvre tekintettel, Complex Kiadó, Budapest, 2014.

GIBICSÁR Gyula: A család megvédi a kiskorúakat? – Egy ügyészi vizsgálat tapasztalatai. Belügyi Szemle, 1995/3.

GIBICSÁR Gyula: Az előzetes letartóztatás nem lehet előrehozott büntetés. Rendészeti Szemle, 1991/3.

GROßBERGER, Roland: Psychologie des Strafverfahrens. Springer Verlag, Wien – New York, 1968.

GYURKÓ Szilvia: Gyermekközpontú büntető igazságszolgáltatás Magyarországon. Belügyi Szemle, 2013/9.

HALÁSZ Beáta: A fiatalkorú elleni büntetőeljárás specialitásai. Belügyi Szemle, 2014/12.

HALLER, Klaus – CONZEN, Klaus: Das Strafverfahren. Eine systematische Darstellung mit Originalakten und Fallbeispielen. C. F. Müller Verlag, Heidelberg, 2003.

HELLWIG, Albert: Psychologie und Vernehmungstechnik bei Tatbestandsermittlungen. Ferdinand Enke Verlag, Stuttgart, 1951.

Bertaldó András: Fiatalkorú terheltek a büntetőeljárásban – doktori értekezés

HERDEGEN, Gerhard: Beweisantragsrecht, Beweiswürdigung, strafprozessuelle Revision. Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, 1995.

HERKE Csongor: A fiatalkorú elleni büntetőeljárás. Jura, 1997/1.

HERKE Csongor: A letartóztatás. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs 2002.

HORVÁTH Katalin: Az ügyész szerepe a fiatalkorú elleni büntetőeljárásban. Eljárásjogi Szemle, 2016/2.

IRK Ferenc: Közbiztonság és bűnmegelőzés. Belügyi Szemle, 2001/9.

JÄGER, Christian: Beweisverwertung und Beweisverwertungsverbote im Strafprozess. Verlag C. H. Beck, München, 2003.

JAKUCS Tamás (szerk.): A büntetőeljárás törvény magyarázata. KJK-Kerszöv, Budapest, 2003.

JÁMBORNÉ RÓTH Erika: Fiatalok fogságban. Rendészeti Szemle, 1991/12.

JANICKI, Kathrin: Beweisverbote im deutschen und englischen Strafprozeß – Auswirkungen auf die europäische Zusammenarbeit. Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, 2002.

KAISER, Günter: International vergleichende Perspektiven zum Jugendstrafrecht. In: SCHWIND, Hans – BERZ, Ulrich – GEILEN, Gerd – HERZBERG, Rolf – WARDA, Günter: Festschrift für Günter Blau zum 70. Geburtstag am 18. Dezember 1985. Walter de Gruyter, Berlin – New York, 1985.

KADLÓT Erzsébet: Gyermek és fiatalok a büntető igazságszolgáltatásban – Egy évtized fejleményei. Kézirat

KALMTHOUT, Anton – DURNESEU, Ioan: European Probation Service Systems. In: Probation in Europe (szerk.: KALMTHOUT, Anton – DURNESEU, Ioan). Wolf Legal Publishers, Nijmegen, 2008.

KÄßER, Wolfgang: Wahrheitsforschung im Strafprozess. J. Schweizer Verlag, Berlin, 1974.

KAUFFMANN, Max: Die Psychologie des Verbrechens. Verlag von Julius Springer, Berlin, 1912.

KERESZTES Zoltán előszava. In: TARI Annamária: A bátor generációk #SzorongokTehatVagyok. Tericum könyvkiadó, 2017.

Bertaldó András: Fiatalkorú terheltek a büntetőeljárásban – doktori értekezés

KISIDA Erzsébet: A fiatalkorúak deviáns magatartását befolyásoló tényezők. In: Devianciák és ifjúság (szerk.: PAPP János). Kossuth Egyetemi Könyvkiadó, Debrecen, 2005.

Kommentár a büntetőeljárás törvényéhez 2. kötet (főszerkesztő: POLT Péter). Wolters Kluwer Hungary, Budapest 2018.

KÓ József: A kockázatértékelés során használt adatlap érvényességének és megbízhatóságának vizsgálata. In: A kockázatértékelés a pártfogó felügyelői munkában – kézikönyv. 2016.

KRETZ Annamária: Fiatalkorúak a büntetőeljárásban. Belügyi Szemle, 2017/9.

KULCSÁR Gabriella: Iskolai átokfutások. Virágmandula Kft., Pécs, 2016.

KULCSÁR Gabriella – PÁSZTOR Attila: A gyermek-tanúvallomások információ tartalmának torzulási lehetőségei. Rendészeti Szemle, 2007/5.

LANGÉ, Regina: Fehlerquellen im Ermittlungsverfahren. Kriminalistik Verlag, Heidelberg, 1980.

LAJTÁR István: A kiskorúak bűnözésének és a fiatalkorúak igazságszolgáltatásának egyes kérdéseiről. Ügyészek Lapja, 2007/6.

LÉVAY Miklós: A fiatalkorúak büntetőpolitikája. In: Kriminológia (szerk.: BORBÍRÓ Andrea – GÖNCZÖL Katalin – KEREZSI Klára – LÉVAY Miklós). Wolters Kluwer, Budapest, 2016.

LÉVAY Miklós: A fiatalkorúak elleni büntetőeljárás a büntetőeljárás törvényben, különös tekintettel a jogtörténeti hagyományokra és a nemzetközi kötelezettségekre. In: Haladás és Ellenállás. Erdei Tanár Úr és Más Szerzők Dolgozatai (szerk.: HOLÉ Katalin – KIRÁLY Eszter). ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2021.

LÉVAY Miklós: A fiatalkorúak igazságszolgáltatási rendszerére vonatkozó ENSZ minimum szabályok: a „Pekingi szabályok”. Jogtudományi Közlöny, 1989/12.

LÉVAY Miklós: Az Európa Tanács R (2003) 20. számú ajánlása a fiatalkorú bűnelkövetőkre vonatkozó igazságszolgáltatási rendszerről. Család, Gyermek, Ifjúság, 2005/3.

Bertaldó András: Fiatalkorú terheltek a büntetőeljárásban – doktori értekezés

LIGETI Katalin: A fiatalok büntető igazságszolgáltatásának reformja hazánkban. Rendészeti Szemle 2008/7-8.

LÖSEL, Friedrich – BLIESENER, Thomas: Aggression und Delinquenz unter Jugendlichen – Untersuchung von kognitiven und sozialen Bedingungen. Luchterhand, München, 2003.

LŐRINCZ József: Európai fejlődésirány a fiatalok büntető igazságszolgáltatásában. Rendvédelmi füzetek, 1999/11.

LOUWAGE, F. E.: Psychologie und Kriminalität. Verlag für kriminalistische Fachliteratur, Hamburg, 1968.

MALEK, Klaus: Verteidigung in der Hauptverhandlung. C. F. Müller Verlag, Heidelberg, 1999.

MALEK, Klaus – RÜPING, Uta: Zwangsmaßnahmen im Ermittlungsverfahren – Verteidigungsstrategien. C. F. Müller Juristischer Verlag, Heidelberg, 1991.

MÁRAMAROSI Istvánné: A fiatalok és az előzetes fogva tartás. Belügyi Szemle, 1990/10.

MEARS, Daniel P. – TRAVIS, Henry: Youth development and Reentry. Youth violence and juvenile justice. Special issue: youth reentry. Volume 2, Number 1, January 2004.

MEDVE Judit: Rendőri kommunikáció a gyermekkorúakkal. Belügyi Szemle, 2014/12.

MOFFITT, Terrie E.: Adolescence-Limited and Life-Course-Persistent Antisocial Behavior: A Developmental Taxonomy. Psychological Review, 100 (4), 1993.

MOLNÁR Gábor Miklós: A büntetőeljárásban részt vevő személyek joggyakorlására vonatkozó általános szabályok. In: Büntető eljárásjog – Kommentár a gyakorlat számára (szerkesztő: Belegi József). HVGORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2018.

NAGY Alexandra – NAGYNÉ GÁL Mónika: A fiatalok elleni büntetőeljárás sajátosságai. Büntetőjogi Szemle, 2018/1.

NAGY Ferenc: A fiatalok büntetőjoga reformjának szükségességéről. Magyar Jog, 1994/5.

NEWMAN, Donald J. – ANDERSON, Patrick R.: Introduction to criminal justice. Random House, New York, 1989.

NOTHACKER, Gerhard: „Erziehungszwang” und Gesetzesauslegung im Jugendgerichtsgesetz – Eine systematisch-methodologische Analyse jugendstrafrechtlicher Rechtsanwendungsprinzipien. Duncker & Humblot, Berlin, 1985.

ODENTHAL, Hans-Jörg: Die Gegenüberstellung im Strafverfahren. Richard Boorberg Verlag, Stuttgart – München – Hannover, Berlin – Weimar, 1992.

PATCHIN, Justin W. – HINDUJA, Sameer: Bullies More Beyond the Schoolyard: A Preliminary Look at Cyberbullying. Volume 4, Number 2, April 2006.

PETERS, Karl: Fehlerquellen im Strafprozeß. Eine Untersuchung der Wiederaufnahmeverfahren in der Bundesrepublik Deutschland. 2. Band, Karlsruhe, 1972.

PLANT, Paul: Der Zeuge und seine Aussage im Strafprozeß. Berlin, 1931.

PRUIN, Ineke: The scope of juvenile systems in Europe. In: Juvenile Justice Systems in Europe. Current Situation and Reform Developments. (Eds. DÜNKEL, F. – GRZYWA, J. – HORSFIELD, P. – PRUIN, I.). Forum Verlag Godesberg, Mönchengladbach, 2010.

RANSCHBURG Jenő: Nyugtalan gyerekek – Hiperaktivitás és agresszió a serdülőkorban. Saxum Kiadó, Budapest, 2009.

REIN, Dieter – LIESER, Udo – BALß, Rudolf: Professioneller Umgang mit Opfern und Zeugen bei der Polizei. Das Modellprojekt „Pro Opfer” beim Polizeipräsidium Südhessen. Erfahrungsbericht. In: BALß, Rudolf – BAURMANN, Michael C. – LIESER, Udo – REIN, Dieter – VOß, Hans-Georg W.: Opfer und Zeugen bei der Polizei. Luchterhand, Heusenstamm, 2001.

ROBERTS, Paul – ZUCKERMAN, Adrian: Criminal Evidence. Oxford University Press, New York, 2004.

ROSTA Andrea: A deviáns viselkedés szociológiája. Loisir Könyvkiadó, Budapest-Piliscsaba, 2007.

ROSTA Andrea: A fiatalok bűnözés kriminológiája és szociológiája. L'Harmattan Kiadó – Uránia Ismeretterjesztő Alapítvány, Budapest, 2014.

Bertaldó András: Fiatalkorú terheltek a büntetőeljárásban – doktori értekezés

RÓZSÁS Eszter: Gyermekjogok. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2011.

SCHEFFLER, Uwe: Die überlange Dauer von Strafverfahren. Materialrechtliche und prozessuale Rechtsfolgen. Duncker & Humblot, Berlin, 1991.

SCHLOTTHAUER, Reinhold – WEIDER, Hans-Joachim: Untersuchungshaft. C. F. Müller, Heidelberg, 2001.

SCHWALBE, Craig – MASCHI, Tina: Investigating Probation Strategies with Juvenile Offenders: The Influence of Officers's Attitudes and Youth Characteristics. Law and Human Behavior, 2009.

SCHWARCZENBERGER Hanna: A fiatalok büntető igazságszolgáltatása. Belügyi Szemle, 2011/11.

SEBES Ágnes: Vizsgálat a fiatalok bűnelkövetők társadalmi körülményeiről és személyi viszonyairól, az elkövetett bűncselekmény tárgyi súlyáról és e tényezők hatásáról a büntetésre. Magyar Tudományos Akadémia Állam- és Jogtudományi Intézetének Kiadványai, Budapest, 1981.

SEILER, Stefan: Strafprozeßrecht. WUV Universitätsverlag, Wien, 2002.

SÉRA László: Általános pszichológia. Comenius Bt., Pécs, 2001.

SPRACK, John: Emnis on Criminal Procedure. Oxford University Press, Oxford – New York, 2002.

SPROTT, Jane B. – JENKINS, Jennifer M. – DOOB, Anthony N.: The Importance of School: Protecting At-Risk Youth From Early Offending. Youth violence and juvenile justice. Volume 3, Number 1, January 2005.

STEINBERG, Laurence – CHUNG, He Len – LITTLE, Michelle: Reentry of Young Offenders From the Justice System: A Developmental Perspective. Youth violence and juvenile justice. Special issue: youth reentry. Volume 2, Number 1, January 2004.

STINCHCOMB, Jeanne B. – BAZEMERE, Gordon – RIESTENBERG, Nancy: Beyond Zero Tolerance: Restoring Justice in Secondary Schools. Youth violence and juvenile justice. Volume 4, Number 2, April 2006.

SZABO, Denis: Kriminológia és kriminálpolitika. Gondolat Kiadó, Budapest, 1981.



Bertaldó András: Fiatalkorú terheltek a büntetőeljárásban – doktori értekezés

SZÁSZ Gabriella: Anomáliák a gyermekbarát büntetőeljárásban? *Ügyészek Lapja*, 2014/6.

SZEWCZYK, Hans: *Psychologie der Aussage, Psychologie des 20. Jahrhunderts. Band XIV, Auswirkungen auf die Kriminologie.* Herausgegeben von Hans-Joachim Schneider, Zürich, 1981.

SZŰCS Anikó: Miért a DADA? *Belügyi Szemle*, 2002/1.

TARI Annamária: *A bátor generációk #SzorongokTehatVagyok.* Tericum könyvkiadó, Budapest, 2017.

TARI Annamária: *#yz Generációk online.* Tericum könyvkiadó, Budapest, 2015.

TARI Annamária előadása a Magyar Igazságügyi Akadémián 2018. szeptember 27-én.

TÓDOR Marina: A gyermekek kognitív, erkölcsi, pszichoszociális fejlődésének jellemzői az egyes életkori szakaszokban. In: *Gyermekjogi és gyermekpszichológiai ismeretek – Kézikönyv a fiatalok elkövetőket és a gyermekeket érintő ügyeket kezelő pártfogó felügyelők részére* (szerk.: PIUKOVICS Éva). Magyar Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2019.

VARGA Edit – PÓCSIK Ilona: A pártfogó felügyeleti rendszer szervezete, szerepe az angol büntetőpolitikában. In: *Az alternatív büntetési formák és a pártfogó felügyelet Angliában és Walesben.* Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 1991.

VASKUTI András: Az életkor és a fiatalokra vonatkozó rendelkezések az új Btk-ban. *Jogtudományi Közlöny*, 2015/4.

VASS Péter: A fiatalok elleni büntetőeljárás. *Ügyészek Lapja*, 2016/3-4.

VÁRI Vince: A gyermekbarát igazságszolgáltatás büntetőjogi és rendőrségi vonatkozásai. *Magyar Rendészet*, 2013/3-4.

VELEZ Edit: A gyermeki jogok és a fiatalok büntető igazságszolgáltatásának jellemzői. In: *Gyermekjogi és gyermekpszichológiai ismeretek – Kézikönyv a fiatalok elkövetőket és a gyermekeket érintő ügyeket kezelő pártfogó felügyelők részére* (szerk.: PIUKOVICS Éva). Magyar Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2019.

VÍG Dávid: Nemek és bűnözés. In: *Kriminológia* (szerk.: BORBÍRÓ Andrea – GÖNCZÖL Katalin – KERESZSI Klára – LÉVAY Miklós). Wolters Kluwer, Budapest, 2016.

VOß, Hans-Georg W.: Professioneller Umgang der Polizei mit Opfern und Zeugen. Eine Evaluationsstudie. Luchterhand, Neuwied und Kriftel, 2001.

WAGNER, Michaela: Polygraphie im Strafverfahren. Ein Plädoyer gegen die prozessuale Zulässigkeit des Lügendetektors. Verlag Österreich, Wien, 2012.

WAGNER, Oliver: Grundzüge des Jugendstrafrechts einschließlich Verfahrensrecht, 2018 (kézirat az Oberlandesgericht Bamberg fogalmazóképzéséhez)

WALDRICH, Hans-Peter: In blinder Wut. Amoklauf und Schule. PapyRossa Verlag, Köln, 2010.

WATKINS, Adam M.: Effects of Community, School, and Student Factors on School-Based Weapon Carrying. Youth violence and juvenile justice. Volume 6, Number 4, October 2008.

WEIGEND, Thomas: Strafrecht und Zeitgeist. In: Strafrecht und Kriminologie unter einem Dach (herausgegeben von SIEBER, Ulrich – ALBRECHT, Hans-Jörg). Duncker & Humblot, Berlin, 2006.

WINTERDYK, John A.: Juvenile Justice. International Perspectives and Trends. Boca Raton, FL: CRC Press, 2015.

WOISCHNIK, Jan: Untersuchungsrichter und Beschuldigtenrechte in Argentinien. Edition Iuscrim, Freiburg im Breisgau, 2001.

YESCHKE, Charles L.: The Art of Investigative Interviewing. Butterworth – Heinemann, New York, 2003.

### **Internetes hivatkozások**

BAKONYI Mária: A beismerő vallomás fonákja és színe – a kényszertől a konszenzusig. Doktori értekezés, Pécs, 2019. 187. <https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/23228/bakonyi-maria-phd-2019.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (2021. április 24.)

BORY Noémi: A fiatalok szabadságelvonással járó szankciói és végrehajtásuk Spanyolországban és Magyarországon. Doktori értekezés, Budapest, 2016. [https://jak.ppke.hu/uploads/articles/12332/file/Bory\\_Noemi\\_PhDvegl\(1\).pdf](https://jak.ppke.hu/uploads/articles/12332/file/Bory_Noemi_PhDvegl(1).pdf) (2020. július 19.)

Bertaldó András: Fiatalkorú terheltek a büntetőeljárásban – doktori értekezés

CSÚRI András: A fiatal felnőttkor mint büntetőjogilag releváns életszakasz. Doktori értekezés, Szeged, 2008. 162. [http://doktori.bibl.u-szeged.hu/id/eprint/1161/1/Csuri\\_Andras\\_Ertekezés.pdf](http://doktori.bibl.u-szeged.hu/id/eprint/1161/1/Csuri_Andras_Ertekezés.pdf) (2021. április 13.)

DALLOSNÉ FARKAS Edina: Fiatalkorú terheltek a büntetőeljárásban – A nemzetközi egyezmények és gyakorlat, valamint az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjoga tükrében. Nyíregyháza, 2017. <https://www.mabie.hu/attachments/article/143/Fiatalkor%C3%BA%20terheltek%20a%20b%C3%BCn%20tet%C5%91el%C3%A1r%C3%A1sban.pdf> (2020. június 19.)

DÁVID Lilla: A hazai pártfogó felügyelet intézkedésének szerepe a fiatalkorúak bűnelkövetésének megelőzésében (Doktori Értekezés). Pécs, 2013. <https://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/david-lilla/david-lilla-muhelyvita-ertekezés.pdf> (2020. március 30.)

DEÁK Péter: A fiatalkorúak bűnügyei és megelőzésének néhány sajátossága <http://www.pecshor.hu/periodika/2003/deak.pdf> (2020. március 29.)

FÜLÖP Ágnes – NAGY Emese: Új törekvések a fiatalkorúak büntetőjogában. Kriminológiai Tanulmányok 42. [https://www.okri.hu/images/stories/KT/kt42\\_2005\\_sec.pdf](https://www.okri.hu/images/stories/KT/kt42_2005_sec.pdf) (2020. június 20.)

GYURKÓ Szilvia: Gyermekbarát igazságszolgáltatás [http://www.okri.hu/images/stories/KT/KT\\_49\\_2012/007\\_gyurko.pdf](http://www.okri.hu/images/stories/KT/KT_49_2012/007_gyurko.pdf) (2021. január 9.)

JUHÁSZ Zsuzsanna: A fiatalkorúak előzetes letartóztatásának egyes végrehajtási kérdései [http://acta.bibl.u-szeged.hu/29265/1/juridpol\\_074\\_243-251.pdf](http://acta.bibl.u-szeged.hu/29265/1/juridpol_074_243-251.pdf) (2020. július 20.)

KAZSIMÉRSZKI Livia: A bűnelkövető szülő a kiskorúak szocializációs folyamatában [https://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/kazsimerszki\\_livia\\_a\\_bunelkoveto\\_szulo\\_a\\_kiskoruak\\_s\\_zocializacios\\_folyamataban%5bjogi\\_forum%5d.pdf](https://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/kazsimerszki_livia_a_bunelkoveto_szulo_a_kiskoruak_s_zocializacios_folyamataban%5bjogi_forum%5d.pdf) (2021. január 9.)

MITSCH, Wolfgang: Heranwachsende im deutschen Strafrecht [https://publishup.uni-potsdam.de/opus4-ubp/frontdoor/deliver/index/docId/6526/file/sdrs03\\_s93\\_96.pdf](https://publishup.uni-potsdam.de/opus4-ubp/frontdoor/deliver/index/docId/6526/file/sdrs03_s93_96.pdf) (2019. november 23.)

NAGY Zsolt: A fiatalkorúakra vonatkozó speciális büntető eljárásjogi rendelkezések. Budapest, 2019. [https://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/nagy\\_zsolt\\_fiatalkoruakra\\_vonatkozó\\_specialis\\_bunteto\\_eljarasjogi\\_rendekezesek%5bjogi\\_forum%5d.pdf](https://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/nagy_zsolt_fiatalkoruakra_vonatkozó_specialis_bunteto_eljarasjogi_rendekezesek%5bjogi_forum%5d.pdf) (2020. március 29.)

NÉMETH Zsolt: Rendőrség és gyermekvédelem. Kriminológiai Tanulmányok 39. 133.  
[https://www.okri.hu/images/stories/KT/kt39\\_2002\\_sec.pdf](https://www.okri.hu/images/stories/KT/kt39_2002_sec.pdf) (2021. április 17.)

SOLT Ágnes: Peremen billegő fiatalok – Veszélyeztető és kriminalizáló tényezők gyermek- és ifjúkorban. Doktori (Ph.D.) disszertáció, Budapest, 2012.  
[http://tatkeszt.elte.hu/file/dissz\\_2013\\_SoltAgnes.pdf](http://tatkeszt.elte.hu/file/dissz_2013_SoltAgnes.pdf) (2020. március 29.)

SZŰTS Veronika: A fiatalkorúak előzetes letartóztatása, gyakorlatának vizsgálata az Egri Törvényszék nyomozási bírói gyakorlatában. Budapest, 2015  
[https://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/szuts\\_veronika\\_fiatalkoruk\\_elozetes\\_letartoztatasa\\_egri\\_torvenyszek%5bjogi\\_forum%5d.pdf](https://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/szuts_veronika_fiatalkoruk_elozetes_letartoztatasa_egri_torvenyszek%5bjogi_forum%5d.pdf) (2020. július 5.)

VASKUTI András: A nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott ajánlások érvényesülése a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatásában. Doktori értekezés, Budapest, 2016.  
<file:///D:/Dokumentumok/R%C3%A9gi%20mappa/H%C3%A1zi%20dolgozat/Szakirodalom/VASKUTI%20ANDR%C3%81SA%20NEMZETK%C3%96ZI%20DOKUMENTUMOKBAN%20MEGFOGALMAZOTT%20AJ%C3%81NL%C3%81SOK%20%C3%89RV%C3%89NYES%C3%9CL%C3%89SE%20A%20FIATALKOR%C3%9AAK%20B%C3%9CNTET%C5%90%20IGAZS%C3%81GSZOLG%C3%81LTAT%C3%81SBAN.pdf> (2020. július 15.)

### **Szerzőt nem jelölő internetes források**

<https://birosag.hu/nyitott-birosag> (2019. március 11.)

[https://birosag.hu/sites/default/files/2019-02/nyitott\\_birosag\\_2018.\\_evi\\_osszefoglalo.pdf](https://birosag.hu/sites/default/files/2019-02/nyitott_birosag_2018._evi_osszefoglalo.pdf) (2019. március 11.)

[http://ugyeszseg.hu/pdf/statisztika/bunozes\\_es\\_igazsagszolgalatas\\_2009\\_2018.pdf](http://ugyeszseg.hu/pdf/statisztika/bunozes_es_igazsagszolgalatas_2009_2018.pdf) (2020. július 15.)

[http://ugyeszseg.hu/pdf/statisztika/Tajekoztato\\_a\\_2019\\_evi\\_bunozesrol.pdf](http://ugyeszseg.hu/pdf/statisztika/Tajekoztato_a_2019_evi_bunozesrol.pdf) (2020. december 21.)

<http://ugyeszseg.hu/wp-content/uploads/merzag/2020/12/bunozes-es-igazsagszolgalatas.pdf> (2021. április 13.)

<https://ugyeszseg.hu/repository/mkudok940.pdf> (2020. december 21.)

<http://ugyeszseg.hu/repository/mkudok9816.pdf> 19. (2020. július 16.)

<https://rm.coe.int/16806a4541> (2020. május 6.)

Kúria Büntető Kollégium Joggyakorlat-elemző Csoport, 2016.El.II.JGY.B.2. 15. [https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/osszefoglalo\\_velemeney\\_7.pdf](https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/osszefoglalo_velemeney_7.pdf) (2020. július 19.)

<https://rm.coe.int/16807940fe> 6-7. (2020. július 19.)

[https://www.helsinki.hu/wp-content/uploads/HHC\\_Kezikonyv\\_ugyvedek\\_szamara\\_2014\\_web.pdf](https://www.helsinki.hu/wp-content/uploads/HHC_Kezikonyv_ugyvedek_szamara_2014_web.pdf) 46-48. (2020. július 21.)

### **Hivatkozott törvények és szabályozások, bírósági döntések**

a különleges bánásmódot igénylő személy részvételét igénylő eljárési cselekmény elvégzésére szolgáló rendőrségi helyiség kialakításáról, működtetéséről és használata ellenőrzéséről szóló 13/2018. (VI.12.) IM-rendelet

a veszélyhelyzet ideje alatt érvényesülő egyes eljárásjogi intézkedésekről szóló 74/2020. (III.31.) kormányrendelet

Az EU gyermekjogi stratégiája felé című közlemény

BH.2015.61.

BH.2016.113.

B kontra Magyarország-ügy, 33292/09.

büntetések, intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény

büntetés kiszabás során értékelhető tényezőkről szóló 56. BK-vélemény

büntetőeljárásról szóló 1962. évi 8. törvényerejű rendelet

Bertaldó András: Fiatalkorú terheltek a büntetőeljárásban – doktori értekezés

büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvény

büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény

büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény

büntetőeljárás során gyanúsított vagy vádlott gyermekek részére nyújtandó eljárási biztosítékokról szóló 2016/800. (2016. május 11.) irányelv

büntető perrendtartásról szóló 1951. évi III. törvény

Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény

bűnvádi perrendtartásról szóló 1896. évi 33. törvénycikk

egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény

ENSZ fiatalkorúak igazságszolgáltatásában alkalmazandó általános minimumkövetelményekről szóló 1985. november 29-én kelt 40/33-as közgyűlési határozata (ENSZ Pekingi Szabályok)

ENSZ fiatalkorú bűnözés megelőzéséről szóló, 1990. december 14-én elfogadott 45/112-es számú közgyűlési határozata (Rijadi Iránymutatások)

ENSZ Gazdasági és Szociális Bizottságának 1997/30. számú cselekvési iránymutatása

ENSZ Gazdasági és Szociális Tanács 1997. július 21. napján Bécsben elfogadott, 1997/30. számú határozata

Európai Tanács a fiatalkorúak esetében alkalmazható büntetések és intézkedések európai szabályairól szóló R (2008) 11. számú ajánlása

Európa Tanács gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatása (2010. november 17.)

Európa Tanács 2016. március 2-án elfogadott Gyermekjogi Stratégiája

Európai Tanács R (2003) 20. számú ajánlása a fiatalkori bűnözés kezelésének új módszeréről és a fiatalkorú bűnelkövetőkre vonatkozó igazságszolgáltatás szerepéről

Európai Tanács R (2000) 20. számú ajánlása a korai pszichoszociális beavatkozás szerepéről a bűnelkövetés megelőzésében

Európai Unió Alapjogi Charta

Építsünk egy Európát a gyerekeknek és a gyerekekért című program

fiatalkorúak bíróságáról szóló 1913. évi 7. törvénycikk

fiatalkorúak bíróságáról szóló 1913:VII. törvénycikk életbeléptetéséről és végrehajtásáról a m. kir. igazságügyminiszter 1913. évi 56000 I.M. számú rendelet

fiatalkorúakra vonatkozó büntetőjogi és büntető eljárási rendelkezésekről szóló 1951. évi 34. törvényerejű rendelet

fiatalkorúakra vonatkozó büntetőjogi rendelkezések módosításáról szóló 1954. évi 23. törvényerejű rendelet

Gerichtsverfassungsgesetz (német bíróságokról szóló törvény)

Güvec és Törökország-ügy, 70337/01.

Gyermek jogairól szóló, New Yorkban 1989. november 20-án kelt egyezmény

Gyermek jogairól szóló, New Yorkban 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló 1991. évi LXIV. törvény

Gyermekjogi Bizottság, 10. számú átfogó kommentár, 2007, CRC/C/GC/10

gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény

gyermekmeghallgató szoba használatbavételéről, használatának rendjéről szóló 1/2013. (I.8.) ORFK-utasítás

Havannai Szabályok

Bertaldó András: Fiatalkorú terheltek a büntetőeljárásban – doktori értekezés

Jugendgerichtsgesetz (német fiatalok bíróságáról szóló törvény)

Magyarország Alaptörvénye

Míntajog (Renate Winter, 1997)

Nart és Törökország-ügy, 20817/04.

Pártfogó Felügyelői Szolgálat tevékenységéről szóló 8/2013. (VI.29.) KIM-rendelet

pártfogó ügyvéd, az ügygondnok és a kirendelt védő részére megállapítható díjról szóló 32/2017. (XII.27.) IM-rendelet

Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény

Salvadori Deklaráció

Strafgesetzbuch (német büntető törvénykönyv)

Strafprozessordnung (német büntetőeljárás törvény)

Y kontra Bulgária-ügy, 41990/18.

V. kontra Egyesült Királyság, 24888/94.